



‘No Farmers No Food’: Volkshelden of Antihelden?

Een kritische discoursanalyse naar de
beeldvorming van boeren in talkshows rondom de
boerenprotesten van de
Nederlandse Publieke Omroep

Naam: Charlot van Gisbergen

Studentnummer: 6555748

Instituut: Universiteit Utrecht

Master: Interculturele Communicatie

Eerste lezer: Drs. E. N. Besamusca

Tweede lezer: Prof. Dr. J.D. ten Thije

Datum: 27-04-2020



Universiteit Utrecht

“Vandaag, vanavond wordt de televisieboer definitief de eenentwintigste eeuw binnen getild.

Nog maar vier maanden geleden was de televisieboer dit: we keken naar de situatie die eigenlijk veel meer in de 17^e eeuw paste. Een boer aan een tafel en hij moest kiezen uit drie vrouwen, die trillend voor een eenpansmaaltijd zaten te wachten. Benieuwd of ze de rest van hun leven kalfjes achteruit een koe mochten trekken; dat was de televisieboer. Een eenzame boer, die altijd een vrouw koos met het leukste karakter maar toevallig dan dus ook wel de grootste borsten. En kijk nu eens hoe de boeren als sexy motherfuckers met een handje aan het stuur naar Den Haag rijden. Dit vandaag was Miami Vice, maar dan op een trekker.”

– Dijkshoorn, Nico. DWDD, 16-10-2019

Voorwoord

Het varkentje is gewassen. Ik moet toegeven dat het schrijven van een masterscriptie in ruim twaalf weken tijd een bijzondere uitdaging was. Tel daar nog eens een stage en de coronarealiteit bij op en je hebt een interessante mix aan omstandigheden. Desalniettemin, was het een leerzame rit en graag wil ik dan ook als eerste mijn begeleidster Emmeline hartelijk bedanken. Zij heeft me niet één keer verteld dat ik iets niet ging redden, maar reikte me telkens hulpvolle tools aan en gunde me de ruimte om dit project te laten slagen. Haar enthousiasme in alle scriptiebijeenkomsten werkte aanstekelijk, waardoor ik mijn retourtjes Utrecht altijd vol goede moed en optimisme tegemoet ging.

Daarnaast waren de wekelijkse scriptiebijeenkomsten een fijne stok achter de deur, waarin we binnen ons scriptiegroepje over elkaars onderwerpen leerden en elkaar van constructieve feedback voorzagen. Daarom bedank ik ook ontzettend graag Nikki, Laila en Leilani voor hun energie en enthousiasme. Zelfs toen de fysieke bijeenkomsten veranderden in virtuele bijeenkomsten, hielden de wekelijkse woensdagochtend-scriptie-zoomcalls stand.

Ook bedank ik graag mijn broer, Hein, die als tweede beoordelaar de predicatiecategorieën samen met mij heeft ingedeeld.

Tot slot bedank ik mijn huisgenootje Hilde, die me meermaals heeft weten te motiveren om verder te gaan met het schrijven van mijn scriptie en de eindversie voor me heeft doorgelezen.

Al bij al ben ik blij met het resultaat en ik hoop dat u er wat van op zult steken!

Abstract

In dit onderzoek is onderzocht op welke manier het televisiediscours over de boerenprotesten vorm kreeg bij de talkshows *Pauw*, *DWDD*, *De Hofbar* en *Op1* van de NPO tussen 1-10-2019 en 21-02-2020. Een cultural approach (Ten Thije, 2020) vormt het fundament van dit onderzoek met theorieën over representatie (Leerssen, 2006; Forrester, 2000), groepsidentiteiten (Holliday et al., 2016; Beller & Leerssen, 2007; Spencer-Oatey & Franklin, 2009; Fitzpatrick, 2019), nationale beeldvorming (SCP, 2019; Leerssen, 2007), discours (Fairclough, 1992, 2003; Čarapić, 2006) en framing (Lakoff, 2014; Peters, 2017).

Door middel van het kritische discoursanalyse model van Fairclough (1992) werden de volgende drie dimensies van het talkshowdiscours geanalyseerd: de tekstuele dimensie, de discursieve dimensie en de sociale praktijk.

Deze drie dimensies werden via diverse analyses geanalyseerd, waaruit een aantal resultaten naar voren kwamen. Binnen de lexicalisatie-analyse bleken de boeren het meest te worden *geclassificeerd*. De predicatie-analyse toonde aan dat *de begrepen boer met een positief imago* en *de begrepen boer met een negatief imago* de beeldvorming voor het merendeel bepaalden. De sprekers-analyse wees uit dat – in tegenstelling tot de theorie van Fürsich (2010) - de boeren zelf, als minderheidsgroep, het discours het meest vormgaven. De analyse naar verwijzingen liet zien dat er het meest werd gerapporteerd naar de boeren, het kabinet en minister Carola Schouten. Uit de auto-, hetero- en meta-images bleek dat de boeren, als voormannen van de Nederlandse natie, zichzelf het meest de slachtofferrol toerekenden. De andere Nederlanders in het discours zagen de boeren meer als rebel, terwijl ze wel begrip voor de boeren toonden. Echter, bleken de boeren een sterk onbegrip te hebben naar de medeburgers uit de Randstad.

Hoewel de tekstuele dimensie grotendeels overeenkwam met de sociale praktijk, kwam de discursieve dimensie niet overeen met de sociale praktijk aangezien het sentiment in de samenleving niet voldoende werd gerepresenteerd in het televisiediscours. Dat sluit aan bij de bevindingen van Schoonewille (2016) en Wasser (2019) die aantoonde dat het televisiediscours van de NPO geen directe afspiegeling is van de Nederlandse maatschappij.

Enkele beperkingen van dit onderzoek zijn dat niet alle talkshows op dezelfde dagen uitzonden zijn en niet alle dimensies per talkshow konden worden geanalyseerd. Ook kan de subjectiviteit van de onderzoeker een rol hebben gespeeld bij de interpretatie van de resultaten. In vervolgonderzoek zou men zich kunnen focussen op een cross-culturele vergelijking van (televisie)discoursen over de boerenprotesten tussen diverse buitenlandse media.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Abstract	3
1. Inleiding	6
2. Contextueel kader	7
2.1. <i>De agrarische sector binnen de Nederlandse economie</i>	7
2.2. <i>Onvrede en aanleiding</i>	7
2.3. <i>De boerenprotesten</i>	8
2.4. <i>Relevantie</i>	9
2.5. <i>Talkshows</i>	10
3. Theoretisch kader	12
3.1. <i>Imagologie</i>	12
3.1.2. <i>Othering</i>	12
3.2. <i>Identiteit</i>	13
3.3. <i>Sociale identiteit</i>	13
3.4. <i>Nationale identiteit</i>	14
3.4.1 <i>Denkend aan Nederland</i>	15
3.4.2. <i>Nationale beeldvorming</i>	15
3.4.3. <i>Regionale identiteit</i>	16
3.5. <i>Framing in de media</i>	17
3.6. <i>Discoursstudies</i>	17
4. Corpus en methode	21
4.1. <i>Onderzoeksmateriaal</i>	21
4.1.1. <i>Zoektermen</i>	21
4.1.2. <i>De talkshows</i>	22
4.1.3. <i>Het materiaal</i>	23
4.2. <i>Kritische discoursanalyse</i>	26
4.2.1. <i>De tekstuele dimensie</i>	26
4.2.2. <i>De discursieve dimensie</i>	28
4.2.3. <i>De sociale dimensie</i>	28
4.3. <i>Decentering</i>	29
5. Resultaten	30
5.1. <i>Resultaten lexicalisatie-analyse</i>	30
5.2.1. <i>De meest voorkomende categorieën: classificatie en nominatie</i>	30
5.2.3. <i>De overige categorieën</i>	32
5.2. <i>Resultaten predicatie-analyse</i>	33
5.3. <i>Resultaten sprekers-analyse</i>	35
5.4. <i>Resultaten discours verwijzingen</i>	37
5.5. <i>Resultaten van de auto-, hetero- meta-images analyse</i>	38
6. Discussie	40
6.1. <i>Sociale identiteit</i>	40
6.2. <i>Nationale identiteit</i>	41
6.3 <i>De sociale praktijk</i>	42
7. Conclusie	45

<i>7.1. De vormgeving van het discours</i>	45
<i>7.2. Beperkingen</i>	46
<i>7.3 Vervolgonderzoek</i>	46
Bronnenlijst	48
Appendix	52

1. Inleiding

Op woensdag 18 december 2019 vond de meest omstreden nationale boerenprotestdag plaats, waar een grote groep demonstrerende boeren zich verzamelde op het Mediapark. Aangezien ik uit een agrarische familie kom en ik in de mediabranche heb gewerkt, leek het me interessant om hier even polshoogte te gaan nemen. Eenmaal gearriveerd, ging ik het gesprek aan met enkele boeren. En op de vraag: ‘Wat was nu voor jullie de aanleiding om te komen protesteren?’, ontving ik steeds dezelfde antwoorden.

De ontevredenheid onder boeren is groot. Ze hebben te maken met zigzagbeleid vanuit de overheid en er heerst wantrouwen jegens de overheid en de Nederlandse media-industrie, omdat ze zich vaak verkeerd afgebeeld voelen. Vandaar dat er op die genoemde woensdag een delegatie boeren per tractor vertrok naar het Media Park in Hilversum om hier een fel statement af te geven tegen de Nederlandse media-industrie.

Binnen dit onderzoek wordt er gekeken naar hoe er in de talkshows van de NPO wordt gesproken over de boerenprotesten. Mijn persoonlijke motivatie voor dat onderwerp komt voort uit het feit dat ik het interessant vind om mezelf bezig te houden met de beeldvorming door de media en de representatie van (culturele) minderheidsgroepen, ik affiniteit heb met het boerenleven en ik graag na mijn studie weer verder aan de slag wil in de media- en entertainmentbranche.

Wasser (2019) en Schoonewille (2017) deden eerder beeldvormingsonderzoek naar representaties binnen het televisiediscours van de NPO, die mij inspireerden. Er is nog niet eerder wetenschappelijk werk gepubliceerd over de beeldvorming van boeren binnen het Nederlandse televisiediscours. Deze scriptie zal een eerste poging wagen dat in kaart te brengen.

In het volgende hoofdstuk zal de achtergrond worden geschetst, waarin de agrarische sector, de boerenprotesten en eerder onderzoek worden besproken, waarna de hoofdvraag zal worden gepresenteerd. Het theoretisch kader wordt uitgewerkt in hoofdstuk 3, waarbij begrippen zoals imagologie, Othering, nationale identiteit, framing en discours de revue passeren. Hierop volgend worden de deelvragen geformuleerd. In hoofdstuk 4 wordt uitgelegd hoe het corpus tot stand is gekomen en welke analyses er in de methode worden gebruikt om de hoofd- en deelvragen te kunnen beantwoorden. Hierna volgen de resultaten in hoofdstuk 5 en een discussie in hoofdstuk 6. Ter afsluiting volgen in hoofdstuk 7 de conclusie, beperkingen en suggesties voor vervolgonderzoek.

2. Contextueel kader

Allereerst wordt de plaats van de agrarische sector in de Nederlandse economie weergegeven, waarna meer achtergrondinformatie wordt gegeven over de aanleiding van de boerenprotesten en zullen kort de provinciale en nationale boerenprotesten uiteengezet worden. Ten slotte wordt er een overzicht gegeven van voorafgaand onderzoek waar dit onderzoek op voortborduurde.

2.1. De agrarische sector binnen de Nederlandse economie

Nederland kent de meest geavanceerde landbouw ter wereld en is koploper als het gaat om duurzaamheid, efficiëntie en milieu (Meijer & Keukenkamp, 2019). Nederland exporteert, na de Verenigde Staten, de meeste landbouwgoederen. Vogels (2019) stelt dat het economische belang van de sector groot is omdat er ruim 600.000 mensen banen hebben die direct afhankelijk zijn van de agrarische productie. Hij stelt verder dat in feite elke boer ruim tien burgers werkzaam houdt in Nederland en de gehele landbouw een forse bijdrage levert op de handelsbalans. Hoewel dit positief is voor de Nederlandse economie, bestaat er ook veel discussie over Nederland als tweede grootste wereldexporteur, bijvoorbeeld: over het intensieve karakter van de landbouwproductie en de effecten hiervan op het milieu, het welzijn van de dieren en de volksgezondheid (Agrimatie, 2020).

2.2. Onvrede en aanleiding

De boerenprotesten zijn de protestacties van Nederlandse boeren die vanaf 1 oktober 2019 plaatsvonden tegen het landbouwbeleid van de landelijke en provinciale overheid. Voor een groot gedeelte gaat de onvrede over het landbouwbeleid van Carola Schouten, de huidige minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, maar ook over de regels die afgesproken zijn door haar voorgangers.

De directe aanleiding van het boerenprotest was het voorstel van D66-parlementariër Tjeerd de Groot om de veestapel te halveren, naar aanleiding van de stikstofcrisis en het beleid dat hierop volgde door commissie-Remkes (Winterman, 2019). Een eerdere aanleiding was de bezetting door dierenactivisten in een varkensstal in Boxtel in mei 2019. Volgens RTL Nieuws (2019) was dit voor de boeren het keerpunt. Zij voelden zich niet meer beschermd door de overheid toen de politie pas na tien uur ingreep (RTL Nieuws, 2019). Marc Calon, de voorman van de Land en Tuinbouw Organisatie (LTO), gaf aan dat boeren de regels beu zijn, zich niet gehoord voelen en de onvrede groot is; ze voelen zich met de rug tegen de muur gezet (RTL Nieuws, 2019). Van Rooijen (2019) toont aan dat er middels het eerste boerenprotest vooral

aandacht gevraagd werd voor hun positie in de maatschappij, het algemene gebrek aan begrip en respect voor het boerenwerk en de continu wijzigende regelgeving waar boeren mee te maken hebben (van Rooijen, 2019). De boeren willen dat de waardering en trots terugkomt, de kloof tussen boer en burger wordt verkleind en er weer balans komt in het maatschappelijke debat (van Rooijen, 2019). Ondernemende boeren willen weten waar ze aan toe zijn, zodat ze kunnen investeren in de toekomst van hun bedrijven.

2.3. De boerenprotesten

De eerste protestactie werd georganiseerd door de boerenactiegroepen Farmers Defence Force (FDF) en Agractie, waarnaast LTO Nederland de actie ondersteunde. Op 1 oktober trokken boeren naar Den Haag om hier op het Malieveld te protesteren. Dit grote eerste nationale boerenprotest mondde uit in talloze andere protesten. Deze zullen kort worden toegelicht.

Toen er in de week na dit eerste boerenprotest gezamenlijke stikstofregels werden vastgelegd door de provincies, vonden er op vrijdag 11 oktober protesten plaats bij de provinciehuizen in Leeuwarden en Brabant. Op maandag 14 oktober demonstreerden de boeren bij de provinciehuizen van Gelderland, Flevoland, Utrecht, Groningen, Noord- en Zuid-Holland, Overijssel en Drenthe. Deze dag werd ook de voordeur van het provinciehuis in Groningen ingereken door een aantal protesterende boeren, waardoor de sfeer van de boerenprotesten grimmiger werd. De boeren in de provincie Limburg trokken op dinsdag 15 oktober naar hun provinciehuis in Maastricht om te demonstreren en de Zeeuwse boeren besloten, voordat ze zouden demonstreren, eerst in gesprek te gaan met het provinciebestuur.

Op woensdag 16 oktober vond de tweede grote landelijke protestactie plaats, die georganiseerd werd door het Farmers Defence Force (FDF). Het protest startte ‘s ochtends nabij het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), waarna de boeren met hun tractoren naar Den Haag reden. De boeren zijn het oneens over het RIVM-rapport waarin staat dat de landbouw verantwoordelijk is voor ongeveer 40% van de stikstofuitstoot. De boeren willen dat er pas maatregelen komen nadat er onafhankelijke metingen zijn gedaan, dat er geen boerenbedrijven worden geëlimineerd en dat men geen inbreuk doet op hun grondrechten. Tevens vinden ze dat de grootste vervuilers – de internationale bedrijven en Schiphol – gespaard blijven, waarvoor zij zich op het platteland moeten opofferen.

Enkele dagen later besloten Brabantse boeren een week lang elke dag te demonstreren bij het provinciehuis in Den Bosch, waarna er op vrijdag 25 oktober een grotere protestactie volgde. Honderden boeren trokken naar het provinciehuis waar over het stikstofbeleid werd gedebatteerd. De boerenorganisatie achter FDF dreigde “over te gaan op harde acties als de

stikstofregels niet van tafel gaan” (Docters, 2019) en de toon van de boerenprotesten leek vanaf dat moment opnieuw te verharderen.

Op donderdag 5 december kondigde het FDF een nieuwe landelijke protestactie aan, die op woensdag 18 december plaatsvond. Het FDF noemde het een “harde actie tegen jullie geliefde industrie” (Docters, 2019) en het zou Nederland “op zijn grondvesten doen schudden” (Geels & Sondermeijer, 2019). Het Centraal Bureau Levensmiddelen (CBL) vreesde voor problemen in aanloop naar Kerst (Geels & Sondermeijer, 2019), waarna zij een kort geding aanspande om te voorkomen dat distributiecentra zouden worden geblokkeerd. Uiteindelijk besloot de rechter niet de hele actie te verbieden, maar mochten de boeren bij distributiecentra enkel actievoeren mits zij de distributiecentra niet platlegden (Geels & Sondermeijer, 2019).

Op 18 december vond de omstreden landelijke protestactie plaats, waar uiteindelijk het FDF haar handen vanaf trok, nadat voorman Mark van den Oever de behandeling van de boeren had vergeleken met de Jodenvervolging. De boeren voerden opnieuw actie en verplaatsten zich van locatie naar locatie door het land om zich opnieuw te verzetten tegen het stikstofbeleid van het kabinet. Dit keer was het protest ook gericht op de andere vervuilende sectoren, de politiek en de media (NOS, 2019). De boeren zijn het oneens met de manier waarop ze worden weggezet als milieuvervuilers en subsidieprofiteurs (NOS, 2019).

Het laatste landelijke boerenprotest, vond plaats op 19 februari 2020. Opnieuw demonstreerden duizenden boeren in Den Haag om een statement te maken tegen het stikstofbeleid op de dag voordat de nieuwe stikstofcijfers van het eigen Mesdagfonds werden gepresenteerd.

2.4. Relevantie

Meijer & Keukenkamp (2019) stellen in hun artikel dat de ontevredenheid onder de boeren groot is en dat de boeren vinden dat ze al jarenlang de dupe zijn op tal van verwijten door de media; of het nu gaat om mestfraude, stikstofuitstoot, dierenmishandeling en subsidie. Meijer & Keukenkamp (2019) beweren dat deze verwijten soms terecht, maar vaak ook onterecht zijn. Mensen baseren hun kennis over belangrijke politieke kwesties of gebeurtenissen van het land aan de hand van krantenartikelen en televisieprogramma’s (Bleiker et al., 2013). Van Dijk (2002) vult aan dat het mediadiscours de voornaamste bron van kennis voor mensen vormt. Op die manier spelen de media een cruciale rol in de beeldvorming voor de kijker.

Ciboh (2017) deed onderzoek naar de representatie van de herders-boeren conflicten in Nigeria en de gevolgen daarvan voor de vredesjournalistiek. Hij geeft aan dat de media de scheidsrechter is geworden in het proces van kennisvorming met betrekking tot

maatschappelijke gebeurtenissen, waardoor het noodzakelijk is om de media representatie en de weergave van de werkelijkheid te onderzoeken. Uit het onderzoek concludeerde hij dat veel woorden meer een oorlogsgeoriënteerde journalistiek typeerden in plaats van de wenselijke vredesjournalistiek, die de voorkeur dient te geven aan een niet-gewelddadige benadering van een conflict. Ciboh (2017) beval de media dan ook aan om zich meer bewust te zijn van hun woordkeuze om niet meer verdeeldheid en conflicten aan te jagen.

Hoewel er nog maar weinig representatie onderzoek is gedaan naar boeren in het televisiediscours is er wel eerder beeldvormingsonderzoek gedaan binnen de media.

Fürsich (2010) deed onderzoek op welke manier de massamedia de positieve kijk op culturele diversiteit belemmerde. Zij toonde aan dat nieuws- en entertainmentmedia vaak de stereotype niet-blanke, niet-elitaire groepen en andere minderheden uitsluiten van de berichtgeving of deze maar een beperkt podium boden. Ook werden minderheidsgroepen vaak afgeschilderd als verschillend, exotisch, speciaal of abnormaal.

Daarnaast hebben een aantal voormalige studenten van de master Interculturele Communicatie beeldvormingsonderzoek gedaan naar de representatie van andere culturele minderheidsgroepen binnen het televisiediscours van de NPO. Schoonwille (2017) schreef haar masterscriptie over de Zwarte Pieten-discussie in het televisiediscours van de NPO, waaruit bleek dat de NPO voornamelijk mensen aan het woord liet die tegen Zwarte Piet waren. Zodoende kon de conclusie getrokken worden dat dit geen directe afspiegeling gaf van de Nederlandse samenleving.

Wasser (2019) deed onderzoek naar het kinderpardon in het televisiediscours van de NPO en ook zij kwam tot de conclusie dat het discours ongelijk verdeeld was, omdat maar weinig sprekers aan het discours deelnamen die tegen het kinderpardon waren.

2.5. Talkshows

Binnen dit onderzoek wordt er gekeken naar hoe het discours rondom de boerenprotesten vorm krijgt bij de NPO. Anders dan bij journaals, geven talkshows op een verhalende manier een beeld van actuele nationale discussies, wat het verhalende discours genoemd wordt. Naast het feit dat zij het publiek op de hoogte willen stellen van de actualiteiten, worden er ook middelen gebruikt om aan het publiek een bepaalde ideologie over te brengen. Ruigrok et al. (2012) stelt dat nieuws geen gegeven is, maar juist een keuze. Het zou “het resultaat zijn van de beslissing van journalisten” (Ruigrok et al, 2012, p.4). Huls & Varwijk (2011) suggereren dat de interviewers in een tv-interview veel van de controle overnemen en op deze manier de discussie in het televisiediscours kunnen sturen. Zij zeggen dat de interviewers in hun institutionele rol

als gespreksleiders bepalen wat de onderwerpen zijn, stellen de vragen, bepalen wie er spreekt en beslissen wanneer een vraag voldoende beantwoord is. De interviewers dienen op die manier als bemiddelaar tussen de gasten en de kijkers thuis en organiseren dus het publieke debat (Huls & Varwijk, 2011). Ruigrok et al. (2012) vult dit aan en zegt dat het besproken nieuws in een talkshow een 'gezicht' krijgt en dat politieke gasten de gelegenheid hebben om hun meningen omtrent het onderwerp aan te kaarten.

In dit onderzoek wordt op de volgende hoofdvraag antwoord gegeven:

Hoe heeft het televisiediscours rondom de boerenprotesten vorm gekregen bij talkshows van de Nederlandse Publieke Omroep tussen 01-10-2019 en 21-02-2020?

3. Theoretisch kader

In het onderzoek op het gebied van interculturele communicatie bestaan vijf verschillende theoretische en methodische benaderingen (Ten Thije, 2020). Dit onderzoek maakt gebruik van de Cultural Representation Approach, die met name gaat over representatie en beeldvorming. Deze laatste wordt ook wel *imagologie* genoemd.

In dit hoofdstuk zullen concepten uit de bovenstaande benadering, onder de loep worden genomen, waaronder: representatie, Othering, groepsidentiteiten, nationale beeldvorming en framing. Als laatste worden de drie dimensies binnen de kritische discoursanalyse uitgediept, die leiden tot de formulering van de diverse deelvragen.

3.1. Imagologie

Imagologie wordt gedefinieerd als “de analyse van de discursieve articulaties van nationale karakterisering” (Leerssen, 2016, p. 12). In deze benadering wordt er gekeken naar de theorieën van culturele representatie en stereotypen. Representatie wordt ook wel gezien als de manier waarop een groep mensen door middel van taal en beelden een betekenis deelt of produceert. Dit kan alleen gebeuren “door middel van gemeenschappelijke ideeën en middelen van collectief denken en weten” (Hall in Brillenburg-Wurth, 2019, p. 342). Het begrip representatie lijkt hiermee onvermijdelijk verbonden met beeldvorming. Forrester (2000) definieert representatie dan ook als een ‘public-image’ oftewel als “een concept of representatie van een object dat in de gedachte van het publiek of een persoon, institutie of product wordt gecreëerd” (Forrester 2000, p. 3).

Het beeldvormingsproces lijkt dus vooral een mentaal verloop. In de imagologie wordt de dynamiek tussen de representaties van auto- en hetero-images onderzocht (Ten Thije, 2016). Waar auto-images (the ‘Self’) verwijzen naar de houding ten opzichte van de eigen culturele waarden, verwijzen de hetero-images (the ‘Other’) naar de houding ten opzichte van andere culturen. Dat toont tevens aan dat de manier waarop auteurs andere culturen beschouwen altijd tot op zekere hoogte subjectief is (Leerssen, 2016). Meta-images verwijzen naar de representatie van de ‘Self’ door hoe we denken dat we door anderen worden waargenomen (Leerssen, 2016).

3.1.2. Othering

Het begrip ‘Othering’ behelst de objectivering van een andere persoon of groep, waarbij de cultuur wordt gebruikt om alle opvattingen en gedragingen van de 'Other' te verantwoorden,

terwijl de individuele kenmerken van de individuen worden genegeerd (Jackson, 2014). Othering kan leiden tot verkeerde opvattingen en resulteren in een te simplistische weergave van een bepaalde groep mensen. Holliday et al. (2010) vermelden dat in plaats van dat men zichzelf verplicht om de details of de stereotypen van een vreemde cultuur te begrijpen, men moet proberen om de complexiteit te begrijpen van mensen die tot andere culturele groepen behoren waarmee we niet vertrouwd zijn. Ten Thije (2020) bestudeert de manier waarop (stereotype) beelden en verwachtingen van de ander worden gevormd en hoe deze de communicatie tussen mensen met verschillende achtergronden beïnvloedt. Hij toont aan dat deze een belangrijke bijdrage levert aan de analyse van de in- en exclusie processen van bepaalde groepen. De Cultural Representation Approach houdt zich bezig met hoe beeldvorming in de media wordt ge(re)produceerd, maar ook hoe er wordt geprobeerd stereotypes te deconstrueren om op die manier een bijdrage te leveren aan een meer open samenleving (Holliday et al., in Ten Thije 2020).

3.2. Identiteit

Het woord identiteit stamt af van het Latijnse woord *idem*, hetzelfde, dat fundamenteel wijst op de relatie die de gelijkheid van een ding met zichzelf uitdrukt (Beller & Leerssen, 2007). Het is lastig om identiteit op één manier te definiëren omdat er individueel of via groepsniveau naar gekeken kan worden, waardoor er dus verschillende definities bestaan. Identiteit bestaat uit vele dimensies, zoals: gender, religie, ras, een beroep, de sociale klasse, een familie en woonplaats (Heinich, 2020). Binnen dit onderzoek wordt er gekeken naar identiteit op groepsniveau.

Een groepsidentiteit kan een sterk ‘wij’ gevoel creëren en een sterke collectieve samenhang brengt groepsleden er zelfs toe “om individuele verschillen opzij te zetten ten gunste van het collectieve onderscheid van de groep ten opzichte van de rest van de mensheid” (Beller & Leerssen, 2007, p. 337). Volgens Holliday et al. (2016) worden groepsidentiteiten opgesplitst in: een culturele identiteit, een sociale identiteit en een nationale identiteit. Binnen dit onderzoek zijn de sociale identiteit en de nationale identiteit van belang, die in de paragrafen hierna uiteen gezet worden.

3.3. Sociale identiteit

Zhu (2011) omschrijft de sociale identiteit als iemands gevoel om deel uit willen maken van een sociale groep, op basis van: familie, gender, leeftijd, beroep, etnische community of culturele groepen. Er bestaan dus verschillende sociale groepen waar iemand deel van uit kan maken en wanneer er een cultuur wordt aangeduid binnen een bepaalde groep, wordt deze groep

een Community of Practice (CoP) genoemd. Er bestaan drie criteria om een groep tot een CoP te bestempelen: als een groep wordt gekenmerkt door wederzijdse betrokkenheid van de onderlinge leden, er gemeenschappelijke taken zijn en men een gedeeld repertoire heeft (Spencer-Oatey & Franklin, 2009).

Iemand's individuele identiteit wordt in de Social Identity Theory (SIT) beïnvloedt door de groepen waartoe diegene behoort en het gedrag ten opzichte van andere groepen (Fitzpatrick, 2019). Het deel uitmaken van een groep geeft iemand een gevoel van verbondenheid en het helpt de eigenwaarde te beschermen of zelfs te vergroten. Daarnaast kan groepsloyaliteit ertoe leiden dat we andere groepen afwijzen omdat men door groepsloyaliteit zijn/ haar eigen keuzes als superieur ziet, wat kan leiden tot spanning in interactie (Fitzpatrick, 2019). Ook kan hierdoor het gevoel om de verbondenheid te beschermen, toenemen. Gebonden aan de Social Identity Theory zijn de in- en outgroups. Fitzpatrick (2019) omschrijft de in- en outgroups als volgt:

“An in-group is a collection of individuals that identify with each other through affiliation and common goals” en “an out-group is any other group that might be in antagonism to the in- group” (Fitzpatrick 2019, p. 286).

Voorbeelden van in- en outgroups zijn vaak in intercultureel contact waar te nemen, waarbij er door contextuele of historische redenen sprake kan zijn van een versterkte tegenstelling tussen twee culturele groepen; wat vaak tot uiting komt in de nationale of etnische loyaliteit (Fitzpatrick, 2019).

3.4. Nationale identiteit

Grever (2006) beweert dat identiteiten dynamisch en meervoudig zijn en dat deze zijn verbonden met diverse kaders (familie, land, dorp etc.) waarin mensen participeren. De nationale identiteit behoort dus tot het landelijke kader en wanneer deze sterk aanwezig is, zorgt het voor sociale cohesie (Grever, 2006) in de natie. Bij een sterke nationale identiteit speelt nationalisme een rol.

Nationalisme duidt op een gedachtegoed die neigt naar een overlapping tussen politieke en culturele gebieden en grenzen met daarin een nationale traditie (Beller & Leerssen, 2007). Daarnaast wordt nationalisme vaak in verband gebracht met het patriotisme, dat als volgt wordt gedefinieerd:

“Patriotism sees the ideal political being as an emancipated, responsible citizen, who selflessly devotes himself to the common good, eschews corruption, vice, vanity and venality prizes his liberty and civil rights and invests in society's welfare” (Beller & Leerssen, 2007, p. 349).

Ook wordt het nationalisme geassocieerd met het geloof in een etniciteit of nationaliteit als karakter dat wordt gezien als een bepaald kenmerk van een inwoner, die in het ene land meer voorkomt dan in het andere land (Beller & Leerssen, 2007). Bovendien zou een inclusief gevoel van nationale identiteit belangrijk zijn voor het functioneren van een moderne pluriforme en democratische samenleving (Fukuyama, 2018 in SCP, 2019).

3.4.1 Denkend aan Nederland

Uit het rapport *Denkend aan Nederland* van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (2019) blijkt dat er drie voorkeursposities zijn in het Nederlandse maatschappelijke debat over de nationale identiteit met ook ieder een verschillende toekomstverwachting.

Als eerste bestaat er de groep Nederlanders die symbolen en tradities benadrukken in hun verbondenheid met Nederland. Zij zijn trots op Nederland, zien de Europese eenwording als bedreiging, zijn sterk geneigd te denken in termen zoals dé Nederlandse identiteit en vinden dat de overheid een mate van verantwoordelijkheid heeft om haar identiteit en haar tradities te waarborgen. Deze opvatting zou men kunnen aanschouwen als een meer essentialistische visie (Beugelsdijk, de Hart, van Houwelingen en Versantvoort in SCP, 2019). Bij deze visie gaat men uit van een bepaalde homogeniteit van een cultuur, dat als een statisch gegeven wordt neergezet (Holliday, et al., 2010). Door deze visie te hanteren, kan het voorkomen dat mensen snel tot een bepaalde groep gecategoriseerd worden, terwijl ze meer zijn.

Als tweede groep worden de Nederlanders aangeduid die refereren naar burgerlijke vrijheden (het recht op de vrijheid van religie en op demonstratie), zij zien de Europese eenwording juist als een kans en stellen andere eisen wat iemand tot Nederlander maakt. Wat betreft toekomstperspectief vindt deze groep dat de overheid als primair doel de vrijheden en inclusiviteit van de rechtsstaat moet waarborgen.

Als laatste bestaat de groep zonder een uitgesproken mening. Uit het rapport concluderen Beugelsdijk et al. (2019) dat dé Nederlander niet bestaat, maar dat er wel enkele profielschetsen zijn van diverse manieren waarop Nederlanders zich met hun land identificeren.

3.4.2. Nationale beeldvorming

Uit het rapport van het SCP (2019) blijkt dat vanuit oudsher stad en regio belangrijk zijn geweest voor de Nederlandse beeldvorming. Zo associëren de participanten binnen het onderzoek het Nederlandse landschap al snel met: grachtengordels, polderlandschappen, rivierdijken, sloten, havens, duinen, boerderijtjes en klederdracht. Deze elementen zijn als

ationale beeldvorming nog altijd hedendaags terug te vinden in de toeristenindustrie (Beugelsdijk et al., 2019).

Daarentegen stelt Leerssen (2007) dat Nederland zichzelf als een zeer burgerlijk land ziet, waar de identificatie van de burgers met de natie diepgeworteld is. Desalniettemin blijkt uit Beugelsdijk et al. (2019) dat meer dan ooit tevoren de Nederlandse identiteit momenteel wordt bepaald door tegenstrijdigheden en paradoxen. Zij stellen dat de Nederlandse identiteit gelaagd is, maar dat er tussen al die lagen/niveaus het nationale niveau van ‘de Nederlander’ geldt als een van de sterkste gelaagdheden (Beugelsdijk et al., 2019). Onder het nationale niveau spelen identificaties met de regio of de stad een grote rol.

3.4.3. Regionale identiteit

Wijers (2009, in Beugelsdijk et al., 2019) benoemt dat regio’s worden gezien als sociale constructies, waarin stereotyperende beelden voorbijkomen. Bij de verhouding tussen de Nederlandse en de regionale identiteit, gaat het over de samenvoeging van twee identiteiten. Deze komen op gespannen voet te staan wanneer de verbondenheid met het land de verbondenheid met de regio in de weg staat of vice versa. Hoewel regionale identiteiten binnen Nederland sporadisch voor culturele spanning hebben gezorgd tussen het centrum van het land (de ‘Randstad’ genoemd) en haar buitengebieden (het ‘Randland’ genoemd), heeft dit nooit daadwerkelijk tot grote conflicten geleid (Wijers, 2009 in Beugelsdijk et al., 2019). Daarentegen komt wel duidelijk uit het rapport naar voren dat hoewel de bewoners uit het Randland zich sterker identificeren met hun regio, zij soms weinig waardering ervaren voor hun regio door buitenstaanders. En waar het Randland vaak als minder typisch Nederlands wordt gezien dan de ‘Hollandse’ Randstad, voelen de inwoners zich niet minder Nederlands. Samenvattend voelt men zich overal in Nederland gelijk verbonden met Nederland, maar toch blijkt dat in de Randstad vanzelfsprekender dan in het Randland. Vermoedelijk komt dit door een bepaalde ervaring in ongelijkheid, doordat verschillen in regionale dominantie een rol spelen. Door de historie bevindt veel macht, sociale status en welvaart zich in de Randstad waar ook veel nationale instituties zoals de media zitten gevestigd. Vandaar dat het maatschappelijk debat over landelijke thema’s vaak gevoerd wordt door Randstadbewoners, wat vaak als een kritiek punt wordt waargenomen door de inwoners van het Randland. Zo zou de Randstad te veel de boventoon voeren en er te weinig oog zijn voor het Randlandelijke perspectief (Meier et al. 2015; Van Walsum 2019 in Beugelsdijk et al., 2019).

3.5. Framing in de media

Zoals is gebleken uit het vorige hoofdstuk, voelen boeren zich vaak verkeerd begrepen en verkeerd door de media gepositioneerd. Dit fenomeen staat ook wel bekend als framing.

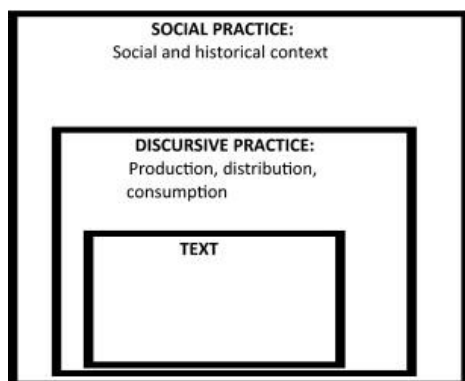
Lakoff (2014) beschrijft de theorie van framing als de manier waarop woorden en zinnen worden gebruikt om niet alleen ideeën maar ook een bepaald wereldbeeld mee op te roepen. Peters (2017, p. 39) geeft aan dat “er met het toepassen van framing een beeldende interpretatie en kleuring van de werkelijkheid wordt gegeven, die de manier waarop anderen vervolgens naar de werkelijkheid kijken, beïnvloedt”. Aanvullend zegt Lakoff (2014) dat ideeën als het ware op een bepaalde talige manier verpakt worden die een wenselijk idee oproept bij de kijker. Frames vormen hierbij de mentale structuren die de manier waarop we naar de wereld kijken vormgeven. Het zijn connotaties die we met woorden bijbrengen en het vormt het conceptuele kader waarin woorden worden geplaatst en gedefinieerd (Lakoff, 2014). Van Dijk (1996, 2000) en Luyendijk (2006) tonen aan dat media een grote invloed heeft op het publiek en het maar een zeer beperkte weergave laat zien van het wereldbeeld. Wanneer de geframede beelden uiteindelijk de belangrijkste bron van gedrag, kennis en ideologieën vormt, spreekt men van framing (Van Dijk, 2000); een boodschap die wint aan effectiviteit en overtuigingskracht.

3.6. Discoursstudies

Discoursstudies is de discipline die gewijd is aan het onderzoek doen naar de relatie tussen vorm en functie in verbale communicatie (Čarapić, 2006). Een discoursanalyse wordt vaak gebruikt bij een beeldvormingsonderzoek. Čarapić (2006) geeft aan dat alles altijd vanuit een bepaald perspectief wordt beschreven en dat daarom echte objectiviteit binnen de mediadiscoursebenadering in de praktijk vrijwel onmogelijk is. Daarom is de uitdaging binnen deze benadering om aan de hand van discoursanalyse aan te tonen in hoeverre nieuwsverhalen gekleurd zijn, op welke manier dit wordt veroorzaakt door de meningen van journalisten en in welke mate dit de lezers of kijkers beïnvloedt (Čarapić, 2006).

Een prominente benadering van discours is de kritische discoursanalyse (KDA) (Wodak en Meyer in Čarapić, 2006). Dit wordt ook wel aangeduid als een sub-discipline waarin veel centrale concepten in discoursstudies een belangrijke rol spelen. Het discours wordt geanalyseerd vanuit de talige kant, waarbij voornamelijk gekeken wordt naar de verschillen in taalgebruik binnen één taal (Čarapić, 2006). Daarnaast besteedt het KDA aandacht aan ideologie en machtsverhoudingen, die de kijker dwingt om de werkelijkheid op een specifieke manier waar te nemen. Ook probeert men door middel van het KDA inzicht te krijgen in een maatschappelijk vraagstuk. Fairclough (1992) omschrijft dat de nadruk binnen deze analyse ligt op de verklaring van de verschillende discoursstructuren in relatie tot sociale structuren en interacties. Hij bevestigt deze samenhang doordat hij stelt dat men sociale effecten van een discours enkel kan onderzoeken door nauwkeurig te analyseren hoe personen schrijven en praten. Hiervoor hanteert hij het volgende driedimensionale model (zie figuur 1).

Figuur 1: Het driedimensionale Fairclough model (1992, p. 73)



Fairclough (1992) onderscheidt in zijn model de volgende drie dimensies in een tekst: de tekstuele (beschrijvend), discursieve (interpreterend) en de sociale dimensie (verklarend). Bij de tekstuele dimensie wordt de tekst zelf geanalyseerd, waarbij men kijkt naar semantische relaties, grammaticale relaties, lexicale relaties en fonologische relaties (Fairclough, 2003). Er kan dus gekeken worden naar woordkeuze, grammatica, samenhang en intonatie om een bepaalde tekst te *framen*.

Door middel van lexicalisatie wordt nagegaan welke woorden er worden gebruikt om een bepaalde groep weer te geven. Hierbij wordt er gebruik gemaakt van het Social Actor Model (Simpson & Mayr, 2010). Social Actors zijn de woorden waarmee de gerepresenteerde groep wordt aangeduid. Het gebruik van deze verschillende woorden representeren verschillende manieren om naar een groep te kijken. Page (2003) omschrijft lexicalisatie als een neutrale

reflectie van een werkelijkheid, maar ook als ideologisch instrument. Daarom is de representatie van actoren een belangrijk onderdeel van de tekstuele analyse.

Naast de lexicalisatie is predicatie ook een belangrijk onderdeel van een tekstuele analyse, waarmee eigenschappen of kwaliteiten worden toegewezen aan de Social Actors in verschillende verwijzingen. In het volgende hoofdstuk wordt de operationalisering van de lexicalisatie en predicatie verder toegelicht.

Door middel van een tekstuele analyse worden de volgende deelvragen beantwoord:

1) Op welke manier worden boeren lexicaal gerepresenteerd in het discours en wat zijn de meest voorkomende type lexicalisaties per talkshow?

2) Op welke manier worden boeren predicatief gerepresenteerd in het discours en hoe verloopt dit tussen 1-10-2019 t/m 21-02-2020?

Verder ligt de nadruk bij de tweede dimensie van het Fairclough model, de discursieve dimensie, op de *intertekstualiteit*: de aanwezigheid van andere tekstuele elementen in een tekst (d.m.v. quotes of rapporteringen), waar een spreker op voortbouwt. Ook bepaalt deze dimensie welke consequenties de inhoud van een tekst heeft voor de maatschappij en hoe het discours in verschillende contexten geplaatst kan worden (Fairclough, 1992). Het gebruik van directe quotes is voor journalisten een middel om de schijn van feitelijkheid en authenticiteit te creëren waarmee de perceptie en interpretatie kan worden gemanipuleerd omdat directe quotes krachtige ideologische tools zijn (Teo, in Simpson & Mayr, 2010). Ook toont Teo (in Simpson & Mayr, 2010) aan dat het vaak gebeurt dat enkel experts aan het woord komen en de opinies van leken buiten beschouwing worden gelaten. Aan de hand van deze theorieën, zijn de volgende deelvragen opgesteld:

3) Welke sprekers geven het discours het meest vorm?

4) Naar welke citaten wordt er het meest gerapporteerd binnen het discours?

5) In hoeverre verschilt de beeldvorming over de boeren tussen de boeren zelf en de andere sprekers in het discours?

De derde dimensie bestaat uit de *sociale dimensie*. Hierbij wordt er hoofdzakelijk onderzocht hoe ideologieën worden verspreid door een discours en welke consequenties hieraan hangen voor de maatschappij. Indirect zijn dus tekst en de sociale praktijk met elkaar verbonden. Om het discours te analyseren wordt er gekeken naar de sociale context waarin het zich afspeelt. Deze dimensie is geen op zichzelf staande analyse, maar neemt de resultaten uit de voorgaande dimensies mee om de sociale dimensie uit te diepen. De laatste deelvraag luidt als volgt:

6) In hoeverre komen de resultaten van de tekstuele en discursieve dimensies overeen met de sociale praktijk waarin talkshows tot stand komen?

4. Corpus en methode

In dit hoofdstuk wordt het corpus toegelicht. Hierna volgt de operationalisering van de kwalitatieve onderzoeksmethode.

4.1. Onderzoeksmateriaal

4.1.1. Zoektermen

De totstandkoming van het corpus heeft op twee verschillende manieren plaatsgevonden. Bij het *Nederlands Instituut Beeld en Geluid* in Hilversum ligt een groot gedeelte van het Nederlandse audiovisuele (digitale) erfgoed op het gebied van radio, televisie, muziek en film opgeslagen dat door iedereen kan worden geraadpleegd. Ik ben naar de klantenservice gegaan en ben in het archief naar geschikte fragmenten gaan zoeken.

Omdat de boerenprotesten plaatsvonden in de periode van 01-10-2019 t/m 18-02-2020 heb ik besloten om de zoekopdracht te beperken tot de tijdsperiode tussen 01-10-2019 en 21-02-2020. De zoekterm *boeren* resulteerde in 2072 items. De zoekterm *boerenprotest* mondde uit in 248 items. Het overgrote gedeelte daarvan bestond uit nieuwsitems van de Nederlandse Omroep Stichting (NOS) en omroep WNL (Wakker Nederland).

In dit onderzoek gaat het echter alleen om het discours in talkshows op de publieke omroep omdat de publieke omroep de taak heeft alle verschillende groepen in de samenleving te informeren. Zo omschrijft de NPO zichzelf als volgt:

De Nederlandse Publieke Omroep is een bindende factor in onze pluriforme samenleving. Voor, van en - steeds vaker ook - met kijkers en luisteraars. In ons aanbod laten we de veelstemmigheid en veelkleurigheid van de Nederlandse samenleving zien en horen (NPO, n.d.)

Daarnaast stelt de NPO op haar website verschillende mission-statements op, waaruit blijkt dat ze staat voor: openheid voor iedereen, begrip, het hele verhaal, impact, nieuwsgierigheid, prikkelendheid en onafhankelijkheid (NPO, n.d.).

Via de website hebkietsgemist (Gids, n.d.) ben ik nagegaan welke talkshows er tussen 01-10-2019 en 21-02-2020 uitzonden. Hierna zijn alle omschrijvingen per aflevering gelezen en alle afleveringen doorgelopen om te zien waar de boerenprotesten ter sprake kwamen.

4.1.2. De talkshows

Van alle talkshows die de NPO rijk is, is er gekozen om enkel fragmenten uit talkshowafleveringen te selecteren die tussen 1 okt 2019 en 21 februari 2020 's avonds live uitzonden met publiek. Voor deze selectiecriteria is gekozen omdat er tijdens de live talkshowuitzendingen de actualiteiten van de dag worden besproken en er 's avonds prime time wordt uitgezonden. De programma's die aan deze criteria voldeden zijn: *De Hofbar*, *Pauw*, *De Wereld Draait Door* en *Op1*.

In *De Hofbar* bespreekt Rutger Castricum elke week een belangrijk actueel thema live vanuit een kroeg op het Plein in Den Haag met burgers en politici. Het programma *De Hofbar* is van omroep PowNed, die op haar website aangeeft dat haar:

“levenshouding verschilt van de waardengemeenschappen van de ledengebonden omroepen; geen binding met links of rechts, rebels, vrijheid centraal stellen, niets voor lief nemen en een allergie hebben voor betutteling en macht” (Powned, n.d.).

De Wereld Draait Door was een dagelijkse live talkshow waarin Matthijs van Nieuwkerk op luchtige wijze de actualiteiten besprak met diverse gasten uit de politiek, sport, cultuur, wetenschap en media.

Pauw was de dagelijkse late night-talkshow van BNNVARA waarin Jeroen Pauw live het gesprek van de dag aanging met de hoofdrolspelers uit het nieuws (BNNVARA, n.d.). De programma's *De Wereld Draait Door* en *Pauw* zijn beide van BNNVARA, die zichzelf omschrijft als onafhankelijke omroep met een progressieve mentaliteit, die geen grenzen kent, waar “geen heilig huisje overeind blijft” en die impact wil maken op haar kijkers (BNNVARA, n.d.)

Nadat *Pauw* in december 2019 stopte met uitzenden, nam de nieuwe late night-talkshow *Op1* het stokje over (zie Figuur 3, blz. 25).

Op1 is een gezamenlijke productie van verschillende omroepen, waarin de roulerende presentatieduo's de veelzijdigheid van de NPO onderstrepen (NPOstart, n.d.) en waarin dagelijks live het nieuws van de dag wordt besproken. De geselecteerde fragmenten uit deze talkshow kwamen uit afleveringen die zijn uitgezonden door BNNVARA, WNL, EO en Omroep MAX. Omroep WNL geeft “als nieuwkomer een stem aan de brede liberaal-conservatieve stroming in ons land” en ook willen zij dat “burgers rechts van het midden zich er thuis voelen” (WNL, n.d.). De EO richt zich met name op de christelijke doelgroep en willen “verhalen vertellen die levens veranderen, mensen raken en in beweging brengen om in liefde met elkaar te leven” (EO, n.d.). Omroep MAX richt zich op het publiek van 50 jaar en ouder. Zij maken programma's vanuit een onafhankelijke positie, zowel wat betreft politiek als geloof, waarmee zij de 50-plussers bereiken op een manier die hen aanspreekt (Omroep MAX, n.d.).

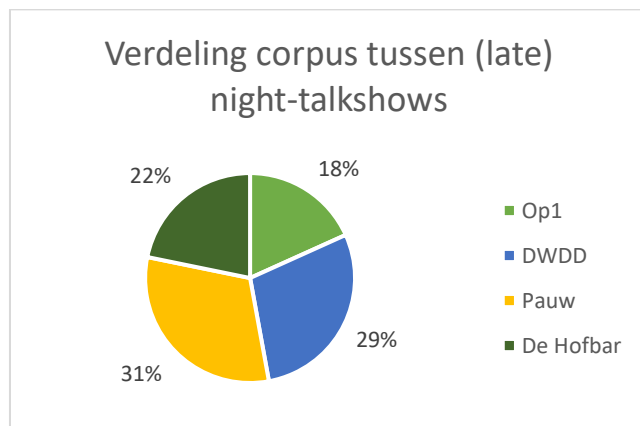
4.1.3. Het materiaal

Uiteindelijk bestaat het totaal geselecteerde corpus (zie Tabel 1) uit 3 uur, 18 min en 5 sec en zijn alle 18 fragmenten opgedeeld in de volgende vier categorieën: Alle talkshowfragmenten van *Pauw* (Appendix Tabel 1a), Alle talkshowfragmenten van *De Hofbar* (Appendix Tabel 1b), Alle talkshowfragmenten van *DWDD* (Appendix Tabel 1c) en Alle talkshowfragmenten van *Op1* (Appendix Tabel 1d). Per slot van rekening is er ook besloten om alle talkshowfragmenten mee te nemen, waar het televisiediscours ging over de stikstofcrisis in combinatie met de boerenprotesten.

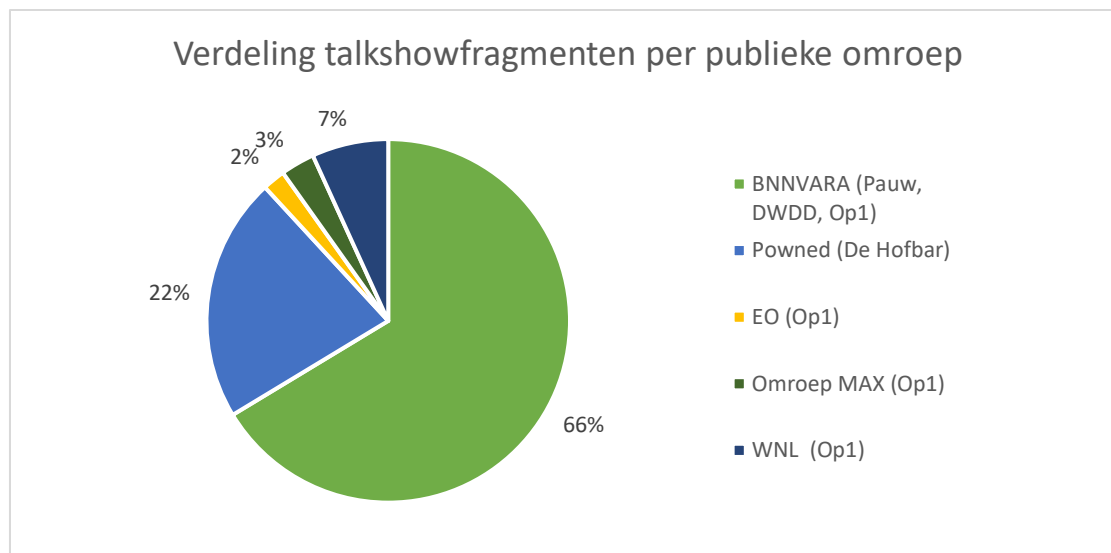
Tabel 1 Alle talkshowfragmenten uit het corpus op chronologische volgorde gerangschikt

Datum	Programma + Tijdstip	Titel fragment	Omroep + Zender	Tijd
1. 01-10-2019	De Hofbar 22:45	Boeren vechten voor hun bestaan	Powned, NPO2	22min (hele uitzending)
2. 01-10-2019	Pauw 23:00	Het boerenprotest: de boeren aan het woord	BNNVARA, NPO1	33min
3. 01-10-2019	DWDD 19:00	Humberto Tan over mooiste boerenprotest in Ommen	BNNVARA, NPO1	1min
4. 01-10-2019	DWDD 19:00	Boerenprotest in Den Haag	BNNVARA, NPO1	22min
5. 11-10-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	1min20sec
6. 14-10-2019	Pauw 23:00	Boerenprotesten in Groningen	BNNVARA, NPO1	2min
7. 14-10-2019	DWDD 19:00	Provincies werken niet mee #boerenprotest	BNNVARA, NPO1	6min
8. 15-10-2019	De Hofbar 22:45	Escaleert het boerenprotest?	Powned, NPO2	21min10sec (hele uitzending)
9. 16-10-2019	Pauw 23:00	Boer Bart Kemp en Tjeerd de Groot (D66) gaan in debat over stikstofcrisis	BNNVARA, NPO1	17min
10. 16-10-2019	DWDD 19:00	Erik Luijten over lijkist Jesse als protest	BNNVARA, NPO1	28min10sec
11. 25-10-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	1min50sec
12. 01-11-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	3min25sec
13. 18-12-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	3min
14. 28-01-2020	Op1 23:00	Rob Jetten over de volgende regels van het kabinet om het stikstofprobleem aan te pakken	EO, NPO1	4min
15. 07-02-2020	Op1 23:00	Minister Carola Schouten presenteert de nieuwe stikstofmaatregelen	BNNVARA, NPO1	3min30sec
16. 19-02-2019	Op1 23:00	Rob Jetten over de boerenprotesten	Omroep MAX, NPO1	6min
17. 20-02-2019	Op1 23:00	[geen titel]	WNL, NPO1	13min30sec
18. 21-02-2019	Op1 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	9min10sec
Totaal				3uur, 18min, 5sec

Bij het samenstellen van het corpus zijn een aantal dingen gebleken. Zo blijkt uit Figuur 2a dat hoewel de zendtijdverdeling van alle fragmenten per talkshow relatief gelijk verdeeld is, omroep BNNVARA het grootste deel van het corpus omvat (zie Figuur 2b). Om die reden had ervoor gekozen kunnen worden om *DWDD* weg te laten, mede omdat het geen late night-talkshow is. Desalniettemin, is er toch gekozen om zowel *DWDD* als *Pauw* mee te nemen omdat ze aan de algemene selectiecriteria voldeden. Daarnaast hebben beide een vergelijkbare structuur. De uitzending begint met een korte inleiding waarin de presentator de gespreksonderwerpen en de gasten introduceert, waarna hij kort het nieuws van de dag bespreekt en daarna de hoofdonderwerpen uitgebreid bespreekt samen met zijn gasten aan tafel. Twee uitzendingen van *de Hofbar* zijn opgenomen om zo de pluriformiteit van de NPO in het corpus terug te vinden. Hoewel *de Hofbar* een wekelijkse show is op NPO2 in plaats van NPO1, voldeed deze verder ook aan de algemene criteria. Vandaar dat het een goede toevoeging was voor het corpus. Ter afsluiting staan er in het corpus zowel talkshowfragmenten waar de boerenprotesten zowel als hoofdonderwerp als kort nieuwsonderwerp met de gasten worden besproken.

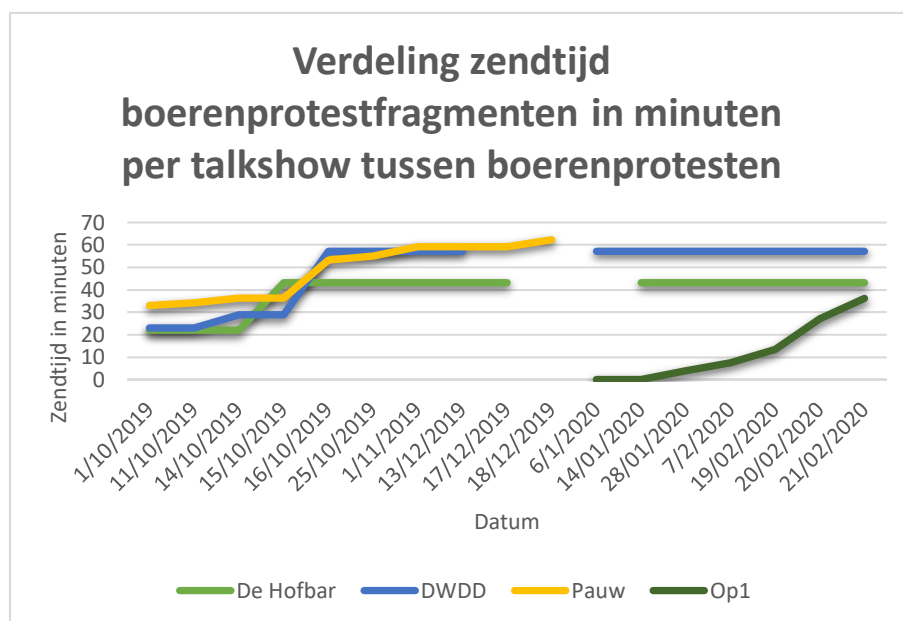


Figuur 2a *Verdeling fragmenten in minuten per talkshow*



Figuur 2b *Verdeling talkshowfragmenten in minuten per publieke omroep*

Op basis van Tabel 1 is Figuur 3 opgesteld, waarin valt af te lezen hoe de zendtijd van alle fragmenten per talkshow over de boerenprotesten zijn verdeeld tussen 1 oktober 2019 en 21 februari 2020. Daarnaast valt ook af te lezen wanneer een talkshows stopte, begon of pauzeerde.



Figuur 3 *Verdeling zendtijd boerenprotestfragmenten in minuten per talkshow tussen boerenprotesten*

De geselecteerde fragmenten zijn allemaal getranscribeerd, waarbij enkel de hoorbare tekst is uitgesproken. Alle uitgeschreven teksten zijn te vinden in de appendix.

4.2. Kritische discoursanalyse

Om het corpus te analyseren, heb ik vooral gekeken naar de tekstuele en de discursieve dimensies van het KDA-model van Fairclough (1992). Binnen de tekstuele analyse is de *lexicalisatie* bestudeerd en bij de discursieve analyse de *intertekstualiteit*.

4.2.1. De tekstuele dimensie

Allereerst werd er via een tekstuele *lexicalisatie* analyse gekeken hoe men personen met welke woorden benoemd heeft. De gekozen methode hiervoor is de Social Actor Analysis waar door middel van de keuze in woorden en uitdrukkingen bepaalde personen (vanaf nu de ‘Social Actor’) in teksten werden gerepresenteerd (Simpson & Mayr, 2010; Van Leeuwen, 2005). Voor deze analyse is gekozen in navolging van Huisman (2016).

De Social Actor Analysis bestaat uit de volgende drie onderdelen: *functionalisatie*, *nominatie* en *identificatie* (Simpson & Mayr, 2010).

Functionalisatie houdt in dat de Social Actors benoemd worden in termen wat zij doen. Zo betekent ‘boeren’ bijvoorbeeld het bedrijven van landbouw of veeteelt.

Bij *nominatie* wordt gekeken of de Social Actors bij zijn/ haar naam worden genoemd. Dit kan op een formele, semi-formele of informele manier gebeuren. Op een formele manier wordt een persoon bij haar titel en of achternaam genoemd, bijvoorbeeld: mevrouw van Wezel. Op een semi-formele manier zou deze persoon bijvoorbeeld ‘Julia van Wezel’ worden genoemd. Wanneer nominatie op een informele manier voorkomt, wordt degene enkel bij de voornaam genoemd: Julia.

Bij *identificatie* zijn de benoemde Social Actors permanent, wat wordt opgedeeld in: *classificatie*, *relationele identificatie* en *fysieke identificatie* (Simpson & Mayr, 2010). Met *classificatie* worden Social Actors benoemd in woordkeuzes van hun sociale klasse (geslacht, herkomst, religie). Met *relationele identificatie* worden personen benoemd op basis van hun persoonlijke relaties ten opzichte van anderen (moeder, collega). *Fysieke identificatie* houdt in dat personen worden beschreven in termen van hun uiterlijke, fysieke eigenschappen, bijvoorbeeld: ‘de macho’.

Als laatste heb ik de extra categorie ‘numerisatie’ van Huisman (2016) overgenomen, waarmee personen in aantallen zijn uitgedrukt, bijvoorbeeld: ‘de honderd’.

Alle lexicalisaties van de Social Actors zijn genoteerd per talkshow om na te gaan welke categorie het meest wordt gebruikt in zijn geheel en per talkshow (zie appendix Tabel 2a tm/d), waarna alles in percentages werd uitgerekend (appendix Tabel 3).

Ook wordt er gekeken naar predicaties, oftewel: welke eigenschappen er toegewezen worden aan de Social Actors in verschillende verwijzingen. De meest voor de hand liggende predicaties zijn de bijvoeglijke naamwoorden, maar er bestaan ook een aantal andere (grammaticale) rollen:

Tabel 2 *Grammatica rollen van predicaties met voorbeelden*

Grammaticale rollen van de predicaties	Voorbeelden
Er worden één of meerdere bijvoeglijk naamwoorden toegeschreven aan de Social Actor, doordat het voor of achter de Social Actor staat.	“Vanuit het hele land gingen <u>boze</u> boeren naar het Malieveld met chaos op de weg als gevolg en de drukste ochtendspits ooit.” (Pauw, 1-10-2019).
Wanneer er bepaalde eigenschappen worden toegewezen aan de Social Actor, doordat er gebruik gemaakt wordt van koppelwerkwoorden. Wanneer dit gebeurd is de Social Actor het naamwoordelijke gezegde.	“Ja en normaal boeren zijn heel hartelijk, heel gastvrij” (De Hofbar, 01-10-2019).
Er wordt een bijstelling/ collocatie aan de Social Actor gehangen.	“Ik denk ook altijd wel van boeren, die <u>hebben het nooit slecht ofzo?</u> ” (De Hofbar 15-10-2019).
De verwijzing wordt toegeschreven aan de Social Actor door middel van een samenstelling.	“die zijn <u>van het Farmers Defence Force</u> ” (DWDD, 07-02-2019)
Het bijvoeglijke naamwoord wordt als bijwoord gebruikt	Daar kwamen nog een 78 trekkers <u>uit de Beemster</u> ” (Pauw, 01-10-2019).
Als er een uitdrukking optreedt als naamwoordelijk deel van het gezegde en/of je van dit werkwoord een bijvoeglijk naamwoord kunt maken.	“Jouw vader is zelfs <u>gewond geraakt</u> ” (De Hofbar, 15-10-2019).
Wanneer er andere predicaties gevonden zijn, die niet aan bovenstaande regels voldeden maar wel wat over de Social Actor zeiden, zijn deze wel meegenomen.	“Je zit <u>best wel in de hoek waar de klappen vallen</u> ” (De Hofbar, 01-10-2019).
Predicaties die nauw te maken hebben met de boeren tijdens de boerenprotesten zijn, in tegenstelling tot Huisman (2016), hier wel meegenomen. Deze worden als relevant gezien voor de mate waarop men nu tegen de boeren aankijkt.	“Ja, maar dit doe je niet toch! <u>Smakeloos!</u> ” (DWDD, 16-10-2019).

Predicaties die betrekking hebben op boeren uit andere landen of tijdens andere boerenprotesten zijn buiten beschouwing gelaten omdat deze niet relevant zijn voor de representatie van de Nederlandse boeren binnen dit onderzoek.

Nadat alle lexicalisaties per talkshow zijn verzameld, zijn deze verdeeld in 18 micro-categorieën om zo een beter overzicht te krijgen en er makkelijker gezocht kan worden naar bepaalde patronen in de discoursen tussen de talkshows. Om vervolgens op meta-niveau de grotere patronen te ontdekken, zijn de micro-categorieën opnieuw onderverdeeld in vier hoofdcategorieën (zie hoofdstuk 5).

Bij het indelen van de categorieën kon subjectiviteit een rol spelen, waardoor hier een extra beoordelaar bij is betrokken. Met één extra beoordelaar zijn de predicatie-categorieën opgesteld.

Hierna zijn alle predicaties per uitzenddag van de talkshows op chronologische volgorde per hoofdcategorie ingedeeld (zie appendix Tabel 3). Vervolgens is berekend hoe vaak een predicatie-categorie werd benoemd in een uitzending en zijn deze in een tabel gezet. Door dit

uiteindelijk cumulatief op te tellen is in de grafiek in hoofdstuk 5 duidelijk zichtbaar tot welke categorieën de boeren het meeste werden toegerekend met daarbij het verloop per hoofdcategorie in het discours.

4.2.2. De discursieve dimensie

Binnen de discursieve dimensie wordt de *intertekstualiteit* onderzocht, waarin de verschillende manieren van verwijzingen en de verwijzingen zelf worden bestudeerd. In een discours wordt dit gedaan doordat er geciteerd, geparafraseerd of gereageerd wordt op een reeds bestaande uitspraak of tekst. Allereerst worden alle verwijzingen verzameld. Om dit specifiek te onderzoeken, zijn het werkwoord ‘zeggen’ en haar synoniemen zoals ‘vertellen, beweren, spreken’ van belang die aangeven wanneer er een directe verwijzing is naar een reeds bestaande tekst of uitspraak van iemand. Bij het analyseren wordt er gelet op alle vervoegingen van deze werkwoorden en haar synoniemen. Eveneens wordt er nagegaan wie er in het discours naar wie verwees en welke personen een stem in het discours kregen via de sprekers-analyse. Mensen die in meerdere talkshows als gast voorkwamen, zijn dubbel meegeteld. Hierna werd uitgezocht naar wie/ wat het meest is verwezen binnen het discours en welke thema’s van hun parafraseringen en citaten het grootste belang speelden in het discours.

Ten slotte is er gekeken naar alle auto-, hetero- en meta-images om te onderzoeken hoe verschillende sprekersgroepen de boeren beschouwden. Dit is zowel gedaan vanuit het perspectief van de boeren (in-group) als het perspectief van andere sprekers in het discours (out-group). Om deze verwijzingen te detecteren werd er gezocht op de volgende zoektermen: ‘jullie’, ‘jij’, ‘je’, ‘boeren’, ‘boer’, ‘we’ en ‘wij’. Alle uitingen zijn in tabellen verdeeld onder auto-, hetero- en meta-images door de in- en out-group (zie appendix Tabellen 4a t/m f), waarna ze een thema kregen toegewezen. Zodoende valt er te achterhalen, hoe de in- en out-group de boeren representeerden.

4.2.3. De sociale dimensie

Hoewel met name, binnen dit onderzoek, de nadruk ligt op de twee vorige kwantificeerbare dimensies, zorgt de derde dimensie binnen het Fairclough model meer voor verdere verdieping. Door deze dimensie te bestuderen wordt de samenhang tussen de resultaten uit de tekstuele en discursieve dimensies besproken in samenhang met de sociale praktijk tussen de verschillende talkshows en gekeken hoe teksten geproduceerd en geïnterpreteerd worden. Daarnaast valt ook het uiteindelijke sentiment in de maatschappij onder deze dimensie: dus in hoeverre zijn de resultaten verifieerbaar ten opzichte van de praktijk?

4.3. Decentering

Het doen van kwalitatief onderzoek is vooral interpretatief, waardoor het onderzoeksresultaat direct gerelateerd is aan de subjectieve interpretatie van de data door de onderzoeker (Dörnyei, 2007, p. 38). Dit betekent dus dat de resultaten beïnvloedt worden door de eigen interpretatie van de onderzoeker en de validiteit in het geding kan komen. Doordat ik afkomstig ben uit een Brabantse agrarische familie, maar hedendaags in Amsterdam woon en bij verschillende mediabedrijven heb gewerkt, voel ik me persoonlijk betrokken bij het onderzoek. Ik ben me ervan bewust dat dit het onmogelijk maakt om volledig neutraal in dit onderzoek te staan. Om de subjectiviteit (deels) weg te nemen heb ik op verschillende momenten derden laten meelesen.

5. Resultaten

De resultaten van alle analyses binnen de tekstuele en discursieve dimensies zullen worden gepresenteerd, die betrekking hebben op de eerste vijf deelvragen. Aansluitend wordt besproken hoe de sociale praktijk samenhangt met de vorige twee dimensies om zo antwoord te geven op de laatste deelvraag.

5.1. Resultaten lexicalisatie-analyse

1) Op welke manier worden boeren lexicaal gerepresenteerd in het discours en wat zijn de meest voorkomende type lexicalisaties per talkshow?

In totaal zijn er 578 lexicalisaties in het corpus gevonden waar de boeren mee werden aangeduid. De manieren van representaties zijn in tabel 3 te vinden en geordend volgens het Social Actor Model per talkshow. De volledige lexicalisatie-analyse is te vinden in de appendix onder de tabellen 2a t/m 2d.

Tabel 3. *Social Actors per talkshow per categorie*

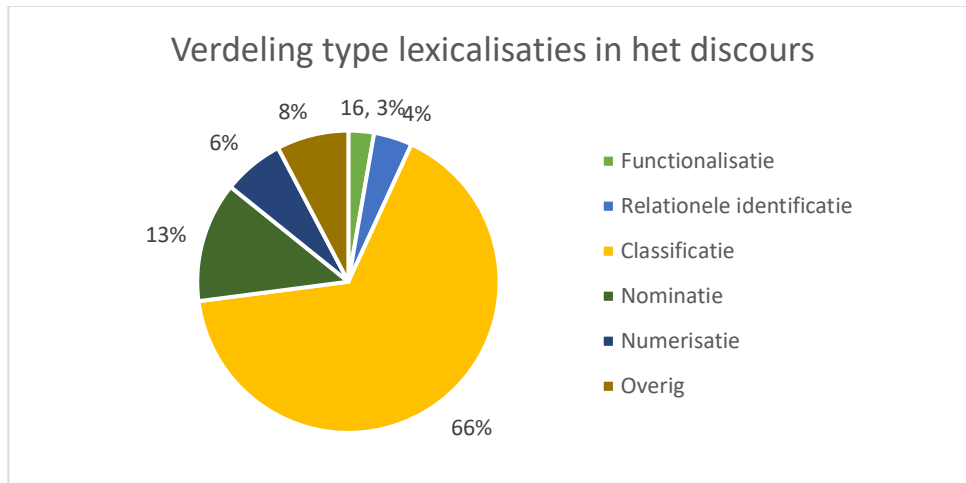
	Pauw	De Hofbar	DWDD	Op1	Totaal
Functionalisatie	14	2	-	-	16
Relationele identificatie	8	4	6	6	24
Classificatie	140	68	112	66	386
- Persoon	14	13	4	5	46
- Beroep	126	55	108	61	340
Nominatie	23	20	20	12	75
- Informeel	8	20	14	8	1
- Semi-formeel	14	-	6	4	50
- Formeel	1	-	-	-	24
Numerisatie	7	12	14	5	38
Overig	4	5	20	16	45
Totaal	192	109	172	105	578

5.2.1. De meest voorkomende categorieën: classificatie en nominatie

Uit bovenstaande tabel en figuur 4 blijkt dat het grootste gedeelte van alle lexicalisaties onder de categorie *classificatie* valt. Deze categorie kwam het meest voor bij *Pauw* en het minst voor bij *Op1*. De subcategorie *Beroep* werd hierbij het meest benoemd (340x). De termen die onder deze categorie het meest werden aangehaald, zijn: ‘boeren’ (240x), ‘boer’ (43x) en

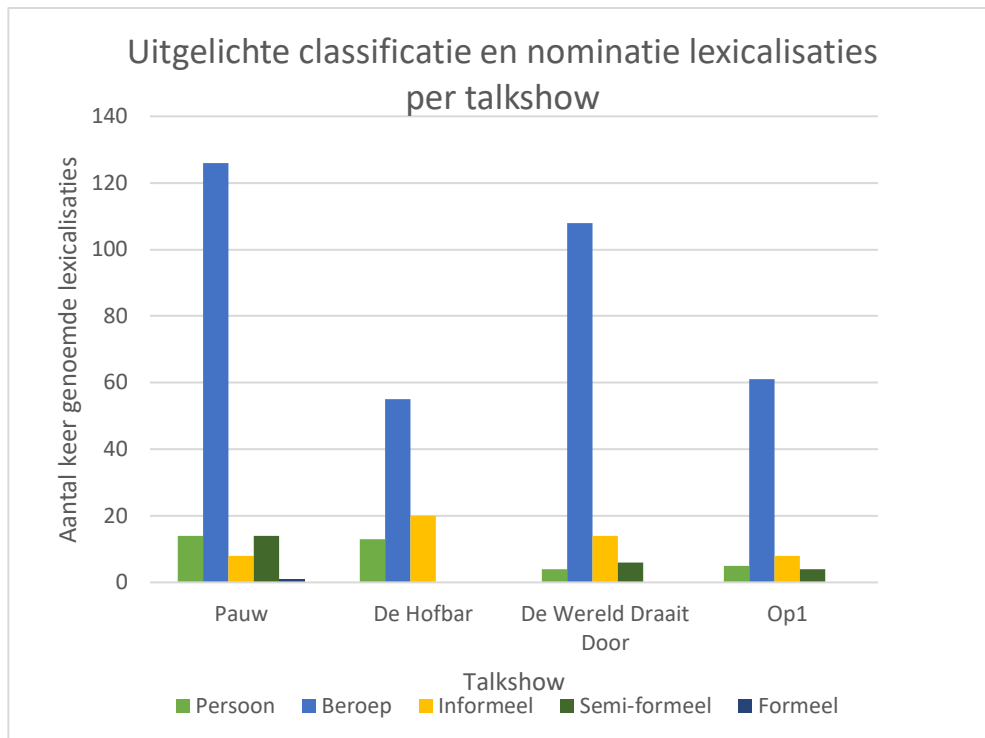
'melkveehouder' (10x). Uit de subcategorie *Persoon* bleken: 'mensen' (17x) en 'jongens' (9x) het meest voor te komen.

De tweede grootste categorie binnen deze analyse was *nominatie* (12,98%), waarbij de boeren bij hun naam werden vernoemd. Dit gebeurde het vaakst bij *Pauw* en het minst bij *OpI*. Voorbeelden hiervan zijn: 'Erik' (11x), Bart (7x) en Bart Kemp (4x).



Figuur 4. *Verdeling lexicalisaties naar het Social Actor Model*

In figuur 5 is te zien hoe de lexicalisaties binnen *classificatie* en *nominatie* verder onderverdeeld zijn. Het is opvallend dat er slechts één keer in het corpus op een formele manier naar een boer wordt verwezen. Een ander opvallend verschijnsel is dat binnen *de Hofbar* er enkel informeel verwezen is naar de boeren.



Figuur 5. De twee meest voorkomende categorieën verder uitgelicht per talkshow

5.2.3. De overige categorieën

De categorie *functionalisatie* bevatte o.a. de lexicalisaties: ‘demonstranten’ (3x), ‘experts’ (2x), ‘milieuvervuiler’ (2x) en ‘voedselproducent/ voedselmaker’. Onder de *relationele identificatie* kwamen vooral veel varianten voor m.b.t. boerengezinnen (2x), familiebedrijven (2x), boerenbedrijven (2x), zoon (2x) en generaties (2x). Wanneer de boeren werden geclassificeerd als *numerisatie*, werden zoal de termen: ‘groep’ (7x), ‘heel veel’ en ‘honderden’ (3x) gebruikt. Onder de categorie *overig* vielen ‘landbouw’ (11x), ‘sector’ (5x) en ‘trekkers’ (4x). Wat bij de analyse naar voren kwam, was dat ‘trekkers’ een enkele keer synoniem leek te staan voor de boeren. Dit blijkt uit de volgende voorbeelden:

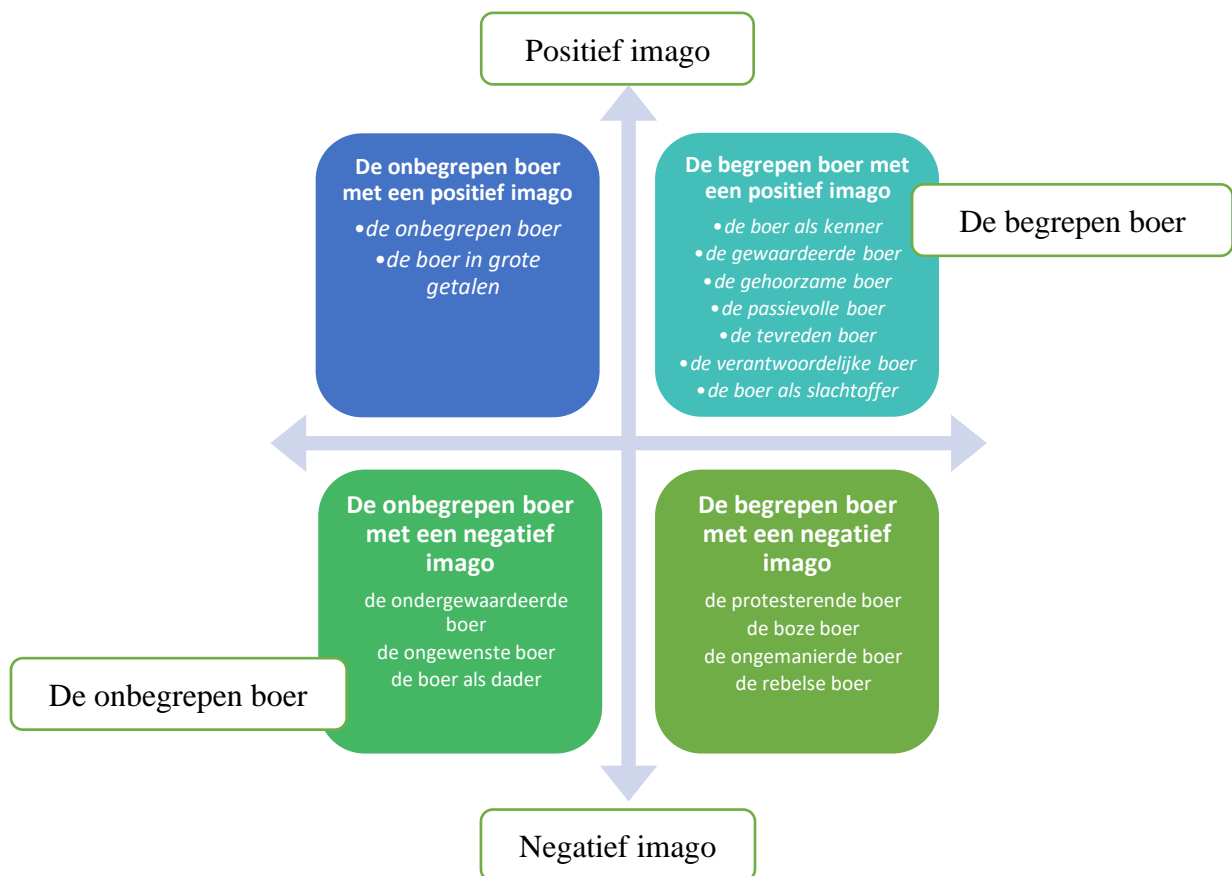
“Dat hebben al die trekkers ook bewezen” (Pauw, 01-10-2019).

“.. er zijn meerdere generaties trekkers tussendoor gekomen, he!” (DWDD, 16-10-2019).

5.2. Resultaten predicatie-analyse

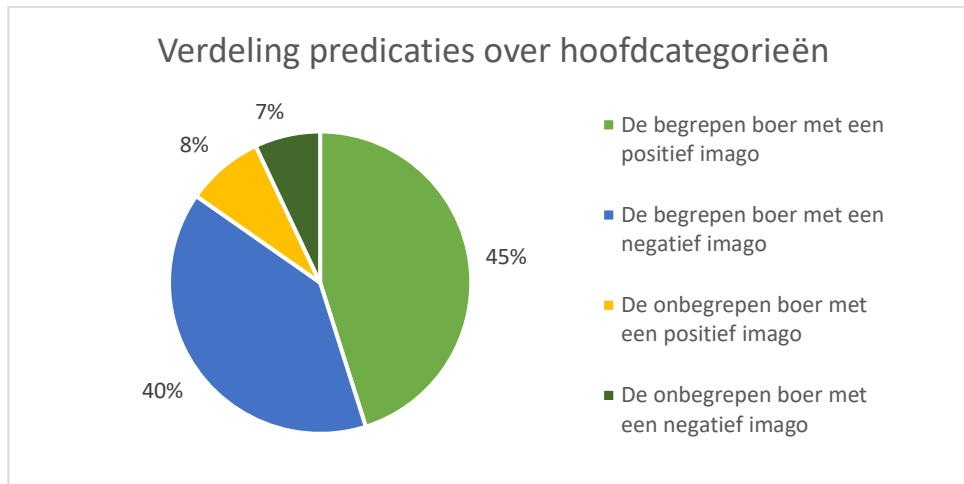
2) Op welke manier worden boeren predicatief gerepresenteerd in het discours en hoe verloopt dit tussen 1-10-2019 t/m 21-02-2020?

Binnen het corpus zijn er in totaal 416 predicaties gevonden, waarna deze zijn opgedeeld in achttien micro-categorieën om zo te bestuderen hoe boeren worden gerepresenteerd. De totale lijst met predicaties per categorie zijn op chronologische volgorde op uitzenddata terug te vinden in de appendix onder tabel 3a. Verder is de uitleg per categorie met daarbij enkele voorbeelden te vinden in de appendix onder tabel 3b. Uit deze tabel blijkt dat de meeste predicaties zijn toegeschreven aan *de rebelse boer* (70x), *de boer als slachtoffer* (58x), *de gewaardeerde boer* (54x), *de protesterende boer* (40x), *de boze boer* (37x), *de boer in grote getalen* (30x) en *de boer als kenner* (29x). Om vervolgens op meta-niveau de grotere patronen te ontdekken in het discours is er een boeren-beeldvormingsmatrix opgesteld die 16 categorieën opnieuw onderverdeeld in de volgende vier hoofdcategorieën: *De begrepen boer met een positief imago*, *De onbegrepen boer met een positief imago*, *De begrepen boer met een negatief imago* en *De onbegrepen boer met een negatief imago*.



Figuur 6a. De boeren-beeldvormingsmatrix

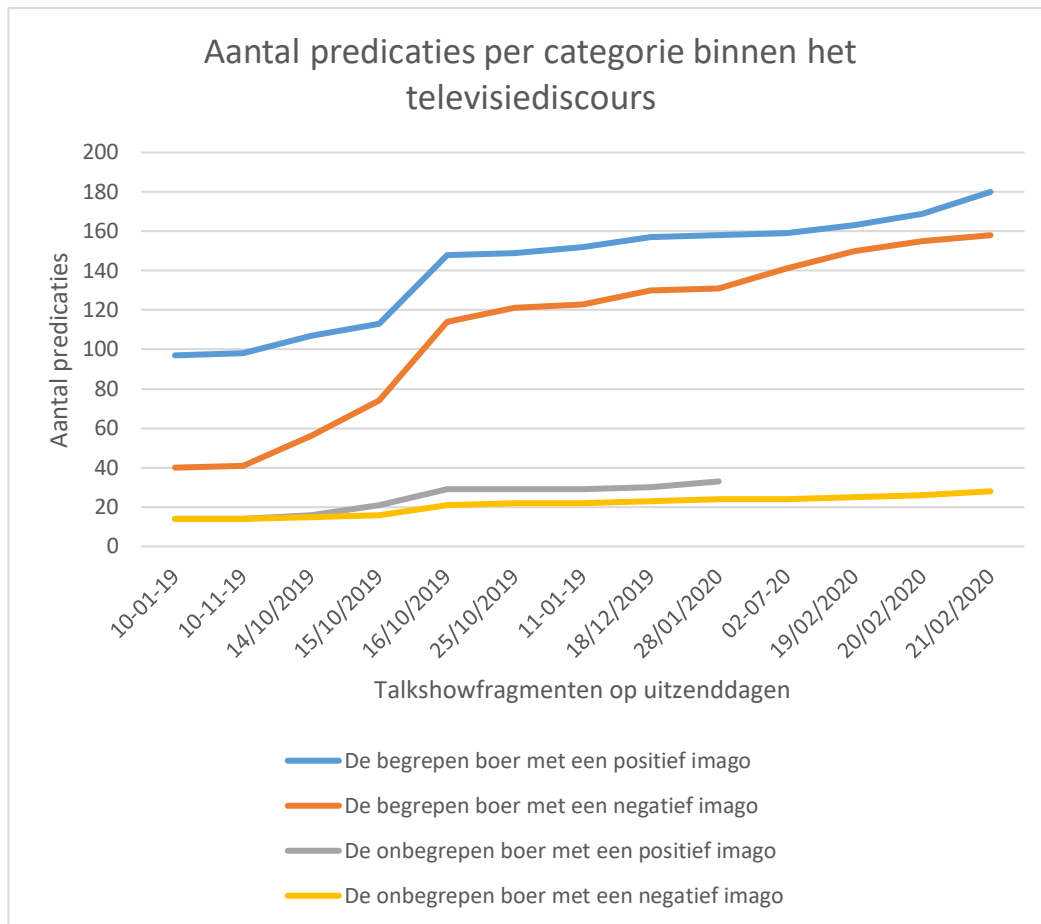
Daarna is de frequentie van elk van deze categorieën berekend (zie figuur 6b). Het blijkt dat *de begrepen boer met een positief imago* het vaakst wordt aangehaald in het televisiediscours met daar kort opvolgend *de begrepen boer met een negatief imago*.



Figuur 6b. De verdeling van de predicaties over de hoofdcategorieën

Om te kunnen analyseren hoe de representatie van de hoofdcategorieën in het televisiediscours verliep tussen 01-10-2019 en 21-02-2020, zijn alle gevonden predicaties cumulatief bij elkaar opgeteld per talkshowfragment (zie appendix tabel 3c). Figuur 7 geeft weer hoe de gerepresenteerde categorieën verliepen in het discours. Er is te zien dat vanaf het eerste talkshowfragment alle categorieën de revue passeerden. Het is opvallend dat bij de start van de boerenprotesten *de begrepen boer met een positief imago* veruit de koploper is. Vanaf 10-10-2019 lijkt er een kantelpunt te zijn. Tussen 15 en 16 oktober 2019 nemen *de begrepen boeren met een positief imago* en *de begrepen boer met een negatief imago* beide gestaag toe, waarvan *de begrepen boer met een negatief imago* het meest toeneemt. Na dit punt nemen beide categorieën vanaf hier relatief in gelijke mate toe richting het einde van de boerenprotesten.

De twee categorieën *onbegrepen boeren* lijken in het televisiediscours nauwelijks te veranderen wanneer men kijkt naar de start- en de einddatum van de boerenprotesten. Ten slotte is het opmerkelijk dat *de onbegrepen boer met een positief imago* niet meer aan populariteit toeneemt in het televisiediscours na 28-01-2020, terwijl *de onbegrepen boer met een negatief imago* nog minimaal lijkt toe te nemen.



Figuur 7. Het chronologische verloop van de predicatie-categorieën in het televisiediscours

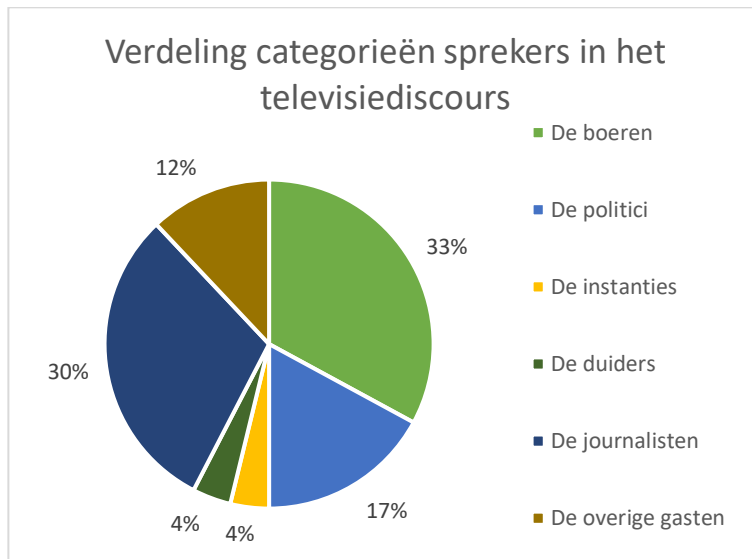
5.3. Resultaten sprekers-analyse

4) Welke sprekers geven het discours het meest vorm?

Door middel van een externe analyse is er allereerst onderzocht wie er deel uitmaken van het televisiediscours en wie er aan het woord kwamen. Bij deze analyse is er geen rekening gehouden met de hoeveelheid zendtijd die men per spreker kreeg. Er namen 124 sprekers deel aan het discours. Zie tabel 5e in de appendix om waar te nemen wie in welke talkshow aan het woord kwamen. Wanneer gasten in meerdere uitzendingen zijn uitgenodigd werden deze dubbel meegerekend. Hierna zijn alle weergegeven personen onderverdeeld in de volgende categorieën: *de boeren*, *de politici*, *de instanties*, *de duiders*, *de journalisten* en *de overige gasten*. Onder *de boeren* vielen alle demonstranten en mensen van de boerenprotestorganisaties; met *de politici* werden alle mensen aangeduid uit de Tweede Kamer en uit de provinciebesturen; onder *de instanties* zijn de gasten vanuit het RIVM, de VU, het centrum voor Landbouw en Milieu en het Mestdag Zuivelfonds ondergebracht; *de duiders*

omvatte alle politiek verslaggevers en schrijver Frank Westerman; onder *de journalisten* vielen alle talkshowhosts/ overige nationale en lokale verslaggevers en ten slotte waren *de overige gasten* alle overige sprekers die aan tafel of op straat om hun mening werd gevraagd of die zich in het discours mengden.

Uit Figuur 8 blijkt dat *de boeren* (33%) en *de journalisten* (30%) het meest een stem kregen binnen het discours.



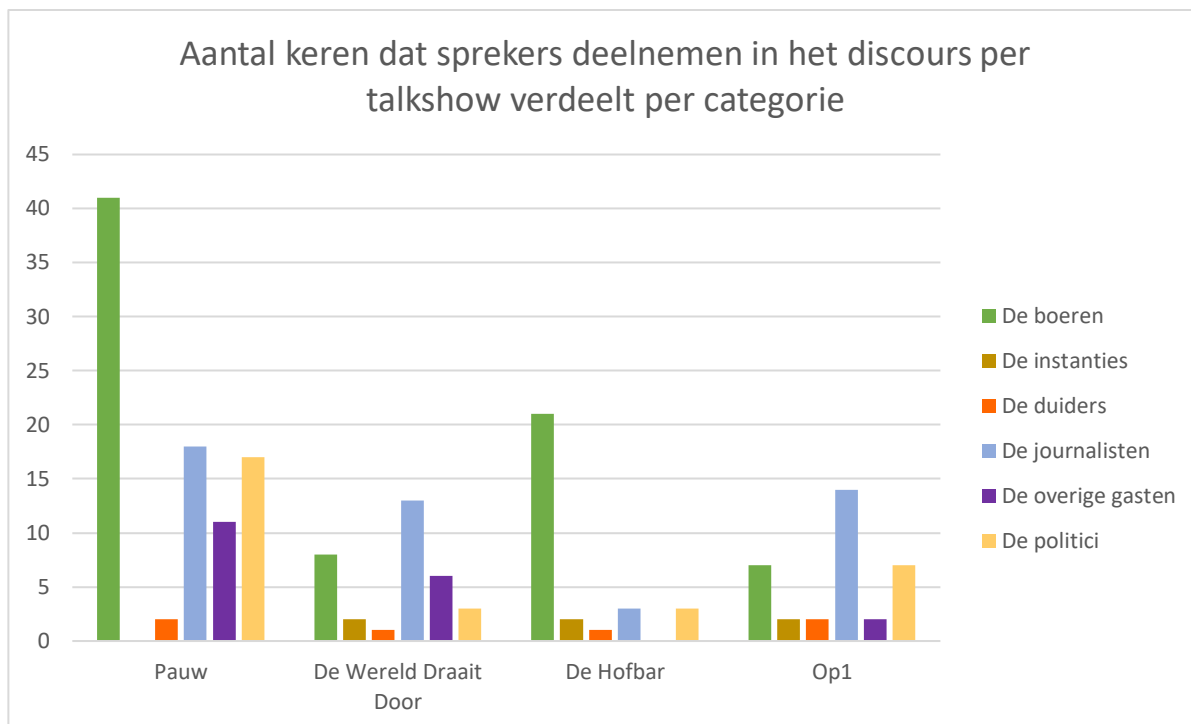
Figuur 8. Verdeling categorieën sprekers in het televisiediscours

Tevens zijn alle sprekers opnieuw verdeeld, ditmaal per talkshow, en hieruit komen ook enkele opvallende resultaten aan het licht (zie Figuur 8b). Binnen de talkshowfragmenten van *Pauw* krijgen *de boeren* het vaakst een stem. Daarentegen blijkt dat er niemand namens een instantie heeft deelgenomen in het televisiediscours.

Bij *DWDD* en *Op1* is het opmerkelijk dat alle sprekers uit alle categorieën een stem krijgen.

In *De Hofbar* krijgen *de boeren* het vaakst een stem, maar nemen er geen *overige gasten* deel aan het discours.

Tot slot krijgen bij *Op1* *de journalisten* het vaakst een stem, gevolgd door *de boeren* en *de politici*.



Figuur 8b. Het aantal keren dat sprekers uit de diverse categorieën deelnemen in het discours per talkshow

5.4. Resultaten discours verwijzingen

5) Naar welke citaten wordt er het meest gerapporteerd binnen het discours?

Daarnaast is er uitgezocht naar welke sprekers binnen en buiten het discours zijn verwezen middels quotes, verwijzingen en parafraseringen via vervoegingen van het werkwoord ‘zeggen’ en haar synoniemen (zie figuur 12). Alle quotes, verwijzingen en parafraseringen zijn te vinden in de appendix onder tabellen 5a t/m 5d.

Boeren (31x); het kabinet (12x); Carola Schouten (12x); Erik Luijten (9x); Tjeerd de Groot (8x); een boer (7x); Jacco Geurts (7x); de burgers (7x); Lennart de Haan (6x); Minister Carola Schouten en de Minister President (5x); Bertie Steur (5x); Bart Kemp (5x); Boeren van het Farmers Defence Force (5x); Rob Jetten (4x); Jesse Klaver (4x); D66 (4x); de rechter van de Raad van State (3x); Johan Remkes (3x); Marije (3x); FVD (3x); Andre Schilder (2x); Rutger van Castricum (2x); onderzoekers RIVM (2x); Rene Staal (2x); Provincie Zeeland (2x); de gedeputeerde Peter Drents (2x); de Raad van State (2x); Matthijs van Nieuwkerk (2x); Bernie (2x); D66 stemmers (2x); Esther Ouwehand (2x); de protesterende boeren (2x); beleidsmakers (2x); de coalitie (2x); de gedeputeerden in Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland (2x); Kamerleden van D66; Jeroen Pauw; het landbouwcollectief; Het kabinet en de Minister President; de Minister President; Het bestuur van de provincies; de commissaris van de koning; juridische deskundigen; een wetenschapper; rapporten van instituten; Wilders en Baudet; Agractie; Kees Veerman; het CDA; Agnes Lensing; Henk Bleeker; de rest van de coalitiepartijen; Geert Wilders; de Nederlandse boeren; Ben Hooyer; de provinciebesturen; Frank Westerman; De LTO; de helft van de provincies; een paar provincies; Karin van der Toorn; Jongen uit de buurt; de EU; Peter Kee; Frits van der Schans; Stan Schilder; Mark van den Oever; Thierry Baudet; heel veel varkenshouders; boeren die zeggen te willen stoppen; boeren familiebedrijven; Evert van Bentum; meneer en mevrouw van Bentum; Lennart de Haan; FVD; FVD en PVV; Ozcan Akyol

Figuur 12. Alle 215 verwijzingen binnen het televisiediscours

Van alle discoursverwijzingen is er het meest verwezen naar ‘boeren’ (31x), ‘het kabinet’ (12x), ‘Carola Schouten’ (12x), ‘Erik Luijten’ (9x) en ‘Tjeerd de Groot’ (8x).

In het discours verwijzen *de boeren* (11x) en *de journalisten* (10x) het meest naar de boeren. Binnen het discours blijken *de boeren* (5x) en *de politici* (7x) als enige sprekerscategorieën te verwijzen naar het kabinet. Er werd vijf keer naar Minister Carola Schouten verwezen door *de journalisten*, twee keer door *de politici* en *de boeren* en drie keer door *de duiders*. Van de negen verwijzingen naar Erik Luijten, deed hij dat vier maal zelf, werd het eveneens vier maal gedaan door *de journalisten* en eenmaal door Nico Dijkshoorn. Als laatste werd er acht keer naar Tjeerd de Groot verwezen, waarvan twee keer door Bart Kemp, twee keer door *de journalisten*, één keer door Jesse Klaver en driemaal door Tjeerd zelf.

5.5. Resultaten van de auto-, hetero- meta-images analyse

5) In hoeverre verschilt de beeldvorming over de boeren tussen de boeren zelf en de andere sprekers in het discours?

Om bovenstaande vraag te beantwoorden zijn er in totaal 179 images gevonden, waarvan de meeste zijn ondergebracht in de auto-image tabel door de sprekerscategorie *de boeren zelf* (in-group) en de hetero-image tabel door de andere sprekers, die bestonden uit de volgende sprekerscategorieën: *de politici*, *de duiders*, *de journalisten* en *de instanties* (zie appendix tabellen 4a t/m 4f). Hierna zijn alle images in de volgende dertien thema's verdeeld: *slachtoffer*, *saamhorigheid*, *waardering*, *investeringen*, *boerenkarakter*, *boerenleven*, *steun*, *strijdlust*, *boerburgerkloof*, *buitenland*, *rebelsheid*, *boos* en *dader*.

Uit deze analyse zijn enkele zaken duidelijk geworden. De boeren representeren zichzelf het meest doordat ze over het boerenleven vertellen (21 images).

“We zijn gewoon alle dagen druk om veilig en goed voedsel te produceren met elkaar, maar we hebben niet alle dagen de tijd om naar Den Haag te gaan en ook dat duidelijk te maken” (Pauw, 1-10-2019)

“als je die liefde voor die dieren hebt en je komt 's avonds in de stal en ze staan allemaal te vreten dan geeft dat echt een stuk bezieling” (Pauw, 1-10-2019)

Hieropvolgend beelden de boeren zichzelf vaak af als slachtoffer (15 images), maar ook werd de saamhorigheid tussen de boeren en het volk in het boerenprotest vaak aangestipt (10 images).

“We bezwijken soms onder de druk van de regelgeving die is zo veel er komen gewoon zo veel regels bij dat is bijna voor geen boer meer te doen” (DWDD, 1-10-2019)

“Wij als jonge gasten wij vinden dat mooi, we zijn een eenheid, we doen het samen en heel Nederland staat op dat moment samen” (De Hofbar, 15-10-2019)

Opvallend was hoe de boeren via de hetero-images the ‘Other’ zagen. Van de elf images, gingen er tien over de boerburgerkloof en het onbegrip dat er bestaat tussen de mensen uit de Randstad en het Randland (zie appendix tabel 4b). De boeren zagen de mensen uit de Randstad vaak als onwetenden en in het discours vielen zelfs enkele verwijten:

“Als ik vandaag in de trein Amsterdam en Den Haag binnenrijd dan denk ik van: ‘Er staan daar gebouwen torenhoog er zitten allemaal mensen in een stapeltje op elkaar gepropt! Nou die hebben het goed voor elkaar.’” (Pauw, 1-10-2019).

“Tatasteel die stoot graffietregels uit, loodvergiftiging hier. Dat is de Randstad, dat is gewoon een grote zwijnenstal in Europa!” (Pauw, 1-10-2019).

“Kom eens kijken hoe weilanden er uitzien in de praktijk” (Pauw, 16-10-2019).

Ten slotte gaven de boeren uit de in-group veel vaker dan mensen uit de out-group aan via de meta-images (12x), dat de samenleving en de burgers trots zijn op ze en de boeren steunen (zie appendix Tabellen 4c en 4f).

“Langs de weg mensen met duimpjes omhoog, onderzoek dat aangaf dat 90 95% echt wel in ons boeren geloofd” (DWDD, 1-10-2019).

Uit de hetero-images blijkt dat hoewel de boeren door de out-group het vaakst werden afgebeeld als rebelse groep (26 images) er ook veel steun voor ze was (20 images) (zie appendix Tabel 4e)

“de boeren hebben een nieuw wapen: hun eigen stikstofcijfers” (Op1, 20-02-2020).

“een armada van trekkers leggen op weg naar het Malieveld het verkeer in Nederland totaal plat” (DWDD, 01-10-2019).

“Ik snap de woede van de boeren en vorige week toen ze in Den Haag waren hebben we ze ook ontvangen en omarmd en begrepen we ook wel waar de frustratie vandaan komt” (Pauw, 14-10-2019)

Men kan samenvatten dat de boeren zichzelf het meest als slachtoffer zien waarbij de kloof tussen het platteland en de stad stevig wordt benadrukt. De out-group, op haar beurt, lijkt begrip te hebben voor de boeren maar ziet deze groep meer als rebel in plaats van slachtoffer.

6. Discussie

In dit gedeelte zullen de resultaten nader besproken worden, waarbij er een terugkoppeling gemaakt wordt naar het contextueel en het theoretisch kader om naar verklaringen te zoeken.

6.1. Sociale identiteit

Uit de analyse kwam naar voren dat de boeren voornamelijk worden *geclassificeerd*. Het grootste gedeelte bestond uit de subcategorie *Beroep*. De meest voorkomende termen waren: 'boeren', 'boer' en 'melkveehouder'. Zhu (2011) beschrijft de sociale identiteit als iemands gevoel deel uit te willen maken van een sociale groep, waar 'beroep' een belangrijkere factor van bleek. Deze bevinding geeft aan dat we de boeren zien als een sociale groep. Ook noemden de boeren zichzelf enkele keren 'voedselproducenten' en 'voedselmakers', waarmee de gemeenschappelijke taken en een gedeeld repertoire mee wordt aangegeven. Ook wordt hiermee een gezamenlijk doel van de boeren als in-group bestempeld (Fitzpatrick, 2019).

Uit de lexicalisatie-analyse kwam ook enkele keren de term 'de sector' naar voren dat in verband werd gebracht met het feit dat de boeren 'als sector' met z'n allen een vuist wilden maken tegen het beleid. In de predicatie-analyse werden de boeren ook als 'groep' en als 'eenheid' omschreven. Deze voorbeelden wijzen op de wederzijdse betrokkenheid tussen de boeren in de sociale groep en dus kan deze groep worden gekenmerkt als een Community of Practice (Spencer-Oatey & Franklin, 2009).

Volgens de Social Identity Theory kan het deel uitmaken van een groep iemand het gevoel van verbondenheid geven, waardoor andere groepen worden afgewezen omdat de eigen keuzes als superieur worden gezien (Fitzpatrick, 2019). In de predicatie-analyse wordt het 'intractoren', zoals Matthijs van Nieuwkerk het benoemde, van de provinciedeur gelegitimeerd door de eigen sociale groep, wat leidde tot spanningen in interactie met andere groepen. Volgens Fitzpatrick (2019) ontstaat dit als gevolg van een hoge groepsloyaliteit. Daarnaast wijzen lexicalisaties als 'collega's', 'mannen', 'groep' op een sterk 'wij' gevoel, waarmee de boeren zich collectief onderscheiden ten opzichte van andere groepen (Beller & Leerssen, 2007).

6.2. Nationale identiteit

Fitzpatrick (2019) omschrijft dat in- en outgroups meestal in intercultureel contact waar te nemen zijn, waarbij sprake is van tegenstellingen tussen twee culturele groepen wat kan uiten in de nationale loyaliteit. Dit kwam naar voren uit het rapport van Beugelsdijk et al. (2019) dat aangeeft dat de stad en de regio belangrijk zijn voor de beeldvorming, maar dat deze soms ook op gespannen voet kunnen staan met elkaar en voor culturele spanning zorgen. Zo bleek uit de hetero-images van de boeren (in-group) dat er een aantal keren expliciet door de boeren is verwezen naar de Randstad, die zij als de 'Other' beschouwen (out-group). Deze uitspraken bevestigen de ervaring in ongelijkheid door de verschillende rollen in regionale dominantie (Beugelsdijk et al., 2019) en de individuele kenmerken van de individuen die worden genegeerd (Jackson, 2014) wat resulteert in een simplistische weergave van de mensen uit de Randstad. Daarnaast bleek uit de auto-images van de boeren, dat zij zich vaak ondergewaardeerd voelen door de burgers in de maatschappij. Dit komt overeen met het rapport *Denkend aan Nederland*, wat aangeeft dat hoewel de bewoners uit het Randland zich vaak sterker identificeren met hun regio zij weinig waardering ervaren voor hun regio door buitenstaanders.

Ook kwam in de discursieve analyse het gevoel van trotsheid op de Nederlandse boeren en het gevoel het protest samen met de burgers te willen doen onder de categorie *de gewaardeerde boer* sterk naar voren. Daarnaast werd eveneens de bereidheid om voor het volk te willen vechten in de categorie *de rebelse boer* benoemd en kwam in de categorie *de verantwoordelijke boer* duidelijk naar voren, dat de boeren de zorg en verantwoordelijk dragen om de bevolking te voeden. Hieruit kan men concluderen dat de boeren als patriotten, als voormannen van de natie, worden gezien omdat zij zich inzetten voor het algemene belang, tegen ondeugd en corruptie zijn, opkomen voor hun vrijheid/ burgerrechten en willen investeren in het welzijn van de samenleving (Beller & Leerssen, 2007).

Verder werden in het rapport *Denkend aan Nederland* drie groepen Nederlanders uiteen gezet, waarna men kan concluderen dat de boeren behoren tot de eerste groep die een meer essentialistische visie hebben over de Nederlandse identiteit (Beugelsdijk et al., 2019). Zij benadrukken de symbolen en tradities en zijn trots op Nederland.

Wat een opvallend resultaat was uit de sprekers-analyse is dat *de boeren* als minderheidsgroep in de samenleving het grootste gedeelte van het discours vormgaven. Zij waren zelf de grootste sprekerscategorie en naar hen werd het vaakst gerapporteerd. Dit is in tegenstrijd met het onderzoek van Fürsich (2010), die aangaf dat nieuws- en entertainmentmedia vaak de stereotype niet-blanke, niet-elitaire groepen en andere minderheden uitsluiten van de berichtgeving of deze maar een beperkt podium bieden.

Teo (in Simpson & Mayr, 2010) toonde aan dat het vaak gebeurt dat experts aan het woord komen en de opinies van leken buiten beschouwing worden gelaten. Dit wordt gedeeltelijk tegengesproken. In tegenstelling tot Teo (in Simpson & Mayr, 2010) zijn de experts, oftewel: *de duiders*, in dit discours maar voor een klein gedeelte vertegenwoordigd. Ook leken, oftewel: *de overige gasten*, gaven het discours niet grotendeels vorm. De reden waarom in dit televisiediscours toch de boeren de boventoon voeren zou kunnen liggen in het feit dat zij als ware patriotten worden bestempeld, waardoor het onmogelijk is ze geen stem te geven in het debat.

6.3 De sociale praktijk

De laatste deelvraag wordt in deze paragraaf besproken:

6) In hoeverre komen de resultaten van de tekstuele en discursieve dimensies overeen met de sociale praktijk waarin talkshows tot stand komen?

De analyse van de sociale praktijk richt zich op wat er wordt gezegd binnen de maatschappij waarvoor en waarin de talkshows geproduceerd zijn. Het is dus van belang dat het gecreëerde discours consistent is met de waarden en gedragingen in de samenleving omdat het nieuws de sociale structuren en waarden waarbinnen het functioneert, distribueert en erkent (Richardson, 2007). Uit de sociale praktijk blijkt dat de meeste mensen de boeren ook middels de *classificerende* categorie uit de tekstuele dimensie representeren.

Tevens werd in het contextueel kader omschreven dat boeren zich onbegrepen en ondergewaardeerd voelen in de samenleving en dit wordt met name geprojecteerd op de stadse mensen uit de Randstad, zo bleek uit de hetero-images vanuit de boeren. Het concept 'Othering' is hier sterk aanwezig, waarbij de mensen uit de stad sterk werden geobjectiveerd.

Echter, kwam uit de boeren-beeldvormingsmatrix naar voren, dat men binnen het televisiediscours bij aanvang van de boerenprotesten een positief beeld van de boeren had, waarbij de maatschappij ze lijkt te begrijpen. Het statement van de boeren dat ze zich onbegrepen voelen, lijkt hier te kunnen worden ontkracht. Wat wel duidelijk met de sociale praktijk overeenkomt is dat het negatieve beeld van de boeren dat aan populariteit toenam naarmate de toon van de boerenprotesten verhardde. Hoewel men zich niet massaal leek te keren tegen de boeren en het beeld eerst uitermate positief was, nam het negatieve beeld van de boeren vanaf de tweede landelijke protestdag op 16 oktober 2019 in het televisiediscours

aanzienlijk toe. Dit valt te verklaren doordat er op maandag 14 oktober 2019 de voordeur van het provinciehuis in Groningen werd ingereden door een tractor waarbij de politie werd belaagd. Dit werd door diverse talkshows benoemd. Wat daarnaast nog opvallend is, is dat de verharde toon van de boerenprotesten toenam in december door de uitspraken van het Farmers Defence Force naar aanleiding van de derde landelijke protestdag op 18 december 2019. In het verloop van het televisiediscours is gebleken dat het negatieve beeld van de boer destijds niet veel aan terrein won. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat er niet veel zendtijd werd besteed aan de derde nationale protestdag omdat een aantal talkshows Kerstreces leken te hebben. Evenmin bleef een explosieve stijging van een negatief beeld van de boeren uit naar aanleiding van de vierde nationale protestdag in februari 2020.

Uit de sprekerscategorie *overige sprekers* komt naar voren dat er bij *De Hofbar* en *Op1* geen *overige sprekers* aan het woord zijn gelaten om hun mening over de boeren te geven en/of deze groep sprekers heeft zich niet in het discours gemengd. Dit is vooral opmerkelijk te noemen voor *De Hofbar* aangezien zij in hun programmaomschrijving aangeven dat ze iedere week een belangrijk actueel thema bespreken met burgers en politici. Hieruit blijkt dat ze enkel de boer als burger in hun uitzendingen aan het woord hebben gelaten in plaats van dat ze burgers als leken aan het woord lieten.

Bij *De Wereld Draait Door* vormt de categorie *de overige sprekers* wel af en toe een mening over de boeren. Dit wordt gedaan door de twee tafelgasten en de huisdichter aan het woord te laten op 1 en 16 oktober. Ook mengt één andere tafelgast zich hier in het discours. Eveneens komt er op 1 oktober 2019 eenmalig in een voxpop op straat een burger als voorbijganger aan het woord die zijn mening geeft over de boeren.

Bij *Pauw* komen de meeste gasten aan het woord uit de sprekerscategorie *overige gasten*. Jeroen Pauw vraagt in de afleveringen van 1, 11, 14 en 16 oktober aan vier *overige gasten* aan tafel wat ze van de boerenprotesten vinden. In de uitzending van 16 oktober 2019 komen vijf burgers middels een voxpop aan het woord. Verder laat in de uitzending van 18 december 2019 één burger zich uit over de boerenprotesten doordat een verslaggever hem een vraag stelt.

Hieruit kan men concluderen dat hoewel men in het discours aangeeft dat er in de samenleving veel begrip is voor de boeren, er maar weinig sprekers uit burgerlijk perspectief deelnamen aan het televisiediscours in tegenstelling tot Schoonewille (2017) en Wasser (2019).

Ten slotte toonden de onderzoeken van Schoonewille (2017) en Wasser (2019) aan dat de groepen over wie het discours ging zelf weinig aan het kwamen, terwijl in dit onderzoek de boeren zelf binnen dit discours juist wel voor het grootste gedeelte aan het woord kwamen.

Schoonewille (2017) en Wasser (2019) kwamen beide tot de conclusie dat het televisiediscours van de NPO geen directe afspiegeling gaf van de normen en waarden die in de Nederlandse samenleving heersen en het discours ongelijk verdeeld was. Dit onderzoek sluit zich daarbij aan.

7. Conclusie

7.1. De vormgeving van het discours

Het doel van dit onderzoek was om een eerste poging te wagen om de representatie van de boeren tijdens de boerenprotesten in het televisiediscours in kaart te brengen door middel van talkshowfragmenten. In dit hoofdstuk wordt er antwoord gegeven op de hoofdvraag, worden de beperkingen van het onderzoek toegelicht en tot slot worden er suggesties gegeven voor vervolgonderzoek. De hoofdvraag luidt als volgt:

Hoe heeft het televisiediscours rondom de boerenprotesten vorm gekregen bij talkshows van de Nederlandse Publieke Omroep tussen 01-10-2019 en 21-02-2020?

De boeren (*Social Actors*) werden in het televisiediscours hoofdzakelijk *geclassificeerd* op basis van hun sociale klasse en beroep. Naar aanleiding van alle toegewezen eigenschappen en beschrijvingen kwamen twee hoofdcategorieën duidelijk in het televisiediscours naar voren: *de begrepen boer met een positief imago* en *de begrepen boer met een negatief imago*. Waar bij aanvang van alle protesten *de begrepen boer met een positief imago* het grootst was, werd het aandeel in het televisiediscours van *de begrepen boer met een negatief imago* explosief groter tussen 15 en 16 oktober 2019, waarna beide categorieën relatief gelijkmatig bleven toenemen tot aan het laatste nationale boerenprotest binnen het discours. Men kan dus concluderen dat er gedurende de hele tijdsperiode begrip was voor de boeren, maar het negatieve imago wel steeg naarmate de boerenprotesten een harder karakter kregen. Of dit negatieve imago een correcte afspiegeling was van de normen en waarden die door de samenleving werden gedragen, blijft onduidelijk. *De overige gasten*, waar de normale burgers onder vallen, komen maar minimaal in het televisiediscours aan het woord. Het is opmerkelijk dat aan hen nauwelijks een stem wordt gegeven omdat er wel werd beweerd door *de journalisten*, *de politici* en *de boeren zelf* dat het overgrote deel van de bevolking achter de boeren zou staan. Daarom kan men concluderen dat het televisiediscours in zijn geheel van de NPO geen directe afspiegeling gaf van de Nederlandse samenleving.

De boeren zelf blijken het televisiediscours voor het grootste gedeelte zelf, als minderheidsgroep, te bepalen en ook werd er naar hen het meest gerapporteerd. Dit staat in contrast met eerder onderzoek naar discourses over minderheidsgroepen, wat zou kunnen betekenen dat deze minderheidsgroep een voorkeurspositie lijkt te krijgen in de samenleving.

Op de vraag of de boeren nu als volkshelden of antihelden worden gezien, gaf de auto-, hetero- en meta-image analyse binnen de discursieve dimensie een antwoord. *De boeren zelf* als ingroup zagen zichzelf het meest als slachtoffer, waarbij de kloof tussen het platteland en de stad stevig werd benadrukt. Desalniettemin deelden zij ook een gevoel van saamhorigheid en trots met de Nederlandse burgers. De out-group, bestaande uit *de politici*, *de instanties*, *de duiders* en *de journalisten*, heeft begrip voor de boeren maar ziet deze groep uiteindelijk het meest als rebel in plaats van een slachtoffer of nationale volksheld.

7.2. Beperkingen

Er zijn een aantal kanttekeningen te plaatsen bij dit onderzoek. Gezien de omvang van het corpus en de gelimiteerde tijdsperiode konden niet alle facetten van alle transcripten worden onderzocht en ook konden niet alle verschillen tussen de dimensies per talkshow worden geanalyseerd. Binnen de tekstuele dimensie van het Fairclough model is gekozen voor de lexicalisatie- en predicatie-analyses. Bij het indelen van alle predicatie-categorieën kan de subjectiviteit en de eigen interpretatie een rol hebben gespeeld, omdat de tweede beoordelaar enkel aanwezig was bij het indelen van de achttien micro-categorieën.

Daarnaast zonden niet alle talkshows op dezelfde dagen uit en kwamen de meeste fragmenten uit *Pauw* van omroep *BNNVARA*. Omdat er onderzoek werd gedaan naar de gehele representatie tussen de boerenprotesten, zijn al deze fragmenten wel meegenomen. Binnen het televisiediscours ging het stikstofdebat ook vaak over de boerenprotesten, waardoor enkele relevante fragmenten hierover ook zijn meegenomen. In de verdeling van de sprekers-categorieën, vormde de categorie *de journalisten* een groot gedeelte van het discours. Dit kan te maken hebben met het feit dat *Op1* als enige talkshow per aflevering twee hosts heeft. Tot slot is er bij de sprekers-analyse louter geteld wie in het discours aan het woord kwamen en is er door gebrek aan tijd geen rekening gehouden met de uitzendtijd per persoon in het discours voor verdere specificatie.

7.3 Vervolgonderzoek

Er is nog nauwelijks onderzoek verricht naar de beeldvorming van boeren in een discours, dus er bestaat nog veel ruimte om hier onderzoek naar te doen. Tevens is het interessant om meer onderzoek te doen naar in welke situaties bepaalde minderheidsgroepen het televisiediscours domineren. Daarnaast zou het interessant kunnen zijn om binnen het televisiediscours te analyseren welke sprekersgroepen welke lexicalisaties en predicaties geven aan de boeren

binnen de verschillende talkshows om bloot te leggen waarin deze verschillen. Daarnaast zou men het televisiediscours van talkshows van de NPO over de boerenprotesten kunnen vergelijken met dat van de commerciële omroep. Als laatste zou men een discoursanalyse kunnen uitvoeren binnen informerende journalistiek, zoals het journaal.

Het huidige onderzoek doet een eerste stap in het in kaart brengen van de beeldvorming van boeren in het televisiediscours in Nederlandse media. Men zou dit ook cross-cultureel kunnen vergelijken met (televisie)discoursen in buitenlandse media waar ook boerenprotesten plaatsvonden. Een volgend stadium is het onderzoeken van andere media in plaats van televisie. Het zou interessant kunnen zijn om hetzelfde onderzoek te verrichten naar artikelen over het boerenprotest in de meest populaire Nederlandse kranten om te zien of de resultaten overeenkomen of op een aantal punten verschillen met het televisiediscours. Men zou ook een discours analyse kunnen uitvoeren met betrekking tot krantenartikelen uit de jaren '90 om op deze manier de beeldvorming van de boerenprotesten in een historisch perspectief te plaatsen. Ter afsluiting zou er nog onderzoek gedaan kunnen worden naar de representatie van boeren in digitale media om te zien hoe deze discoursen zich tot elkaar verhouden.

Bronnenlijst

- Agrimatie. (2020, 17 januari). De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband. *Agrimatie*. Geraadpleegd op 18 januari 2020 van <https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2276>
- Beller, M., & Leerssen, J. T. (Eds.). (2007). *Imagology: the cultural construction and literary representation of national characters: a critical survey* (Vol. 13). Rodopi.
- Beugelsdijk, S., de Hart, J., van Houwelingen, P., & Versantvoort, M. (2019). *Denkend aan Nederland: Sociaal en Cultureel Rapport 2019*. Geraadpleegd op 8 maart 2020 van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2019/Denkend_aan_Nederland
- Bleiker, R., Campbell, D., Hutchison, E., Nicholson X. (2013). 'The visual dehumanisation of refugees'. In: *Australian Journal of Political Science*, 48:4, pp. 398-416.
- BNNVARA. (n.d.). Pauw. *Website*. Geraadpleegd op 9 april 2020 van <https://www.bnnvara.nl/pauw>
- Brillenburg-Wurth, K. (2019). Literature and Postcolonial Criticism. In: K. Brillenburg Wurth, A. Rigney (Eds.) *The Life of Texts. An Introduction to Literary Studies*, 335-363. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Čarapić, A. (2006). Introduction to Discourse Studies: Jan Renkema, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/New York (2004).
- Ciboh, R. (2017). Framing the herdsman-farmers' conflicts and peace building in Nigeria. Geraadpleegd van <https://www.researchgate.net/publication/319093481> Communication Studies.
- Dijk, T. Van. (1996). Power and the news media. In: D. L. Paletz. (Red.), *Political communication in action: States, institutions, movements, audiences*. Cresskill: Hampton Press, 9-29.
- Dijk, T. Van. (2000). New(s) Racism: A Discourse analytical approach. In: Simon Cottle (Red.), *Ethnic Minorities and the Media*. Milton Keynes: Open University Press, 33-49.
- Docters, S. (2019, 19 december). Boeren zorgen voor hete herfst: dit gebeurde er de afgelopen maanden. *Omroep Brabant*. Geraadpleegd op 18 januari 2019 van <https://omroepbrabant.nl/nieuws/2123550/Boeren-zorgen-voor-hete-herfst-dit-gebeurde-er-de-afgelopen-maanden-OVERZICHT>
- EO. (n.d.). Missie en Bestuur. *Website*. Geraadpleegd op 9 april 2020 van <https://portal.eo.nl/over-de-eo/missie-en-bestuur>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change* (Vol. 10). Cambridge: Polity press.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.

- Forrester, M. (2000). *Psychology of the image*. London: Routledge.
- Geels, M. & Sondermeijer, V. (2019, 17 december). Rechter verbiedt blokkade bij supermarkten en distributiecentra. *NRC*. Geraadpleegd op 11 april 2020 van <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/12/17/rechter-verbiedt-blokkade-bij-supermarkten-en-distributiecentra-a3984086>
- Gids. (n.d). hebikietsgemist. *Website*. Geraadpleegd op 18 april 2020 van https://www.gids.tv/tvgids/?utm_source=hebikietsgemist
- Gisbergen van, C. (2019, 18 december). Boerenprotest op het Mediapark [Foto]
- Grever, M. (2006). Nationale identiteit en historisch besef. *Jonker, Kees Ribbens en Siep Stuurman ed., controverses rond de canon*.
- Heinich, N. (2019). *Wat onze identiteit niet is*. Prometheus.
- Holliday, A., Hyde, M., & Kullman, J. (2010). *Intercultural communication: An advanced resource book for students*. Routledge.
- Holliday, A. (2016). Difference and awareness in cultural travel: negotiating blocks and threads. *Language and Intercultural Communication*. 16(3), 318-331.
- Huisman, I. (2016). *Vluchtelingen: van massa naar mens. Een kritisch discours-analytisch onderzoek naar de representatie van vluchtelingen in Nederlandse kranten in september 2015* (masterthesis). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Huls, E., & Varwijk, J. (2011). Political bias in TV interviews. *Discourse & Society*, 22(1), 48-65.
- Jackson, J. (2014). *Introducing Language and Intercultural Communication*. New York: Routledge.
- Lakoff, G. (2014). *The all new don't think of an elephant!: Know your values and frame the debate*. Chelsea Green Publishing.
- Leerssen, J. (2016). Imagology: On using ethnicity to make sense of the world. *Iberic@ l, Revue d'études ibériques et ibéro-américaines*, 10, 13-31.
- Leeuwen, van T. (2005). *Introducing Social Semiotics*. New York: Routledge.
- Luyendijk, J. (2006). *Het zijn net mensen*. Amsterdam: Uitgeverij Podium.
- Meijer, G. & Keukenkamp, S. (2019, 12 oktober). Boeren op de barricaden: 7 feiten en fabels. *Dagblad van het Noorden*. Geraadpleegd op 18 januari 2020 van https://www.dvhn.nl/economie/Boeren-op-de-barricaden-7-feiten-en-fabels-24916399.html?harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

- NOS. (n.d.). Organisatie: Taken en Missie. *Website*. Geraadpleegd op 9 april 2020 van <https://over.nos.nl/organisatie/taken-missie>
- NPO. (n.d.). Missie en visie. *Website*. Geraadpleegd op 9 april 2020 van <http://over.npo.nl/missie-en-visie>
- NPO. (n.d.). Op1. *Website*. Geraadpleegd op 9 april 2020 van https://www.npostart.nl/op1/POW_04596562
- Omroep MAX. (n.d.). Over Max. *Website*. Geraadpleegd op 9 april 2020 van <https://www.omroepmax.nl/over-max/>
- Page, R. (2003). Cherie: lawyer, wife, mum: contradictory patterns of representation in media reports of Cherie Booth/Blair. *Discourse and Society* 14 (5), 559–579.
- Peters, F. (2017). *Media training voor iedereen*. Futuro Uitgevers.
- Richardson, J.E. (2007). *Analysing Newspapers, An approach from Kritische Discoursanalyse*. New York: Palgrave MacMillan.
- Rooijen, van L., (2019, 30 september). Dit is waarom boeren gaan protesteren. *Boerderij*. Geraadpleegd op 18 januari 2020 van <https://www.boerderij.nl/Home/Achtergrond/2019/9/Dit-is-waarom-boeren-gaan-demonstreren-478809E/>
- RTL Nieuws. (2019, 9 november). Van 'spielerei' naar hardere acties: boerenprotest nog lang niet voorbij. *RTL Nieuws*. Geraadpleegd op 18 januari 2020 van <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4915271/boerenprotest-stikstof-calon-lto-farmers-landbouw>
- Ruigrok, N., Schaper, J., Welbers, K., Jacobi, C., van der Beek, P., & Wagemakers, S. (2012). Impact van Pauw & Witteman. *Onderzoeksrapport van de Nederlandse Nieuwsmonitor*.
- Schoonewille, H. (2017). *Flüchtlinge = vluchtelingen? Een onderzoek naar de representatie van vluchtelingen in twee Duitse en twee Nederlandse kranten voor en na de foto van Ayla Kurdi* (masterthesis). Utrecht: Universiteit Utrecht
- Simpson, P. & Mayr, A. (2010). *Language and Power: A resource book for students*. Londen, Engeland: Routledge.
- Spencer-Oatey, H., & Franklin, P. (2009). *Intercultural interaction: A multidisciplinary approach to intercultural communication*. Springer.
- Ten Thije, J.D. (2016). Intercultural communication. *Sprache-Kultur Kommunikation/Language-Culture-Communication*, 43, 587.
- Ten Thije, J.D. (2020). What Is Intercultural Communication? In G. Rings & S. Rasinger (Eds.), *The Cambridge Handbook of Intercultural Communication* (Cambridge Handbooks in Language and Linguistics, pp. 35-55). Cambridge: Cambridge

University Press.

Trouw. (2019, 18 december). Boeren op het Mediapark eisen zendtijd, hoofdredacteur NOS weigert. *Trouw*. Geraadpleegd op 18 januari 2020 van <https://www.trouw.nl/binnenland/boeren-op-mediapark-eisen-zendtijd-hoofdredacteur-nos-weigert~b8cb5b2e/>

Wasser, E.M.H. (2019). *'Zij horen hier!'* Analyse van het discours over het kinderpardon bij de late-night talkshow van de Nederlandse Publieke Omroep (masterthesis). Utrecht: Universiteit Utrecht

Winterman, P. (2019, 9 september). D66 wil veestapel halveren drastische afname stikstofuitstoot. *AD*. Geraadpleegd op 18 januari 2020 van <https://www.ad.nl/politiek/d66-wil-veestapel-halveren-drastische-afname-stikstofuitstoot~a7872ea4/>

WNL. (n.d.). Over WNL. *Website*. Geraadpleegd op 9 april 2020 <https://wnl.tv/over-wnl/>

Zhu, H. (2011). *The language and intercultural communication reader*. Routledge.

Zhu, H. (2019). Language, identity and interculturality: a paradigm-shifting question. In Zhu, H. *Exploring Intercultural Communication. Language in Action*, 212 -233. London & New York, Routledge.

Appendix

1. Overzicht geselecteerde talkshowfragmenten	blz. 53
Tabel 1a <i>Fragmenten van de late-night talkshow Pauw</i>	<i>blz. 53</i>
Tabel 1b <i>Fragmenten van late-night talkshow De Hofbar</i>	<i>blz. 53</i>
Tabel 1c <i>Fragmenten van late-night talkshow Op1</i>	<i>blz. 53</i>
Tabel 1d <i>Fragmenten van de vroege avond talkshow DWDD</i>	<i>blz. 54</i>
2. Tabellen verwijzingen lexicalisatie-analyses per talkshow	blz. 57
Tabel 2a <i>Resultaten verwijzingen lexicalisatie-analyse fragmenten Pauw</i>	<i>blz. 57</i>
Tabel 2b <i>Resultaten verwijzingen lexicalisatie-analyse fragmenten De Hofbar</i>	<i>blz. 56</i>
Tabel 2c <i>Resultaten verwijzingen lexicalisatie-analyse fragmenten DWDD</i>	<i>blz. 56</i>
Tabel 2d <i>Resultaten verwijzingen lexicalisatie-analyse fragmenten Op1</i>	<i>blz. 57</i>
3. Tabellen m.b.t. de predicatie-analyse	blz. 58
Tabel 3a <i>Overzichten resultaten predicatie-analyse</i>	<i>blz. 58</i>
Tabel 3b. <i>De 18 predicatie-categorieën met voorbeelden</i>	<i>blz. 64</i>
Tabel 3c <i>De 16 predicatie-categorieën verdeeld over de 4 meta-categorieën op chronologische volgorde</i>	<i>blz. 65</i>
4. Tabellen met hetero, auto- en meta images	blz. 66
Tabel 4a <i>Tabel met alle auto-images boeren door in-group</i>	<i>blz. 66</i>
Tabel 4b <i>Tabel met alle hetero-images boeren door in-group</i>	<i>blz. 70</i>
Tabel 4c <i>Tabel met alle meta-images boeren door in-group</i>	<i>blz. 71</i>
Tabel 4d <i>Tabel met alle auto-images out-group door out-group</i>	<i>blz. 72</i>
Tabel 4e <i>Tabel met alle hetero-images boeren door out-group</i>	<i>blz. 72</i>
Tabel 4f <i>Tabel met alle meta-images boeren door out-group</i>	<i>blz. 77</i>
5. Tabellen m.b.t. verwijzingen per talkshow en de sprekers	blz. 78
Tabel 5a <i>Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij Pauw</i>	<i>blz. 78</i>
Tabel 5b <i>Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij DWDD</i>	<i>blz. 82</i>
Tabel 5c <i>Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij De Hofbar</i>	<i>blz. 85</i>
Tabel 5d <i>Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij Op1</i>	<i>blz. 87</i>
Tabel 5e <i>De sprekers binnen het televisiediscours</i>	<i>blz. 92</i>
6. Transcripts	blz. 95

1. Overzicht geselecteerde talkshowfragmenten

Tabel 1a Fragmenten van de late-night talkshow Pauw

Datum	Programma + Tijdstip	Titel fragment	Omroep + Zender	Tijd
1. 01-10-2019	Pauw 23:00	Het boerenprotest: de boeren aan het woord	BNNVARA, NPO1	33min
2. 11-10-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	1min20sec
3. 14-10-2019	Pauw 23:00	Boerenprotesten in Groningen	BNNVARA, NPO1	2min
4. 16-10-2019	Pauw 23:00	Boer Bart Kemp en Tjeerd de Groot (D66) gaan in debat over stikstofcrisis	BNNVARA, NPO1	17min
5. 25-10-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	1min50sec
6. 01-11-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	3min25sec
7. 18-12-2019	Pauw 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	3min
Totaal			1 uur, 1min, 15 sec	

Tabel 1b Fragmenten van late-night talkshow De Hofbar

Datum	Programma + Tijdstip	Titel fragment	Omroep + Zender	Tijd
1. 01-10- 2019	De Hofbar 22:45	Boeren vechten voor hun bestaan	Powned, NPO2	22min (hele uitzending)
2. 15-10-2019	De Hofbar 22:45	Escaleert het boerenprotest?	Powned, NPO2	21min10sec (hele uitzending)
Totaal			43min, 10sec	

Tabel 1c Fragmenten van late-night talkshow Op1

Datum	Programma + Tijdstip	Titel fragment	Omroep + Zender	Tijd
1. 28-01-2020	Op1 23:00	Rob Jetten over de volgende regels van het kabinet om het stikstofprobleem aan te pakken	EO, NPO1	4min
2. 07-02-2020	Op1 23:00	Minister Carola Schouten presenteert de nieuwe stikstofmaatregelen	BNNVARA, NPO1	3min30sec
3. 19-02-2019	Op1 23:00	Rob Jetten over de boerenprotesten	Omroep MAX, NPO1	6min
4. 20-02-2019	Op1 23:00	[geen titel]	WNL, NPO1	13min30sec
5. 21-02-2019	Op1 23:00	[geen titel]	BNNVARA, NPO1	9min10sec
Totaal			36min 10sec	

Tabel 1d *Fragmenten van de vroege avond talkshow DWDD*

Datum	Programma + Tijdstip	Titel fragment	Omroep + Zender	Tijd
1. 01-10-2019	DWDD 19:00	Humberto Tan over mooiste boerenprotest in Ommen	BNNVARA, NPO1	1min
2. 01-10-2019	DWDD 19:00	Boerenprotest in Den Haag	BNNVARA, NPO1	22min
3. 14-10-2019	DWDD 19:00	Provincies werken niet mee #boerenprotest	BNNVARA, NPO1	6min
4. 16-10-2019	DWDD 19:00	Erik Luijten over lijkist Jesse als protest	BNNVARA, NPO1	28min10sec
Totaal				57min, 10sec

2. Tabellen verwijzingen lexicalisatie-analyses per talkshow

Tabel 2a Resultaten verwijzingen lexicalisatie-analyse fragmenten Pauw

Categorie	Lexicalisatie
Pauw 1-10-2019 (99x)	
Functionalisatie (8x)	Experts (2x), voedselproducten, actievoerder, activisten, milieuvervuiler, helden, voedselmakers,
Relationele identificatie (3x)	Collega's (2x), kameraat,
Classificatie (64x)	
- Persoon (10x)	Jongens (4x), mensen (4x), mannen, gasten,
- Beroep (54x)	Boeren (39x), melkveehouder (5x), boer (2x), ondernemers (2x), boerinnen, schapenhouder, akkerbouwer, melkveehouderij, tuinders, vissers,
Nominatie (18x)	
- Semi-formeel (5x)	Agnes Lensing, Sieta van Keipema, Lars Kregel, Bart Kemp, Johan Barendrecht
- Informeel (13x)	Bart (5x), Berny (2x), Agnes, Lars, Marije, Johan, Esther, Sieta
Numerisatie (4x)	Tuinduizenden, een paar honderd, 75 trekkers, groep,
Overig (2x)	Tractoren, de landbouw
Pauw 11-10-2019 (5x)	
Classificatie (5x)	
- Persoon (1x)	Mensen
- Beroep (4x)	Boeren (4x)
Pauw 14-10-2019 (8x)	
Classificatie (8x)	
- Persoon (1x)	Mensen
- Beroep (7x)	Boeren (7x)
Pauw 16-10-2019 (57x)	
Functionalisatie (6x)	Demonstranten (3x), initiatiefnemer, boerendemonstranten, actieleider
Relationele identificatie (3x)	Boerengezinnen (2x), Generaties,
Classificatie (41x)	
- Persoon (1x)	Mensen,
- Beroep (40x)	Boeren (32x), Boer (5x), schapenhouder, varkensboeren, hobbyboeren,
Nominatie (5x)	
- Semi-formeel (3x)	Bart Kemp (3x),
- Formeel (1x)	Meneer Kemp
- Informeel (1x)	Bart
Numerisatie (2x)	Grote, duizenden,
Overig (1x)	de stoet,
Pauw 25-10-2019 (7x)	
Classificatie (6x)	
- Beroep (6x)	Boeren (5x), agrariërs,
Overig (1x)	tractoren
Pauw 01-11-2019 (6x)	
Classificatie (6x)	
- Beroep (6x)	Boeren (6x)
Pauw 18-12-2019 (13x)	
Relationele identificatie (2x)	Familiebedrijven, boerenbedrijven
Classificatie (10x)	
- Persoon (1x)	Mensen,
- Beroep (9x)	Boeren (9x),
Numerisatie (1x)	Honderden,

Totaal: 192

Tabel 2b Resultaten verwijzingen *lexicalisatie-analyse fragmenten De Hofbar*

Categorie	Lexicalisatie
De Hofbar 01-10-2019 (48x)	
Functionalisatie (2x)	Dierenmishandelaars, milieuvervuilers
Classificatie (33x)	
- Persoon (7x)	Jongens (4x), mensen (3x),
- Beroep (26x)	Boeren (22x), boerinnen, boer, Veehouders, kippenboeren,
Nominatie (9x)	
- Informeel (9x)	Klaas (5x), Karin (2x), Ingrid, Frits
Numerisatie (1x)	Alle
Overig (3x)	Trekkers, de sector, de agrarische sector
De Hofbar (62x)	
Relationele identificatie (4x)	Zoon (2x), kinderen, vader
Classificatie (35x)	
- Persoon (6x)	Jongens, dames, lui, man, gasten, mensen
- Beroep (29x)	Boeren (20x), boer (4x), vlogger (2x), Statenlid (2x), BN'er
Nominatie (11x)	
- Informeel (11x)	Andre (3x), Bertie (3x), Stan (2x), René, Steven, Niels
Numerisatie (9x)	Een groep (5), honderden, hele, hele grote, grote,
Overig (2x)	Trekkers, de landbouw

Totaal: 110**Tabel 2c** Resultaten verwijzingen *lexicalisatie-analyse fragmenten DWDD*

Categorie	Lexicalisatie
DWDD 01-10-2019 (88x)	
Relationele identificatie (4x)	Collega's (2x), generaties, generatie op generatie,
Classificatie (52x)	
- Persoon (2x)	Meisjes en jongens, een paria,
- Beroep (50x)	Boeren (33), boer (7x), melkveehouder (3x), varkensboer, akkerbouwer, bollenteler, varkenshouder, pluimveehouder, crimineel, ondernemers,
Nominatie (4x)	
- Semi-formeel (3x)	Erik Luiten (2x), Ben Hoover,
- Informeel (1x)	Erik,
Numerisatie (9x)	honderden, 75, 100, 3, 30, ontelbaar, hele, een hoop, heel veel,
Overig (18x)	Tractoren (6x), de sector (3x), de landbouw (3x), trekkers, de landbouwsector,
DWDD 14-1-2019 (15x)	
Classificatie (9x)	
- Beroep (9x)	Boeren (7x), melkveehouder, veehouders,
Nominatie (4x)	
- Semi-formeel (1x)	Erik Luiten,
- Informeel (3x)	Erik (3x)
Numerisatie (2x)	Duizenden, een heleboel
DWDD 16-10-2019 (71x)	
Relationele identificatie (2x)	Broers, generaties trekkers,
Classificatie (51x)	
- Persoon (2x)	Motherfuckers, mensen,
- Beroep (49x)	Boeren (27x), boer (17x), televisieboer (3x), melkveehouder, collegaboeren,
Nominatie (12x)	
- Semi-formeel (2x)	Erik Luiten (2x)
- Informeel (10x)	Erik (7x), Vester (2x), Joris
Numerisatie (3x)	De meeste, meerdere, heel veel,
Overig (2x)	Farmers Defence Force, trekkers,

Totaal: 172

Tabel 2d Resultaten verwijzingen *lexicalisatie-analyse fragmenten Op1*

Categorie	Lexicalisatie
Op1 28-01-2020 (17x)	
Relationele identificatie (2x)	boerenbedrijven, familiebedrijven
Classificatie (11x)	
- Persoon (1x)	mensen
- Beroep (10x)	Boeren (6x), boer, varkenshouder, varkensboer, varkensboeren
Numerisatie (3x)	Driehonderd, vijfhonderd, heel veel
Overig (1x)	De landbouw
Op1 07-02-2020 (7x)	
Classificatie (3x)	
- Persoon (2x)	Mensen, mannen
- Beroep (1x)	Boeren
Numerisatie (1x)	groep
Overig (3x)	Farmers Defence Force (2x), groepering
Op1 19-02-2020 (23x)	
Relationele identificatie (1x)	boerenbedrijven
Classificatie (17x)	
- Persoon (1x)	Mensen
- Beroep (16x)	Boeren (15x), boer
Overig (5x)	De agrarische sector (2x), de landbouw, Farmers Defence Force, de sector
Op1 20-02-2020 (30x)	
Relationele identificatie (2x)	gezinsbedrijven, gezinnen,
Classificatie (23x)	
- Beroep (23x)	Boeren (20x), boer, boerenachterban, agrariërs
Overig (5x)	De landbouw (3x), Farmers Defence Force, achterban,
Op1 21-02-2020 (28x)	
Relationele identificatie (1x)	Boerengezinnen
Classificatie (12x)	
- Persoon (1x)	mensen
- Beroep (11x)	Boeren (7x), boer (4x)
Nominatie (12x)	
- Semi-formeel (4x)	Evert van Bentum (2x), Lennard de Haan (2x)
- Informeel (8x)	Evert (3x), Lennard (3x), Janet, Inge
Numerisatie (1x)	Sommigen
Overig (2x)	De landbouw, sector

Totaal: 105

3. Tabellen m.b.t. predicatie-analyse

Tabel 3a *Overzichten resultaten predicatie-analyse*

01-10-2019 (Pauw & DWDD & De Hofbar)	
Categorie	Predicatie
De gewaardeerde boer (19x)	Alle mensen in Nederland zijn ontzettend trots, meer dan 90% staat achter jullie, 80% die gewoon nog achter ons staat, hoe dat die allemaal met ons mee hebben geleefd, het is goed te horen dat veel mensen ons steunen, iedereen zwaaien en toeteren en duimpjes omhoog, mensen ons uit te zwaaien met z'n allen, is niemand in Nederland tegen de boeren, is met optimisme omarmd, de sympathie onderweg ook gemerkt, spandoeken voor ons ook met 'we zijn trots op onze boeren', zwaaiden met vlaggetjes langs de weg, mensen met duimpjes omhoog; onderzoek dat aangaf dat 90 95% echt wel in ons geloofd, toch fantastisch, ik snap de emotie en gevoelens, in Nederland verdienen vind ik nog steeds schandig weinig, waardeert ons voedsel en koopt ons voedsel gedachteloos, heel hartelijk; heel gastvrij, een soort van waardering, het product wat jullie leveren is van topkwaliteit,
De boer in grote getale (12x)	Vanuit het hele land, een hele kolonne 75 trekkers, tienduizenden, 78, alle, een paar honderd, allemaal, dertig tractoren, 100 tractoren, honderden, ontelbaar, heel veel
De ondergewaardeerde boer (4x)	Meer waardering voor hetgeen waar we alle dagen druk voor zijn, het afvoerputje van de maatschappij, heel lang niet gewaardeerd gevoeld, wij krijgen geen waardering van en 17 miljoen Nederlanders en niet van politiek Den Haag
De passievolle boer (6x)	De manier van leven van een boer zit in mijn hart, die liefde voor de dieren hebt, dan geeft dat echt een stuk bezieling, die willen blijven, boeren is natuur, het is je passie; je begint als boer; je eindigt als boer,
De tevreden boer (8x)	Blijde, die blij zijn dat vandaag een fantastische actie was, van solidariteit en alles, saamhorigheid, het was een kippenvelmoment, je ziet veel saamhorigheid en dat maakt ons sterker, haten doen wij niet, wij haten niet
De verantwoordelijke boer (7x)	Nederland niet zonder eten laten zitten, zijn alle dagen druk om veilig en goed voedsel te produceren met elkaar, met z'n allen voedselproducent, die zorgen voor het eten hier in ons land, als voedselmakers van Nederland, je voelt je verantwoordelijk voor voedsel produceren; echt een basisvoorziening voor iedereen; dat geef je niet zomaar op, je hebt vaak generaties voor je de op de boerderij geleefd hebben en dan voel je je ook verantwoordelijk voor
De ongewenste boer (4x)	20% van de Nederlanders die door media tegen ons aan het keren is, weer weggezet als activisten of als milieuvuilers, voelen ons aan de kant gezet als milieuvuilers en dierenmishandelaars, alsof wij niet goed zouden zijn voor onze dieren en voor onze landerijen,
De boer als slachtoffer (31x)	Altijd maar weer een beetje aangekeken alsof we het allemaal niet goed doen, nauwelijks hun bedrijf overeind houden, zijn denk ik tegen de willekeurigheid en de ongelijkheid in milieuregels, de schuld te krijgen van milieuvuiling, alleen maar gekrompen de afgelopen twee jaren, hebben best veel geïnvesteerd daarin, je zit best wel in de hoek waar de klappen vallen, zou ik me ook helemaal wild schrikken als ik jullie was, dan krijgen we een serieuze nekslag, je krijgt nu eigenlijk gewoon nog eens een keer een nekslag, hebben heel veel geïnvesteerd, die al heel veel gereduceerd heeft, hele hoge kosten maken voor allerlei milieumaatregelen; een luchtwasser, mestafzet etc., hebben te maken met heel veel regels in dit land en krijgen amper de tijd om te voldoen aan de regels en de volgens regels zijn er alweer, voelen zich gepakt door de politiek, zitten wel met de gebakken peren, de verantwoordelijkheid nu op het bordje van de boeren wordt gelegd, lekker quotum hebben ze betaald, jullie voelen je genaaid (2x) en

	terecht, tot in het diepst van hun ziel gekrenkt, we bezwijken soms onder de druk van de regelgeving, dat is bijna voor geen boer meer te doen, krijg je het gevoel; waar doe je het eigenlijk allemaal voor?, ook de werkelijkheid al die regelgeving die zich opstapelt en de snelheid die daarin ook zit maar dan ook nog een keer en dat doet echt wel pijn, het gevoel dat ze met steeds strengere eisen aan dier- en welzijn en vooral het milieu langzaam worden weggepest, voelde je zo langzamerhand een soort paranoia of halve crimineel, jullie voelen iedere maatregel direct in jullie portemonnee, je kunt niet zo van het een op het andere moment investering doen die dan dus niet terugverdient kan worden, het feit dat jullie zo weinig verdienen, de dupe,
De boer als dader (6x)	De landbouw gaat als geheel ver buiten alle grenzen, hebt ook nog wel een hoop ellende veroorzaakt, CO2schade, langste file, opstoppingen, jullie doen het efficiënt maar het is niet goed voor het klimaat,
De rebelse boer (4x)	Die zijn gewoon overall doorheen gegaan, dat jullie daar maling aan hebben allemaal, een armada van trekkers, een cordon van tractoren
De ongemanierde boer (3x)	Mag u mij de rug toekeren; uw middelvinger opsteken u mag het totaal niet met mij eens zijn (2x), uitgefloten ik kreeg de middelvinger de rug werd mij toegekeerd,
De boze boer (20x)	Frustraties zijn in jaren opgebouwd, er klaar mee, zijn het gewoon zat, gewoon hartstikke flauw zijn, boze (2x), het zat, laten ons niet meer wegzetten, en praat niet elke keer over, hun boosheid hun woede hier tentoonspreiden, bozer dan ooit, het gewoon zat zijn, ik snap de woede, boos (2x), woedend, het probleem zit niet in het buitengebied; het probleem zit in de stad, het Randstadgebied daar zit de hoeveelheid de concentratie is veel te hoog en daar zitten de problemen, loodvergiftiging hier dat is de Randstad; dat is gewoon een grote zwijnenstal in Europa, de multinationals in de Randstad gaan gewoon vol gas door en daar zit de grootste uitstoot van de stikstof;
De protesterende boer (13x)	Op de trekker (2x), te protesteren, met de trekker, van Texel, in hun onzekere situatie naar Den Haag gekomen, de Nederlandse, op de ferry van Texel naar het vasteland, uit de Beemster, drie tractoren (2x), Aalten, in Nederland
De boer als kenner (19x)	Vertellen hoe onze gewassen geteeld worden, vertellen hoe we onze dieren houden, bij ons is schone lucht hoor ondanks de koeien buiten; wij hebben geen ammoniak in de lucht, elke koe tevreden is over de manier waarop die bij ons gehuisvest wordt, vertellen hoe landbouw in Nederland bedreven moet worden, de enige sector die CO2 en stikstof vastleggen, de experts, als experts van de agrarische sector, agrarische (2x), Als sector niet bij voorbaat tegen milieuregels, de beste ter wereld, heeft al 60% ingeleverd van de ammoniakuitstoot, het meest klimaatvriendelijk of verste wereldwijd ook bekend he, het buitenland kijkt echt met grote ogen naar hoe hier in Nederland landbouw wordt bedreven, ver vooruit op Buitenlandse boeren, onze BV is niet failliet, bij ons is de schone lucht hoor ondanks de koeien buiten; wij hebben geen ammoniak in de lucht; ik heb frisse lucht en ook geen astma zoals alle kinderen hier, op het platteland daar valt het allemaal best mee het land vangt de stikstof op
De gehoorzame boer (7x)	al verandert is, heel veel maatregelen hebben genomen, hebben zich netjes aan de regels gehouden, die al onze doelstellingen voortijdig voldoen, heeft genoeg gedaan, onwijs veel heeft gedaan,
De onbegrepen boer (2x)	Zo slecht hebben jullie het niet, die hebben het nooit slecht ofzo, die rijden altijd hele dure auto's,
De boeren als onderwerp van politiek besluit (2x)	Helpen omschakelen naar een landbouw die wel past binnen de natuur en milieugrenzen,
De toekomstige boer (2x)	Die misschien wel door willen ondernemen maar waar we wel een probleem hebben als ze door blijven zitten, die best sanering willen,
Totaal: 168	
11-10-2019 (Pauw)	

De gewaardeerde boer (1x)	Hardwerkende
De protesterende boer (1x)	De protesten van
Totaal: 2	
14-10-2019 (DWDD & Pauw)	
De gewaardeerde boer (7x)	Ik snap wel de emotie, ontvangen en omarmd en begrijpen we waar de frustratie vandaan kwam, ik snap het belang van, zijn heel lang niet gehoord, moeten keihard werken om hun boterham te verdienen, maar dat wordt ze steeds moeilijker gemaakt, die werken keihard om het hoofd boven water te houden
De boer in grote getale (2x)	Heleboel, duizenden
De tevreden boer (1x)	Willen van nature helemaal niet graag actievoeren
De ongewenste boer (1x)	Krediet hebben verloren,
De boer als slachtoffer (1x)	en ja die worden nu bedreigd in hun voortbestaan,
De rebelse boer (5x)	In Groningen met geweld het provinciehuis binnengedrongen, beukten de deur van het provinciehuis in, de deur van het gemeentehuis wordt ingetractord, er zo met die tractors ernaar toe gaan en dan zo die beelden; ik vind dit eigenlijk schandalig, stoomden op met jullie tractoren richting provinciehuis,
De boze boer (3x)	De woede, boze, zo boos,
De protesterende boer (7x)	Met hun tractoren, protesterende, in Den Haag waren, demonstreerden, actievoerende, jonge (2x),
Totaal: 27	
15-10-2019 (De Hofbar)	
De gewaardeerde boer (4x)	wij zijn een eenheid; we doen het samen en heel Nederland staat op dat moment samen, 92% van de bevolking steunt, we wisten eigenlijk niet dat we zo populair waren, die zijn wel in opmars he,
De boer in grote getale (4x)	met 40 trekkers, volle stal, hele grote, allemaal,
De ongewenste boer (1x)	nu draagvlak aan het verliezen bent in de samenleving want nog niet zo lang geleden was Nederland nog massaal achter jullie,
De boer als slachtoffer (1x)	het alleen moeten doen,
De rebelse boer (7x)	de schrik van het land geworden, gewond geraakt, die daar het hek of deur induwde, daar ging met een trekker geloof ik, geoorloofd om met een trekker een deur, geen geweld, die gaat er toch gewoon nu vol voor nu?,
De boze boer (3x)	die boos zijn, boze, woest,
De protesterende boer (8x)	gaan op pad om de trekkers te starten, in opstand komen, protesteren, in Nederland, vanuit Texel, die niet opgeven voordat de stikstofmaatregelen in heel Nederland van tafel zijn, jonge, ouwere,
De gehoorzame boer (1x)	heeft al zo veel gedaan,
De onbegrepen boer (1x)	Je kunt niet in een keer de deur dichttrekken en zeggen: 'tot volgende week',
Totaal: 30	
16-10-2019 (Pauw, DWDD)	
De gewaardeerde boer (10x)	En die frustraties kan ik ook goed voorstellen, 90% van de mensen staat achter de boerensector, omarmd, dat er veel begrip is voor, dat is het goed recht van de, toen hugden we als het ware, we begrepen er eigenlijk alles van, snap de frustratie van die, in Amsterdam duimpjes omhoog, dat mooie cultuurlandschap wat natuurlijk ook zijn charme,
De boer in grote getale (8x)	Duizenden (2x), zo veel (2x), grote groep, heel veel, meerdere generaties trekkers, alle,
De passievolle boer (2x)	Dat boerenleven dat zit gewoon in je hart, om hier het bedrijf over te nemen om met dieren te werken met het land dat is geweldig
De verantwoordelijke boer (1x)	Die stikstofuitstoot moet minder en dat kan niet zonder hulp van,
De ongewenste boer (2x)	Die sfeer van almachtige warme deken verandert, Nederland stond inderdaad achter de boeren
De boer als slachtoffer (14x)	Zien ook door de bomen het bos niet meer van alle regels, we worden genaaid met onze broek aan, je in je bestaan bedreigd ziet, het mes tegen de keel gezet, die willen stoppen, wij zijn op een gegeven moment de schuldige, jullie voelden je niet serieus genomen, zit je in een achterhoede gevecht, omdat er nog maar zo weinig boeren zijn, die

	kan bijna geen kant meer op, die gevangen zit dat is het vliegje, op z'n erf inzit maar niet als spin maar als vliegje, speelbal is van de politiek; van milieu; van graanprijzen; van melkprijzen etc., de verdoemenis in helpen,
De boer als dader (3x)	Jullie produceren te veel stikstof, verantwoordelijk voor 40% van de stikstofneerslag, een vervuilende factor,
De rebelse boer (23x)	Rijden met een kist waarop de naam van Jesse stond, het blokkeren van die snelwegen, die nou het provinciehuis in Groningen hebben bestormd, die demonstraties die over de schreef gingen, lichte vorm van intimidatie, dit doe je toch niet; smakeloos, provinciehuizen zijn bezocht en soms belegerd, Jesse Klaver zijn naam op een doodskist, een demonstratie van semi-populistisch machtsvertoon, Miami Vice maar dan op een trekker, een kist getimmerd daar heeft hij duidelijk de naam Jesse op geschreven, die het virtuele lijk van zijn collega Jesse door het land rijdende, ik heb al die tractoren nog in mijn hoofd, alsof je met 200 paarden daarvoor op de hoofdstad afdendert, het lijkt hier een beetje uit de hand te lopen, verkeer nog even blokkeren, wel wat kritiek de afgelopen dagen op hoe ze dat hebben gedaan, sexy motherfuckers met een handje aan het stuur naar Den Haag rijden, tractor als impressiemiddel, dus de tractoren zijn groter (2x), het is intimiderend, het is intimiderend bijna he, formidabele strijdwapens,
De ongemaniëerde boer (4x)	Burgerlijke ongehoorzaamheid, rode kruizen werden genegeerd, houd het rustig, geen gekke dingen doen,
De boze boer (7x)	begrijp waarom jullie boos zijn, woede in hun ogen, te grote ontevreden, nog steeds boos, boos, dat zijn allemaal mensen uit de stad die twee plantjes op het balkon hebben en zogenaamd zeggen dat het met de natuur niet goed gaat, die mensen moeten eens wat vaker op het veld komen kijken ja
De protesterende boer (6x)	Naar Den Haag zijn gekomen, protesteerden, in Groningen, vanuit Aalten, vanuit alle delen van het land,
De boer als kenner (6x)	Wij zien dat die bomen nog gewoon overeind staan, weten beter dan de politiek hoe het er met de natuur voorstaat, wij staan met beide benen in de natuur, Wij doen ertoe en maken het verschil, wij allemaal praktisch uit de natuur komen, op het platteland zijn opgegroeid
De gehoorzame boer (2x)	wij passen ons totaal aan alles aan, iedereen die past zich aan,
De toekomstige boer (2x)	Door de regels zie ik het niet zitten en de onzekerheid in de toekomst, mijn droom,
Totaal: 90	
25-10-2019 (Pauw)	
De boer als slachtoffer (1x)	Zij investeringen moeten doen die voor een langere periode gelden en dat het beleid waar zij mee geconfronteerd worden in veel kortere happen wordt gemaakt
De ongewenste boer (1x)	Hebben zich er niet sympathieker op gemaakt op allerlei momenten,
De rebelse boer (4x)	De sfeer is wat grimmig, de commissaris van de koning vraagt of ze de blokkade opheffen maar zo ver zijn de actievoerders nog niet, de schilden van de ME-politie liggen klaar, er komen tractoren op je af,
De protesterende boer (3x)	Brabantse, voeren al sinds de ochtend actie bij het provinciehuis in Den Bosch, werk stil moeten leggen om hier naar toe te komen,
De toekomstige boer (1x)	Zullen er toch iets aan moeten doen,
Totaal: 10	
01-11-2019 (Pauw)	
De gewaardeerde boer (1x)	die trekker die de deur inramde van het provinciehuis dat begrijpen wij volkomen,
De boer als slachtoffer (2x)	Het heeft een enorme impact op hoe ze leven,
De rebelse boer (2x)	die trekker die de deur inramde van het provinciehuis, dat beeld in Groningen van die protesten,
Totaal: 5	
18-12-2019 (Pauw)	

De gewaardeerde boer (4x)	De samenleving steunt ze, ik snap heel goed dat ze zorgen hebben en soms het gevoel hebben dat ze alleen staan, zorgen over allerlei problemen uit het verleden, ik heb respect voor die gasten,
De boer in grote getale (1x)	Honderden,
De tevreden boer (1x)	met z'n allen te laten zien dat we met z'n allen een zijn
De ongewenste boer (1x)	Waar ik wel heel veel begrip had voor de boerenacties
De rebelse boer (5x)	Je laat je troep thuis om gewoon voor je volk te vechten, het is een wilde actie, zo veel last veroorzaakt, die het halve land toch enigszins hebben ontregeld met blokkades en omsingelen van distributiecentra, die sinds vanochtend het Mediapark hebben bezet,
De ongemanierde boer (2x)	Het geef natuurlijk overlast, een onbetrouwbare partner
Totaal: 14	
28-01-2020 (Op1)	
De boer in grote getale (3x)	Driehonderd, vijfhonderd, heel veel
De passievolle boer (1x)	Die vaak voor de 2e 3e 4e generatie op zo'n bedrijf werken en daar ontzettend trots op zijn,
De boer als dader (1x)	Stoot ongeveer 70% uit van alle stikstof die we in Nederland produceren,
De rebelse boer (1x)	Zich daar netjes gaat gedragen
De boeren als onderwerp van politiek besluit (4x)	Zelfs hun hand opsteken met de boodschap: 'Ik wil zelf mijn bedrijf beëindigen', die zich vrijwillig heeft gemeld, die zitten ook te springen op de wet- en regelgeving, die graag doorwillen en die snappen dat dat of moet met een modernere stal of het moet met kringlooplandbouw
Totaal: 10	
07-02-2020 (Op1)	
De boer als slachtoffer (1x)	Het decimeren van een kleine bevolkingsgroep toe lijdt,
De rebelse boer (9x)	Op een intimiderende manier en intimiderend te maken krijgen en dat dat niet acceptabel is, dit is wel even een grens die over wordt gegaan, allerlei termen en intimiderende woorden als Judas en verraad en dat soort zaken, intimiderende taal, van Farmers Defence Force, een vrij radicale groep, dreigende taal, die rondreed met een doodskist met de naam van Jesse Klaver daarop, die zijn van het Farmers Defence Force
De ongemanierde boer (1x)	Maar zo aardig was dat allemaal niet,
De boeren als onderwerp van politiek besluit (1x)	Als er nog in die sfeer dingen zijn dat het dan ook gelijk klaar is,
Totaal: 12	
19-02-2020 (Op1)	
De gewaardeerde boer (3x)	Redelijke, snap dat de boeren hebben geprotesteerd, zijn er nog genoeg waar wel mee te praten valt,
De boer als slachtoffer (1x)	Weer de Zwarte Piet wordt toegespeeld,
De boer als dader (1x)	Een van de grootste uitstoters,
De strijdlustige boer (6x)	Die intimideren en dreigen, rellende, ze intimideren lokale politici en bestuurders, de stikstofdiscussie vergeleken met de holocaust, een soort van chantage, te gaan dreigen,
De boze boer (2x)	Boze, woedende
De protesterende boer (1x)	In Brabant,
De boeren als onderwerp van politiek besluit (1x)	Zal daaraan z'n steentje moeten bijdragen
Totaal: 15	
20-02-2020 (Op1)	
De gewaardeerde boer (2x)	Zorgen al voor ons voedsel; beheren ons landschap, ze produceren voedsel
De passievolle boer (1x)	Al generaties zit je op die plek,
De boer als slachtoffer (3x)	Voelen zich gewoon bedreigd, hebben wel het idee dat zij onnodig hard geraakt worden vergeleken andere sectoren, die daar alleen voor laat opdraaien,
De boer als dader (1x)	Nog steeds verantwoordelijk voor een groot deel van die stikstof en depositie
De rebelse boer (4x)	Hebben een nieuw wapen: hun eigen stikstofcijfers, een leger, agressieve groeperingen binnen die, Farmers Defence Force,

De ongemanierte boer (1x)	Qua taalgebruik dat ik dat ongepast vind,
De boeren als onderwerp van politiek besluit (3x)	Sommige dreigen zelfs weg te moeten, grote gevolgen voor familie en gezinsbedrijven in de landbouw, Moet sowieso wat doen,
Totaal: 15	
21-02-2020 (Op1)	
De gewaardeerde boer (3x)	Ik ben heel blij met de melk om de melk te drinken, werken allemaal hard; investeren veel; nemen risico's; verdienen eigenlijk heel weinig, we moeten ze juist omarmen,
De ondergewaardeerde boer (2x)	De overheid geeft me nu niet direct de indruk van tjonge echt blij met jullie, je hebt niet het gevoel dat ze hier heel blij met je zijn,
De boer als slachtoffer (3x)	Stikstofmaatregelen voelen als de nekslag, het zigzagbeleid van de overheid heeft ervoor gezorgd dat ik niet meer kan boeren, ze worden wel weer de dupe van die stikstof
De boze boer (2x)	Ze hebben hun buik vol van alle regels, zijn Nederland helemaal zat,
De protesterende boer (1x)	Nederlandse,
De boer als kenner (4x)	Tweede exporteur ter wereld als het gaat om landbouw produceren en dat kom door de innovatie van onze boeren, door alle krach die daar inzit, hebben gewoon de laagste CO2print ter wereld,
De gehoorzame boer (1x)	De enigste sector die al 50% reductie heeft van uitstoot stikstof
De toekomstige boer (1x)	Op het punt om naar Canada te gaan,
Totaal: 17	

Tabel 3b. De 18 predicatie-categorieën met voorbeelden

Uitleg categorieën	Voorbeeld
1. In de categorie <i>'de boer als kenner'</i> zijn predicaties ingedeeld die wijzen op de expertise die de boeren hebben.	'de enige sector die CO2 en stikstof vastleggen' en 'de experts'
2. Predicaties waaruit naar voren komt dat de boer passievol is worden ondergebracht onder <i>'de passievolle boer'</i> .	'die liefde voor de dieren hebt' en 'een stuk bezieling'
3. Onder de categorie <i>'de gewaardeerde boer'</i> zijn predicaties te vinden die wijzen op een optimistische blik ten opzichte van de boeren.	'niemand in Nederland is tegen de boeren' en '..is met optimisme omarmd'
4. In de categorie <i>'de gehoorzame boer'</i> vallen alle predicaties die erop wijzen dat boeren zich aan de wet- en regelgeving houden en hier al veel aan gedaan hebben.	'Heel veel maatregelen hebben genomen' en 'die past zich aan'
5. De predicaties die de tevredenheid en optimisme van de boeren aangeven zijn ondergebracht in de categorie <i>'de tevreden boer'</i> .	'van solidariteit en alles', 'die blij zijn' en 'het was een kippenveldmoment'
6. Onder de categorie <i>'de verantwoordelijke boer'</i> zijn alle predicaties geschaard die betrekking hebben tot de hoofdtaak van de boeren: zorg dragen voor de landschappen, hun dieren verzorgen en het produceren van voedsel.	'die zorgen voor het eten hier in ons land' en 'als voedselmakers van Nederland'
7. In de categorie <i>'de protesterende boer'</i> vallen de predicaties die specifiek betrekking hebben op het gaan protesteren van de boeren.	'met de trekker' en 'in hun onzekere situatie naar Den Haag gekomen'
8. De predicaties die wijzen op de onvrede en frustraties van de boeren worden ondergebracht in de categorie: <i>'de boze boer'</i> .	'er klaar mee', 'boze' en 'zijn het gewoon zat'
9. Onder de categorie <i>'de boer als slachtoffer'</i> worden de predicaties geplaatst waaruit blijkt dat de boeren de dupe zijn geworden in het debat.	'nauwelijks hun bedrijf overeind houden' en 'de schuld te krijgen van milieuvervuiling'
10. Aan de categorie <i>'de ondergewaardeerde boer'</i> worden predicaties toegeschreven die betrekking hebben met de onderwaardering van de boeren.	'het afvoerputje van de maatschappij' en 'heel lang niet gewaardeerd gevoeld'
11. Bij de categorie <i>'de ongewenste boer'</i> worden de predicaties toegekend die verband hebben met de wens om minder boeren in Nederland te willen en die gaan over het verliezen van draagvlak in de samenleving.	'Die sfeer van almachtig warm deken verandert' en 'Nederland stond inderdaad achter de boeren'
12. Onder <i>'de ongemane boer'</i> worden de predicaties ondergebracht die wijzen op de onbeschaafdheid van de boeren.	'Qua taalgebruik dat ik dat ongepast vind'
13. In de categorie <i>'de rebelse boer'</i> zijn de predicaties te vinden die verwijzen naar de rebellerende boeren.	'de schrik van het land geworden', 'dat jullie daar maling aan hebben allemaal' en 'een armada van trekkers'
14. Bij de categorie <i>'de boer als dader'</i> worden de predicaties ondergebracht die wijzen op het feit dat de boeren schuldig zijn aan o.a. milieuvervuiling.	'De landbouw gaat als geheel ver buiten alle grenzen' en 'hebt ook nog wel een hoop ellende veroorzaakt'
15. In de categorie <i>'de toekomstige boer'</i> zijn predicaties toebedeeld die gaan over boeren in de toekomst of hoe ze nieuwe wet- en regelgeving dienen te implementeren.	'zullen er toch iets aan moeten doen' of 'op het punt om naar Canada te gaan'
16. Onder <i>'de boer in grote getalen'</i> zijn predicaties ingedeeld die wijzen op aantallen boeren.	'een hele kolonne', '75 trekkers' en 'tienduizenden'.
17. Bij de categorie <i>'de onbegrepen boer'</i> zijn predicaties ingedeeld die wijzen op het onbegrip van de boeren.	Bijvoorbeeld: 'die hebben het nooit slecht ofzo' en 'die rijden altijd hele dure auto's'
18. Bij de laatste categorie <i>'de boer als politiek besluit'</i> zijn predicaties ingedeeld die consequenties hebben voor besluiten in de politiek.	'Als er nog in die sfeer dingen zijn dat het dan ook gelijk klaar is' en 'helpen omschakelen naar een landbouw die wel past binnen de natuur- en milieugrenzen'

Tabel 3c De 16 predicatie-categorieën verdeeld over de 4 meta-categorieën op chronologische volgorde

	1- 10- 2019	11- 10- 2019	14- 10- 2019	15- 10- 2019	16- 10- 2019	25- 10- 2019	01- 11- 2019	18- 12- 2019	28- 01- 2020	07- 02- 2020	19- 02- 2020	20- 02- 2020	21- 02- 2020	Totaal
1) De begrepen boer met een positief imago														
De boer als kenner	19	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	4	29
De gewaardeerde boer	19	1	7	4	10	-	1	4	-	-	3	2	3	54
De gehoorzame boer	7	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	1	11
De passievolle boer	6	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	10
De tevreden boer	8	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	10
De verantwoordelijke boer	7	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8
De boer als slachtoffer	31	-	1	1	14	1	2	-	-	1	1	3	3	58
Totaal	97	1	9	6	35	1	3	5	1	1	4	6	11	180
2) De begrepen boer met een negatief imago														
De protesterende boer	13	1	7	8	6	3	-	-	-	-	1	-	1	40
De boze boer	20	-	3	3	7	-	-	-	-	-	2	-	2	37
De ongemaniëerde boer	3	-	-	-	4	-	-	2	-	1	-	1	-	11
De rebelse boer	4	-	5	7	23	4	2	5	1	9	6	4	-	70
Totaal	40	1	15	18	40	7	2	7	1	10	9	5	3	158
3) De onbegrepen boer met een positief imago														
De onbegrepen boer	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
De boer in grote getalen	12	-	2	4	8	-	-	1	3	-	-	-	-	30
Totaal	14	-	2	5	8	-	-	1	3	-	-	-	-	33
4) De onbegrepen boer met een negatief imago														
De ongewenste boer	4	-	1	1	2	1	-	1	-	-	-	-	-	10
De ondergewaardeerde boer	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	6
De boer als dader	6	-	-	-	3	-	-	-	1	-	1	1	-	12
Totaal	14	-	1	1	5	1	-	1	1	-	1	1	2	28
NIET MEEGENOMEN														
De boer als politiek besluit	2	-	-	-	-	-	-	-	4	1	1	3	-	11
De toekomstige boer	2	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	6
Totaal	4	-	-	-	2	1	-	-	4	1	1	3	1	17
Totaal	160	2	27	30	90	10	5	14	14	15	16	18	17	416

4. Tabellen met alle auto-, hetero- en meta-images

Tabel 4a Tabel met alle auto-images boeren door de in-group

Wie	Talkshow & datum	Uitspraak	Thema
1. Ingrid –boerin	De Hofbar, 1-10-2019	We voelen ons een beetje aan de kant gezet als milieuvuilers en dierenmishandelaars.	Slachtoffer
2. Karin - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	Iedereen die samen eensgezind, de hele sector die hier wil laten horen dat we het gewoon zat zijn	Saamhorigheid
3. Karin - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	Heel veel boeren hebben zich heel lang niet gewaardeerd gevoeld en ik denk dat vandaag wel geholpen heeft om je in ieder geval even gewaardeerd te voelen	Waardering
4. Ingrid - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	toen zijn wij in Hoorn op de bus gestapt met allemaal boeren en boerinnen enne toen zijn we heel gebroederlijk, lachend ja een beetje vreugdevierend zijn wij hier naartoe gekomen	Saamhorigheid
5. Ingrid - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	foto's die niet uit Nederlandse bedrijven komen, maar wel op social media zetten waardoor de burger denkt dat wij zo onze dieren behandelen terwijl dat niet zo is	Slachtoffer
6. Karin - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	Wij hebben natuurlijk, de kippenboeren hebben heel veel geïnvesteerd in de sector. Alle oude legbatterijen zijn allemaal ver weg gegaan	Investeringsen
7. Ingrid - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	Daar heb je weerwoord genoeg van van boeren van kinderen die 's avonds niet meer naar buiten durven, omdat ze bang zijn dat hun stal bezet wordt	Slachtoffer
8. Karin - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	Ja en normaal boeren zijn heel hartelijk, heel gastvrij	Boerenkarakter
9. Klaas - boer	De Hofbar, 1-10-2019	Wij moeten kunnen overleven, we hebben een gezin, daar hebben we onze vrouw na uh en nogmaals: voor de toekomst!	Slachtoffer
10. Klaas – boer	De Hofbar, 1-10-2019	Nee, we hebben alleen nummers! Ja ze hebben ook wel namen maar wij werken eigenlijk alleen met nummers	Boerenleven
11. Klaas - boer	De Hofbar, 1-10-2019	Wij haten niet!	Boerenkarakter
12. Karin – boerin	De Hofbar, 1-10-2019	De agrarische sector is de enige sector die al heel veel gereduceerd heeft. 67% van de ammoniakuitstoot is al gereduceerd sinds 1990	Investeringsen
13. Karin - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	wij hebben varkens, dus wij hebben een luchtwasser op de stal – RC: en dat is eigenlijk dat viel - die de ammoniak al tegenhoudt.	Investeringsen
14. Ingrid – boerin	De Hofbar, 1-10-2019	wij doen elke dag natuur	Boerenleven
15. Karin – boeren	De Hofbar, 1-10-2019	Boeren is natuur	Boerenleven
16. Ingrid - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	Wij moeten goed zijn voor ons land, want anders krijgen we niet het voedsel terug wat onze dieren eten. Wij moeten goed zijn voor onze dieren anders krijgen we niet de productie waar wij geld voor krijgen	Boerenleven
17. Ingrid - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	waardoor wij nu zoiets hebben van 'laat maar zien' en dan gaan we het misschien wel een keer geloven, maar niet gelijk op voorhand	Boerenkarakter
18. Boer	Pauw, 1-10-2019	We gaan gewoon met z'n allen die kant op enne een dagje uit zeg maar	Saamhorigheid
19. Boer	Pauw, 1-10-2019	Er wordt al veelste vaak over ons geluld en nou willen we ff tegengas geven	Slachtoffer
20. Bernie – boer	Pauw, 1-10-2019	Als we gaan, gaan we met z'n allen.	Saamhorigheid

21. Bernie – boer	Pauw, 1-10-2019	Dat je eindelijk eens een keer met elkaar een statement maakt van jongens we zijn het gewoon echt zat	Slachtoffer
22. Bernie – boer	Pauw, 1-10-2019	we willen meer waardering voor hetgeen waar we alle dagen druk voor zijn. We zijn gewoon alle dagen druk om veilig en goed voedsel te produceren met elkaar, maar we hebben niet alle dagen de tijd om naar Den Haag te gaan en ook dat duidelijk te maken.	Boerenleven
23. Agnes Lentink – boerin	Pauw, 1-10-2019	we zijn met z'n allen voedselproducent en we zijn de beste ter wereld en dat moeten we laten horen en ja dat was echt super	Trots
24. Sieta van Keimpema – FDF	Pauw, 1-10-2019	we laten ons niet meer wegzetten en dat hebben al die trekkers ook bewezen die zijn gewoon overal doorheen gegaan en hebben zich niet van het Malieveld af laten houden	Strijdlustig
25. Sieta van Keimpema – FDF	Pauw, 1-10-2019	Dertig jaar geleden zetten ze de boeren op een industrieterreintje en we zeiden: 'dat pikken we niet. Wij komen op het Malieveld en jullie zullen ons zien en zullen ons horen	Strijdlustig
26. Bart Kemp – Boer	Pauw, 1-10-2019	het was eigenlijk een beetje een verhaaltje uit mijn hart en de manier van leven van een boer die zit in mijn hart en dat werd gedragen door nog een paar boeren	Boerenkarakter
27. Agnes Lentink – boerin	Pauw, 1-10-2019	Wij zijn de enigste sector die CO2 en stikstof vastleggen en die aan al onze doelstellingen die voor ons gesteld zijn al voortijdig voldoen en nog is het niet goed genoeg	Investeringsen
28. Bart Kemp – Boer	Pauw, 1-10-2019	Kijk we willen best vaker komen, maar we hebben allemaal onze bedrijven en het is al een heel ding om weg te gaan en we kunnen Nederland ook niet zonder eten laten zitten	Boerenleven
29. Johan - Boer	Pauw, 1-10-2019	ik denk dat wij als sector niet bij voorbaat tegen milieuregels zijn, maar we zijn denk ik tegen de willekeurigheid en de ongelijkheid in milieuregels en wij ervaren	Onrechtvaardig
30. Johan - Boer	Pauw, 1-10-2019	Ik denk dat we dat deze dag even aanstippen dat dat geen eerlijke strijd is en dat we daar eenheid in willen, zodat we ook gewoon eerlijk concurreren met onze collega's in het buitenland.	Saamhorigheid
31. Marije - Boerin	Pauw, 1-10-2019	als je die liefde voor die dieren hebt en je komt 's avonds in de stal en ze staan allemaal te vreten dan geeft dat echt een stuk bezieling	Boerenleven
32. Bart Kemp – Boer	Pauw, 1-10-2019	En daar komt nog bij op dat je dagelijks in de media gewoon een verhaal leest waarbij je denkt: wat hebben wij nou weer fout gedaan?'. En worden wij weer weggezet als activisten of als milieuvervuiler ja en dat vreet denk ik een keer aan je	Slachtoffer
33. Bart Kemp – Boer	Pauw, 1-10-2019	Kijk wij komen vertellen hoe wij als experts van de agrarische sector hoe wij willen als voedselmakers van Nederland hoe landbouw in Nederland bedreven moet worden. Wij zijn de experts.	Boerenleven
34. Sieta van Keimpema	Pauw, 1-10-2019	Bij ons is de schone lucht hoor ondanks de koeien buiten, wij hebben geen ammoniak in de lucht ik heb frisse lucht en ook geen astma, zoals alle kinderen hier	Boerenleven
35. Bart Kemp – boer	Pauw, 1-10-2019	Iedereen eet heerlijk een veilig Nederlands product, we willen vertellen hoe onze gewassen geteelt worden, zodat die boerburgerkloof gewoon verkleind wordt	Boerenleven
36. Boer	Pauw, 1-10-2019	En wij krijgen geen waardering van en 17 miljoen Nederlanders en niet van politiek Den Haag	Slachtoffer

37. Boer	DWDD, 1-10-2019	Je ziet veel saamhorigheid en dat maakt ons sterker	Saamhorigheid
38. Erik – Boer	DWDD, 1-10-2019	Dat is de framing alsof de landbouwsector alsof wij niet goed zouden zijn voor onze dieren en voor onze landerijen. Juist daar zijn we afhankelijk van om die goed te kunnen verzorgen. Als we die goed verzorgen dan hebben wij het ook goed	Boerenleven
39. Erik – Boer	DWDD, 1-10-2019	boer ben je niet zomaar hè je hebt vaak generaties voor je die op de boerderij geleefd hebben en dan voel je je ook verantwoordelijk voor. Je voelt de verantwoordelijkheid voor voedsel produceren; echt een basisvoorziening voor iedereen; dat geef je niet zomaar op	Boerenleven
40. Boer	DWDD, 1-10-2019	Het is niet zo in een keer dat je boer wordt. Het is je passie, dus je begint als boer en je eindigt vaak als boer. Het is niet zo dat ik 5 of 10 jaar doe boeren enne dan ga ik wat anders doen; zo werkt het in het boerenleven niet	Boerenleven
41. Boer	DWDD, 1-10-2019	Het is je leven. Het is vaak een familiebedrijf	Boerenleven
42. Boer	DWDD, 1-10-2019	We bezwijken soms onder de druk van de regelgeving die is zo veel er komen gewoon zo veel regels bij dat is bijna voor geen boer meer te doen	Slachtoffer
43. Erik – Boer	DWDD, 1-10-2019	Twee dingen die mij vandaag erg zijn opgevallen is dat hier eh eh een Malieveld vol stond met boeren schouder aan schouder, melkveehouder, akkerbouwer eh eh bollenteler eh varkenshouder pluimveehouder en dat is eh best wel uniek.	Saamhorigheid
44. Boer	DWDD, 1-10-2019	Ik denk dat wij, boeren in Nederland, ver vooruit zijn op buitenlandse boeren.	Vooruitstrevend
45. Stiven Bunnik - Boer	De Hofbar, 15-10-2019	Wij als jonge gasten wij vinden dat mooi, we zijn een eenheid, we doen het samen en heel Nederland staat op dat moment samen	Saamhorigheid
46. Stiven Bunnik - Boer	De Hofbar, 15-10-2019	wij staan daar samen en als ze niet naar ons toe komen, want die Steghouder met z'n grote muil die blijft daar wel boven in z'n kamertje zitten, maar die heeft niet het respect om ons als boeren toe te spreken en dan worden wij woest	Strijdlustig
47. Rene Schilder – Boer	De Hofbar, 15-10-2019	Er is geen boer die 's ochtends van huis ging van: 'kom!' Nee dat is gewoon een gevolg van!	Boerenleven
48. Rene Schilder - Boer	De Hofbar, 15-10-2019	Ik kom nooit 's ochtendsvroeg op de weg dus het was voor mij al nieuw	Boerenleven
49. Klaas - Boer	De Hofbar, 15-10-2019	Ja, meestal zijn we er nooit, dat klopt ja. Meestal horen we terwijl we aan het melken zijn hoeveel er staat.	Boerenleven
50. Micha Bouwer – FDF	Pauw, 16-10-2019	terwijl wij allemaal praktisch allemaal uit de natuur komen en wij zien dat die bomen nog gewoon overeind staan	Boerenleven
51. Bart Kemp - boer	Pauw, 16-10-2019	de stikstofuitstoot is de laatste tien jaar 65% gereduceerd he door de boeren eh slimme stalsystemen eh waardoor eh veel minder uitstoot komt.	Investeringsen
52. Bart Kemp - boer	Pauw, 16-10-2019	Wij gebruiken ook natuur dicht bij die gebieden, daar lopen onze schapen, onder de huidige voorgenomen regelgeving mogen daar volgend jaar geen schapen meer lopen in die wei. Omdat ze te dicht bij die Natuur en omdat ze poepen	Boerenleven
53. Woordvoerder - FDF	Pauw, 16-10-2019	We worden genaaid met onze broek aan.	Slachtoffer
54. Erik - Boer	DWDD, 16-10-2019	Wij doen ertoe en maken het verschil. En we gaan het ook laten merken, dat we het verschil	Saamhorigheid

		maken. We gaan elkaar in de gaten houden en geen gekke dingen doen. We gaan er een mooie dag van maken	
55. Vester - Boerenzoon	DWDD, 16-10-2019	wij passen ons totaal aan aan alles aan duurzaamheid en ik bedoel: wij doen zoveel dingen daarvoor. Ik vind dat wij gewoon door moeten gaan er alles aan moeten doen om boer te kunnen blijven in Nederland	Boerenkarakter
56. Boer	DWDD, 16-10-2019	en het is toch ook eens mooi dat we samen met z'n allen te laten zien dat we met z'n allen een zijn	Saamhorigheid
57. Boer	Pauw, 18-12-2019	Het is verschrikkelijk, echt waar. Je laat je hele troep thuis om gewoon voor je volk te vechtenWant het gaat niet eens alleen meer over de boeren	Slachtoffer
58. Boer	Op1, 19-02-2020	Wij worden weer de Zwarte Piet toegespeeld en ik denk er veel meer sectoren zijn die een groter probleem zijn eigenlijk en die worden uit de wind gehouden	Slachtoffer
59. Lennert Haan - Boer	Op1, 21-02-2020	Nou je hebt niet het gevoel dat ze hier heel blij met je zijn	Slachtoffer
60. Evert van Bentum - Boer	Op1, 21-02-2020	Het is voor de boeren wel wat hij zegt de regel na regel komt regel en dat geeft heel veel onzekerheden plus het kost de boer ook veel geld vooral de melkveehouderij	Slachtoffer
61. Evert van Bentum - Boer	OP1, 21-02-2020	Die mensen werken allemaal hard, investeren veel, nemen risico's, verdienen eigenlijk niet echt veel en ze worden wel weer de dupe van dit stikstof	Slachtoffer
62. Lennart Haan - Boer	Op1, 21-02-2020	Nouja kijk als je natuurlijk nagaat dat er in Nederland we leven en boeren in een delta. Er groeit bijna nergens ter wereld zo makkelijk gras als in Nederland. En de Nederlandse boeren hebben ook gewoon de laagste CO2print ter wereld, dus feitelijk gezien zou je hier als een idioot moeten	Boerenleven

Tabel 4b *Tabel met alle hetero-images boeren door de in-group*

Wie	Talkshow & Uitspraak datum		Thema
1. Agnes Lentink – boerin	Pauw, 1-10-2019	Als ik vandaag in de trein Amsterdam en Den Haag binnenrijd dan denk ik van er staan daar gebouwen torenhoog er zitten allemaal mensen in een stapeltje op elkaar gepropt nou die hebben het goed voor elkaar!	Randstad
2. Agnes Lentink – boerin	Pauw, 1-10-2019	Als ik vervolgens met die mensen ga praten van joh hoe voel jij je als je in jouw flatje woont? Nou, iedereen heeft het goed naar zijn zin. Ga met mijn koeien op stal praten en ik weet zeker dat elke koe tevreden is over de manier waarop die bij ons gehuisvest wordt en zoals die bij andere boeren in Nederland gehuisvest wordt. Het probleem zit niet in het buitengebied, het probleem zit in de stad.	Randstad
3. Sieta van Keimpena - FDF	Pauw, 1-10-2019	maar hier gaan de mensen dood hè van de luchtverontreiniging in de Randstad	Randstad
4. Sieta van Keimpena - FDF	Pauw, 1-10-2019	Tatasteel die stoot graffietregels uit, loodvergiftiging hier dat is de Randstad, dat is gewoon een grote zwijnenstal in Europa	Randstad
5. Boer	DWDD, 1-10-2019	De multinationals in de Randstad gaan gewoon vol gas door en daar zit de grootste uitstoot van de stikstof.	Randstad
6. Boer	DWDD, 1-10-2019	Wij zijn de laatste jaren er ook niet voor betaald. Jullie wel.	Randstad
7. Micha Bouwer - FDF	Pauw, 16-10-2019	En dat zijn allemaal mensen uit de stad, die twee plantjes op het balkon hebben en zogenaamd zeggen dat het met de natuur niet goed gaat	Randstad
8. Bart Kemp - Boer	Pauw, 16-10-2019	kom eens kijken hoe weilanden eruit zien in de praktijk	Randstad
9. Boer	Pauw, 16-10-2019	Hun mogen hier altijd alles maar doen lijkt wel en wij moeten altijd alles weer oplossen. En zo is het niet	Randstad
10. Boer	Pauw, 16-10-2019	Er zijn voor de boeren en ze moeten eens een keer wat oplossen, want ze draaien maar en draaien maar en stellen maar uit. Er moet een oplossing komen	Overheid
11. Bart Kemp - Boer	Pauw, 16-10-2019	Maar ehm als je je in je bestaan bedreigd ziet en dan ja moet er wel iets gebeuren. En als je vindt dat dat absoluut onrechtvaardig is omdat generaties boeren van vader op zoon wordt voortgezet en dat wordt afgesneden door onkunde vaak, ja dan denk je van: 'Die mensen moeten eens wat vaker op het veld komen kijken ja.'	Randstad

Tabel 4c Tabel met alle meta-images boeren door de in-group

Wie	Talkshow & datum	Uitspraak	Thema
1. Karin - boerin	De Hofbar, 1-10-2019	Volgens mij is er een peiling gedaan en stond er 93% van de Nederlanders achter de boeren, dus ik denk dat het wel mee viel met die ellende	Steun
2. Lars - Boer	Pauw, 1-10-2019	Iedereen zwaaien en toeteren enne duimpjes omhoog van iedereen goeie reacties	Steun
3. Lars - Boer	Pauw, 1-10-2019	en ook gewoon mensen van ja ik moet naar Den Haag om 8 uur beginnen, het is nu half 11 en het boeit me geen reet	Steun
4. Marije – boerin	Pauw, 1-10-2019	Op de radio volgen we continu de berichtgeving en het is goed te horen dat veel mensen ons steunen	Steun
5. Agnes Lentink – Boerin	Pauw, 1-10-2019	Het punt dat vandaag gemaakt is, is dat alle mensen in Nederland zijn ontzettend trots op de boeren, de boeren zelf maar ook mensen daar omheen	Steun
6. Boer	DWDD, 1-10-2019	het publiek is wel te vertrouwen en zijn solidair met ons	Steun
7. Bart Kemp – Boer	Pauw, 1-10-2019	Dat willen we vertellen, want kijk iedereen die waardeert ons voedsel en koopt ons voedsel gedachteloos maar kent de wereld erachter niet. Kijk en dat willen we vertellen	boerburgerkloof
8. Agnes Lentink – boerin	Pauw, 1-10-2019	het is echt chapeau hoe dat die allemaal met ons mee hebben geleefd en er zijn misschien wij hoorden vanmiddag op het podium 20% van de Nederlanders die door de media tegen ons aan het keren zijn, maar er is gewoon 80% die gewoon achter ons staat en heel erg dankjewel dat we deze kans hebben gekregen om het op zo'n manier te mogen doen	Steun
9. Erik – boer	DWDD, 1-10-2019	Langs de weg mensen met duimpjes omhoog, onderzoek dat aangaf dat 90 95% echt wel in ons boeren – MN: maar dit is toch wel precies wat jullie willen – geloofd	Steun
10. Erik – Boer	DWDD, 1-10-2019	Het buitenland kijkt echt met grote ogen naar hoe hier in Nederland landbouw wordt bedreven	Buitenland
11. Stiven Bunnik – Boer	De Hofbar, 15-10-2019	92% van de bevolking steunt de boeren	Steun
12. Bart Kemp – Boer	Pauw, 16-10-2019	90% van de mensen staat achter de boerensector dus er ligt een flink potentieel voor ze.	Steun
13. Erik – Boer	DWDD, 16-10-2019	Maar goed het was vooral ook hier weer in Amsterdam, duimpjes omhoog en dat is wel opvallend. Het lijkt ook wel meer te zijn. Het is meer dan alleen een boerenprotest dat hier eigenlijk gaande is	Steun
14. Boer	DWDD, 16-10-2019	ik denk dat Nederlanders zelf heel goed weten waarom wij hier staan	Steun

Tabel 4d *Tabel met alle auto-images out-group door de out-group*

Wie	Talkshow datum	& Uitspraak	Thema
1. Humberto Tan	DWDD, 1-10-2019	Volgens mij hebben we ook een begripskloof, want kijk wij hebben er ook mee te maken met allerlei wetgevingen alleen wij voelen het niet ik bedoel BNNVARA moet allerlei wetgeving naleven zodat jij hier kunt zitten ARBO'en en weet ik veel	Boerburgerkloof
2. Matthijs van Nieuwkerk – Presentator	DWDD, 16-10-2019	dat 'huggen' die sfeer van almachtige warme deken dat veranderd een klein beetje heb ik het idee	Omslag beeld
3. Matthijs van Nieuwkerk – Presentator	DWDD, 16-10-2019	Toen hugde we als het ware alle boeren. Jullie voelden je niet serieus genoeg genomen, we begrepen er eigenlijk vanalles van	Omslag beeld
4. Frits Westerman – Tafelgast	DWDD, 16-10-2019	misschien hebben wij een beeld van boeren via boer zoekt vrouw maar vandaag krijgen we toch een ander beeld	Omslag beeld
5. Dilan – VVD	Op1, 21-02-2020	wij zijn als piepklein landje tweede exporteur ter wereld als het gaat om landbouwproducten	Nationale trots

Tabel 4e *Tabel met alle hetero-images boeren door de out-group*

Wie	Talkshow datum	& Uitspraak	Thema
1. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	De boeren zijn bozer dan ooit	Boos
2. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	Al jaren voelen de boeren zich gepakt door de politiek na het melkquotum en de fosfaatrechten krijgen ze nu stikstofmaatregelen voor hun kiezen	Slachtoffer
3. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	je hebt ook nog wel een hoop ellende veroorzaakt in Nederland hè, want er stonden files..	Dader
4. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	ik snap ook wel dat deze mensen in de bar thuis aan het ontbijt zitten en denken ja wat is dit?	Steun
5. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	Want ik denk ook altijd wel van boeren, die hebben het nooit slecht ofzo?	Boerburgerkloof
6. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	Ja, dat is wel opvallend altijd, want boeren die klagen dan maar ik denk altijd: 'Nou zo slecht hebben jullie het niet'.	Boerburgerkloof
7. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	Ah je lievelingskoe en je weet niet eens hoe hij heet?	Boerburgerkloof
8. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	Heb jij nou een band met je koeien?	Boerburgerkloof
9. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	je maakt natuurlijk al heel wat mee, want je hebt eerst het melkquotum gehad als boer hè toen heb je de fosfaatrechten gehad en jullie hebben best wel veel geïnvesteerd daarin; zelf moeten investeren. En je krijgt nu eigenlijk gewoon nog eens een keer een nekslag.	Slachtoffer
10. Helma Looders – politicus	De Hofbar, 1-10-2019	Boeren hebben te maken met heel veel regels in dit land en ze krijgen amper de tijd om te voldoen aan de regels en de volgende regels zijn er alweer	Slachtoffer

11. Helma Looders – politicus	De Hofbar, 1-10-2019	ik snap heel goed dat ze hun boosheid hun woede vandaag hier tentoonspreiden	Boos
12. Frits van der Schans - Stikstofexpert	De Hofbar, 1-10-2019	maar je je kunt het niet verwijten want de mensen hebben zich netjes aan de regels gehouden aan aan de PAS etcetera	Steun
13. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	En lekker quotum hebben ze betaald – FS: ja – en fosfaatrechten hebben ze betaald	Slachtoffer
14. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	dat hoor je dan niet dat lees je ook nergens terwijl jullie al heel veel maatregelen hebben genomen.	Slachtoffer
15. Rutger van Castricum - Presentator	De Hofbar, 1-10-2019	Maar er wordt weleens er wordt het beeld gecreëerd dat julle daar maling aan hebben allemaal.	Rebel
16. Jeroen Pauw – presentator	Pauw, 1-10-2019	De boeren zijn het zat om de schuld te krijgen van milieuvervuiling en kunnen door alle strenge regels nog nauwelijks hun bedrijf overeind houden	Slachtoffer
17. Verslaggever Pauw	Pauw, 1-10-2019	Vanuit het hele land gingen boze boeren naar het Malieveld met chaos op de weg als gevolg en de drukste ochtendspits ooit	Boos
18. Jeroen Pauw – presentator	Pauw, 1-10-2019	zoals jullie hier zitten, zitten jullie hier niet als boze mensen maar eigenlijk als blijde mensen die blij zijn dat vandaag een fantastische actie was in ieder geval dat dat allemaal goed is gegaan	Steun
19. Xander – Politiek Verslaggever	Pauw, 1-10-2019	er was veel begrip voor de boeren, dat zegt dan natuurlijk iedereen dan	Steun
20. Geert Wilders	Pauw, 1-10-2019	Als het gaat om het stikstof hebben jullie, de Nederlandse boeren, de afgelopen jaren het stikstofuitstoot al gigantisch doen dalen.	Steun
21. Xander – Politiek Verslaggever	Pauw, 1-10-2019	Iedereen in het tonen van het begrip en ehm ik denk dat het uiteindelijk wel zo is dat de boeren in hun onzekere situatie naar Den Haag zijn gekomen van: 'Wat gaat het kabinet nou beslissen want die stikstof en die onzekerheid is er aan het einde van de dag nog steeds'.	Steun
22. Jeroen Pauw - Presentator	Pauw, 1-10-2019	de mensen die zorgen voor het eten hier in ons land	Steun
23. Humberto Tan – Tafelgast	DWDD, 1-10-2019	Ja ik sluit aan bij het gevoel van de dag, want de boeren hebben natuurlijk een enorm groot protest opgezet. Langste file ooit opstoppingen, ook daar ook trouwens CO2-schade maar goed maar ik snap de emotie en gevoelens.	Dader
24. Matthijs van Nieuwkerk – Presentator	DWDD, 1-10-2019	Het grote nieuws vandaag; een armada van trekkers leggen op weg naar het Malieveld het verkeer in Nederland totaal plat. De boeren zijn boos. Ze hebben de laatste jaren het gevoel dat ze met steeds strengere eisen aan dier- en welzijn en vooral het milieu langzaam worden weggepest	Boos
25. Jesse Klaver - GroenLinks	DWDD, 1-10-2019	Zie hoe jullie aangeven dat het niet alleen aan de boeren ligt, maar jullie voelen je genaaid	Slachtoffer
26. Jesse Klaver - GroenLinks	DWDD, 1-10-2019	wat vol staat met boeren eh en die boos zijn. Echt tot in het diepst van hun ziel gekrenkt.	Boos
27. Jesse Klaver - GroenLinks	DWDD, 1-10-2019	Ik snap de woede. En ik zie hoe jullie het aangeven dat het niet alleen aan de boeren ligt. En jullie voelen je genaaid en terecht.	Boos
28. Jesse Klaver - GroenLinks	DWDD, 1-10-2019	Omdat wat boeren in Nederland verdienen, vind ik nog steeds, schandalig weinig. Omdat het product wat jullie leveren is dat topkwaliteit en het feit dat jullie zo weinig verdienen dat we zo ja dat ons voedsel zo goedkoop is kan je zeggen	Slachtoffer

29. Humberto Tan – Tafelgast	DWDD, 1-10-2019	jullie voelen iedere maatregel direct of in jullie portemonnee of omdat je iets moet doen	Slachtoffer
30. Bejaarde vrouw	Pauw,	het zijn hardwerkende mensen laat ik het zo stellen.	Steun
31. Verslaggever	Pauw, 14-10-2019	Nu komt hij wel heel hard eh op af. Het loopt nu toch enigszins uit de hand hier op het Martinikertoren.	Rebelsheid
32. Verslaggever	Pauw, 14-10-2019	En daar gaat de deur dus van het provinciehuis open wat opengedruwd is met een met een trekker. En daar gaan de boeren dus naar binnen toe	Rebelsheid
33. Dilan - VVD	Pauw, 14-10-2019	Ik snap de woede van de boeren en vorige week toen ze in Den Haag waren hebben we ze ook ontvangen en ontarmd en begrepen we ook wel waar de frustratie vandaan komt.	Steun
34. Richard Mos - Politici	Pauw, 14-10-2019	Ik bedoel die werken keihard om het hoofd boven water te houden enne ja die worden nu bedreigd in hun voortbestaan	Steun
35. Richard Mos - Politici	Pauw, 14-10-2019	ik snap wel de emotie en ze zijn heel lang niet gehoord en deze mensen moeten kei hard werken om hun boterham te verdienen en die moet ook verdiend worden, maar dat wordt ze steeds moeilijker gemaakt	Steun
36. Simone Weinans – NOS Verslaggever	Pauw, 14-10-2019	Actievoerende boeren zijn in Groningen met geweld het provinciehuis binnengedrongen	Rebelsheid
37. Matthijs van Nieuwkerk – presentator	DWDD, 14-10-2019	jullie stoomden op met jullie tractoren richting provinciehuis	Rebelsheid
38. Erik Dijkstra – tafelgast	DWDD, 14-10-2019	dat jullie er zo met die tractors ernaar toe gaan en dan zo die beelden ik vind dit eigenlijk schandalig als ik eerlijk ben hoor. Zo die deur daar open trekken	Rebelsheid
39. Rutger van Castricum – Presentator	De Hofbar, 15-10-2019	We blikken vooruit met een stal vol boze boeren die niet opgeven voordat de stikstofmaatregelen in heel Nederland van tafel zijn	Boos
40. Rutger van Castricum – Presentator	De Hofbar, 15-10-2019	die boeren die zijn wel in opmars he?	Steun
41. Rutger van Castricum – Presentator	De Hofbar, 15-10-2019	Een beetje boer gaat er toch gewoon nu vol voor	Boerenkarakter
42. Rutger van Castricum – Presentator	De Hofbar, 15-10-2019	dan ben je wel echt de schrik van het land geworden he als boer	Rebelsheid
43. Tjeerde de Groot – D66	Pauw, 16-10-2019	Ik vind het goed dat jullie naar Den Haag zijn gekomen en ik begrijp ook waarom jullie boos zijn	Steun
44. Tjeerde de Groot – D66	Pauw, 16-10-2019	En een groot deel daarvan uit de intensieve veehouderij en dan is het ook logisch dat je kijkt naar de landbouw en zeker bij de intensieve veehouderij van varkens en kippen zijn ook nog heel veel andere problemen die al HEEL lang spelen, zoals: het mestbeleid, deze zomer nog stalbranden, eh en heel veel dierenwelzijnsproblemen	Dader
45. Tjeerde de Groot – D66	Pauw, 16-10-2019	boeren zien ook door de bomen het bos niet meer van alle regels en die frustratie kan ik me ook goed voorstellen en daarom heb ik ook gezegd: 'Ga nou een keer al die regels tegen het licht houden vanuit een nieuw perspectief.	Slachtoffer
46. Simone Weinans – NOS verslaggever	DWDD, 16-10-2019	Er is natuurlijk wel wat kritiek de afgelopen dagen op hoe ze dat hebben gedaan	Rebelsheid

47. Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	DWDD, 16-10-2019	De boeren zijn nog steeds boos en na de grote demonstratie op het Malieveld twee weken geleden en de acties bij de provinciehuizen deze en vorige week, was het vandaag weer een actiedag	Boos
48. Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	DWDD, 16-10-2019	rode kruizen werden genegeerd zagen wij gewoon op teletekst voorbij komen, burgerlijke ongehoorzaamheid	Rebelsheid
49. Frits Westerman - gast	DWDD, 16-10-2019	Ja, maar dit doe je niet toch! Smakeloos!	Rebelsheid
50. Frits Westerman - gast	DWDD, 16-10-2019	Je zou kunnen zeggen het is een soort web geworden waar die boeren op z'n erf inzit maar niet als spin maar als vliegje, die gevangen zit	Slachtoffer
51. Frits Westerman - gast	DWDD, 16-10-2019	Ja, maar het zijn dus formidabele strijdwapens he je ziet ze aankomen en dat heb je bijna niet door denk ik	Strijdlustig
52. Simone Weinans - NOS verslaggever	DWDD, 16-10-2019	Sommige zeggen het is intimiderend	Rebelsheid
53. Frits Westerman - gast	DWDD, 16-10-2019	Dat je niet als boer zegt van: 'wacht even wij worden helemaal niet gewaardeerd want wij doen kennelijk he zitten wij in een verdomhoekje'	Steun
54. Frits Westerman - gast	DWDD, 16-10-2019	En dan zit je in en achterhoeddegevecht en dat zit je toch al als boer omdat er nog maar zo weinig boeren zijn	Steun
55. Nico Dijkshoorn - Huisdichter	DWDD, 16-10-2019	En kijk nu eens hoe de boeren als sexy motherfuckers met een handje aan het stuur naar Den Haag rijden. Dit vandaag was Miami vice, maar dan op een trekker	Rebelsheid
56. Verslaggever	DWDD, 16-10-2019	En ik heb ook begrepen dat er zojuist een tractor op de fietsenstalling is ingereden; ja de sfeer is wat grimmig	Rebelsheid
57. Astrid Joosten - gast	Pauw, 25-10-2019	de boeren hebben zich er niet sympathieker op gemaakt op allerlei momenten	Rebelsheid
58. Jesse Klaver - GroenLinks	Pauw, 1-11-2019	Ik heb dat beeld van het protest in Groningen nog in mijn hoofd zitten en ik denk veel mensen van die trekker die de deur inramde van het provinciehuis	Rebelsheid
59. Jeroen Pauw - Presentator	Pauw, 18-12-2019	die het halve land toch enigszins hebbens ontregeld met ehm blokkades en omsingelingen van distributiecentra	Rebelsheid
60. Burger	Pauw, 18-12-2019	En ik heb respect voor die gasten, maar eh wij moeten ook ons ding doen	Steun
61. Mark Rutte	18-12-2019	Nou goed die boeren zullen individueel heel veel verschillende wensen hebben	Steun
62. Jesse Klaver - GroenLinks	Op1, 28-01-2020	Daarnaast ehm heb je nog heel veel andere boeren. Kijk want de landbouw stoot ongeveer 70% uit van alle stikstof die we in Nederland produceren	Dader
63. Rob Jetten - D66	Op1, 28-01-2020	ik hoop dat iedereen zich daar netjes gaat gedragen	Rebelsheid
64. Hugo Logtenberg - Presentator	Op1, 07-02-2020	Een vrij radicale groep	Rebelsheid
65. Carol Schouten - Minister van Landbouw	Op1, 07-02-2020	die toch op een intimiderende manier en intimidatie te maken krijgen en dat dat niet acceptabel is en dat zij daarvoor afstand moesten nemen van het Landbouwcollectief en de organisatie die dit zei zijn excuses daarvoor moesten aanbieden	Rebelsheid
66. Carrie ten Napel - Presentatrice	Op1, 19-02-2020	De boze boeren	Boos
67. Rob Jetten - D66	Op1, 19-02-2020	met redelijke boeren kun je praten over hoe we dat op een goede manier doen, rellende boeren hebben wat mij betreft geen plek aan de tafel	Rebelsheid

68. Rob Jetten – D66	Op1, 19-02-2020	boeren die intimideren en dreigen eh die moet je eh niet aan tafel zetten bij de zoektocht naar die oplossing	Rebelsheid
69. Rob Jetten – D66	Op1, 19-02-2020	FDF voorman heeft in Brabant de stikstofdiscussie vergeleken met de holocaust ze intimideren lokale politici en bestuurders eh zolang ze dat doen gaan ze wat mij betreft niet meer aan tafel zitten	Rebelsheid
70. Welmoed Sijtsma - Presentatrice	Op1, 20-02-2020	de boeren hebben een nieuw wapen: hun eigen stikstofcijfers	Rebelsheid
71. Welmoed Sijtsma - Presentatrice	Op1, 20-02-2020	die gisteren nog werd uitgejouwd door zijn eigen boerenachterban	Rebelsheid
72. Sander Schimmelpenninck - Presentator	Op1, 20-02-2020	Oh hele grote club, een leger was het misschien wel.	Rebelsheid
73. Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Op1, 20-02-2020	Die zien van alles op zich afkomen van industrie tot en met vernieuwde energie, zonnevelden gaat allemaal over hun grond. En het is gewoon een strijd om de ruimte	Slachtoffer
74. Welmoed Sijtsma - Presentatrice	Op1, 20-02-2020	De boeren hebben wel het idee dat zij onnodig hard geraakt worden vergeleken andere sectoren natuurlijk	Slachtoffer
75. Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Op1, 20-02-2020	die mensen zorgen al voor ons voedsel beheren ons landschap, dat je die daar alleen voor laat opdraaien	Steun
76. Ozkan Akyol – columnist, presentator	Op1, 20-02-2020	maar het is inmiddels duidelijk dat er ook agressieve groeperingen zijn binnen die boeren	Rebelsheid
77. Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Op1, 20-02-2020	We moeten ons voorstellen: je zit aan de keukentafel, je bent boer en dan wordt er allemaal over je gepraat en je bent al generaties zit je op die plek en we produceren voedsel ze produceren voedsel?. Dan moeten wij toch wel begrijpen wat dat dan voor die gezinnen betekent als er zo over je gepraat wordt	Steun
78. Hugo Logtenberg - Presentator	Op1, 21-02-2020	. Ze hebben hun buik vol van alle regels en stikstofmaatregelen voelen als de nekslag	Slachtoffer
79. Dilan – VVD	Op1, 21-02-2020	dat komt door de innovatie van onze boeren. Door alle kracht dat daar inzit. Dus waarderen we moeten ze juist omarmen	Steun
80. Jeroen Pauw - Presentator	Pauw, 16-10-219	Er was een lichte vorm van intimidate misschien eh ik zag ergens een boer rijden met een kist waarop de naam van Jesse stond?	Rebelsheid
81. Xander – Poltiiek verslaggever	Pauw, 16-10-2019	Je kan een goed gesprek hebben met hen over wat hen dwarszit en wat ze van de politiek willen maar inderdaad zodra de naam van meneer de Groot valt dan zie je echt wel woede in hun ogen	Strijdlustig

Tabel 4f Tabel met alle meta-images boeren door de out-group

Wie	Talkshow & datum	Uitspraak	Thema
1. Jeroen Pauw – Presentator	Pauw, 1-10-2019	we hebben gezien dat dat dat dat ook door de buitenlui om het maar even zo te zeggen ook met optimisme is omarmd eigenlijk	Steun
2. Esther Ouwehand – Partij voor de Dieren	Pauw, 1-10-2019	Nou ja ik denk dat het klopt dat niemand in Nederland tegen boeren is	steun
3. Jeroen Pauw – Presentator	Pauw, 14-10-2019	Yesilgöz ik neem aan dat de boeren bij u ook iets van hun krediet hebben verloren na dit soort acties	Omslag beeld
4. Jeroen Pauw - Presentator	Pauw, 16-10-219	'Nederland stond inderdaad achter de boeren',	Omslag beeld
5. Mark Rutte – Premier	Pauw, 18-12-2019	De samenleving steunt ze, maar ik snap dat gevoel	Steun
6. Anita Witzier – gast	Pauw, 18-12-2019	Nouja ik denk dat er heel veel begrip is voor de boeren en voor een groot deel ook terecht	Steun

5. Overzicht verwijzingen per talkshow en sprekers

Tabel 5a Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij Pauw

Spreker	Verwijzing	Bedoelde spreker	Uiting
Jeroen Pauw - Presentator	ze	de gedeputeerden in Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland	Nadat de gedeputeerden in Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland tegen de boze boeren zeiden; 'Dat ze hun stikstofmaatregelen terug gingen draaien'
Berny Remerink - Melkveehouder	die	De boerenstagiaire	Toen ben ik opgehaald door mijn stagiaire, want die had me ook een beetje gekemaakt van: 'Jij gaat ook mee naar Den Haag!'
Berny Remerink - Melkveehouder	we	Berny Remerink	Ik zeg: 'Als we gaan, gaan we met z'n allen!'
Agnes Lensing - Melkveehouder, bekend BZV	we	De Nederlandse boeren	Vandaag was het gewoon weer: 'We zijn met z'n allen voedselproducent en we zijn de beste ter wereld'
Sieta van Keimpena – Bestuurslid Farmers Defence Force	ze	Het kabinet	Dertig jaren geleden zetten ze de boeren op een industrieterreintje en we zeiden: 'Dat pikken we niet'.
Sieta van Keimpena – Bestuurslid Farmers Defence Force	ze	De politie	Dat ze het beter moesten coördineren, maar ze dachten: 'Nou dat houdt met een paar honderd misschien wel op en dat is ook heel lang zo gehouden in de media'.
Lars Kregel – Protesterende boer	Mensen	Burgers	En ook gewoon mensen van ja: 'ik moet naar Den Haag om 8 uur beginnen, het is nu half 11 en het boeit me geen reet'.
Jeroen Pauw - Presentator	jullie	De boeren	'Dat hebben jullie ook zo ervaren', zeiden jullie ook eigenlijk wel ook, he
Bart Kemp – Initiatiefnemer Agractie eerste boerenprotest, schapenhouder	u	Minister Carola Schouten	Toen u twee jaar geleden begon, beloofde u ons duidelijkheid en minder regelgeving.
Jeroen Pauw - Presentator	je	Boerin Marije	Ik kan me voorstellen dat je al vaker van je vader hebt gehoord van: 'Oh daar gaan we weer! Nu moet ik weer dit, nu moet ik weer dat'.
Jeroen Pauw - Presentator	je	Boerin Marije	Ik zou me ook goed kunnen voorstellen dat je denkt: 'Nou pa, ik ga wat anders doen'.
Marije - Melkveehouder	je	Boerin Marije	Het is wel echt dat je denkt: 'Ja hoe moet ik verder als dat allemaal op je afkomt'
Jeroen Pauw - Presentator	we	De boeren	En die met name zoals we toch wel hier nu in de breedte hebben gehoord kennelijk met allerlei regels aankomen waarbij net gezegd werd: 'De inkt van de regel is nog niet droog of de andere regel kom er alweer aan'.
Xander van der Wulp - Politiekverslaggever NOS	iedereen	De burgers	'Er was veel begrip voor de boeren, dat zegt dan natuurlijk iedereen dan'
Geert Wilders – Fractie leider PVV	Den Haag	Het kabinet	Zegt Den Haag: 'Dat de boeren moeten boeten'.
Geert Wilders – Fractie leider PVV	ik	Geert Wilders	En ik zeg jullie: 'De boeren moeten niet boeten, Den Haag moet boeten!'
Xander van der Wulp - Politiekverslaggever NOS	De boeren	De boeren	Ik denk dat het uiteindelijk wel zo is dat de boeren in hun onzekere situatie naar Den Haag zijn gekomen van: 'Wat gaat het kabinet nou beslissen.'
Jeroen Pauw - Presentator	Berny	Berny	Nu zei Berny net al van: 'Die Tjeerd van D66 zei van de helft moet maar gesaneerd worden; toen was voor mij de druppel. Toen was ik er klaar mee'

Xander van der Wulp - Politiekverslaggever NOS	De rest van de coalitiepartijen	De rest van de coalitiepartijen	Maar de rest van de coalitiepartijen heeft eigenlijk vanaf het begin gezegd: 'Dat is uitgesloten'.
Xander van der Wulp - Politiekverslaggever NOS	Remkes	Politicus Johan Remkes	En ook Remkes vorige week, zei: 'zo'n algemene maatregelen moeten we niet doen, we moeten heel erg regionaal gaan kijken naar oplossingen'.
Jeroen Pauw - Presentator	dat	CDA kamerlid Henk Bleeker	'Zo loserige veganisten of dierenactivisten', dat is een partijgenoot van u Jacco Geurts.
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Ik	CDA Kamerlid Jacco Geurts	En ik heb vandaag ook gewoon gezegd: 'Dat ik volgende week bij de landbouwbegroting ook een pleidooi ga houden over het verzwaren van straffen als boeren getroffen worden op hun erf en alle andere zin'.
Jeroen Pauw - Presentator	u	CDA Kamerlid Jacco Geurts	En als dat niet zo is, dan zegt u: 'Dan maak ik dat niet mee en dan stapt u uit de partij of wat?'
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	We	Het kabinet	Ook een waarschuwing naar andere coalitiepartners: 'We gaan geen gedwongen sanering doen'.
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	ik	CDA Kamerlid Jacco Geurts	Ik heb hier gewoon duidelijk gemaakt: 'Ook hier een streep getrokken'.
Esther Ouwehand – Fractie leider Partij van de Dieren	Agnes	Boerin Agnes Lensing	Dus ik ben ook zo verbaasd dat jij Agnes, zegt: 'Dat het is begonnen met van Dam'
Esther Ouwehand – Fractie leider Partij van de Dieren	Het CDA	Het CDA	Dat het antwoord van het CDA was: 'Nou dat zien we dan wel weer, daar hebben die bedrijven daar lekker 10 jaar van geprofiteerd'.
Sieta van Keimpena – Bestuurslid Farmers Defence Force	ze	D66 stemmers	'Als het allemaal maar leuk klinkt hier in de stad dan denken ze: 'Okee, ja'.
Esther Ouwehand – Fractie leider Partij van de Dieren	Kees Veerman van het CDA	Voormalig CDA-politicus Kees Veerman	En Kees Veerman van het CDA ook niet, die al in 2001 en 2002 en 2003 zeiden: 'Dit systeem is vastgelopen'.
Jeroen Pauw - Presentator	u	CDA Kamerlid Jacco Geurts	Zegt u: 'Dat er eigenlijk helemaal geen probleem is?'
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Mevrouw Ouwehand	Fractie leider Partij voor de Dieren Esther Ouwehand	Maar mevrouw Ouwehand schetst altijd van: 'De boeren hebben niks gedaan'.
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	je	Fractie leider Partij voor de Dieren Esther Ouwehand	En dan kun je wel zeggen van: 'Ik spreek de boeren daar niet op aan, maar het komt wel zo binnen'.
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Ik	CDA Kamerlid Jacco Geurts	Ik heb gezegd: 'Ik breng de boeren mee, breng jij de activisten mee'.
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Ik	CDA Kamerlid Jacco Geurts	En ik zeg het nog een keer, tegen mevrouw Ouwehand de nieuwe fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren: 'Ik reik mijn hand uit, ik breng de boeren mee, je hebt vandaag gezien hoeveel het er kunnen zijn; neem jij de activisten mee?'
Jeroen Pauw (Presentator)	Ik	CDA Kamerlid Jacco Geurts	Ik dacht ook: 'Jacco ik geloof niet dat jij de boeren..'
Boer	we	De boeren	We kwamen aan en zeiden: 'Daar is een doorgang dus ja met z'n allen er achterop en ja hier staan we dan'
Xander van der Wulp, politiekverslaggever NOS	De organisatie	Agractie	En toen werd er door de organisatie heel duidelijk gezegd van: 'Nou we willen niet dat de demonstratie geïmproviseerd wordt door politici'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	ze	Wilders en Baudet	En ze zeggen precies natuurlijk wat gehoord wil worden
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	De rechter	De rechter van de Raad van State	Doordat de rechter heeft gezegd: 'Je moet toch wel eerst de natuur beter beschermen'

Jeroen Pauw - Presentator	u	Bart Kemp – woordvoerder Agractie	Twee weken geleden bij uw demonstratie ging het daar eigenlijk niet per se over u zei: 'Ik wil gewoon dat wij gehoord worden, dat Nederland ziet dat wij er zijn'.
Mischa Bouwer – Woordvoerder Farmers Defence Force	dat	Beleidsmakers	En dat zijn allemaal mensen uit de stad, die twee plantjes op het balkon hebben en zogenaamd zeggen: 'Dat het met de natuur niet goed gaat'
Bart Kemp – Initiatiefnemer Agractie eerste boerenprotest, schapenhouder	Tjeerd de Groot	D66 Kamerlid Tjeerd de Groot	Maar de manier waarop het nu in de media gebracht wordt ook door Tjeerd de Groot: 'Ga maar halveren; je moet gewoon de helft stoppen en dan komt het goed met de natuur'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	Meneer Kemp	Bart Kemp – woordvoerder Agractie	'Stikstofuitstoot zou, zegt meneer Kemp, misschien wel naar beneden kunnen maar dan zou ik eerst wel eens willen weten of dat nou of er nu eigenlijk een verband is tussen stikstofuitstoot bijvoorbeeld en de situatie waarin de natuur zich bevindt met de verzuring van de grond'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	Die rapporten	Rapporten van instituten	'We zitten ergens we bungelen onderaan misschien omdat Griekenland en Malta achter ons en dat heeft te maken', zeggen al die rapporten, met toch de grote hoeveelheid stikstof die in Nederland wordt uitgestoten'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	we	Het kabinet	Met elkaar hebben we gezegd: 'Ja, het kan zo niet langer we moeten door naar perspectief voor boeren die door willen gaan'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	we	Het kabinet	Dus daar hebben we gezegd: 'Rond die natuurgebieden daar moet je al met minder vee'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	De rechter	De rechter van de Raad van State	De rechter heeft duidelijk gezegd: 'We moeten de natuur..'
Jeroen Pauw - Presentator	Een boer	Een boer	Dat ik vandaag hoorde, dat een boer vandaag zei, dat: 'Het komt eigenlijk opeens op'.
Jeroen Pauw - Presentator	Die boeren	De protesterende boeren	Ik kan me wel voorstellen dat die boeren zeggen: 'Jongens waar waren jullie de afgelopen jaren?'
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	ik	D66 Kamerlid Tjeerd de Groot	Nou dat klopt dus niet, want zo'n artikeltje circuleert maar wordt aan de onderkant afgeknipt waarin ik heb gezegd: 'Verdere verduurzaming is een must'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	ik	D66 Kamerlid Tjeerd de Groot	En daarom heb ik ook gezegd: 'Ga nou een keer al die regels tegen het licht houden vanuit een nieuw perspectief. Vanuit een totaal andere manier van voedsel produceren met minder dieren, maar dan ook wel meer verdienen'.
Bart Kemp – Initiatiefnemer Agractie eerste boerenprotest, schapenhouder	ik	Bart Kemp – Actieleider Agractie	Ik hoorde vorige week ook nog een uitspraak tijdens een debat: 'Dat weilanden volledig verzadigd zoude zijn'
Bart Kemp – Initiatiefnemer Agractie eerste boerenprotest, schapenhouder	ik	Bart Kemp – Actieleider Agractie	Ik zou zeggen: 'Kom eens kijken hoe weilanden eruit zien in de praktijk'.
Bart Kemp – Initiatiefnemer Agractie eerste boerenprotest, schapenhouder	Die mensen	beleidsmakers	Dan denk je van: 'Die mensen moeten eens wat vaker op het veld komen kijken, ja'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	we	Het kabinet	We hebben 20.000 meetpunten in het hele land en al die mensen die ermee bezig zijn ja die zeggen toch: 'Het gaat achteruit'.

Xander van der Wulp, politiekverslaggever NOS	Minister Schouten	Minister Carola Schouten	Maar er zit bijvoorbeeld ook wat onduidelijkheid bijvoorbeeld Minister Schouten die zegt: 'de metingen van het RIVM die zijn betrouwbaar, maar we gaan ze toch verfijnen. Verbeteren
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	Een wetenschapper	Een wetenschapper	Maar op het moment dat een wetenschapper zegt: 'Met deze modellen kunnen we verder en dat wordt ook door anderen erkent die in hetzelfde vakgebied zitten'.
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	u	Bart Kemp – actieleider Agractie	'Ik geloof niet dat het uitkomt', want dat zei u even.
Bart Kemp – Initiatiefnemer Agractie eerste boerenprotest, schapenhouder	u	Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	En kijk en dat is nu ook vorige week wordt er weer een stelling door u ingegooid: 'van we moeten bedrijven zo snel mogelijk verbieden'
Tjeerd de Groot – Kamerlid D66	D66	Kamerleden D66	Maar dat is precies waarom ik heb gezegd, waarom D66 ook heeft gezegd, van: ga nu naar het langetermijnperspectief want in het huidige model kan een boer alleen maar geld verdienen als hij intensief
Xander van der Wulp, politiekverslaggever NOS	Juridische deskundigen	Juridische deskundigen	Juridische deskundigen zeiden vandaag: 'van misschien houdt het beleid van het kabinet wel niet stand'.
Jeroen Pauw - Presentator	de gedeputeerden in Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland	de gedeputeerden in Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland	Die conclusies kunnen we rustig trekken, nadat de gedeputeerden in Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland tegen de boze boeren zeiden,: 'Dat ze hun stikstofmaatregelen terug gingen draaien'.
Verslaggever – Omroep Brabant	De commissaris van de Koning	De commissaris van de Koning	De commissaris van de Koning vraagt: 'Of ze de blokkade opheffen.'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Een coalitiepartij	D66	Dus een coalitiepartij die zegt: 'we gaan de veestapel halveren'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Mensen	De boeren	Ik denk dat mensen 'wow wat gaat er gebeuren? Is dit morgen beleid? Word ik daar voor betaald? Ga ik nu failliet? Kan ik mijn gezin nog onderhouden?'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Ik	Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Terwijl als je met boeren het gesprek voert wat ik ook doe en zegt van jullie moeten zullen minder dieren kunnen hebben maar jullie krijgen een eerlijke prijs voor jullie product.
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	ze	De boeren	Als we vertellen dat als ze inderdaad niet verder kunnen met hun bedrijf, maar ze worden daarvoor gecompenseerd, zodat ze er financieel niet op achteruit gaan.
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	boeren	De boeren	Ik heb ook boeren gesproken die zeggen: 'Ik houd van mijn boerenbedrijf weet je ik houd van mijn dieren dit doen we al generaties, maar ik wil ook dat mijn kinderen later een huis hebben om in te wonen en als het betekent dat ik later mijn bedrijf kleiner moet maken of moet sluiten, maar daardoor kunnen we wel verder met Nederland dan ben ik daartoe bereid'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	mensen	De burgers	De besluiteloosheid die er is als het gaat om het klimaat dat zorgt dat mensen denken: 'wat overkomt mij? Wat gebeurt hier?'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Rutte	Minister Mark Rutte	Kijk als Rutte nu zegt ook vandaag weer op de persconferentie: 'Er gaan geen gedwongen sluitingen van boerderijen plaatsvinden'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Je	Burgers	Dat is instinctief denk je: 'er wordt iets gezegd en ik geloof het niet

Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	die	Demonstrant	die zegt 'we pikken dit niet langer'
Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	De politiek	De coalitie	Dat de politiek langzaam terugtrekt en zegt van: 'nou we gaan het allemaal nog eens opnieuw uitrekenen'.
Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	De provincie	Het bestuur van de provincie	Maar de provincie zei wel: 'We houden voet bij stuk. Wij blijven gewoon doen daar waar we in geloven'
Mark Rutte – Minister President	ik	Minister President Mark Rutte	Dus ik had vanochtend wel even zo'n wenkbrauw-optrek-moment dus ik dacht: 'ja waarom nou dit?' eh als we die afspraken hebben.
Mark Rutte – Minister President	Vanuit de politiek en mij als premier om te denken	Het kabinet en Minister President Mark Rutte	Maar we hebben afspraken en dan is het ingewikkelde vanuit de politiek en mij als premier om te denken van 'als we nou afspraken hebben, die jullie ook goed vinden. Waarom dan deze demonstraties? Wat wil je dan nog meer van me?'
Mark Rutte – Minister President	Maar al die verschillende organisaties die verenigd zijn in het landbouwcollectief	Het landbouwcollectief	Maar al die verschillende organisaties die verenigd zijn in het landbouwcollectief en dat zijn er dertien die hebben allemaal gezegd 'Die afspraken steunen wij'.
Jeroen Pauw - Presentator	ik	Jeroen Pauw	Dan denk ik toch vaak: 'ja dat is een slecht rapportcijfer eigenlijk voor de premier of niet?'

Tabel 5b Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij DWDD

Spreek­er	Verwijzing	Bedoelde spreek­er	Uiting
Matthijs van Nieuw­kerk-Pre­sentator	Tjeerd de Groot van D66	Tjeerd de Groot van D66	En op 9 september was daar dan Tjeerd de Groot van D66 die in de kamer zei: 'Dat de veestapel moest worden gehalveerd'.
Matthijs van Nieuw­kerk-Pre­sentator	je	Erik Luijten - Melkveehouder	Je zei het net al tegen Humberto 1 uur vannacht vertrokken?
Erik Luijten - Melkveehouder	je	Erik Luijten - Melkveehouder	Tuurlijk denk je ook wel eens van: 'Waarom doe ik het nog?'
Matthijs van Nieuw­kerk-Pre­sentator	Die Minister	Minister Carola Schouten	Ik geloof dat die Minister ook al zei: 'Dat gaat onder mijn bewind in ieder geval niet gebeuren.'
Ben Hooyer - varkenshouder	ze	Het kabinet	Ze moet zeggen net zoals meneer Klaver zegt: 'Er moet wat gaan gebeuren.'
Matthijs van Nieuw­kerk-Pre­sentator	Jullie	Erik luijten – Melkveehouder & Ben Hooyer - varkenshouder	en jullie dachten: 'waarom doe ik dit nog?'
Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	ik	Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	Ik heb eerder vandaag gezegd: Het systeem van onze hele landbouw die intensieve veehouderij die is failliet.'
Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	De politiek	Tjeerd de Groot	Als de politiek roept: 'We gaan halveren'.
Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	Carola Schouten de Minister	Minister Carola Schouten	Maar wat Carola Schouten de Minister vandaag zei over 'zolang ik Minister ben gaat het niet gebeuren' dat kan je makkelijk zeggen
Erik Luijten - Melkveehouder	we	boeren	Zullen we het zo zeggen. Als de andere sectoren ook zo ver zijn, dan klop maar weer een keer aan bij de landbouw.
Matthijs van Nieuw­kerk - Pre­sentator	je	Jesse Klaver – Fractie­leider GroenLinks	Maar je zegt ook: 'Het gaat pijn doen.'
Matthijs van Nieuw­kerk - Pre­sentator	Je	Jesse Klaver - Fractie­leider GroenLinks	Er moet echt wat veranderen je zegt sterker nog, vandaag tweette je dag: 'het systeem van de bio-industrie is failliet'

Ben Hooyer - varkenshouder	De boeren	De boeren	Maar ga dan met de boeren in dialoog en zeg: 'Die stikstof daar krijgen we een reële prijs voor'.
Ben Hooyer - varkenshouder	Remkes	Politicus Johan Remkes	'Of kopen we uit voor Natura2000 gebieden', zoals Remkes voorgesteld heeft.
Ben Hooyer - varkenshouder	Ik	Ben Hooyer - varkenshouder	Daarom zeg ik ook: 'Zet een paar boeren bij die onderhandeling.'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Je	Het kabinet	Nee, je kan zeggen: 'Die boeren die kunnen we uitkopen en die krijgen een eerlijke prijs.'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	Je	Het kabinet	En daarmee, dat is vrijwilligheid kan je zeggen.
Erik Luijten - Melkveehouder	Ik	Erik Luijten – Melkveehouder	Maar ik heb het daarstraks gezegd: 'Generatie op generatie die met zo'n boerderij bezig is; je kunt niet zo van het een op het andere moment investeringen doen, die dan dus niet terug verdient kunnen worden in uw model.'
Jesse Klaver – Fractie leider GroenLinks	De Minister	Minister Carola Schouten	Dus de Minister kan makkelijk zeggen: 'Dat gaat in mijn periode niet gebeuren.'
Erik Luijten - Melkveehouder	Die	Boeren	Want die denken: 'Ja, wat moet ik hiermee'
Simone Weimans – Presentatrice NOS, tafeldame	Die boeren	Boeren van het Farmers Defence Force	Hij verliet het podium en vervolgens zeiden die boeren: 'Je moet terugkeren om ons een hand te geven'
Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	ik	Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	Ik wou net zeggen: 'Dan ben je fout'.
Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	Erik	Erik Luijten - Melkveehouderij	'We gaan er een mooie dag van maken', 'doorrijden' iedereen gedraagt zich een beetje, Erik?
Erik Luijten - Melkveehouder	Ik	Erik Luijten – melkveehouderij	Ik zeg: 'Ik zou het niet doen'
Erik Luijten - Melkveehouder	we	Het kabinet	Dat koud twee dagen na 1 oktober demonstratie het besluit gewoon genomen werd van: 'we gaan gewoon opkopen', 'we gaan regels stellen'
Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	je	Erik Luijten - Melkveehouder	Kan je zeggen van die acties hebben succes gehad
Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	De minister	Minister Carola Schouten	Ja, de minister zei ook laten we even een maand nemen om tot elkaar te komen
Erik Luijten - Melkveehouder	Provinciebesturen	provinciebesturen	Ook erkend door provinciebesturen, die zeggen: 'we hebben gewoon te snel gehandeld'.
Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	Je	Frank Westerman – schrijver, journalist	Twintig jaar geleden, dat was eigenlijk het begin van jouw faam zou je kunnen zeggen als non-fictie schrijver.
Frank Westerma – schrijver, journalist	Je	Burgers	Je zou kunnen zeggen het is een soort web geworden waar die boeren op z'n erf inzit maar niet als spin maar als vliegje, die gevangen zit
Erik Luijten - Melkveehouder	Je	Het kabinet	Je zou kunnen zeggen van 50/50 is he laten we voor de zekerheid het beleid maar inzetten.
Frank Westerma – schrijver, journalist	je	De boer	Dat je niet als boer zegt van: 'Wacht even wij worden helemaal niet gewaardeerd want wij zitten in een verdomhoekje'

Frank Westerma – schrijver, journalist	je	De boer	Maar nu ga je naar het RIVM en dan zeg je: 'Die cijfers kloppen niet'
Jan Willem Erisman - Stikstofexpert	De uitspraak van de Raad van State	De Raad van State	Dat is de uitspraak van de Raad van State die zegt: 'de natuurkwaliteit wordt onvoldoende gewaarborgd'
Frank Westerma – schrijver, journalist	Jullie	De boeren	Maar jullie hebben dus ja zeg maar een imagoprobleem om het maar eens even zo te zeggen
Frank Westerma – schrijver, journalist	je	De boeren	Ja, maar dan kun je dus nu zeggen van: 'Wacht even wij produceren te veel stikstof of weet ik wij zijn een vervuilende factor, ja.
Nico Dijkshoorn - Dichter	Zijn	Erik Luijten	Zijn antwoord: 'Je moet dat niet al te serieus nemen'.
Erik Luijten – Melkveehouder	we	De boeren	En daarom is dat ook echt de reden waarom we zeggen van: 'Ja, dan moeten we toch naar die provinciehuizen toe.'
Erik Luijten – Melkveehouder	De LTO	De LTO	En de LTO die heeft het georganiseerd en heeft gezegd maandagmorgen 12:00 uur proberen bij het provinciehuis te zijn en geef aan, geef het signaal af en geef vooral de opdracht mee van trek die brief in waar eigenlijk die beleidsregels instaan. En als je dat doet dan creëer je tijd en ruimte om je even terug naar die tekentafel en goed te bedenken waar je mee bezig bent
Erik Luijten - Melkveehouder	Jij	De boeren	Er dan gezegd wordt: 'nou ja die kun je dan inleveren zodra jij een nieuwe aanvraag doet ben je die vast kwijt'.
Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	Iemand	Bestuurder van een provincie	En iemand zei dan: 'Jongens het komt in orde of we schorten het op?'
Erik Luijten – Melkveehouder	De gedeputeerde Peter Drents	Gedeputeerde Peter Drents van provincie Gelderland	de gedeputeerde Peter Drents, hij gaf gewoon toe, dit hebben we gewoon te snel gedaan.
Erik Luijten – Melkveehouder	Ik	Erik Luijten – Melkveehouder	Dat vond ik echt keurig, vond ik goed om te zeggen van nou hè we hebben een stap over geslagen en dat is met name hoe je gezamenlijk kunt komen tot goed beleid
Erik Luijten – Melkveehouder	hij	Gedeputeerde Peter Drents van provincie Gelderland	En toen heeft hij gezegd en dat duurde wel eventjes moet ik eerlijk zeggen, maar daarna kwam hij terug na overleg in het provinciehuis door te zeggen: 'we gaan die brief opschorten we gaan eerst in gesprek met elkaar om verder te kijken'.
Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	ik	Matthijs van Nieuwkerk - Presentator	De deur van het gemeentehuis wordt ingetractord zal ik maar zeggen
Erik Luijten – Melkveehouder	Die	De helft van de provincies	wat natuurlijk heel bijzonder is nu dat er dus laat ik zeggen de helft van de provincies die zeggen oke laten we eerst in gesprek gaan, laten we goed kijken wat er nu speelt.
Erik Dijkstra - Journalist	Een paar	Een paar provincies	Het is wel een democratisch gekozen orgaan en dat dat ja dat er nu een paar zijn die dan toch zeggen: 'Ja we gaan dan toch weer terugdraaien'
Erik Luijten - Melkveehouder	Minister Schouten	Minister Carola Schouten	Ik denk dat er ook wel een opdracht ligt voor Minister Schouten om nu te zeggen: 'Kom op jongens even de koppen bij elkaar, even de koppen bij elkaar dit is niet hoe we een land besturen.

Tabel 5c *Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij De Hofbar*

Spreeker	Verwijzing	Bedoelde spreker	Uiting
Rutger van Castricum - Presentator	ik	Rutger van Castricum - Presentator	Ik zou ook willen zeggen: 'Dat gaan we dan ook regelen, maar die macht heb ik dan niet.'
Karin van der Toorn – Melkvee en varkenshouder	ik	Karin van der Toorn – Melkvee en varkenshouder	ik kan dan nog zeggen van: Nou oké ik zet even alle snelwegen vast en iedereen staat van, ik kan alleen maar gescheld verwachten, maar iedereen is eigenlijk met je.
Klaas van Gulpen - Melkveehouder	Hij	Jongen uit de buurt	Hij zegt: 'Mag ik je trekker?'
Rutger van Castricum - Presentator	Je	Boer	Dat je ook denkt van: Ja dat kan ons ook gebeuren dus'
Karin van der Toorn - Melkvee en varkenshouder	je	boer	Je denkt wel een keer van: 'Ja wat kan hier gebeuren?'
Karin van der Toorn - Melkvee en varkenshouder	Die	Boeren	En die denken nu toch wel even: 'Wie is het die op mijn erf komt?'
Klaas van Gulpen - Melkveehouder	Men	Het kabinet	Dat zegt men, ja: 'Dat wij dat veroorzaken'
Rutger van Castricum - Presentator	Jullie	Boeren	Wat was nou het moment voor jullie dat jullie zeiden: 'Nou ja we gaan nu met z'n allen naar Den Haag?'
Klaas van Gulpen - Melkveehouder	Ie	Rutger van Castricum - Presentator	Kijk 'haten' mag ie ook niet zeggen
Peter kee – Politiek Journalist	De Raad van State	De Raad van State	In mei van dit jaar deed de Raad van State een uitspraak die gezegd heeft: 'Er moet echt wel wat gebeuren nu.'
Rutger van Castricum - Presentator	Tjeerd de Groot	D66 Kamerlid Tjeerd de Groot	Tjeerd de Groot die eventjes riep van: 'We gaan het halveren'.
Rutger van Castricum - Presentator	Deze mensen	De boeren	Ik snap ook wel dat deze mensen in de bar thuis aan het ontbijt zitten en denken: 'Ja wat is dit? Halvering?'
Peter Kee – Politiek Journalist	Die kiezers	D66 stemmers	Die kiezers hebben niet zoveel met het boerenbedrijf misschien en zeggen van nou oke dat dat is noodzakelijk dat de veestapel gereduceerd moet worden
Rutger van Castricum - Presentator	Het publiek	De boeren	Er wordt uit het publiek gezegd: 'Dat is andere stikstof'
Frits van der Schans – Centrum voor Landbouw en Milieu	Remkes	Politicus Johan Remkes	Ik vind dat wel terecht, helemaal terecht dat Remkes zegt van: 'Nou ja we willen dan toch we denken dat het nodig is om het verkeer wat te vertragen maar ook om de veehouderij te krimpen.'
Frits van der Schans – Centrum voor Landbouw en Milieu	Die boeren	boeren	Alleen die boeren die ook zeggen van: 'Nou ik wil mijn bedrijf beëindigen en ga ik nu mijn productierechten verkopen aan mijn buurvrouw.'
Rutger van Castricum - Presentator	Je	boer	Want je zou ook kunnen zeggen: 'Jongens ik ben er klaar mee; ik wil mijn bedrijf verkopen'.
Ingrid - Boerin	Brussel	De EU	Brussel heeft toen gewaarschuwd; je kan ze nu wel allemaal aanvinken, maar je kan er niet vanaf als die in de weg zitten

Rutger van Castricum - Presentator	Ze	Minister Carola Schouten	Ze zegt nu de halvering.
Rutger van Castricum - Presentator	zij	Minister Carola Schouten	Zij zegt: ‘Wij moeten met elkaar praten’
Ingrid - boerin	Wij	boeren	Waardoor wij zoiets hebben van: ‘Laat maar zien en dan gaan we het misschien wel een keer geloven, maar niet gelijk op voorhand’
Ingrid – boerin	Wij	Boeren	Het is ook wat Klaas zegt en wat Karin zegt wij hebben gewoon ZO veel geld geïnvesteerd in ons bedrijf dat hebben we met veel plezier en liefde gedaan zodat het bedrijf verder kan zodat die trein kan blijven rijden.
Peter Kee – Politiek Journalist	ze	Minister Carola Schouten	Let trouwens wel op welke belofte ze deed hè: ‘Onder mijn ministerschap zolang ik Minister van Landbouw ben zal de veestapel niet worden gehalveerd’
Peter Kee – Politiek Journalist	ze	Minister Carola Schouten	Dat ze eigenlijk maar een beetje zat van ‘nou, vullen jullie maar in zeggen jullie maar wat we moeten gaan doen’
Rutger van Castricum - Presentator	hij	Peter Kee – Politiek Journalist	Je zou niet zeggen dat hij van BNNVARA is hè jongens?
Ingrid - Boerin	we	Boerin Ingrid	‘En weet je tuurlijk moeten we zuinig zijn op natuur’; ik zal nooit anders zeggen.
Rutger van Castricum - Presentator	Frits	Frits van der Schans – Centrum voor Landbouw en Milieu	Frits jij zegt ook, want dat is opmerkelijk ook die inkrimping zou zelfs nog goed zijn voor de boeren
Rutger van Castricum - Presentator	Jij	Andre Schilder - Melkveehouder	En en jij zei meteen: ‘Laten we hier beginnen?’
Rutger van Castricum - Presentator	je	Andre Schilder - Melkveehouder	Aan de andere kant zul je ook wel eens een keertje je zorgen hebben van: ja hoe moet dat nou met mijn kinderen straks?
Stiven Bunnik – boer aanwezig protest in Groningen	we	Protesterende boeren	wij vinden dat mooi, we zijn een eenheid, we doen het samen en heel Nederland staat op dat moment samen
Stiven Bunnik – boer aanwezig protest in Groningen	wij	Protesterende boeren bij provincie Groningen	Wij hebben gezegd: ‘Wij willen voor 14 uur wij willen de uitslag’ en het was half 5 en toen was er nog niks bekend.’
Rutger van Castricum - Presentator	Jullie	boeren	Ik denk dat jullie dat zelf misschien ook wel een beetje hebben onderschat, dat je dacht van: ‘Nou ja we wisten eigenlijk niet dat we zo populair waren.’
Rutger van Castricum - Presentator	Jij	Bertie Steur – Akkerbouwer, BZV	als jij dit zo ziet gebeuren denk jij dan: ‘ja dat hoeft ik ook bij mijn deur niet te hebben?’
Bertie Steur – Akkerbouwer, BZV	Ik	Bertie Steur – Akkerbouwer, BZV	nou moet ik zeggen dat het in Zeeland sowieso heel anders is verlopen
Bertie Steur – Akkerbouwer, BZV	we	Provincie Zeeland	maar er is wel gezegd: ‘Nou ehm we gaan terug naar Den Haag, want er zijn gewoon onduidelijkheden’.
Rutger van Castricum - Presentator	Jij	Bertie Steur – Akkerbouwer, BZV	Dus jij zegt eigenlijk ‘dan kan je dit verwachten?’

Bertie Steur – Akkerbouwer, BZV	In Zeeland	Provincie Zeeland	Goed in Zeeland zeggen ze ook van: 'ja er zijn onduidelijkheden, we moeten terug naar Den Haag.'
Rutger van Castricum - Presentator	ze	boeren	En dat heeft eigenlijk vooral ermee te maken dat ze vinden dat het RIVM niet transparant genoeg is.
Rutger van Castricum - Presentator	je	Rene Staal - Melkveehouder	Maar je had nooit bedacht van van tevoren: 'Als ik daar op die weg ga staan met al die trekkers dan zal er wel eens file kunnen ontstaan?'
Rutger van Castricum - Presentator	Het RIVM	Onderzoekers van het RIVM	Er is nu wel gezegd vanuit het RIVM: 'kom maar langs dan laten we het zien.'
Rutger van Castricum - Presentator	De boeren	De boeren	Ja, want de boeren zeggen dan ook nu van: 'ja er staat dan 46% dat wij verantwoordelijk zijn voor de uitstoot van de stikstof en dat klopt niet!'
Rutger van Castricum - Presentator	we	De boeren	Maar het is wel waar natuurlijk en daarom komen de boeren ook zo in opstand dat de boeren nu vooral worden aangesproken van eh we moeten halveren zegt Schouten dan niet, maar inkrimpen in ieder geval.
Jan Willem Erisman - Stikstofexpert	Je	De boeren	Maar ik zou wel zeggen he ga terug in de hoeveelheid kracht en kunstmest die je gebruikt om te zorgen dat je meer in evenwicht komt en dan heb je minder stikstofverliezen.
Rutger van Castricum - Presentator	je	Bertie Steur - Akkerbouwer	kun je ook wel zeggen van ja is dat dan sterk leiderschap he want als de boeren er ineens staan gaan we toch ineens zwichten.
Rutger van Castricum - Presentator	Je	Bertie Steur - Akkerbouwer	Want het is niet zo, althans dat zou ik dan denken: 'je hebt de smaak te pakken en gaat morgen net zo lang door in Den Haag'
Rutger van Castricum - Presentator	Je	René Staal - Melkveehouder	Of zeg je van nou ik blijf daar tot dat we hebben eh
René Staal - Melkveehouder	je	De boer	Ja, want je kunt niet in een keer de deur dichtdoen en zeggen: Tot volgende week!'
Rutger van Castricum - Presentator	ik	Stan Schilder – boerenzoon	Het beste is om nu gewoon te zeggen: 'Nou absoluut ik twijfel heel erg want..'

Tabel 5d Tabel met verwijzingen naar het discours in fragmenten bij Op1

Spreker	Verwijzing	Bedoelde spreker	Uiting
Carola Schouten	we	Minister Carola Schouten en Minister President Mark Rutte	Ik ben toen naar mijn kamer gegaan en de Minister President zou ook bij dat overleg zijn en kwam dus naar mijn kamer en toen hebben we het er met elkaar wel over gehad, van: 'Dit is wel een grens die over wordt gegaan.'
Carola Schouten	Er	De boeren van Farmers Defence Force	Er werd gezegd: 'Als je met mij spreekt, zul je het weten'
Carola Schouten	Zij	De boeren van Farmers Defence Force	En dat zij daarvoor afstand moesten nemen van het Landbouwcollectief.
Carola Schouten	zij	De boeren van Farmers Defence Force	Zij gaven toen aan dat zij die in die avond ook een overleg hadden.
Carola Schouten	Wij	Minister Carola Schouten en Minister President Mark Rutte	En toen hebben wij gezegd: 'dan schorsen wij nu.'

Mark van den Oever – bestuurslid Farmers Defence Force	Jullie	Het kabinet	Ik wil jullie deze spiegel voorhouden, zodat jullie niet zeggen naderhand 'wir haben es nicht gewusst'
Hugo Logtenberg - Presentator	U	Minister Carola Schouten	Wat is er voor u nu verandert afgelopen week waarin ze de grens overgingen en waar u hier nog dacht: 'Nou misschien niet zo smaakvol, maar kan nog door de beugel'?
Carola Schouten	we	Minister Carola Schouten en Minister President Mark Rutte	Ook na die vreselijke afspraken daarvoor hebben we ook gezegd: 'Dit kan niet, dit moet en mogen jullie niet zo doen.'
Carola Schouten	we	Minister Carola Schouten en Minister President Mark Rutte	En op een gegeven moment kreeg je ook een opstapeling van zaken en was dat deze week het geval en toen hebben we gezegd: 'Dit is nu ook klaar.'
Carola Schouten	we	Minister Carola Schouten en Minister President Mark Rutte	We hebben ook duidelijk gemaakt dat dit ook op deze manier niet meer gaat en als er nog in die sfeer dingen zijn dat het dan ook gelijk klaar is.'
Verslaggever omroep West	u	Minister Carola Schouten	Eigenlijk zegt u dat het debat worden moet worden uitgesteld?
Protesterende boer	ze	Het kabinet	Het landbouwcollectief biedt goede oplossingen, hele simpele, en ze willen het niet ze doen het niet want ze zijn doodsbenauwd voor de linkse groene rakkers
Rob Jetten – Fractie leider D66	ze	De boeren	Dat ze zeggen: 'Ik wil duidelijkheid van de overheid. Als ik wil stoppen, hoe kan ik dan stoppen? Als ik wil verduurzamen; hoe gaat de overheid me dan helpen?'
Rob Jetten – Fractie leider D66	ik	Rob Jetten – Fractie leider D66	Maar we zitten nu wel op het punt dat ik zeg: 'Met redelijke boeren kun je praten over hoe we dat op een goede manier doen,rellende boeren hebben wat mij betreft geen plek aan de tafel
Carrie ten Napel - Presentatrice	Uw kamerlid	D66 Kamerlid - Tjeerd de Groot	Uw kamerlid Tjeerd de Groot zei vandaag: 'Politiek praat niet meer met de boeren'.
Rob Jetten – Fractie leider D66	FDF voorman	Mark van den Over – Voorman Farmers Defence Force	FDF voorman heeft in Brabant de stikstofdiscussie vergeleken met de holocaust
Carrie ten Napel - Presentatrice	ze	De boeren van Farmers Defence Force	Vandaag eisen ze ook excuses he: 'Want anders komen we weer naar het Binnenhof'
Rob Jetten – Fractie leider D66	Die	De boeren	En die zeggen: 'ja wij snappen ook wel dat het zo niet langer kan dat we een ander landbouwsysteem in Nederland nodig hebben, maar we willen wel dat de overheid ons duidelijkheid geeft, dat we weten waar we de komende 10 20 jaar aan toe zijn'
Charles Groenhuijsen - Presentator	Die boeren	De protesterende boeren	Dat vinden die boeren op z'n zachtst gezegd: 'geen goed idee.'
Charles Groenhuijsen - Presentator	Die	FVD fractie leider Thierry Baudet	Die zei dit op de demonstratie: 'Deze strijd is nog lang niet gewonnen, maar de hypocrisie van de politiek is deze week meer dan ooit zichtbaar geworden'.
Carrie ten Napel - Presentatrice	ze	De boeren	Goed dan begrijp ik ook wel dat zij zeggen: 'Kijk ook even naar andere

			partijen die misschien wel meer uitstoten dan in dat rapport staat.’
Rob Jetten – Fractie leider D66	zij	De boeren	en zij zeggen nogmaals: ‘als ik vrijwillig kan stoppen, wil ik goed worden gecompenseerd.’
Rob Jetten – Fractie leider D66	De rechter	De rechter van de Raad van State	En de rechter heeft dus op een gegeven moment gezegd: ‘Nederland heeft een van de slechtste staten van de natuur in Europa.’
Rob Jetten – Fractie leider D66	Heel veel mensen thuis	De burger	Heel veel mensen thuis vragen zich denk ik terecht af van: ‘Waarom moeten we nu 100 gaan rijden en waarom hebben we nu al zo lang een discussie over gaan we boeren wel of niet uitkopen?’
Erik Dijkstra - Presentator	U	Rob Jetten – Fractie leider D66	U zegt: ‘Ik weet het ook niet, ik hoop dat ze snel komen.’
Rob Jetten – Fractie leider D66	Die	Heel veel varkenshouders	Er zijn bijvoorbeeld heel veel varkenshouders, die vrijwillig hebben aangegeven: ‘ik wil stoppen’.
Rob Jetten – Fractie leider D66	Boeren	Boeren die zeggen te willen stoppen	Het kan niet zo zijn dat boeren zelf hun hand opsteken met de boodschap ik wil zelf mijn bedrijf beëindigen, maar alleen als de overheid me naar netjes bij helpt.
Erik Dijkstra - Presentator	U	Rob Jetten – Fractie leider D66	U zegt: ‘Het kabinet moet die paar honderd miljoen leveren om die extra boeren uit te kopen?’
Rob Jetten – Fractie leider D66	sommige	Boeren familiebedrijven	Sommige zeggen: ‘Wij willen wel stoppen, maar dat ga dat kan ik alleen maar doen als de overheid mij daar bij compenseert, zodat ik niet persoonlijk failliet ga’
Rob Jetten - Fractie leider D66	Het kabinet	Het kabinet	Nou daarvan heeft het kabinet gezegd: ‘We gaan daar een goede uitkoopregeling voor maken.’
Rob Jetten - Fractie leider D66	Die	Boeren die graag door willen	En daarnaast zijn de boeren die graag door willen en die snappen dat dat of moet met een modernere stal of het moet met kringlooplandbouw en die zitten ook te springen op de wet- en regelgeving die de komende tien twintig jaar gewoon voorspelbaar gaat zijn
Erik Dijkstra - Presentator	U	Rob Jetten - Fractie leider D66	En u zegt tegen Minister Schouten; schiet nou eens op er is geen tijd meer?
Rob Jetten – Fractie leider D66	we	De samenleving	Maar laten we nou vooral ook deze acties gebruiken om tegen het kabinet te zeggen: ‘Aan de slag, hand aan de ploeg, maak nu duidelijk met welke maatregelen je komt.’
Evert van Bentum – geëmigreerde boer	we	Echtpaar van Bentum	We moesten terug naar 30 koeien en toen zeiden we: ‘Weg uit Nederland.’
Lennart de Haan – boer die gaat emigreren	Evert	Evert van Bentum – geëmigreerde boer	Nou dat is eigenlijk precies wat Evert al zegt: ‘Emigreren dat wordt gewekt,’
Evert van Bentum – geëmigreerde boer	hij	Lennart de Haan – boer die gaat emigreren	Het is voor de boeren wel wat hij zegt: ‘De regel na regel komt regel en dat geeft heel veel onzekerheden plus het kost de boer ook veel geld vooral de melkveehouderij.’
Xander van der Wulp – Politiek verslaggever NOS	Het kabinet	Het kabinet	Dan kan het kabinet heel hard zeggen: ‘weetje niemand hoeft gedwongen de

			boerderij te verkopen het gaat allemaal op vrijwillige basis’
Hugo Logtenberg - Presentator	Hij	Lennart de Haan – boer die gaat emigreren	Is het een feit dat hij zegt: ‘ja dat stikstofprobleem is niet zo groot als nu wordt verkocht?’
Hugo Logtenberg - Presentator	jullie	De coalitie	Hoor jij in zijn verhaal ook het verwijt eigenlijk aan jullie, politiek in Den Haag: ‘Ik ben niet welkom’
Dilan Yurlgolokic – Kamerlid VVD	je	Lennart de Haan – boer die gaat emigreren	Vooraf dat laatste trek ik me natuurlijk ook heel erg aan als je zegt: ‘Ik voel me hier niet meer gewaardeerd’
Dilan Yurlgolokic – Kamerlid VVD	je	Lennart de Haan – boer die gaat emigreren	En ik begrijp het wel hoor als je zegt: ‘Van het komt op en het geeft me een heel onzeker gevoel.’
Dilan Yurlgolokic – Kamerlid VVD	u	Lennart de Haan – boer die gaat emigreren	Ik snap wel als u zegt van ‘voor mij is het nu klaar’
Dilan Yurlgolokic – Kamerlid VVD	U	Lennart de Haan – boer die gaat emigreren	En doet het me natuurlijk heel veel pijn als u zegt: ‘Dat voel ik niet.’
Sophie Hilbrand - Presentatrice	je	De boeren	Je zou uit onze politiek wat snellere helderheid verwachten en zeggen: ‘Zo veel moeten eruit zoveel kunnen we er maar herbergen.’
Joost Vullings – Politiek Verslaggever	Zeiden	De boeren	Die zeiden ook: ‘het is onnavolgbaar’
Joost Vullings – Politiek Verslaggever	Wij	De onderzoekers van het RIVM	Zij hadden wel zoiets van: ‘Wij blijven bij de conclusies die eerder getrokken zijn’.
Joost Vullings – Politiek Verslaggever	ze	Het RIVM	Dat ze zeggen van: ‘Nou deze mensen hebben echt echt gaten geschoten in onze onderzoeken en we gaan dingen aanpassen.’
Sander Schimmelpenninck - Presentator	Je	Het kabinet	Maar door zo’n club uit te nodigen zeg je misschien ook wel: ‘De twijfel die door andere mensen en partijen wordt gezaaid over overheidsinstanties als het RIVM maar ook het KNMI.’
Sander Schimmelpenninck - Presentator	U	Jacco Geurts – CDA Kamerlid	U zegt terecht: ‘Ik ken de club niet goeg genoeg.’
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	Een flank die	FVD	Want anders ja je hebt aan de ene kant een flank die zegt: ‘Ja er is helemaal geen stikstofprobleem’
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	De andere kant	D66	En de andere kant zegt: ‘Ja de hele veehouderij en landbouw kan nederland wel uit’
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	De een	D66	Want de een zegt: ‘‘Het is een heel groot probleem, de landbouw is een heel groot probleem.’,
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	De ander	FVD	Maar de ander zegt: ‘Nou het valt eigenlijk heel erg mee.’
Welmoed Sijtsma - Presentatrice	De boeren	De boeren	Zou je denken de boeren zijn blij dat u dit zegt.
Jacco Geurts– CDA Kamerlid	Ik	Jacco Geurts– CDA Kamerlid	Ik zei net al ik heb een warm hart voor boeren,
Ozcan Akyol – Journalist & opiniemaker	U	Joost Geurts– CDA Kamerlid	Het viel me net al op u zegt: ‘we willen met iedereen praten’
Jacco Geurts – CDA Kamerlid	partijen	FVD en PVV	Er zijn partijen die zeggen: ‘Er is helemaal geen stikstofprobleem.’
Ozcan Akyol – Journalist & opiniemaker	U	Jacco Geurts– CDA Kamerlid	Dit is dus wat u nu zegt: ‘Hieruit blijkt dus dat u heel erg luistert naar de boeren

Ozcan Akyol – Journalist & opiniemaker	u	Jacco Geurts– CDA Kamerlid	Maar u zegt: 'Ik zit in het midden'
Ozcan Akyol – Journalist & opiniemaker	Met partijen samen	D66	maar u werkt ook met partijen samen D66 die zeggen: 'We moeten de veestapel gaan halveren.
Jacco Geurts– CDA Kamerlid	je	Ozcan Akyol – Journalist & opiniemaker	Maar als je net goed geluisterd had, zeg ik: 'De oplossing komt vanuit het midden.'

Tabel 5e *De sprekers binnen het televisiediscours*

Sprekers	Rol	Aantal keren in discours	Talkshow
De boeren (52x; 25x aan tafel; 27x in filmpje)			
Berny Remerink	Melkveehouder	1x	Pauw
Agnes Lensing	Melkveehouder, BN'er Boer Zoekt Vrouw	1x	Pauw
Lars Kregel	Protesterende boer	1x	Pauw
Bart Kemp	Schapenhouder, initiatiefnemer eerste boerenprotest, woordvoerder Agractie	3x	Pauw (2x), De Hofbar (in filmpje)
Sieta van Keimpena	Bestuurslid Farmers Defence Force	3x	Pauw, De Wereld Draait Door (in filmpje), Op1 (in filmpje)
Marije	Melkveehouder	1x	Pauw
Erik Luijten	Melkveehouder	3x	De Wereld Draait Door
Ben Hooyer	Varkenshouder	1x	De Wereld Draait Door
Karin van der Toorn	Melkvee- en varkenshouder	1x	De Hofbar
Klaas van Gulpen	Melkveehouder	1x	De Hofbar
Ingrid	Boerin	1x	De Hofbar
Stiven Bunnik	Boer aanwezig boerenprotest Groningen	1x	De Hofbar
Bertie Steur	Akkerbouwer, BN'er Boer Zoekt Vrouw	1x	De Hofbar
Rene Staal	Melkveehouder	1x	De Hofbar
Evert van Bentum	Geëmigreerde boer	1x	Op1
Lennart de Haan	Boer die op het punt staat te emigreren	1x	Op1
Inge de Haan	Boerin	1x	Op1
Boer publiek	Boer	1x	De Hofbar
Zingende boer	Boer	1x	De Hofbar
Boer 1	Geïnterviewde	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 2	Geïnterviewde	1x	Pauw (in filmpje)
Boer Scheveningen	Verslag van protest	1x	Pauw (in filmpje)
Johan Barendrecht	Boer	1x	Pauw
Boer 3	Geïnterviewde	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Boer 4	Geïnterviewde	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Boer 5	Geïnterviewde	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Boer 6	Den Bosch	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 7	Den Bosch	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 8	Den Bosch	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 9	Geïnterviewde	1x	Pauw (in filmpje)
Andre Schilder	Melkveehouder	1x	De Hofbar
Stan Schilder	Boerenzoon	1x	De Hofbar
Niels van Zuilen	Boer uit Schagen	1x	De Hofbar
Micha Bouwer	Farmers Defence Force	1x	Pauw (in filmpje)
Woordvoerder	Farmers Defence Force	1x	Pauw (in filmpje)
Vester	Boerenzoon	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Joris	Boerenzoon	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Boer 10	Geïnterviewde – Omroep Brabant	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 11	Geïnterviewde – Omroep Brabant	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 13	Geïnterviewde – Omroep Brabant	1x	Pauw (in filmpje)
Mark van den Oever	Bestuurslid FDF	2x	Pauw (in filmpje), Op1 (in filmpje)
Boer 14	-	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 15	TVNH	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 16	NOS	1x	Pauw (in filmpje)
Boer 17	--	1x	Op1 (in filmpje)
Boer 18	-	1x	Op1 (in filmpje)
De politici (27x; 9x aan tafel; 18x in filmpje)			
Jacco Geurts	CDA Kamerlid	2x	Pauw, Op1
Esther Ouwehand	Fractieleider Partij voor de Dieren	1x	Pauw
Tjeerd de Groot	D66 Kamerlid	4x	Pauw (2x + in filmpje 1x), De Hofbar (in filmpje)

Helma Lodders	PVV Kamerlid	1x	De Hofbar (in filmpje)
Jesse Klaver	Fractie leider GroenLinks	4x	Pauw (2x + in filmpje 1x), De Wereld Draait Door (1x)
Mark Rutte	Minister President	1x	Pauw
Carola Schouten	Minister van Landbouw, Milieu en Voedselkwaliteit	3x	Op1, De Hofbar (in filmpje), Pauw (in filmpje)
Rob Jetten	Fractie leider D66	2x	Op1 (2x)
Dilan Yurlgolokic	Kamerlid VVD	2x	Op1, Pauw
Geert Wilders	Fractie leider PVV	4x	Pauw (in filmpje 2x), DWDD (in filmpje 2x),
Henk Bleeker	Kamerlid CDA	1x	Pauw (in filmpje)
Raadslid	Raadslid provincie Friesland	1x	Pauw (in filmpje)
Thierry Baudet	Fractie leider FVD	2x	Pauw (in filmpje), Op1 (in filmpje)
Theo Hiddema	Kamerlid FVD	1x	Pauw (in filmpje)
Martijn van Helvert	Kamerlid CDA	1x	Op1
De instanties (6x; 3x aan tafel; 3x in filmpje)			
Jan Willem Erisman	Stikstofexpert, Vrije Universiteit Amsterdam	2x	De Hofbar, DWDD
Frits van der Schans	Centrum voor Landbouw en Milieu	1x	De Hofbar
Hans Brug	Directeur RIVM	1x	DWDD (in filmpje)
Richard Zijlstra	Onderzoek Mestdag Zuivelfonds	1x	Op1 (in filmpje)
Kees van Luijk	RIVM	1x	Op1 (in filmpje)
De duiders (6x; 6x aan tafel)			
Joost Vullings	Politiek commentator EenVandaag	1x	Op1
Peter Kee	Politiek journalist BNNVARA	1x	De Hofbar
Frank Westerman	Schrijver en voormalig journalist	1x	De Wereld Draait Door
Xander van der Wulp	Politiek verslaggever NOS	3x	Pauw (2x), Op1
De journalisten (48x; 22x aan tafel; 26x in filmpje)			
Rutger van Castricum	Presentator	2x	De Hofbar
Jeroen Pauw	Presentator	7x	Pauw
Verslaggever 1	Interviewer	1x	Pauw (in filmpje)
Matthijs van Nieuwkerk	Presentator	3x	De Wereld Draait Door
Verslaggever 2	NOS	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Verslaggever 3	Omroep West	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Verslaggever 4	Omroep Brabant	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 5	NOS	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 6	DHVN	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 7	DHVN	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 8	-	1x	De Hofbar (in filmpje)
Verslaggever 9	-	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 10	Man Bijt Hond	1x	Pauw (in filmpje)
Matthijs van de Wiel	NOS radioverslaggever	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Amber Brantsen	NOS Presentatrice	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Edwin van den Berg	Verslaggever NOS	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Verslaggever 11	NOS	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Verslaggever 12	NOS	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Verslaggever 13	NOS	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Verslaggever 14	NOS	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Arda	Yung Presentator	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Verslaggever 15	Omroep Brabant	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 16	Tubantia	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 17	Omroep Brabant	1x	Pauw (in filmpje)
Verslaggever 18	NOS	1x	Pauw (in filmpje)
Giovanca Ostiana	presentatrice	1x	Op1
Erik Dijkstra	presentator	1x	Op1

Sophie Hilbrand	Presentatrice	2x	Op1
Hugo Logtenberg	Presentator	2x	Op1
Carrie ten Napel	presentatrice	1x	Op1
Charles Groenhuijsen	presentator	1x	Op1
Verslaggever 19	De Telegraaf	1x	Op1 (in filmpje)
Verslaggever 20	Omroep West	1x	Op1 (in filmpje)
Verslaggever 21	-	1x	Op1 (in filmpje)
Sander Schimmelpennick	Presentator	1x	Op1
Welmoed Sijtsma	Presentatrice	1x	Op1
Verslaggever 22	-	1x	Op1 (in filmpje)
De overige gasten (18x; 10x aan tafel; 8x in filmpje)			
Voorbijganger	Van de NOS	1x	De Wereld Draait Door (in filmpje)
Miep Rensink	Bejaarde	1x	Pauw
Richard de Mos	Partijleider groep de Mos	1x	Pauw
Geinterviewde 1	Voxpop	1x	Pauw (in filmpje)
Geinterviewde 2	Voxpop	1x	Pauw (in filmpje)
Geinterviewde 3	Voxpop	1x	Pauw (in filmpje)
Geinterviewde 4	Voxpop	1x	Pauw (in filmpje)
Geinterviewde 5	Voxpop	1x	Pauw (in filmpje)
Geinterviewde 6	Voxpop	1x	Pauw (in filmpje)
Burger 1	-	1x	Pauw (in filmpje)
Nico Dijkshoorn	'Huisdichter DWDD', auteur, columnist,	1x	De Wereld Draait Door
Simone Weinans	'Tafeldame DWDD', presentatrice NOS	2x	De Wereld Draait Door (2x)
Ozcan Akyol	Schrijver en columnist	1x	Op1
Erik Dijkstra	Presentator/ gast	1x	De Wereld Draait Door
Humberto Tan	Tafelgast	1x	De Wereld Draait Door
Anita Witzier	Gast, Presentatrice	1x	Pauw
Astrid Joosten	Presentatrice	1x	Pauw

6. Transcripten

Fragment 1 [22min]:**De Hofbar, Powned, NPO2, 01-10-2019****Boeren vechten voor hun bestaan [publiek zijn boeren]**

Sprekers: Rutger van Castricum - presentator (RC), Karin van der Toorn – Melkvee en Varkenshouder (KA), Klaas van Gulpen (KG), Ingrid (IN), Peter Kee – Politiek Journalist (PK), Frits van der Schans – Centrum voor Landbouw en Milieu (FS), Boer uit de zaal (BO), Publiek (PU), Tjeerd de Groot – D66 kamerlid (TG), Helma Looders (HL), Bart Kemp – schapenhouder en voorman Agractie, Carola Schouten - Minister van Landbouw (CS), Zanger boer (ZA)

INTRO

RC: Het zal niemand ontgaan zijn: de boeren zijn bozer dan ooit, want nooit was de opkomst zo groot als de demonstratie van vandaag in Den Haag. Al jaren voelen de boeren zich gepakt door de politiek na het melkquotum en de fosfaatrechten krijgen ze nu stikstofmaatregelen voor hun kiezen. '66 heeft het zelfs over het halveren van de veestapel. Dit doet denken aan de vraag: 'Willen jullie meer of minder boeren?' Vanavond een hele bar vol met boeren en ik ga de vraag stellen na de leader. De tap is open! Dit is: De Hofbar!

PU: BOEREN, BOEREN, BOEREN!

RC: Jongens, goed dat jullie er allemaal zijn. Jullie zaten er wel allemaal doorheen te lullen toen ik net begon, dus ik herhaal nog even de vraag: 'willen jullie meer of minder boeren?'

PU: Meeeeeer boeren!

RC: Ja, ik zou ook willen zeggen dat gaan we dan ook regelen, maar die macht heb ik dan niet. Het was me het dagje wel jongens. We, ja, we hebben hier een tafel vol met boeren eerst even Karin om te beginnen. Wat wat wat voor dag was het?

KA: Nou, het was een hele bijzondere dag. Het begon al met alle trekkers die vanochtend deze kant op gingen richting Den Haag. Nou echt kippenviel. Iedereen die samen eensgezind, de hele sector die hier wil laten horen dat we het gewoon zat zijn.

RC: En hoe waren eigenlijk de reacties onderweg vraag ik me af? Want want uhm ja je hebt ook nog wel een hoop ellende veroorzaakt in Nederland hè, want er stonden files..

KA: Nou! Ellende.. - RC: NOU! -

KA: Volgens mij is er een peiling gedaan en stond er 93% van de Nederlanders achter de boeren, dus ik denk – RC: Nee, daarom! – dat het wel mee viel met die ellende

RC: Nee, maar dat is dus opmerkelijk eigenlijk – KA: JA! – hè, want er onstonden ontzettend veel files DOOR jullie en toch heb je de sympathie onderweg ook gemerkt?!

KA: Ja, uh.. Iedereen uh zwaaide uh met met vlaggetjes langs de weg op viaducten stonden mensen. Ja, dat is echt geweldig.

RC: En, en, wat doet dat dan eigenlijk met je? Want je zit uhm uhm best wel in de hoek waar de klappen vallen –

KA: ja - ; daar gaan we het straks ook over hebben. Dat je dan ja, ik kan dan nog zeggen van: Nou oké ik zet even alle snelwegen vast en iedereen staat van, ik kan alleen maar gescheld verwachten, maar iedereen is eigenlijk met je.

KA: Ja, nou dan voel je je.. Heel veel boeren hebben zich heel lang niet gewaardeerd gevoeld en ik denk dat vandaag wel geholpen heeft om je in ieder geval even gewaardeerd te voelen. En ik hoop dat alle Nederlanders dit vasthouden en alle media ook vasthoudt hoe belangrijk alle boeren zijn voor Nederland.

RC: Ja, uhh hebben jullie uhh dat ook, Klaas jij?

KG: Ja! En ik schaar me 100% daarachter.

RC: Ja?

KG: Het is gewoon een drukkende dag en een drukkende.. Wij zijn gewoon met de trein gekomen, maar als laatste zagen we de trekkers.. Dat is gewoon geweldig!

RC: Hoezo ben jij niet met de trekker gekomen, maar met de trein?

KG: Ik had de trekker meegegeven!

RC: Met wie?

KG: Aan een jongen uit de buurt. Hij zegt: Mag ik je trekker?

RC: Uitgeleend?

KG: Ja!

RC: En je had zelf geen zin om erop te zitten?

PU: * applaudiseert *

KG: Dan moest ik te vroeg op hè

RC: Hij zit hier ook?

KG: Nee, die zit hier niet. Nee, nee dan moest ik te vroeg op.

RC: Ingrid, zat jij op een trekker?

IN: Nee! Ik heb wel de trekkers uitgezwaaid vanochtend om half 6 bij Schaarnwoude

RC: En toen ben je gewoon per taxi naar hier gekomen?

IN: Uh, nee! Toen ben ik weer naar huis gegaan en heel veel andere dingen weer geregeld voor vandaag enne toen zijn wij in Hoorn op de bus gestapt met allemaal boeren en boerinnen enne toen zijn we heel gebroederlijk, lachend ja een beetje vreugdevierend zijn wij hier naartoe gekomen om om de weg...

RC: Ja, want de sfeer was goed hè?

IN: De sfeer was geweldig! Was echt een kippenvelmomentje dat is echt. En onderweg, naast de snelweg ook, spandoeken voor ons ook met ‘we zijn trots op onze boeren’ en trekkertjes met spandoeken erop en ja.. dan hadden wij in de bus ook wat spandoeken van #trotsopdeboeren en dan rijden mensen in de auto van ‘Ohja kijk, leuk! Jaa GEWELDIG.

RC: En dat hadden jullie wel echt even nodig hè?

IN: Ja, dit hadden wij heel hard nodig ja.

KG: Ja, klopt

IN: De sector zit een beetje in het slob en uh we voelen ons een beetje aan de kant gezet als milieuvvervuilers en dierenmishandelaars.

RC: En door wie eigenlijk?

IN: Nou.. dat is het vreemde wat ook eigenlijk een beetje uit de Tweede Kamer komt door uh uhm foto’s die niet uit Nederlandse bedrijven komen, maar wel op social media zetten waardoor de burger denkt dat wij zo onze dieren behandelen terwijl dat niet zo is.

RC: Ja, want het gaat om uhm om

IN: Varkensstallen, kippen.. Wij hebben natuurlijk, de kippenboeren hebben heel veel geïnvesteerd in de sector. Alle oude legbatterijen zijn allemaal ver weg gegaan – RC: Ja - , maar die eieren komen nu heel goedkoop terug. Die kopen wij massaal, dus de afzet van onze ‘verantwoorde’ eieren ja daar is dan minder animo voor, dus het zijn wel hele vreemde uh praktijken.

RC: En we hebben de stalbezetting in Boxtel gehad hè.. Dat doet natuurlijk ook niet veel goed, dat er uh milieu

IN: Ja, dat is je ergste – KG: schandalig! – dat is je ergste nachtmerrie. – KG: echt schandalig-. wat er kan gebeuren.

RC: Ja, als er zoiets gebeurd, denk ik ook wel dat zoiets boven jullie hoofd hangt dat je ook denkt van ja dat kan ons ook gebeuren dus

IN: Nou ja,

KA: Ja, tuurlijk. Daar heb je weerwoord genoeg van van boeren van kinderen die ’s avonds niet meer naar buiten durven, omdat ze bang zijn dat hun stal bezet wordt.

RC: Ja, ga je dan anders naar bed? Ga je dan anders slapen nadat dat gebeurd is?

KA: Nou, je denkt wel een keer van uhhh ja wat kan hier gebeuren?

RC: En als er iemand op het erf loopt denk je ook van ‘ wie is dat?

KA: Ja en normaal boeren zijn heel hartelijk, heel gastvrij. En die denken nu toch wel even: ‘Wie is het die op mijn erf komt?’

RC: Ja, en word je daar paranoia van?

IN: Jawel, een beetje wel. Mijn man die is vandaag expres thuis gebleven van nou dat geeft mij wel een rustig gevoel.

RC: Ja?

IN: Ja, absoluut ja!

RC: Sowieso wel lekker als jouw man thuis blijft, toch?

IN: Nee! Hij is een schatje.. Ik heb echt de beste vent van de hele wereld en hij had best mee gemogen.

PU: * lacht *

IN: maar vandaag doet hij lekker op de koeien passen enne dat ken die heel goed

RC: Ja dat uhm.. Klaas ik ben bij jou thuis geweest gisteren om precies te zijn en om ook toch eens eventjes te kijken want je hebt te maken met waar we het nu over hebben dat mensen je op je vingers kijken uhm uhm mensen vanuit milieu, defensie of uhm maar ook de regeltjes in Den Haag die je meemaakt. En ik wilde toch wel eventjes kijken wat doet dat nou met een bedrijf zoals die van jou.

* instart filmpje *

RC: Dag Klaas!

KG: Goeiemiddag!

RC: Goedendag! De koetjes krijgen te eten, maaruh heb jij nog wel te eten eigenlijk?

KG: Nog wel gelukkig! Maar uhhh dat zal moeilijk worden als er allemaal doorgaat wat er op het spel staat

RC: Hoeveel koeien heb je eigenlijk?

KG: Wij hebben 120 melk- en kalfkoeien

RC: En is dat veel?

KG: Nee, gewoon elk gezinsbedrijf – RC: ah ja! – dus uhm in principe moet je daar gewoon een goeie boterham mee kunnen verdienen

RC: Want ik denk ook altijd wel van boeren, die hebben het nooit slecht ofzo?

KG: Nee, maaruh

RC: Die rijden altijd hele dure auto's – KG: haha tjasa.. - , dure Mercedes, BMW zie ik dan

KG: Ja, dat is wel

RC: Alhoewel ik zag daar wat staan en dat is het ook niet he?

KG: Nee, die is niet van ons!

RC: 'hahaha.. oh die is niet van jou?!' Maar rijd jij dan wel een hele dure dan?

KG: Oh, ik rijd best een goede auto!

RC: Ja, dat is wel opvallend altijd, want boeren die klagen dan maar ik denk altijd: 'Nou zo slecht hebben jullie het niet'.

KG: Nee, nee, ik klaag ook niet dat ik heb slecht heb, maar het moet wel iets wezen. Wij moeten kunnen overleven, we hebben een gezin, daar hebben we onze vrouw na uh en nogmaals: voor de toekomst!

RC: Heb jij nou een band met je koeien?

KG: Jazeker!

RC: Ja?

KG:Jazeker!

RC: En wat is dat dan voor band?

KG: Je hebt natuurlijk elke dag ben je ermee bezig

RC: Ja

KG: Dus je hebt echt wel uh met uhm

RC: Maar is dat zoals je huisdier?

KG: Ja, soort met ja

RC: Ja?

KG: Ja!

RC: Maar ben je ook verdrietig als er iets gebeurd met een van de koeien?

KG: Zeker!

RC: Ja?

KG: Ja, dat gaat je niet in de kouwe kleren zitten. Maar dat is niet alleen hè dat je geld verliest, maar je bent ook gewoon uh een goed beest die je ook jaren voor je klaargestaan heeft – RC: ja – laten we het maar zo zeggen

RC: Is dit je lievelingskoe?

KG: Ja, dit is onze uh

RC: En hoe noem je hem?

KG: Deze.. ik weet geeneens precies hoe die heet. Ja, wij werken alleen met nummers hè

RC: Ah je lievelingskoe en je weet niet eens hoe hij heet? * hahahaha*

KG: Nee, we hebben alleen nummers! Ja ze hebben ook wel namen maar wij werken eigenlijk alleen met nummers

RC: Dan geef je hem toch een leuk naampie als het je lievelingskoe is! -

RC: Ja de liefde zit hem ook niet alleen in de naam ook moet ik eerlijk zeggen

KG: Nee, zeker niet

RC: Dat zeg ik thuis ook heel vaak

PU: * hahaha *

KG: liefde zit in het poppetje!

RC: Vind ik ook! Vind ik ook! Maar goed, ook even in alle ernst zit jij.. uh uh je maakt natuurlijk al heel wat mee, want je hebt eerst het melkquotum gehad als boer hè uh toen heb je de fosfaatrechten gehad en jullie hebben best wel veel geïnvesteerd daarin; zelf moeten investeren. Uhm en je krijgt nu eigenlijk gewoon nog eens een keer een nekslag.

KG: Als uh het werkelijk zal worden wat ze willen ja dan krijgen we een serieuze nekslag

RC: en dat gaat over de stikstofcrisis?

KG: ja, dat zegt men, ja. Dat wij dat veroorzaken. Maarja het is aan alle dingen duidelijk dat het niet bij ons vandaag komt.

RC: Wat was nou het moment voor jullie dat jullie zeiden nou ja we gaan nu met z'n allen naar Den Haag?

KG: De druppel van Tjeerd dat hij dat uitsprak

RC: Tjeerd de Groot?

RC: Tjeerd de Groot van D66!

KG: Ja, fijne vriend!

RC: Fijne vriend.. Dat is geen fijne vriend?

KG: Nee, zeker niet.

RC: Van wie is hier Tjeerd de Groot een fijne vriend?

RC: IJzig stil!

RC: Wie haat Tjeerd de Groot?

PU: * Yeeeeuh *

IN: Nouja, haten is natuurlijk een groot woord hè

KA: Wij haten niet!

KG: Kijk haten doen we niet.. Kijk haten mag ie ook niet zeggen, maar uhh

IN: Hij mag zijn uitspraken wel eens wat nuanceren

KG: Juist!

IN: En beter onderbouwen

RC: Wij zijn er overigens ook om de politie en jullie dichter bij elkaar te brengen, maar dat heb ik dan bij deze dan ook niet helemaal gedaan hè

IN: Nee!

RC: Desalniettemin heb ik hem wel gesproken uhm uh meer politici want uh uh die stonden allemaal te trappelen toch ook wel toch af om te trappelen weet ik eigenlijk niet om naar het Malieveld te komen uhm en ik heb ze voordat ze naar het Malieveld uh uh gingen heb ik ze eventjes gesproken, te beginnen met Tjeerd de Groot

* filmpje*

TG: Kijk ik heb een steen in de vijver gegooid door door te benoemen waar dit over gaat.

RC: Een steen zeg maar? Een bom ook hè; halvering?!

TG: Nou ja, je kan het noemen.. Dat komt voort uit de visie die we hebben. Er zijn wel een paar zaken waar we het over moeten hebben; we willen schone lucht in Nederland, we willen goeie natuur, jonge mensen uh willen bouwen uh en wonen. En dat betekent dat je keuzes moet maken.

HL: Boeren hebben te maken met heel veel regels in dit land en ze krijgen amper de tijd om te voldoen aan de regels en de volgende uh uh regels zijn er alweer

RC: Uw regels hè?

HL: Ja, ik snap uh uh heel goed dat ze hun boosheid hun woede vandaag hier tentoonspreiden

RC: Als u ze goed begrijpt; tegelijkertijd zijn het uw regels

HL: Ja, daarom zijn we ook heel kritisch op datgene wat we doen in de politiek

RC: Peter Kee, Journalist, politiek journalist. Hoeveel varkens heb jij?

PK: Ik heb geen varkens! – RC: Nouja, eentje misschien! - Ik woon wel in de natuur overigens; op een woonboot.

RC: Als je dit zo hoort hè uhm je kunt natuurlijk we zitten hier volgens mij met z'n allen in deze bar uh vanwege een zepert na zepert van dit kabinet.

PK: Ja, dat kun je wel zo zeggen ja. Vooral uh zaken voor zich uit schuiven terwijl je weet dat ze zometeen met maatregelen moesten volgen.

RC: Ja de hele de hele stikstofcrisis is ze ook overkomen en heeft ze overrompeld

PK: Nou, ze wisten al dat het eraan kwam sinds uhm 2015 denk ik en uhm in mei van dit jaar deed de Raad van State een uitspraak die gezegd heeft er moet echt wel wat gebeuren nu. Er moeten maatregelen genomen worden en toen is er een commissie Remkes in het leven geroepen die nog weer met aanbevelingen kwam waarvan we ook al wisten dat ze zouden komen.

RC: Ja en daartussen zat natuurlijk zoals we net hoorden Tjeerd de Groot die eventjes riep van: 'We gaan het halveren'.

PK: Ja

RC: Ik, ik, ik snap ook wel dat deze mensen in de bar thuis aan het ontbijt zitten en denken ja wat is dit? Halvering?

PK: Ja. En de Groot bedoelt daarmee dat dat op de lange termijn moet gebeuren en D66 wil dat ook heel graag en die zijn ook best blij die stikstofagenda dat daarmee iets moet gebeuren, want het is natuurlijk een milieupartij uhm daarbij woont de aanhang van D66 voornamelijk in Amsterdam-West – RC: Oh ja?)of Utrecht of in Leiden en die gaan op hun bakfiets naar school en naar het werk.

RC: Je zou niet zeggen dat hij van BNNVARA is hè jongens?

PK: * hahaha *

RC: Als je hem ff zo hoort

PK: Die kiezers hebben niet zoveel met het boerenbedrijf misschien en zeggen van nou oke dat dat is noodzakelijk dat de veestapel gereduceerd moet worden en dat vinden andere partijen ook alleen dat gaat lang niet over halvering, maar wel de noodzaak dat dat dat minder moet en dat is nu het grote debat, want nu moeten er maatregelen komen.

RC: Ja, Frits van der Schans van Landbouw en Milieu: uhm moeten deze mensen allemaal in deze bar eraan geloven? Moet er ingekrimpt worden en moet er gehalveerd worden?

FS: Nee, deze mensen moeten er niet aan geloven. Uhm

RC: Moeten er in geloven?

FS: Nouja, mogen ze zelf weten. Nee, maar kijk de de hele PAS he want daar gaat het om het hele Programma Aanpak Stikstof die is in 2015 gekomen. Nou dat was een programma waar boeren en andere bedrijven konden uitbreiden, maar wel op de pof. Zo van nou dan nemen we straks nog natuurmaatregelen. En die andere maatregelen zijn er onvoldoende gekomen, dusja die hele wet is aan de kant geschoven voor de Raad van State en dus iedereen die in Nederland iets met stikstof te maken heeft, niet alleen boeren maar ook verkeer uh bedrijven, die hebben allemaal – RC: luchtvaart! – woningbouw, ja luchtvaart die is eigenlijk een status apart in Nederland. Dat dat zou denk ik ook weleens anders mogen, maar iedereen die met stikstof te maken heeft die heeft ook met deze wetten nu te maken

PU: hele andere stikstof, luchtvaart

FS: Dat is ander stikstof

RC: Ja, er wordt uit het publiek gezegd ja we horen niet alles he vanuit het publiek uhm maar er wordt gezegd dat is andere stikstof – FS: hm hm – en dat klopt ook he

FS: Ja, dat klopt

RC: uhh dat heet – FS: NOX – Ja.

FS: Stikstofoxide zijn dat. Uhm en vanuit de landbouw is het ammoniak.

RC: Ja, is een inkrimping noodzakelijk?

FS: Uh ik denk het wel ja. En dan en waarom is het noodzakelijk? Uhm als je kijkt we in Nederland in zijn totaliteit is het uh zitten we gewoon ver boven de de ja toelaatbare uh hoeveelheden waar waar de natuur en anderen mee te maken hebben.

RC: Maar kun je dat de boeren verwijten eigenlijk?

FS: Nee, dat kun je de boeren niet verwijten.

RC: Maar ze zitten wel met de gebakken peren?

FS: Ja nou.. – maar je gaat wel op – nee maar je je kunt het niet verwijten want de mensen hebben zich netjes aan de regels gehouden aan aan de PAS etcetera

RC: En lekker quatum hebben ze betaald – FS: ja – en fosfaatrechten hebben ze betaald

FS: Dus daarom als nu gesproken wordt en ik vind dat wel terecht, helemaal terecht dat Remkes zegt van nou ja we willen dan toch we denken dat het nodig is om het verkeer wat te vertragen maar ook om de veehouderij te krimpen. Ja, dan zal het dus gebeuren moeten met veel geld en dan alleen die boeren die ook zeggen van nou ik wil mijn bedrijf beëindigen en ga ik nu mijn productierechten verkopen aan mijn buurvrouw

RC: He wie jongens; wie wil dat eigenlijk?

FS: OF

RC: Want je zou ook kunnen zeggen: 'Jongens ik ben er klaar mee; ik wil mijn bedrijf verkopen'. Wie wil in deze bar zijn bedrijf nu verkopen als de overheid nu komt met van ik bied gewoon geld; ik verkoop hem. Wie doet dat?

PU: Er zijn al verplichte..

RC: Hier één iemand, één iemand.. wacht even geef even de microfoon

KA: Ja, maar jij zit natuurlijk ook in een bijzondere positie

RC: ja, vertel waarom zou jij..

Man publiek: Als ik nou mijn bedrijf zou kunnen verkopen dan had ik het echt binnen 10min geregeld.

RC: Maar waarom?

Man publiek: Omdat we over vier jaar toch moeten stoppen. Dus als ik er nou geld voor kan beuren, dan is het mij best.

RC: Ja. En is dat eigenlijk ook het gevoel van jou?

KA: Nee.

Man publiek: Maar bij andere boeren is dat natuurlijk niet het geval hè, die kunnen gewoon nog door.

RC: Geef die microfoon nou eens terug, anders blijft ie praten.

Publiek: * hahaha*

RC: Is dat nou het geval?

KA: Nee, absoluut niet. Nee, waarom wordt de verantwoordelijkheid nu op het bordje van de boeren gelegd? Hè luchtvaart werd net even genoemd die is in het rapport van commissie Remskes helemaal buiten schot gehouden.

De agrarische sector is de enige sector die al heel veel gereduceerd heeft. 67% van de ammoniakuitstoot is al gereduceerd sinds 1990 – RC: en Klaas heeft ook van die emissiearme vloeren he – ja, en wij hebben varkens, dus wij hebben een luchtwasser op de stal – RC: en dat is eigenlijk dat viel - die de ammoniak al tegenhoudt. RC: me wel op dat je dat hoor je dan niet dat lees – KA: nee – je ook nergens terwijl jullie al heel veel maatregelen hebben genomen.

KA: Ja, precies. Dat mistte in het debat – RC: ja – ja.

IN: Het probleem is denk ik ook uhm destijds die Natura2000 gebieden zijn allemaal aangevinkt. Brussel heeft toen gewaarschuwd; je kan ze nu wel allemaal aanvinken, maar je kan er niet vanaf als die in de weg zitten. Er zijn mensen uit de Europese Unie in Brussel die ervoor gewaarschuwd hebben van pas op je zet Nederland op slot. Maar daar is nooit geluisterd!

RC: Nee?

IN: Nee! Weet je wel. En dat is gewoon in een vaag ogenblik 'ja we moeten natuur is leuk pro-natuur'. Tuurlijk is natuur leuk. En weet je tuurlijk moeten we zuinig zijn op natuur. Ik ik zal nooit anders zeggen. Maar

RC: Maar er wordt weleens uh er wordt het beeld gecreëerd dat julle uh daar maling aan hebben allemaal.

IN: Wij wij doen elke dag natuur!

KA: Het beeld wordt gecreëerd. Boeren is natuur

RC: ja

IN: Wij moeten goed zijn voor ons land, want anders krijgen we niet het voedsel terug wat onze dieren eten. Wij moeten goed zijn voor onze dieren anders krijgen we niet de productie waar wij geld voor krijgen.

RC: Er was ook goed nieuws vandaag van Carola Schouten de Minister uh uhm voordat ze verschrikkelijk veel kritiek kreeg.

IN: Okee

* instart filmpje*

BK: Wat heeft u er een puinhoop van gemaakt! * gejuich * Wat heeft u een chaos aangericht * gejuich *

CS: Zolang als ik Minister van Landbouw ben betekent dat ook dat er wat mij betreft geen halvering van de veestapel komt. * gejuich *

RC: Nou dat is goed nieuws, toch?

IN: Stapt ze dan morgen op?

RC: Waarom? Moet ze opstappen?

IN: Nouja, volgens mij kan ze dit niet zo hard maken want links of rechtsom er moet wat gebeuren .

RC: Ah okee. Ik denk dat ze dat ook wel weet, maar ze zegt nu de halvering. Dat is misschien te fors.

IN: Nouja dat ben ik helemaal met haar eens. In dat geval wat moeten doen, dat staat als een paal boven water.

Maar we moeten het met z'n allen doen – RC: ja – en niet alleen de agrarische sector. Dat zou gemeen zijn.

RC: Want Carola Schouten is ook een boerendochter, dus ze weet ook waar ze over praat. Ze heeft het allemaal zelf meegemaakt. Wat dat betreft zit ze natuurlijk zelf ook in een lastig parket. Uhh ik vind het ook best wel dapper wat zij hier doet. Zij zegt uh nouja wij moeten met elkaar praten en jullie zeggen dat hier eigenlijk ook al. Jij zegt dat – IN: ja – ook al uh als dat ik de bar hier gedeeld wordt dan is dat toch een begin.

IN: Nouja zeker en Carola zal zeker op haar manier uhm haar best doen alleen is het vertrouwen van ons een beetje zoekgeraakt waardoor wij nu zoiets hebben van 'laat maar zien' en dan gaan we het misschien wel een keer geloven, maar niet gelijk op voorhand.

RC: Maar het vertrouwen is weg? Waardoor de afgelopen jaren?

IN: Nou het is ook wat Klaas zegt en wat Karin zegt wij hebben gewoon ZO veel geld geïnvesteerd in ons bedrijf dat hebben we met veel plezier en liefde gedaan zodat het bedrijf verder kan zodat die trein kan blijven rijden. Maar

RC: Er loop hier uh een varken door de studie * publiek hahaha * Heeft iemand zijn varken hier meegenomen?

IN: Maar als wij dus nu als die investeringen en dan praat je echt over tonnen weetje tienduizenden euro's als we dat nu allemaal voor jan met de korte achternaam gedaan hebben en dan iedereen dan denk ik weet je wel van nou ja dat dat is wel heel zuur hoor, want dat is een hard gelag.

RC: Heeft zij toekomst Peter Kee?

PK: Carola heeft zeker wel toekomst. Let trouwens wel op welke belofte ze deed hè: onder mijn ministerschap zolang ik Minister van Landbouw ben zal de veestapel niet worden gehalveerd dat is wel dat is nog anderhalf jaar in principe. Wie weet nog langer, maar misschien niet op Landbouw. Maar ze is uh vandaag uh enorm door de mangel gehaald door de Telegraaf, want ze had gisteren overleg uh met twintig deelnemers met alle coalitiepartijen en die lieten daarna uitlekken dat ze daar totaal geen leiding gaf aan het proces en dat ze eigenlijk maar een beetje zat van 'nou, vullen jullie maar in zeggen jullie maar wat we moeten gaan doen' dus uhm en bij de Christen Unie zijn ze uiterst verontwaardigd erover. Want het is echt beschadigd, de Minister weet je wel. Het

spel wordt gespeeld dat is het politieke spel wat erachter zit. Ze is een vrij populaire Minister verder en uh werd hier eventjes – RC: de populairste toch geloof ik? – ja daarom! En dat vinden ze gevaarlijk zo voor de verkiezingen over een tijdje en dit is een prima onderwerp om Carola Schouten uh flink aan te pakken.

RC: Door de mangel te halen, maar maar denk jij dat het inderdaad aankomt op uh de inkrimping niet de halvering dus dat heeft ze gezegd? Geloof je dat?

PK: Nou inkrimping lijkt me onvermijdelijk en die partijen wijzen allemaal af te wachten, want de VVD wil de maximumsnelheid zo hoog mogelijk houden, wil Schiphol in ieder geval zo veel mogelijk openhouden. Dus die wachten af. Het CDA wil zo veel mogelijk de boeren beschermen, de Christen Unie neigt daar ook wel toe maar zijn ook erg voor duurzaamheid en voor de kringlooplandbouw dus ze willen een stap zetten – doen we al! – en D66 wil gewoon flink doorpakken.

RC: Frits jij zegt ook, want dat is opmerkelijk ook die inkrimping zou zelfs nog goed zijn voor de boeren

FS: Ja, daar hebben we van tevoren nog een keer een stuk over geschreven. Uhm kijk wat je ziet is dat door de omvang van de veehouderij moeten veehouders op dit moment hele hoge kosten maken voor uh allerlei milieumaatregelen: een luchtwasser, mestafzet etc. En op het moment dat die veehouderij wat zou krimpen en dan praat ik niet over een halvering, maar wat zou krimpen. Dan zou het weleens heel goed kunnen zijn dat die kosten afnemen en daarmee wordt je kostprijs van vlees etc die wordt gunstiger. Dus niet zo zeer de opbrengstprijzen wordt hoger, want daar geloof ik niet in, maar de kostprijs zou wat gunstiger kunnen worden als die veehouderij enigszins inkrimpt.

RC: Wanneer komen jullie terug naar Den Haag? Was dit was dit de demonstratie?

KA: Nou uhm vandaag werd gezegd over vier weken. Als we over vier weken geen duidelijkheid hebben dan komen we terug.

Publiek: * klapt *

RC: En is dat dan ook naar aanleiding van... Dus we zien jullie allemaal over vier weken terug?

KG: Waarschijnlijk wel.

KA: we zijn er wel bang voor.

IN: Ja

RC: Ook in de Hofbar dan alsjeblieft?

KA: haha goed hoor

RC: Ik zou het leuk vinden; ik vind het goed. Uhm dankjulliewel allemaal dat je er was. Laten we eventjes afsluiten met er is een protestlied hè jongens uh laat maar even horen

* instart filmpje *

ZA: er is wat aan de hand, - RC: kennen we deze jongens? Zing eens mee! - wij hebben er genoeg van.

RC: Nou zing mee dan!

ZA: xxxx door Nederland

RC: Nou dit doen we voor na de uitzending, dit wordt hem niet. Tod zover de Hofbar Tot volgende week!

Publiek: * applaus en boeren, boeren *

Fragment 2 [33min]:

Pauw, NPO1, 01-10-2019

Het boerenprotest: de boeren aan het woord

Sprekers: Jeroen Pauw – Presentator (JP), Berny Remerink – Melkveehouder (BR), Agnes Lensing – (AL), Sieta van Keimpena – (SK), Lars Kregel – (LK), Bart Kemp – (BK), Johan Barendrecht (boer) – (JB), Marije (boerin) (MA), Xander van der Wulp - politiek verslaggever NOS (XW), Jacco Geurts – CDA Kamerlid (JG), Esther Ouwehand – Partij van de Dieren kamerlid (EO), Eerste boer filmpje (BO1), Verslaggever (VE1), Tweede boer filmpje (BO2), Boer Scheveningen (BS), Geert Wilders (GW), Jesse Klaver – GroenLinks kamerlid (JK), Tjeerd de Groot – D66 Kamerlid (TG), Carola Schouten – Minister van Landbouw en Milieu (CS), Henk Bleeker – (HB)

JP: Dames en heren dit zijn mijn gasten. Een deel daarvan zit aan tafel en een groot deel zit ook om de tafel heen. Het nieuws van vandaag is natuurlijk het grote boerenprotest. Op de trekker gingen boeren en boerinnen stapvoets richting Den Haag om daar met tienduizenden te protesteren op het Malieveld. De boeren zijn het zat om de schuld te krijgen van milieuvervuiling en kunnen door alle strenge regels nog nauwelijks hun bedrijf overeind houden. Wordt hun protest serieus genomen en zal er ook dan daadwerkelijk wat veranderen? Daarover ga ik praten met boeren buitenlui en politici, maar eerst kijken we naar de actie van vandaag.

* instart filmpje *

BO1: Ja nu moet het gewoon gebeuren. Maakt niet uit wat voor weer het is, we gaan gewoon met z'n allen die kant op enne een dagje uit zeg maar

BO2: Er wordt al veelste vaak over ons geluld en nou willen we ff tegengas geven.

VE: Vanuit het hele land gingen boze boeren naar het Malieveld met chaos op de weg als gevolg en de drukste ochtendspits ooit.

BS: We hebben Scheveningen in zicht!

VE: En ze bleven maar komen. Zo veel dat de politie niets anders kon doen dan meer tractoren toe te laten

JP: Ja, Bernie. Laat ik bij jou beginnen. Wat was het voor dag vandaag?

BR: Ja, het was een prachtige dag vandaag. Ik ben vanochtend op tijd opgestaan, eerst om het werk klaar te maken, ik heb thuis een melkveebedrijf enne toen ben ik opgehaald door mijn stagiaire want die had me ook een beetje gekemaakt van: 'jij gaat ook mee naar Den Haag'. Ik zeg: 'Als we gaan, gaan we met z'n allen. Dusse ik was om kwart voor zeven bij Hardenberg en daar stonden dubbeldekkers klaar enne we gingen met elkaar die kant op en we sprongen in de bus en er stonden allemaal tractoren langs de weg en er stonden mensen ons uit te zwaaien met z'n allen ja dat was echt een machtig gevoel dat was prachtig. * publiek licht * En dan kom je daar over de snelweg heen en dan kom je je collega's tegen en die staan ook allemaal zo voor het raam van: 'Heuj jongens komop!'. Ja dat is super, dat geeft gewoon zo'n kick en zo'n kippenveldmoment is dat. – JP: ja – Dat je eindelijk eens een keer met elkaar een statement maakt van jongens we zijn het gewoon echt zat, we willen meer waardering voor hetgeen waar we alle dagen druk voor zijn. We zijn gewoon alle dagen druk om veilig en goed voedsel te produceren met elkaar, maar we hebben niet alle dagen de tijd om naar Den Haag te gaan en ook dat duidelijk te maken. Maar vandaag hebben we daar de tijd voor genomen! Het was super.

JP: Het was een fijne dag als ik het zo hoor?

BR: Ja

JP: Agnes Agnes Lensing. Uh Melkveehouder hè?

AL: Ja

JP: We kennen jou allemaal natuurlijk van het programma Boer Zoekt Vrouw

AL: ja

JP: wat wat.. ook even dezelfde vraag: Wat was het voor dag?

AL: Ja, gigantisch. Dit is echt dit moet je ooit in je leven meegemaakt hebben, want dit vergeet je je leven lang niet meer – JP: ja – die saamhorigheid en dat we gewoon weer.. De politiek heeft ons de laatste jaren gewoon gigantisch uitgespeeld inclusief exclusief oud jong noem het allemaal maar op alle keurmerken van voedsel die je maar hebt en vandaag was het gewoon weer: we zijn met z'n allen voedselproducent en we zijn de beste ter wereld en dat moeten we laten horen en ja dat was echt super. Heel ontroerend.

JP: Ja. Naast jou zit Sieta van Keipema uh melkveehouder, maar ook actievoeder hè?

SK: ja, ja, ja wat langer ja

JP: En wat was voor u de slogan van de dag eigenlijk?

SK: Uh we laten ons niet meer wegzetten en dat hebben al die trekkers ook bewezen die zijn gewoon overall doorheen gegaan en hebben zich niet van het Malieveld af laten houden. Dertig jaar geleden zetten ze de boeren op een industrieterreintje en we zeiden: 'dat pikken we niet. Wij komen op het Malieveld en jullie zullen ons zien en zullen ons horen'. En ik ben er ontzettend trots op dat dat ook zo fijn is gegaan, er was een geweldige sfeer helemaal geen gedoe. Ach, die paar hekjes kom op. Het was een prachtig gezicht.

JP: Ik geloof dat de politie niet helemaal op zo'n grote opkomst had gerekend hè?

SK: Nee, maar dat is ook een beetje hun eigen schuld. Daar hebben we steeds voor gewaarschuwd ook van dat ze het beter moesten coördineren, maar ze dachten: 'Nou dat houdt met een paar honderd misschien wel op en dat is ook heel lang zo gehouden in de media'. Ja, wij wisten wel beter, maar we wisten ook dat het min of meer toch ook een wilde actie zou zijn waar veel meer mensen op af zouden komen – JP: ja - dan verwacht.

JP: Lars. Lars Kregel. Ook melkveehouder met de trekker naar Den Haag. Hoelaat sta je dan op?

LR: Uh ik ben vanmorgen om half vijf opgestaan. En toen heb ik mijn brood gesmeerd in mijn broodtrommeltje gedaan uh met een koelboxje mee op de trekker en zijn we eerst naar Kampen naar een kameraat van ons gegaan Daar zijn alle boeren van Texel ook naar toegekomen. Daar zijn we toen met een hele kolonne 75 trekkers naar Beverwijk toe gereden en daar kwamen nog uh een 78 trekkers uit de Beemster ook vandaan en toen zijn we zo door de Velzentunnel gegaan en de A22 op naar de A44 en daar ging de groep uit elkaar, want het liep een beetje spaak met het verkeer. – JP: ja – Dus de ene groep ging wel via de 44 en de andere groep uh mijn groep dan hebben we tenminste de groep waar ik bij reed gingen via het strand van Wassenaar naar Scheveningen en daar zijn we toen op gegaan.

JP: Lekker strandtochtje erbij ook nog?

LR: Ja hoor!

JP: Hoe waren de reacties onderweg?

LR: Nou uh echt boven verwachting. Iedereen zwaaien en toeteren enne duimpjes omhoog van uh iedereen goeie reacties enzo – JP: ja – en we spraken ook mensen die gewoon stilstonden naast de weg en de andere kant stond ook stil en stonden allemaal te kijken en we het is een keer tijd dat we dat dat er wat gebeurd en ook gewoon mensen van ja ik moet naar Den Haag om 8 uur beginnen, het is nu half 11 en het boeit me geen reet. Ja, dat is toch mooi.

JP: Marije jij bent ook op de trekker gegaan hè? Hoelaat stapte jij op vanochtend?

MA: Uh om 7 uur.

JP: Laten we even kijken naar het beeld.

MA: Oh, ja

* instart filmpje *

MA: Even een berichtje vanuit de trekker. We zijn op weg naar Den Haag. Op de radio volgen we continu de berichtgeving en het is goed te horen dat veel mensen ons steunen.

JP: Ja en zo gaat het nog een tijdje door. Uh dat was uh dat zijn allemaal mooie beelden van eigenlijk toch wel ik bedoel zoals jullie hier zitten, zitten jullie hier niet als boze mensen maar eigenlijk als blije mensen die blij zijn dat vandaag een fantastische actie was in ieder geval dat dat allemaal goed is gegaan. Het is eigenlijk begonnen Bart ik geef jou niet overal de schuld van. Bart Kemps schapenhouder, maar het is toch een beetje bij jou begonnen? Want jij hebt eigenlijk op een gegeven moment een appje gehad van jongens: ‘wat gaan we doen?’

BK: Ja en het was eigenlijk een beetje een verhaaltje uit mijn hart en de manier van leven van een boer die zit in mijn hart en dat werd gedragen door nog een paar boeren. Toen stonden we daar ja.

JP: Want wat was het moment van jou van nu ben ik het zat.

BK: Nou, niet zozeer een moment. Het is een opeenstapeling van wat je dagelijks eh van politici hoort in de media uh dat je je kind eigenlijk niet meer op school durft te laten zeggen op een keer dat je een schapenhouderij hebt uh zo voelt het want ja het wordt niet meer uitgelegd. Kijk en het gaat niet over stikstof of CO2 het gaat gewoon over uhm stabiliteit en evenwicht in het maatschappelijk debat en het eerlijke verhaal van voedsel. Dat willen we vertellen, want kijk iedereen die waardeert ons voedsel en koopt ons voedsel gedachteloos maar kent de wereld erachter niet. Kijk en dat willen we vertellen. - JP: Ja - En dan komen er natuurlijk regeltjes bij en het geneuzel over stikstof en CO2

JP: Nouja, is het alleen maar geneuzel of is dat ook van belang?

BK: Vast.

JP: Ja

BK: Maar daar ging deze dag niet over.

JP: Nee – BK: Nee – toch even. Het lijkt wel door door de massale opkomst alsof ja alsof er iets uit moest alsof er al zo lang iets opgekropt was.

AL: Ja, maar als je al zo veel jaren – JP: ja - het afvoerputje van de maatschappij bent geweest en je – JP: want zo voel je dat? Er worden alle vliegtuigen alles wordt maar gedoogd wat is het honderdduizend vluchten op jaarbasis of nog meer. De Rotterdamse haven laat al die cruiseschepen maar aankomen. Wij zijn de enigste sector die CO2 en stikstof vastleggen en die aan al onze doelstellingen die uh voor ons gesteld zijn al voortijdig uh voldoen en nog is het niet goed genoeg. Hè jongens wat willen we dan met z’n allen?

BK: Kijk we willen best vaker komen, maar we hebben allemaal onze bedrijven en het is al een heel ding om weg te gaan en we kunnen Nederland ook niet zonder eten laten zitten. – JP: nee – Dat is ook gewoon lastig – JP: ja -, want dan zijn jullie weer de dupe.

JP: ja

AL: En dat wil ik eigenlijk wat dat betreft wel met z’n allen een compliment geven aan de Nederlandse burgers vandaag – SK: ja – want het is echt chapeau hoe dat die allemaal met ons mee hebben geleefd en er zijn misschien wij hoorden vanmiddag op het podium 20% van de Nederlanders die uh door de media tegen uh ons aan het keren zijn, maar er is gewoon 80% die gewoon achter ons staat en uh heel erg dankjewel dat we deze kans hebben gekregen om het op zo’n manier te mogen doen, toch?

BK: Meer dan 90% hoor.

JP: Okee meer dan 90% staat achter jullie

AL: Ja

JP: Dat hebben jullie ook zo ervaren zeiden jullie ook zo eigenlijk wel ook hè de reacties waren uh vrolijk enne optimistisch in die zin?

BR: Klopt

JP: Laten we even gaan naar uhm wat serieuzere zaken die plaatsvonden bijvoorbeeld op het podium uhm Bart waar jij ook stond en jij sprak – BK: oeh ik kijk wel heel serieus – ja. Je sprak Carola Schouten toe .Jullie kennen elkaar hè?

BK: Ja, van vroeger min of meer ja.

JP: Wat bedoel je met vroeger min of meer?

BK: Nouja dikke twintig jaar geleden bijna vijfentwintig en toen hadden we inderdaad een beetje dezelfde vriendenkring, de vrienden waarmee ik omging zaten bij haar in de klas en we gingen naar dezelfde feestjes enne gelegenheden ja.

JP: ja

BK: Maar niet zo kennen kennen dat ik nu daar denk van: ‘hey dat was Carola van vroeger dat niet’.

JP: Nee. Het was duidelijk de Carola van nu als we zo naar je luisteren, luister maar even

* instart fragment *

BK: Wat heeft u er een puinhoop van gemaakt! * gejuich * Wat heeft u een chaos aangericht * gejuich * U hebt met uw beleid het grootste boerenprotest in de Nederlandse geschiedenis veroorzaakt. * gejuich * Toen u twee jaar geleden begon, beloofde u ons duidelijkheid en minder regelgeving. Maar nooit was de onduidelijkheid en chaos en regelgeving groter dan nu. Wij zijn er klaar mee Minister Schouten * gejuich *

JP: Ja, bart laten we er even een paar dingen uitpakken. Als je zegt het gaat over imago hè daar hebben jullie het net al even over gehad uhm van wij worden altijd maar weer een beetje aangekeken alsof we het allemaal niet goed doen. Het gaat over milieu daar hebben we het ook over gehad en komen we zo nog over te spreken, maar het gaat ook over jullie ergernis aan regelgeving en daar wil ik even mee beginnen. Johan, Johan Barendrecht je bent akkerbouwer uhm kun je een voorbeeld geven van milieuregels die jij ervaart?

JB: Eh nouja er zijn er veel en ik denk dat wij als sector niet bij voorbaat tegen milieuregels zijn, maar we zijn denk ik tegen de willekeurigheid en de ongelijkheid in milieuregels en wij ervaren bijvoorbeeld dat wij als ik als akkerbouwer uh bepaalde gewasbeschermingsmiddelen in Nederland niet meer mag gebruiken doordat wij dat als Nederland geen goed idee vinden, maar dat er vervolgens wel bijvoorbeeld producten in het supermarkt liggen uit het buitenland waar die middelen wel in gebruikt zijn. Ik denk dat we dat deze dag even aanstippen dat dat geen eerlijke strijd is en dat we daar eenheid in willen, zodat we ook gewoon eerlijk concurreren met onze collega's in het buitenland. En ja die voorbeelden frustreren denk ik de sector heel erg – JP: juist – en daar hebben we vandaag proberen voor op te komen.

JP: Zodat je bij zo'n concurrentie gelijk spel hebt?

JB: Ja, eens.

JP: Marije uhm melkveehouderij. Hoeveel investeer jij in het milieu? Om het schoner te krijgen?

MA: Ja eh een heel mooi voorbeeld wat ik echt letterlijk geïnvesteerd heb in ammoniakreductie is een bepaald soort roosters dat kostte mij 60.000 euro meer bij het bouwen van de stallen. En dat is best veel geld zeker als jonge boer om dat zo te investeren. En nu ja kom je er eigenlijk achter dat het dus niet genoeg is dat je andere dingen moet gaan investeren voor dezelfde ammoniakreductie. Dan denk je: waar houdt het op? Die ruimte heb ik helemaal niet om te bewegen, dus ja..

JP: Jij hebt het bedrijf van je vader overgenomen hè een jaar op twee geleden dacht ik?

MA: Ja, klopt

JP: Dus jij bent opgegroeid uh op het bedrijf – MA: Ja – ik kan me voorstellen dat je al heel vaak van je vader hebt gehoord van: ‘Oh daar gaan we weer! Nu moet ik weer dit, nu moet ik weer dat.’ – MA: Ja – ik zou me ook heel goed kunnen voorstellen dat je denkt: ‘Nou pa, ik ga wat anders doen!’.

MA: Nee, ja als ik uh nouja ik zag net ook een foto van mijn eerste koe en ik was toen 19 op die foto. – JP: en ja als je die liefde voor die dieren hebt en je komt 's avonds in de stal en ze staan allemaal te vreten dan geeft dat echt een stuk bezieling en ah daar heb je d'r! * lacht * ahh Greetje. – JP: ja – En daar wilde ik heel graag mee verder met het levenswerk van onze familie, dat is al jaren een gezinsbedrijf. Dus ik ben ook heel blij dat ik het doe hoor het is echt niet dat het allemaal ellende is, maar het is wel echt dat je denkt: ‘ja hoe moet ik verder als dat allemaal op je afkomt’ en je hebt eigenlijk helemaal geen ruimte om te bewegen en financieel niet en ook niet qua alle regeltjes die er zijn ja dan is het wel heel fijn dat we nu op zo'n dag met z'n allen dat hebben kunnen laten horen.

JP: Ja. Bernie uhm jij bent jouw vrouw Esther zit naast je. Jullie hebben ook een melkveehouderij hè?

BM: ja klopt.

JP: Zijn de regels streng voor jullie?

BM: Nou zijn de regels te streng? Het is lastig om je steeds aan te passen aan de steeds wijzigende wet- en regelgeving – JP: ja – Kijk, wij willen best wet- en regelgeving hebben en er moet ook wet- en regelgeving zijn zo eerlijk ben ik ook. Maar het moet niet zo zijn dat de inkt nog niet droog is van de ene regel en de andere ligt alweer in de maak. En daar word je gewoon hartstikke flauw van. En je weet dan gewoon niet meer, je kunt dan gewoon niet meer een doel stellen waar je echt naar toe wilt met je bedrijf en ik denk dat nou 100% van de veehouders bereid is om concessies te doen in het een of het ander, maar wees dan ook een keer duidelijk en stel dan duidelijke grenzen aan mensen en zorg dat die een perspectief hebben met hun bedrijf zodat die weten van

hier kun je naartoe werken. En dat perspectief wordt maar steeds niet geboden omdat er steeds weer een wijziging plaatsvindt en dat maakt het zo frustrerend. En daar komt nog bij op dat je dagelijks in de media gewoon een verhaal leest waarbij je denkt: wat hebben wij nou weer fout gedaan?'. En worden wij weer weggezet als activisten of als milieuvvervuiler uhm ja en dat vreet denk ik een keer aan je en en die druppel die liep over toen Tjeerd de Groot meende te zeggen dat de veestapel gehalveerd moest worden en toen had ik zelf ook zoiets van: 'maar nou is de maat ook vol het houdt een keer op!' haha

JP: Ja uh de Groot is woordvoerder van D66 hè politicus en daar komen we nu ook bij bij de politici, want ja jullie gaan naar Den Haag natuurlijk omdat je een beetje lekker kan parkeren daar op het Malieveld dat is een fantastische plek en bovendien kan je nog lekker uitwijken naar het strand wat jullie hebben gedaan, maar vooral natuurlijk omdat daar de politici eh zitten eh Xander en dat zijn de mannen en vrouwen die het beleid maken in ons land. En die met name zoals we toch wel hier nu in de breedte hebben gehoord kennelijk met allerlei regels aankomen waarbij net gezegd werd: de inkt van de regel is nog niet droog of de andere regel komt er alweer aan. Die die waren vermoedelijk heel moedig vandaag toen deze optocht eraan kwam?

XW: Nee, niet echt er was veel begrip voor de boeren, dat zegt dan natuurlijk iedereen dan. Het is ook wel een moment om je misschien als politieke partij te profileren hè om te laten horen dat je het eens bent met de boeren een voorbeeld daarvan was natuurlijk Kees van der Staaij van de SGP die komt vaak op voor de boeren die was het eerste op het Malieveld. En daarna kwam ook ehm Geert Wilders en die klom zelfs bovenop een trekker.

JP: Laten we ff kijken

* instart filmpje *

GW: Jullie zijn de helden van Nederland! * gejuich * Luister. Als het gaat om het stikstof hebben jullie, de Nederlandse boeren, de afgelopen jaren het stikstofuitstoot al gigantisch doen dalen. Gigantische prestatie geleverd! En in plaats van dat je daar een compliment voor krijgt zegt Den Haag dat de boeren moeten boeten. En ik zeg jullie: 'De boeren moeten niet boeten, Den Haag moet boeten!'. * gejuich *

JP: Ja hij is. Hij is me een beetje ontgaan, maar Wilders is dus een eh heeft een warm hart voor de boeren.

XW: Ja uhm dat was het is sowieso een opvallend fragment vind ik, want hij was natuurlijk wel handig om dat op het begin van de dag te doen hè dan heeft dat de hele dag aandacht en hij kreeg natuurlijk eh ja eh gejuich. De boodschap viel goed, maar als je dan inderdaad terug gaat kijken wat de PVV vindt van he de veeteelt dan komt men voor het laatst in hun verkiezingsprogramma van 2012 iets van tegen eh want in 2017 stond er helemaal niks over. De bio-industrie heeft wat de PVV betreft z'n langste tijd gehad. De consument zal er hopelijk snel voor zorgen dat deze snel tot het verleden behoort. Om maar even aan te tonen dat partijen vandaag ook best wel opportunistisch reageren en Geert Wilders was daar niet de enige in – JP: Nee – maar wel weer de beste!

JP: Ja hahaha. Ze waren allemaal wel opportunistisch bedoel je, of niet?

XW: Ja best wel vond ik. – JP: ja – Iedereen in het tonen van het begrip en ehm ik denk dat het uiteindelijk wel zo is dat de boeren in hun onzekere situatie naar Den Haag zijn gekomen van: 'Wat gaat het kabinet nou beslissen want die stikstof en die onzekerheid is er aan het einde van de dag nog steeds'. Die is misschien zelfs wel groter geworden.

JP: Ja. Nu zei Berny net al van ehh toen die Tjeerd van D66 zei van eh de helft eh moet maar gesaneerd worden. Toen was voor mij de druppel. Toen eh nu ben ik er klaar mee. Die was er wel vandaag, Tjeerd. En een ander iemand Jesse Klaver van Groenlinks die toch ten opzichte van de boeren vrij pittige uitspraken doet, die was er ook.

XW: Die partijen deden niet mee om de populariteitsprijs.

JP: Nee, nee.. maar ze stonden wel op het podium dus laten we toch even naar ze luisteren en kijken.

* instart filmpje *

JK: En u mag de rug mij toekeren, u mag uw middelvinger opsteken u mag het totaal niet met mij eens zijn. Ik zal altijd blijven vechten voor een agrarische sector die wel werkt.

TG: Niet alleen jullie zelf, het gaat ook slecht met de natuur. En we moeten in dit land zorgen voor schoon water..

BK: Ik had gezegd twee zinnen en hij is er ver overheen * gejuich *

JP: Ik ben blij dat je niet in het onderwijs zit, Bart. Je bent behoorlijk streng!

BK: Als ik een afspraak maak ja en ik heb die buiten met hem gemaakt. – JP: ja – hij mag blij zijn dat hij één woordje mag spreken, hij mocht twee zinnen. Maar dan ook er nog niet aan houden. Ik vind dat nergens op slaan

XW: Maar anderen waren ook wel wat langer van stof

BK: Ik had met hem een afspraak.

XW: Okee, want waarom..

BK: Die had ik buiten gemaakt.

XW: Waarom mocht hij niet wat langer?

BK: Dat maakt toch niet uit? Ik heb daar mijn eigen redenen voor. Kijk het is onze demonstratie hij hoeft daar voor ons geen statement te maken.

XW: Ik vond juist de kracht van de demonstratie dat die in de – BK: ja – sfeer ging waarin die ging. En dat dus ook mensen die het niet met de boeren eens waren konden vertellen wat zij wilden.

BK: Ja. Ik denk dat eh de boeren die daar stonden geen behoefte hadden aan een verhaal van hem verder.

XW: Ook bijvoorbeeld omdat je bang was dat het dan uit de hand zou lopen?

BK: Nee, nee absoluut niet. Nee, ik vind als ik een afspraak met iemand maak, hij mag wat zeggen, want hij heeft van tevoren drie keer gebeld en zijn woordvoerder ook want hij wil het podium pakken nou daar hadden we gewoon geen zin in. En dat geldt voor al die anderen ook eh. Thierry Baudet wou ook zijn podium pakken. Nee, dit is ons podium – JP: ja – dit is ons verhaal en niet zijn verhaal.

XW: Eigenlijk wilden jullie de politiek helemaal niet..?

BK: Oh jawel! Ze mogen luisteren. Kijk wij komen vertellen hoe wij als experts van de agrarische sector hoe wij willen als voedselmakers van Nederland hoe landbouw in Nederland bedreven moet worden. Wij zijn de experts. De politici zijn daar ver vandaan gegroeid. En dat is – JP: ja – de boodschap. Nou, die hebben we gebracht.

JP: Er zaten wel veel politici op het podium die die hebben we ook allemaal kunnen zien zitten daar op de eerste rij zag ik een heel rijtje Forum voor Democratie zitten bijvoorbeeld. Eh wie er ook sprak en dat is natuurlijk opzich ook wel vrij logisch dat is want hij is er nogal nauw bij betrokken en dat is eh eh de verantwoordelijke Minister Carola Schouten. Laten we even naar haar luisteren

* instart filmpje *

CS: Mijn uitgangspunt is dat boeren die willen blijven boeren en hun bedrijven over willen geven aan hun zonen of hun dochters, dat dat kan blijven. En we gaan jullie helpen ook klaar te zijn voor de toekomst. En zolang als ik Minister van Landbouw ben betekent dat ook dat er wat mij betreft geen halvering van de veestapel komt * gejuich *

JP: Ja, dat wordt kennelijk als een soort van geruststelling ervaren eh maar het lag toch eigenlijk nooit in het Kabinetsplan?

XW: Nee, dit is wel een vrij gemakkelijke toezegging, want het was inderdaad geen plan. D66 heeft het inderdaad een keer wild geroepen in de ochtendkrant. Daarmee echt heel veel kwaad bloed gezet hebben we vandaag duidelijk – JP: ja – gemerkt. Maar de rest van de coalitiepartijen heeft eigenlijk vanaf het begin gezegd: ‘dat is uitgesloten’ en ook Remkes vorige week, zei: ‘zo’n algemene maatregelen moeten we niet doen, we moeten heel erg regionaal gaan kijken naar oplossingen’.

JP: Ja, want..

AL: Ja, want daarom – JP: Oh sorry – is het denk ik ook zo belangrijk dat we nu een Minister van Landbouw hebben – JP: ja – want de vorige regering met onze leuke Staatssecretaris meneer van Dam – JP: ja – die heeft ervoor gezorgd dat al deze – JP: ja – shit eigenlijk eh begonnen is.

JP: ja

XW: Maar dat vond ik ook nog wel opvallend hè want jij sprak – AL: ja – Minister Schouten erop aan Schouten voor haar was dat best pijnlijk want ze wilde haar partij de Christen Unie wilden die Minister terug en wat gaan doen voor die boeren en die frustratie is in jaren opgebouwd, maar een andere oud-staatssecretaris van Landbouw Henk Bleeker die kwam direct na haar – AL: ja – en die pakte gelijk het podium om zich te laten toejuichen door boeren.

JP: Ja, zullen we even luisteren naar Bleeker? Dan hebben we dat meteen gehad.

* instart filmpje *

HB: Beste mensen. Laat je niet provoceren vandaag. Laat je niet door een handvol loserige veganisten of dierenactivisten * gejuich * op de kast jagen. Kijk op en neer!

JP: Zo. ‘Loserige veganisten of dierenactivisten’ dat is een partijgenoot van u Jacco Geurts.

JG: Nou hij heeft in zekere zin ook wel gelijk, want ik was laatst in Boxtel waar activisten een stal hebben bezet, open gebroken en naar binnen zijn gegaan en dat is ook één van de druppels waar de boeren gewoon ja – AL: ja – dat absoluut niet meer accepteren. En ik heb vandaag ook gewoon gezegd dat ik volgende week bij de landbouwbegroting uh ook een pleidooi ga houden over het verzwaren van straffen als de boeren getroffen worden op hun erf en alle andere zin.

JP: Juist en u was er vandaag ook. U bent lid van het CDA, regeringspartij: wat had u de boeren te bieden?

JG: Nou, dit punt dat ik aangegeven heb. Eh het andere punt is eh ik eh zolang ik in de Tweede Kamer zit werk ik niet mee aan gedwongen eh krimp van de veestapel. En eh dat heb ik vandaag ook helder gemaakt. En ehm kijk we hebben afspraken gemaakt in het regeerakkoord rondom warme sanering van de varkenshouderij – JP: ja - ; dat is op vrijwillige basis. We hebben in het Klimaatakkoord afspraken gemaakt rondom de Natura2000 en het veenheidegebied op vrijwillige basis. En ik ga gewoon niet meemaken dat er weer dingen verzonnen worden die eh gewoon generiek iedereen met een kaasschaaf gewoon weer een aantal koeien of varkens moeten inleveren omdat

JP: de warme sanering wordt over de algemeenheid van gezegd dat is iets waar je mee akkoord gaat en waarmee het op een manier gebeurt waarmee iedereen daar tevreden over is en als dat niet zo is, dan zegt u: dan maak ik dat niet mee en dan stap u uit de partij of wat wat?

JG: Nou, nee. Ik ga kijken wat ik in de Tweede Kamer kan doen en doe dat met hart en ziel om ervoor te zorgen dat onze boeren en tuinders en vissers – JP: ja – eh ik heb hier gewoon duidelijk gemaakt: ook hier een streep getrokken en dat is ook een waarschuwing naar andere coalitiepartners: eh we gaan geen gedwongen sanering doen

JP: Okee en mevrouw Ouwehand u bent van de Partij van de Dieren uhm de vraag is natuurlijk. Dit is een groot, breed gedragen protest wat er vandaag was – EO: ja – we hebben gezien dat dat dat ook door de buitenlui om het maar even zo te zeggen ook met optimisme is omarmd eigenlijk. Iedereen voelt dat er wat aan de hand is – EO: ja – en dat er iets moet gebeuren. De vraag is dan dan ga je met z'n allen althans jullie gaan met z'n allen naar Den Haag toe. Wat heeft dat dan politiek gezien uitgehaald?

EO: Nou ja ik denk dat het klopt dat niemand in Nederland tegen boeren is maar dat de landbouw als geheel ver buiten alle grenzen gaat die de natuur en het milieu en het klimaat ook aankunnen. Dus het systeem als geheel dat is iets waar de meerderheid in de politiek van wegkijkt, dus ik ben ook eh zo verbaasd dat jij Agnes zegt dat uh het is begonnen met van Dam terwijl toch ook het CDA is geweest die eh heeft bedacht dat deze programatische aanpak stikstof, terwijl we ervoor gewaarschuwd zijn, dat dat niet gaat werken. Het CDA heeft dit verzonnen. En op de vraag, maar wat gebeurt er dan als de rechter dat onderuit haalt en alle ondernemers komen in onzekerheid; wie moet daar voor bloeden? Moeten de ondernemers hun vergunning weer inleveren of moet de belastingbetaler met grote aardkoopsommen komen? Dat het antwoord van het CDA was: 'Nou dat zien we dan wel weer, daar hebben die bedrijven daar lekker 10 jaar van geprofiteerd. Kijk als je duidelijkheid wilt, en dat begrijp ik goed, eh dan moeten we ook onder ogen zien wat een houdbare omvang is van het aantal dieren in Nederland en zolang de politiek weg blijft lopen voor die discussie kan ik jullie een ding beloven: dan krijg je die duidelijk gewoon niet.

JG: Maar dat is een redelijke bedreiging die je nu naar de boeren uit nu.

EO: Een bedreiging?

JG: Ja!

JP: Hoezo dreiging?

JG: Nou kijk eh de Partij van de Dieren wil gewoon 70 tot 90% van de veehouderij liefst 100% van de veehouderij Nederland uithebben. Wees daar dan eerlijk over!

EO: 70% en zou je

JG: Zou je de veehouderij uit Nederland willen hebben dan laten we de mensen nog lekker een stukje vlees eten of moeten we alles laten importeren uit het buitenland?

AL: Maar waarom moet dat vee-aantal zo naar beneden? Als ik vandaag in de trein Amsterdam en Den Haag binnenrijd dan denk ik van er staan daar gebouwen torenhoog er zitten allemaal mensen in een stapeltje op elkaar gepropt nou die hebben het goed voor elkaar! Als jij aan mijn koeien vraagt – JP: dat zijn de mega-stallen in Den Haag bedoel je dan? – ja nou bijvoorbeeld. Als ik vervolgens met die mensen ga praten van joh hoe voel jij je als je in jouw flatje woont? Nou, iedereen heeft het goed naar zijn zin. Ga met mijn koeien op stal praten en ik weet zeker dat elke koe tevreden is over de manier waarop die bij ons gehuisvest wordt en zoals die bij andere boeren in Nederland gehuisvest wordt. Het probleem zit niet in het buitengebied, het probleem zit in de stad. * applaus * En ook als je de kaarten ziet van stikstof het Randstad gebied daar daar zit de hoeveelheid de concentratie is veel te hoog en daar zitten de problemen.

JP: Ja, Esther Ouwehand de vervuiling zit hem eigenlijk gewoon in de stad en niet in het buitengebied.

EO: Nouja, ik denk dat het dat het jullie ook echt niet gaat helpen als we de feiten onder tafel blijven houden.

AL: Nee, je moet de juiste feiten op tafel krijgen.

SK: de feiten zijn dat onze aantallen koeien op 1950 hè, hetzelfde aantal koeien dus wat nou aantal groei? Wat nou buiten de grenzen? Wij zijn alleen maar gekrompen de afgelopen twee jaren zijn wij ook gekrompen en ga eens een keer meten in plaats van met modelletjes en berekeningen jullie eigen verhaal te vertellen wat vervolgens ook door het RIVM geeft geen openheid van zaken, dus die lopen nu tegen een rechtszaak aan en dat is de staat van Nederland

JP: Maar Sieta het aantal dieren he, sorry ik kom er even tussen, maar het aantal dieren of het nu gaat over koeien, varkens of pluimvee dat is daar kun je toch niet mee chanderen dat is toch gewoon een kwestie van.. tellen

SK: Ja maar die die varkens en kippen zitten in stallen die luchtwassers hebben. Daar komt helemaal geen ammoniak uit de stal. Wij moeten eens een keer op feiten gaan praten en praat dan eens een keer met die boeren en niet elke keer over de boeren en niet elke keer met modelletjes en als het allemaal maar leuk klinkt hier in de stad dan denken ze: 'Okee, ja', maar hier gaan de mensen dood hè van de luchtverontreiniging in de Randstad. 12.000 mensen per jaar. 800.000 in Europa. Tatasteel die stoot graffietregels uit, loodvergiftiging hier dat is de Randstad, dat is gewoon een grote zwijnenstal in Europa. Bij ons is de schone lucht hoor ondanks de koeien buiten, wij hebben geen ammoniak in de lucht ik heb frisse lucht en ook geen astma, zoals alle kinderen hier.

JP: Duidelijk

EO: Maar dan de cijfers. We weten al en het zijn niet de dierenrechtenactivisten geweest, ik bedoel ik zou Herman Wijffels geen activist voor milieu of dierenrechten willen noemen en Kees Veerman van het CDA ook niet, die al in 2001 en 2002 en 2003 zeiden dit systeem is vastgelopen. De intensieve veehouderij zoals we hem nu kennen, kan straks niet meer.

AL: Ga eens kijken hoe onze sector al verandert is.

EO: Er is door het burgerinitiatief uitgerekend, het landbouweconomisch instituut..

JP: Laat mevrouw Ouwehand even haar zin afmaken

EO: Uitgerekend door het landbouwinstituut dat de milieudoelen en de natuurdoelen van de overheid zelf en dat was voor de partij van de dieren was opgericht, gewoon doelen die de overheid moet halen, dat je die niet gaat halen met deze veestapel. En de uitkomst van de berekeningen was dat je geleidelijk naar een krimp van 70% moet. Wat heeft het CDA en consorten gedaan? Al die rapporten aan de kant geschoven, waardoor het nu alsnog moet. Er zijn kostbare jaren verloren gegaan om boeren te helpen omschakelen naar een landbouw die wel past binnen de natuur en milieugrenzen. En als we dat aan de kant blijven schuiven dan helpt het jullie feitelijk echt niet.

JG: Het is natuurlijk feitelijke onzin dat je elke keer decennia geleden mensen erbij haalt in de tussentijd is er heel veel veranderd: meer ruimte voor een varken, pluimvee loopt buiten eh emissie is gereduceerd, dieren aantallen zijn gereduceerd. Ook met dat regeerakkoord in de hand gaan er nog wat minder varkens komen.

JP: Zegt u dat er eigenlijk geen probleem is?

JG: Ik zeg niet dat er geen probleem is, alleen mevrouw Ouwehand schetst altijd van uhm de boeren hebben niks gedaan. Zo wordt dat in ieder geval bij mij ontvangen – EO: Nee, dat zeg ik niet – en zo wordt het bij de boeren ook ontvangen. En dan kun je wel zeggen van ik spreek de boeren daar niet op aan, maar het komt wel zo binnen. Ga eens praten met boeren! Ik heb laatst in een televisie-uitzending met je gezeten; heb ik gezegd ik breng de boeren mee breng jij de activisten mee en ik heb mijn hand aan je gereikt, maar je hebt hem niet aangepakt. En zo blijven we tegenover elkaar staan. En ik zeg het nog een keer, tegen mevrouw Ouwehand, de nieuwe fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren; ik reik mijn hand uit, ik breng de boeren mee je hebt vandaag gezien hoeveel het er kunnen zijn * hahaha * breng jij de activisten mee?

BK: Ho ho die eer heb jij niet he?! * hahaha *

JP: Ik dacht ook Jaco ik geloof niet dat jij de boeren..

JG: Dat wil ik ook absoluut niet uh uh uitdragen maar ik heb ongelofelijk veel respect – BK: straks is jullie protestje! – voor wat er vandaag gebeurd is. Wat ze daar neergezet hebben. Gisteravond ik zag de beelden van de trekkers op de ferry van Texel naar het vasteland en het was een kippenveldmoment.

JP: Juist. Ik wil toch nog even weten eh ik vraag het maar even aan jou, Bart. Als je het goed vindt omdat jij toch een van de mannen bent die dit voor elkaar heeft gekregen. – BK: hm hm -. Wat heeft dit nou eigenlijk even los van solidariteit en alles, maar wat heeft dit nou politiek gezien opgeleverd vandaag?

BK: Kijk nu uhm merk ik dat deze tafel ook weer gaat verzanden in debat tussen milieuvervuiling, stikstof, CO2, maar dat is niet de boodschap. De boodschap is: balans in het maatschappelijke debat. Kijk mevrouw Ouwehand spreekt namens 0,7% van de bevolking die geen dierhouderijen in Nederland wil bij voorkeur. 0,7% -

JP: hm hm – hoeveel podium krijgt dat in het maatschappelijk debat? Kijk daar willen wij evenwicht in. Wij willen vertellen hoe we onze dieren houden op wat voor manier. Iedereen eet heerlijk een veilig Nederlands product, we willen vertellen hoe onze gewassen geteelt worden, zodat die boer-burgerkloof gewoon verkleind wordt. En kijk daar is een plan gepresenteerd aan Minister Schouten daar hebben we 17,5 mln per jaar voor nodig gedurende 5 jaar en dat is helemaal duidelijk uitgewerkt. En zij gaat daar binnen twee weken op reageren – EO: en als ik jou nou vertel – en dat gaat dan eh gewoon over de brede zin dat de burger weer betrokken wordt bij het voedsel dat hij eet en leert dat hij ook niet voor het goedkoopste gaat wat uit het buitenland komt. Wij willen geen vlees uit Brazilië en tomaten uit Spanje. Kijk die tomaten uit Nederland; heb je een dubbele CO2 winst – JP: hm hm – ja? Uhm waarom gebeurd dat nog niet?

EO: Als ik jou nou vertel dat vlees uit Brazilië – BK: hm hm – dat die deal tussen eh Europa en Brazilië – BK: ja - en andere Zuid-Amerikaanse landen dat een boerenpartij als het CDA dat gewoon steunt

BK: Nee, nou moet je niet daar wijzen! Dan moet je het zelf oplossen.

EO: Partij voor de Dieren voert het verzet aan tegen dat soort vrijhandelsverdragen.

BK: Ja nou regel dat dan geef ik je de hand dan zijn we al een stapje verder.

AL: Het punt dat vandaag gemaakt is, is dat alle mensen in Nederland zijn ontzettend trots op de boeren, de boeren zelf maar ook mensen daar omheen. En de boeren hebben de passie in zich eh om zo'n demonstratie naar voren te halen ja en dat is toch alleen maar te waarderen?

JP: Wanneer is de volgende?

SK: Als het nodig is.

BR: Goeie vraag, Jeroen. Het is eigenlijk heel simpel hè. Je kunt vanalles bedenken, maar als je goed nadenkt hè en ik durf best tegen Esther Ouwehand te zeggen, doe mij in een garage met twee koeien en ik leg daar mijn luchtbed bij en ik ga daar slapen. En dan zij mag met twee auto's in de garage gaan staan, dan gaan we kijken wie het langste volhoudt. Ik denk dat ik in twee dagen rustig de garage weer uitloop en dat vraag ik me af van haar. So.. dat is gewoon boerenverstand hè? – AL: Ja – Je moet soms gewoon je boerenverstand gebruiken.

EO: ik heb twee fietsen! * gejuich *

JP: Dit is een discussie die die niet werkelijk is gegaan over over milieu of wat dan ook maar meer over imago en kijken op een andere manier naar de mensen die zorgen voor het eten hier in ons land. En die discussie zal vaker gevoerd worden op verschillende podia, denk ik. Dat is, is dat misschien de winst, Xander?

XW: ja, ja alle politici zijn eh weer alert, maar ze moeten nu met dat stikstofprobleem nog steeds aan de slag en daarvoor zullen ze ook naar de landbouw en veeteelt gaan kijken. En ehm het probleem is niet heel eenvoudig –

JP: nee – dus ze zijn daar nog wel een paar weken mee bezig.

JP: Goed. Dankjulliewel voor jullie komst hier naartoe!

Fragment 3 [1min]

DWDD, NPO1, 01-10-2019

Humberto Tan over mooiste boerenprotest in Ommen

Sprekers: Humberto Tan – tafelgast (HT), Matthijs van Nieuwkerk – Presentator (MN)

MN: De avond begint, zeg het maar.

HT: Ja ik sluit aan bij het gevoel van de dag, want de boeren hebben natuurlijk een enorm groot protest opgezet. Langste file ooit uh opstoppingen, ook daar ook trouwens CO2-schade maar goed maar ik snap de emotie en gevoelens. Maar de mooiste demonstratie, voor de boeren, vond ik was in Ommen. Want in Ommen heb je een agrarische school en de kinderen van Ommen van de basisschool, gingen ook op hun trekker naar school.

MN: Okee

HT: En die deden dat op echt werkelijk fabuleuze manier en daar hebben we beeld van en wat je ziet:

* instart filmpje *

HT: Is een optocht.. * hahaha * dit is toch? Dit is toch een protest; het beste protest aller tijden? En CO2-neutraal

MN: En CO2-neutraal! Aan tafel..

Fragment 4 [22min]

DWDD, NPO1, 01-10-2019

Boerenprotest in Den Haag

Sprekers: Matthijs van Nieuwkerk – Presentator (MN), Jesse Klaver – Fractievoorzitter GroenLinks (JK), Erik Luiten – melkveehouder (EL), Ben Hooyer – varkenshouder (BH), Humberto Tan – Tafelgast (HT), Simone Weimans – presentatrice NOS (SW), voorbijganger NOS (VO), Boer 3 (BO3), Boer 4 (BO4), Verslaggever NOS (VE2), Verslaggever TV West (VE3), Boer 5 (BO5), Geert Wilders – Fractievoorzitter PVV (GW)

MN: Aan tafel Jesse Klaver, varkensboer Ben Hoover en melkveehouder Erik Luiten. Het grote nieuws vandaag; een armada van trekkers leggen op weg naar het Malieveld het verkeer in Nederland totaal plat. De boeren zijn boos. Ze hebben de laatste jaren het gevoel dat ze met steeds strengere eisen aan dier- en welzijn en vooral het milieu langzaam worden weggepest. Het regeerakkoord, het klimaatakkoord, de commissie Remkes die drastische maatregelen voorstelt om stikstofproblemen tegen te gaan en op 9 september was daar dan Tjeerd de Groot van D66 die in de kamer zei dat de veestapel moest worden gehalveerd. Allemaal lontjes in een kruitvat, de boer wil waardering, die wil geen afkeuring vandaag was de maat vol

* instart filmpje*

SW: Grote chaos op de wegen. Er staat zeker 1000km file. Er daarmee is het de drukste ochtendspits ooit.

VO: Ja, al die boeren is toch fantastisch?

SW: Honderden boeren zijn vanuit verschillende delen van het land onderweg naar Den Haag zij rijden met maximaal 40 over de snelweg

BO3: En wij krijgen geen waardering van en 17 miljoen Nederlanders uh en niet van politiek Den Haag

BO4: De grote industries laat die maar eens wat doen

SW: Verder eisten de boeren een duidelijker landbouwbeleid op de lange termijn

VE2: Ja, 75 tractoren mogen hier op dat Binnen uh op dat Malieveld staan, dat niet iedereen het daar mee eens was, bleek wel vanochtend

VE3: De politie heeft de binnenstad volledig afgezet. Ja er zijn nogal wat veiligheidsmaatregelen genomen.

BO5: Ja klopt. Maar ik vond ook niet dat ze een verstandige beslissing gedaan hebben om alleen maar 75 trekkers hier toe te laten.

GW: Den Haag moet boeten! * juich *

JK: Zie hoe jullie aangeven dat het niet alleen aan de boeren ligt, maar jullie voelen je genaaid.

CS: Zolang als ik Minister van Landbouw ben, betekent dat ook dat er wat mij betreft geen halvering van de veestapel komt * juich *

BO5: Je ziet veel saamhorigheid en dat maakt ons sterker

MN: Ja, Erik Luijten vee uh melkveehouder, Aalten, 150 koeien. Je zei het net al tegen Humberto uhm 1 uur vannacht vertrokken?

EL: Ja, half 1 vertrokken uh om 1 uur verzameld bij het eerste verzamelpunt; bakje koffie en met uh eerst drie tractoren en vervolgens vast met radstaken een vaste dertig tractoren en bij Arnhem een stop en daar werden het er al 100 tractoren en bij Utrecht werd het ontelbaar. Was het ook voor de politie niet meer te uh goed eh te controleren. Ik moet overigens wel zeggen; complimenten aan de politie op welke manier ze dat vandaag gedaan hebben eh vanaf uur een dat wij ermee in aanraking kwamen met die drie tractoren waren al zes politieagenten die meekeken – MN: hahaha een cordon – bijna een cordon, maar uh dat werd uiteraard omgekeerd een cordon van tractoren uh heel heel goed mee kunnen samenwerken.

MN: Ja uh woedend was je .1 uur 's nachts sta je op, je pakt de trekker, je gaat rijden richting Den Haag omdat je tot in je kruintje vol zit met ..

EL: Nou het is zoals je net weergaf al die opstapelingen van regelgeving dus het gevoel maar ook de werkelijkheid al die regelgeving die zich opstapelt de snelheid die daarin ook zit uh maar dan ook nog een keer en dat doet echt wel pijn. Dat is de framing alsof de landbouwsector alsof wij niet goed zouden zijn voor onze dieren en voor onze landerijen. Juist daar zijn we afhankelijk van om die goed te kunnen verzorgen. Als we die goed verzorgen uhm – MN: hm hm - dan hebben wij het ook goed. Dan is het heel pijnlijk dat het elke keer weggezet wordt bij een incident dat misschien gebeurt, en dat is niet goed te praten, maar dan meteen een hele sector daarmee weggezet wordt dan krijg je het gevoel: 'Ja, maar waar doe je het eigenlijk allemaal voor? Waar doe je het eigenlijk voor?' En dat was..

HT: Geeft u eens antwoord op die vraag. Waar doet u het voor?

EL: Nouja, dan ga je, want je bent boer, boer ben je niet zomaar hè je hebt vaak generaties voor je die op de boerderij geleefd hebben en dan voel je je ook verantwoordelijk voor. Je voelt de verantwoordelijkheid voor voedsel produceren; echt een basisvoorziening voor iedereen; dat geef je niet zomaar op. Tuurlijk denk je ook wel eens van: 'Waarom doe ik het nog?'. Maar je doet het omdat het altijd.. BH: het je passie is. Precies die passie

BH: Het is niet zo in een keer dat je boer wordt. Het is je passie, dus je begint als boer en je eindigt vaak als boer. Het is niet zo dat ik 5 of 10 jaar doe boeren enne dan ga ik wat anders doen; zo werkt het in het boerenleven niet.

HT: Dus het is je leven?

BH: Het is je leven. Het is vaak een familiebedrijf

MN: Ben uhn 600 varkens in Barneveld.

BH: Zeugen ja

MN: Zeugen. Varkens toch?

BH: Ja maar dat zijn zeugen, ja varkens

MN: Varkens, oke. Jij zonder trekker volgens mij, maar gewoon met de bus of met de auto naar Den Haag.

BH: Met de trein!

MN: Met de trein. Met een hoop collega's?

BH: Uh ja, met uhh 20 collega's ja

MN: En wat is goed geformuleerd hoor door Erik, maar wat is jouw reden om te gaan? Dat je dacht en nu is het..

BH: Het is niet alleen de stikstof die er is natuurlijk want dat wordt.. daar zijn we bang voor dat we daar op gekort worden. Maar het gaat om de regelwetgeving waar we al jaren mee te maken hebben. We bezwijken soms onder de druk van de regelwetgeving die is zo veel er komen gewoon zo veel regels bij dat is bijna voor geen boer meer te doen.

MN: Wat was de druppel?

BH: Uh de stikstof nu hè? De halvering van de veestapel

MN: Dat was een opmerking?

BH: Dat was de opmerking en daar was de demonstratie ook door gekomen

MN: Ja. Ik geloof dat die Minister ook al zei dat gaat onder mijn bewind in ieder geval niet gebeuren. Is dat een geruststelling?

BH: uh uh ja ja en nee. – MN: hm hm – het is uhm ze moet zeggen net zoals meneer Klaver zegt uh er moet wat gaan gebeuren, maar wat er gaat gebeuren weet niemand. Maar het gaat waarschijnlijk wel ten koste van ons –

EL: Nouja en dat is het punt van vandaag, dat moet echt een keer klaar zijn

MN: hm hm

BH: en daar zijn we daar zijn we echt klaar voor als je maar een dialoog met ons aangaat dan valt er met ons te praten, maar niet uh politiek Den Haag zeg maar onder Ministers onder elkaar dan gaan ze de buit verdelen van ons. En dat willen we niet

MN: Wat was het voor dag? Uhh Jesse?

JK: Buitengewoon bijzondere dag, vond ik. Dat begon 's ochtends al ik woon zelf zeg maar in een van de stadswijken in Den Haag, daar ook liep het helemaal vol met tractoren en en we hoorden ze al toeteren dus mijn kinderen waren woedend dat ik de kortste weg naar school nam en niet de uitgebreide weg zodat we de tractoren konden zien. Ja, dan kom je op het Malieveld wat vol staat met boeren eh en die boos zijn. Echt tot in het diepst van hun ziel gekrenkt. Eh door de politiek, door mij, door de wijze waarop – MN: je werd uitgefloten – uitgefloten ik kreeg de middelvinger, de rug werd mij toegekeerd.

BH: jaha we stonden in het publiek

HT: je wil het nog steeds doen

BH: Nee, hoor! Nee, hoor!

MN: Laten we even kijken het gebeurde wel

* instart filmpje *

xx: Jesse Klaver van GroenLinks

JK: Ik snap de woede. En ik zie hoe jullie het aangeven dat het niet alleen aan de boeren ligt. En jullie voelen je genaaid en terecht. En u mag de rug mij toekeren, u mag uw middelvinger opsteken u mag het totaal niet met mij eens zijn. Ik zal altijd blijven vechten voor een agrarische sector die wel werkt. Er gaan grote veranderingen komen en het enige dat ik u kan beloven is dat we dat op een manier gaan doen die u zo min mogelijk raakt, maar het gaat u raken en dat is de waarheid.

MN: Ik zie een handje ja

EL: Twee dingen die mij vandaag erg zijn opgevallen is dat hier eh eh een Malieveld vol stond met boeren schouder aan schouder, melkveehouder, akkerbouwer eh eh bollenteler eh varkenshouder pluimveehouder en dat is eh best wel uniek. Het is lange tijd niet gebeurd, politiek houdt denk ik niet van. Die heeft denk ik liever dat het verdeelt is, dat is makkelijker dan gaan zij besluiten. En nu staat echt de boeren staan schouder aan schouder en het tweede is de support eh van de weg ernaar toe. Ik noemde al eh de politie die heel positief was. Langs de weg mensen met duimpjes omhoog, onderzoek dat aangaf dat 90 95% uh echt wel in ons boeren – MN: maar dit is toch wel precies wat jullie willen – geloofd.

MN: want het gaat natuurlijk om de cijfertjes en om de dossiers die nu opengaan, maar het is toch ook een soort van waardering want jullie voelden je zo langzamerhand een soort paria of halve crimineel en jullie dachten: ‘waarom doe ik dit nog?’

BH: Nee het publiek vertrouwen wij wel, maar de politiek vertrouwen wij niet meer, dat is het probleem. De politiek. Ja daarom wijzen we ook

JK: Ja, daar zit Jessie, niet DE politiek

BH: maar die vertrouwen we niet meer, het publiek is wel te vertrouwen en zijn solidair met ons

JK: misschien mag ik – MN: waarom snap je het? – omdat uhm ik heb eerder vandaag gezegd het systeem van onze hele landbouw die intensieve veehouderij die is failliet. En dat zeg ik expres omdat het over een systeem gaat wat er de afgelopen jaren is gebeurd en waar ik mij zorgen over maak, we hadden het er net al even over, is de prijs die boeren krijgen voor hun producten is zo verschrikkelijk laag. Voor een liter melk die jij produceert krijg hij 34 cent de liter dat is 10 cent onder de kostprijs. Dat betekent al wil je je hoofd boven water houden, dat

je wel meer dieren nodig hebt, dat vraagt om een bepaalde manier van je bedrijf runnen en de politiek heeft het laten gebeuren. Want wat gebeurt er? Als deze twee heren zouden samenwerken om te zeggen wij hebben een bepaalde prijs nodig voor ons product en dat gaan we vragen aan die hele grote supermarktketens, dan mag dat niet want dat is kartelvorming. Dat is tegen de marktwerking. Dat er hele grote multinationals zijn zoals de Nestle's en Unilevers van deze wereld die gewoon de prijs kunnen betalen die ze willen en daar wordt niks aan gedaan. En ik denk dat we daarmee gevangen zitten in een systeem omdat er geen eerlijke prijs voor producten wordt betaald.

BH: Ja maar daar gaat het nu niet om, daar gaat het niet om. Nu wijk je af van het probleem hè. Nu gaat het om de stikstof in Nederland en daar worden de boeren de dupe van. De multinationals in de Randstad gaan gewoon vol gas door en daar zit de grootste uitstoot van de stikstof. Op het platteland daar valt het allemaal best mee het land vangt die stikstof op

JK: Wacht even. In deze discussie zijn: CO2 en stikstof worden vaak door elkaar gehaald. Het gaat over klimaat, dat maakt deze discussie ook, nee.. als je kijkt naar het klimaat gaat het over CO2 en stikstof. We weten dat de landbouw een hele belangrijke bijdrage levert – HT: 40%? – het zit tussen, cijfers verschillen, tussen 40 en 46%.

HT: 40 landbouw, 20 verkeer, 40 buitenlandB

BH: Ja 40%

MN: Jesse mag even uitpraten en dan jullie

JK: 30% uit het buitenland, maar jullie hebben wel op een punt onwijs gelijk. Het gaat niet alleen over de landbouw het gaat ook over het wegverkeer, dat we langzamer zullen rijden met z'n elkaar, het gaat over het vliegverkeer. Jongens, het zal minder vliegen worden, maar uh ook de landbouw moet z'n bijdrage leveren en wat ik heel goed snap van jullie is als de politiek roept 'we gaan halveren' en daar ligt geen plan onder we vertellen niet aan jullie 'nou wat gaan we doen' – BH precies, dat is het – voor de komende tien jaar, voor welke boeren geldt het in welk tempo dan zou ik me ook helemaal wild schrikken als ik jullie was.

MN: Dit was een losse flodder van Tjeerd de Groot hè?

JK: Uh ik wil ook hem niet hij is al genoeg uitgefloten vandaag en ik wil hem niet te kort doen, maar als je roept alleen 'gewoon maar halveren' zonder dat je in gesprek bent geweest en hoe gaan we dat doen dan schrikken mensen. Maar wat Carola Schouten de Minister vandaag zei over 'zolang ik Minister ben gaat het niet gebeuren' dat kan je makkelijk zeggen, want ze is nog twee jaar Minister.

EL: Mag ik het punt maken dat je zegt van de landbouw heeft genoeg gedaan. De landbouw heeft al 60% ingeleverd van de ammoniakuitstoot ten opzicht van 1990 noemt u mij nou eens een sector die dat al gepresteerd heeft. – JK: nee – Zullen we het zo zeggen. Als de andere sectoren ook zo ver zijn, dan klopt maar weer een keer aan bij de landbouw.

JK: Ik vind dat de landbouw onwijs veel heeft gedaan en uh alle sectoren zullen moeten leveren en als het gaat om de Minister waar ik het net over had wat ze net zei.

MN: Maar toch. Ik ik onderbreek je toch even. Ze hebben genoeg gedaan?

JK: Ja

MN: Je geeft ze eigenlijk steeds gelijk tot nu toe

JK: Zeker

MN: Maar je zegt ook; het gaat pijn doen. Er moet echt wat veranderen je zegt sterker nog, vandaag tweekte je dag: 'het systeem van de bio-industrie is failliet'

BH: Ja, dat snap ik niet wat hij daarmee bedoelt? Ik begrijp hem echt niet. Ik denk dat wij, boeren in Nederland, ver vooruit zijn op buitenlandse boeren. Wat als je Denemarken hebt en dat is ook een rijk land enzo dan zijn ze in verhouding denk ik veel armer als in Nederland. Duitsland weet ik niet, maar daar zitten ook goeie en slechten. Maar dat is niet zo, want onze BV is niet failliet.

El: Mag ik een waarschuwing afgeven? Weet wat u weggooit, weet wat u weggooit. Weet dat op het moment dat doe nou een gedeelte van die sector weg, die het meest klimaatvriendelijke hè of verste is wat dat betreft, wereldwijd ook bekend hè. In Wageningen ook vaak benoemd natuurlijk. Het buitenland kijkt echt met grote ogen naar hoe hier in Nederland landbouw wordt bedreven.

JK: Volgens mij

EL: Als je dat weggooit en dan wordt het elders geproduceerd, want ik bedoel de mensen moeten eten – JK: jaja-dat is duidelijk

JK: Het mooie. Want je zei net 'je geeft ze gelijk hè'

MN: Tot nu toe

JK: Nou, zeker. Omdat namelijk het ene het andere niet uitsluit namelijk een sector die steeds uhm milieuvriendelijker is gaan produceren, maar er zijn ook steeds meer dieren bijgekomen. En dagelijks he worden er in Nederland – EL: Nee - 1,7mln dieren die worden nee dat is nu die worden geslacht, dat betekent dat 75% van wat wij aan vlees produceren dat wordt geëxporteerd. En waar ik mij zorgen over maak is, en natuurlijk moeten wij zelfvoorzienend zijn en natuurlijk moeten wij ook leveren aan onze omringende landen, maar als wij en dat is niet alleen wat wij doen. Ook nog veel verder. China is een nieuwe markt die open is gegaan als het gaat om varkensvlees. En daar zit daar zit mijn zorg. Als we hier vlees gaan produceren dat is, jullie doen het

heel efficiënt, maar het is niet goed voor het klimaat. Als we dat dan ook nog moeten verscheppen naar China dat is de verkeerde weg. En dat is waar ik op zit. We hoeven natuurlijk zullen we

MN: En wat is dan de oplossing?

JK: De oplossing is dat wij niet in Nederland alles produceren, zeker als het gaat om vlees voor de hele wereld. Dat op locatie moet worden geproduceerd en dat we naar een kleinere veesector toe gaan

MN: Dus je vraagt sanering aan de heren?

JK: Zeker

BH: Is goed. Maar er zijn ook een hoop boeren die best sanering willen, maar ga dan met de boeren in dialoog en zeg die stikstof daar krijgen we een reële prijs voor – JK: zeker. Zeker -of kopen we uit voor Natura2000 gebieden, zoals Remkes voorgesteld heeft. Dat is aan de boeren zelf

JK: Maar daar ben ik het nou niet helemaal, maar nu komen we bijna in een onderhandeling terecht zo klinkt het

BH: Nou nouja, daarom zeg ik ook. Zet een paar boeren bij die onderhandeling. Zet mij erbij en nog een paar boeren en dan kunnen we het vertalen.

JK: Volgens mij zouden we een heel eind kunnen komen

BH: ja

JK maar volgens mij zijn het in Nederland weten we twee boeren per dag stoppen. Of die willen stoppen.

BH: Dat is al heel lang

JK: Of heel veel boeren geven aan, dat is al heel lang. Nee, je kan zeggen die boeren die kunnen we uitkopen. En die krijgen een eerlijke prijs dan is dat in ieder geval opgelost. En daarmee, dat is vrijwilligheid kan je zeggen. Maar er is een probleem. Soms zitten de boeren in gebieden bij die Natura2000 gebieden, die misschien wel door willen ondernemen maar waar we wel een probleem hebben als ze daar blijven zitten als het gaat over de stikstofuitstoot en daarom om eerlijk te zijn is de vrijwilligheid zal daar niet helemaal zijn.

BH: Koop ze dan uit of geef ze een nieuwe locatie

JK: Zeker. Uitplaatsing

HT: Mag ik een vraag stellen? Als jullie de politiek niet meer vertrouwen – BH: nee die vertrouwen we niet meer – precies.

JK: ik vind het gesprek tot nu toe nog best goed gaan.

BH: jawel, jawel,

HT: Jawel, maar jullie praten alleen er zijn nog geen maatregelen * gelach * Maar de vraag is wat kan de politiek doen waardoor je dat vertrouwen voor een heel herwint of is dat een gepasseerd station?

BH: Ga het dialoog met de boeren aan, ga met ze praten, ga met ze aan tafel zitten

HT: Een vertegenwoordiger van een organisatie LTO vinden jullie niet genoeg?

BH: Nee, LTO niet, ik niet

HT: Waarom niet?

BH: Nee, er moeten gewoon weer boeren uit het veld jonge boeren

MN: Je moet een partij oprichten

BH: Graag zelfs!

MN: Nou

BH: Ja, graag. De boerenpartij maar die heeft ook nooit veel succes geboekt

EL: Het gesprek altijd, maar ook houd nou eens een tijdje een bepaald beleid vast. Want je kunt bijna niet, maar ik heb het daarstraks gezegd, generatie op generatie die met zo'n boerderij bezig is je kunt niet zo van het een op het andere moment investeringen doen, die dan dus niet terug verdient kunnen worden in uw model hè want dan moeten we het met minder dieren doen dus de deelfactor wordt dat lastiger – JK: zeker – en dat betekent dat de prijs hoger moet worden. Nou dat is een hele hele moeilijke. Dus daar wens ik jullie dan heel veel succes in om dat voor elkaar te krijgen.

HT: Volgens mij hebben we ook een begripskloof, want kijk wij hebben er ook mee te maken met allerlei wetgevingen alleen wij voelen het niet ik bedoel BNNVARA moet allerlei wetgeving naleven zodat jij hier kunt zitten ARBO'en en weet ik veel, maar jullie voelen iedere maatregel direct of in jullie portemonnee of omdat je iets moet doen.

BH: Wij zijn de laatste jaren er ook niet voor betaald. Jullie wel.

MN: Ja we zijn wel betaald. * gelach *

BH: Jullie zijn goed betaald. En dat is het verschil

HT: Ik zou daar niet over beginnen Matthijs, dat lijkt me nu niet een dossier waar je het over wilt hebben

BH: Maar zo'n stapel wetgeving en daar niet voor betaald worden

JK: Ik vond het terecht he. Je zei het gaat over stikstof, ik bedoelde boeren verdienen het niet om het niet over stikstof te hebben, maar ik vind het wel een heel groot probleem. Omdat wat boeren in Nederland verdienen, vind ik nog steeds, schandalig weinig. Omdat het product wat jullie leveren is dat topkwaliteit en het feit dat jullie zo weinig verdienen dat we zo ja dat ons voedsel zo goedkoop is kan je zeggen. Dat zorgt, dat klopt niet

HT: En ze moeten minder uitstoten? En halvering.. Wat vind jij reëel? Wat moet eraf

JK: Bij de bij de in de veestapel?

HT: Laten we de veestapel nemen?

JK: Ik denk dat een halvering reëel is, maar dat is niet binnen twee jaar gebeurd dus de Minister kan makkelijk zeggen dat gaat in mijn periode niet gebeuren. Daar heb je 10 15 jaar voor nodig. En daarvoor moet je een pad afspreken samen met de boeren en met provincies over hoe en waar gaan we dat doen met welke boeren. Maar dat we minder dieren in Nederland gaan krijgen

HT: Dus een halvering binnen nu en tien jaar?

EL: Maar welk klimaat creëer je voor de jonge ondernemers? Hoe moeilijk wordt het eh om dadelijk nog jonge eh eh meisjes en jongens te krijgen die in dit vak willen stappen? Want die denken: ‘Ja, wat moet ik hiermee’.

JK: Maar daarvoor moeten we echt op durven staan voor boeren en moeten we het systeem veranderen en moet er een eerlijke prijs voor de producten worden betaald.

MN: Is het vertrouwen in de politiek ietsjes bijgesteld?

BH: Nee, voor mij niet

EL: Gelukkig zijn er meer politici

MN: Ik dank jullie wel, dank jullie wel!

Fragment 5 [1min20sec]

Pauw, NPO1, 11-10-2019

Sprekers: Jeroen Pauw – Presentator (JP), Raadslid - provincie Friesland (RA), Verslaggever 4 – Omroep Brabant (VE4), Boer 6 – Den Bosch (BO6), Boer 7 – Den Bosch (BO7), Boer 8 – Den Bosch (BO8), Verslaggever 5 – NOS (VE5), Miep Rensink – bejaarde (MR)

JP: Maar toch eerst wat viel ons op vandaag. Er zijn veel demonstraties de laatste tijd zo gaan de protesten van de boeren tegen de stikstofregels onverminderd door. Vandaag bij de provinciehuizen van Leeuwarden en Den Bosch

* Instart fimpje *

RA: Maar we kunnen het alleen oplossen als we het met elkaar oplossen. Vandaar dat wij het besluit hebben genomen om de stikstofregels in te trekken.

VE4: Heeft u nog vertrouwen in de politiek?

BO6: Nee, helemaal niet meer

BO7: Ik denk dat er mensen binnen zitten die niet eens weten wat stikstof is of wat stikstof doet

VE4: Ze roepen waar wat?

BO6: Je, ze roepen waar wat ja.

BO7: De provincie wil dat wij de nek worden omgedraaid, dus doen ze het zelf maar hè. Met dit geurbeleid gaat het gewoon niet werken.

VE5: En dan is dit symbolisch, zo’n pop?

BO8: Ja, dit is symbolisch ja, geen echte

JP: Ja, een symbolische pop. Heeft u sympathie met de boeren?

MR: Sympathie met de boeren? Ja, nou ik ben al op zo’n leeftijd er is al zo veel in mijn leven gebeurd. Ikke.. het zijn hardwerkende mensen laat ik het zo stellen.

JP: En verder wil je er geen woorden aan vuil maken?

MR: Nee, want ik weet er te weinig van de zakelijke kant van de boeren

JP: Ga ik jou daar mee lastig vallen

MR: Nee

Fragment 6 [2min]

Pauw, NPO1, 14-10-2019

Boerenprotesten in Groningen

Sprekers: Jeroen Pauw – Presentator (JP), Verslaggever 6 DHVN (VE6), Verslaggever 7 DHVN (VE7), Dilan Yesilgöz – Kamerlid VVD (DY), Richard de Mos – Partijleider groep de Mos (RM)

JP: De ene na de andere provinciebesturen trekt zijn voor boeren nadelige stikstofbeleid snel in als er protesterende boeren met hun tractoren voor het provinciehuis verschijnen. Die conclusies kunnen we rustig trekken, nadat de gedeputeerden in Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland tegen de boze boeren zeiden dat ze hun stikstofmaatregelen terug gingen draaien. In Groningen hielden de provinciebestuurders vooral nog hun rug recht; het protest verliep daar dan ook grimmig.

* instart filmpje *

VE6: Nu komt hij wel heel hard eh op af. Het loopt nu toch enigszins uit de hand hier op het Martinikerkhoven.

VE7: En daar gaat de deur dus van het provinciehuis open wat opengedruwd is met een uh met een trekker. En daar gaan de boeren dus naar binnen toe. * boeren, boeren, boeren *

JP: Ja, maar even naar de politici hier aan tafel. Dilan Yesilgöz ik neem aan dat de boeren bij u ook iets van hun krediet hebben verloren na dit soort acties?

DY: Ik vind dit wel heel erg heftig om te zien eerlijk gezegd. Ik snap de woede van de boeren en vorige week toen ze in Den Haag waren hebben we ze ook ontvangen en ontarmd en begrepen we ook wel waar de frustratie vandaan komt. Maar er is nooit, nooit een reden om de politie te belagen. Wat je zaak ook is, dat is echt nooit oke.

JP: Ja en Richard de Mos?

RM: Geweld is natuurlijk nooit goed, maar ik snap het belang van de boeren wel. Ik bedoel die werken keihard om het hoofd boven water te houden en ja die worden nu bedreigd in hun voortbestaan.

JP: Enne dan dan mag je daar wel wat geweld bij gebruiken?

RM: Nee, dat zeg ik. Geweld is nooit een oplossing maar ik snap wel de emotie en ze zijn heel lang niet gehoord en deze mensen moeten kei hard werken om hun boterham te verdienen en die moet ook verdiend worden, maar dat wordt ze steeds moeilijker gemaakt.

JP: Juist

Fragment 7 [6min]

DWDD, NPO1, 14-10-2019

Provincies werken niet mee #boerenprotest

Sprekers: Matthijs van Nieuwkerk – Presentator (MN), Erik Luiten – melkveehouder (EL), Simone Weimans – presentatrice NOS (SW), Erik Dijkstra – Journalist (ED)

MN: Aan tafel zit melkveehouder Erik Luiten. Twee weken geleden zat hij hier ook toen tegenover Jesse Klaver na het grote boerenprotest in Den Haag en vandaag demonstreerden de boeren opnieuw massaal nu bij acht provinciehuizen in het land tegen het stikstofbeleid. Erik was bij een demonstratie in Gelderland, daar bleef het redelijk rustig of misschien wel erg rustig.

EL: Ja, ging goed

MN: Maar in Groningen liep het uit de hand en beukten boeren de deur van het provinciehuis in.

* Instart filmpje *

SW: Actievoerende boeren zijn in Groningen met geweld het provinciehuis binnengedrongen.

Duizenden boeren protesteren in acht provincies tegen nieuwe regels die de uitstof van stikstof omlaag moeten brengen * lawaai, boeren, boeren * Drenthe, Overijssel en Gelderland beloofden de regels op te schorten of in te trekken, maar de provincie Groningen weigerde.

MN: Ja dat is pittig. Even Erik leg ons uit waar het precies over gaat. Overmorgen is er weer een grote actie, dit is een tussenactie?

EL: Nou waar het nu om ging is met name de provincies als uitvoerend orgaan hè die gaan de regels zoals door Den Haan bedacht de provincies moeten het uitvoeren. En de provincie heeft ik haar overmoed of overmoedige daad wellicht te snel en te ver strekkende eh voorstellen gedaan om dit beleid uit te voeren. En daarom is er meteen actie ontstaan en ja boeren willen van nature helemaal niet graag actievoeren, maar zodra het gaat om rechten – MN: mh mh – die je verlegt zijn in een vergunning en die ingetrokken worden. Vergelijk het met een vergunning voor een huis, carpoort en garage en je hebt het huis gebouwd, maar ze zeggen ineens ja die garage doen we nu niet meer, die mag je niet gaan bouwen. Ja, dan krijg je toch wel een beetje het gevoel van waarom? Terwijl je nog formeel een vergunning hebt gekregen. En dan gaat het in ons geval nog om je inkomsten, terwijl je bij een garage nog kunt zeggen 'ja dan moet die auto maar buiten blijven staan'. Hier gaat het echt om de huisvesting.

MN: Maar de provincie gooide er eigenlijk nog een schepje bovenop bij wat Den Haag nog dicteerde? Mag ik het zo samenvatten?

EL: Exact, ja dat klopt. En dat is het. En daarom is dat ook echt de reden waarom we zeggen van ja dan moeten we toch naar die provinciehuizen toe. Friesland gaf het voorbeeld. En de LTO die heeft het georganiseerd en

heeft gezegd maandagmorgen 12:00 uur proberen bij het provinciehuis te zijn en geef aan, geef het signaal af en geef vooral de opdracht mee van trek die brief in waar eigenlijk die beleidsregels instaan. En als je dat doet dan creëer je tijd en ruimte om je even terug naar die tekentafel en goed te bedenken waar je mee bezig bent. Dat is nu eigenlijk – MN: mh mh – een beetje wat gaande is: het stapelt elkaar maar in hoog tempo op en er is een soort van ja je zit in de klem en dat is duidelijk. Dat is de vorige keer hier ook al besproken, maar het gaat er nu echt om van hoe voer je het dan uit? En dan loop je aan tegen eigendommen eigenlijk

MN: Erik kan jij me uitleggen, jij bent van provincie Gelderland klopt he?

EL: Ja

MN: Wat maakt Gelderland welk schepje ging er in Gelderland bovenop bovenop wat Den Haag vraagt? Met andere woorden dat schepje waar jullie zo boos over zijn?

EL: Dat er dus gezegd wordt we gaan ruimte die je al hebt in je vergunning uh die kan er wel af zodra die niet benut is.

MN: Vergunning voor wat?

EL: Vergunning voor het aantal dieren dat je mag hebben op je bedrijf. In mijn geval heb ik 150 dieren en ik heb een vergunning van 170 dieren. Ik zou door kunnen groeien naar die 170 dieren, daar heb ik het recht ook voor, en dat er dan gezegd wordt: 'nou ja die kun je dan inleveren zodra jij een nieuwe aanvraag doet ben je die vast kwijt'. Ja en dat gaat er natuurlijk niet in op het moment dat je daar je bedrijf voor hebt opgebouwd. Die richting om het uiteindelijk terug te kunnen verdienen.

MN: In Gelderland ging het goed – EL: ja – dat betekent jullie stoomden op met jullie tractoren richting provinciehuis en iemand zei daar jongens het komt in orde of we schorten het op?

EL: Nouja, dat duurde wel even terwijl eigenlijk de gedeputeerden Peter Drents, hij gaf gewoon toe, dit hebben we gewoon te snel gedaan. Dat vond ik echt keurig, vond ik goed om te zeggen van nou hè we hebben een stap over geslagen en dat is met name hoe je gezamenlijk kunt komen tot goed beleid. En toen heeft hij gezegd en dat duurde wel eventjes moet ik eerlijk zeggen, maar daarna kwam hij terug na overleg in het provinciehuis door te zeggen: 'we gaan die brief opschorten we gaan eerst in gesprek met elkaar om verder te kijken'.

MN: Okee in een dag gepiept ook in Drenthe en Overijssel. Dus in drie provincies daar ging het wat jullie betreft natuurlijk uitstekend. Groningen niet, daar gaf men niet direct toe. Uh met als gevolg de beelden die we net zagen hè. De deur van het gemeentehuis wordt uh ingetractord zal ik maar zeggen. Ben je het daar mee eens eigenlijk?

EL: Nee, kijk geweld is nooit een oplossing he. Geweld is niet de weg om iets voor elkaar te krijgen, maar wat ik misschien wel kan snappen voor de Groningse veehouders en boeren ja die daar zitten die hebben nou niet de meeste vertrouwen vanuit de overheid tot nu toe gehad dat ze er een schepje bovenop doen, maar het mag natuurlijk nooit in deze mate van geweld. Dat kan natuurlijk niet.

MN: Een heleboel boeren die klaar waren in hun provincie – Drenthe, Overijssel, Gelderland - zijn nu op naar Groningen om daar te helpen daar ben jij dus niet bij.

EL: Nee, want jullie vroegen mij hier te komen

MN: Was je anders wel mee geweest?

EL: Nee, anders was ik ook niet die kant op gegaan, want dat is ook te ver weg. Dat is niet realistisch. Uh kijk wat natuurlijk heel bijzonder is nu dat er dus uh laat ik zeggen de helft van de provincies die zeggen oke laten we eerst in gesprek gaan, laten we goed kijken wat er nu speelt. En dat er andere provincies zijn die halsstarrig vast blijven houden. Ik vind dat, ja in Nederlandse tijd onmogelijk eigenlijk ondenkbaar.

ED: Dat staat die provincies toch vrij dat te doen?

EL: Tuurlijk staat het die provincies vrij, maar het is geen sterk signaal.

ED: Nee, maar het staat ze wel vrij. Het is wel een democratisch gekozen orgaan en dat dat ja dat er nu een paar zijn die dag toch zeggen: 'ja we gaan dan toch weer terugdraaien' ja dan dat jullie er zo met die tractors ernaar toe gaan en dan zo die beelden ik vind dit eigenlijk schandalig als ik eerlijk ben hoor. Zo die deur daar open trekken. Ik bedoel ja het staat die provincie vrij om dat te doen en daar kun je het dan vervolgens mee eens zijn of niet

EL: Nou, kijk daar verschillende de meningen over of dat die deur inrijden dat dat niet de weg is om binnen te kunnen komen. De weg is altijd het gesprek

ED: Maar het staat de provincie wel vrij om dat te doen hè om die regels te eh aan te scherpen?

EL: Ja, maar het is nu heel bijzonder dat je in een land zoals Nederland, hoe groot zijn we nu eigenlijk he, en dat we dan niet in staat zijn om daar eenduidig beleid in te hanteren. Ik denk dat er ook wel een opdracht ligt voor Minister Schouten om nu te zeggen: 'komop jongens even de koppen bij elkaar, even de koppen bij elkaar dit is niet hoe we een land besturen.

MN: Erik bedankt en tot de volgende keer. We houden de vinger aan de pols.

EL: Graag.

Fragment 8 [21min10sec]**De Hofbar, NPO2, 15-10-2019****Escaleert het boerenprotest?**

Sprekers: Rutger van Castricum – Presentator (RG), Andre Schilder – Melkveehouder (AS), Rene Staal - Melkveehouder (RS), Bertie Steur - Akkerbouwer (BS), Jan Willem Erisman - Stikstofexpert (JE), Stan Schilder – boerenzoon (StS), Stiven Bunnik – aanwezige boerenactie Groningen (SB), Niels van Zuilen – (NZ), Verslaggever 8 - ? (VE8)

Intro

RC: Vanavond de Hofbar vanaf locatie de Andrehoeve in Spierdijk. Meteen na deze uitzending vertrekken al deze trekkers richting Den Haag voor weer een boerenprotest. We blikken vooruit met een stal vol boze boeren die niet opgeven voordat de stikstofmaatregelen in heel Nederland van tafel zijn. De flesjes dit keer zijn open: vanuit de stal is dit De Hofbar!

RC: Ja, welkom allemaal eh eh nouja een volle stal jongen laten we gelijk maar eventjes jullie zelf horen dan * Jeeeeuj *

RC: Ja, want zo klinken boeren. En hoe klinken boeren die boos zijn?

* jeeeeeuj * uh nog harder. Eh Andre we zijn bij jou eigenlijk te gast op de boerderij in jouw stal uhm dankjewel daarvoor. Uhm uhm met hoeveel trekkers vertrekken jullie vandaag naar Den Haag?

AS: Vandaag eh wat ik van Jan een beetje begreep zijn er 60 tot 75 trekkers.

RC: Sow. En die verzamelen allemaal hier? Die zijn er nu allemaal – AS: ja – en die gaan straks precies na deze uitzending gaan die rijden he? Gaan we op route.. En heb je ben je veel bezig geweest met voorbereidingen de afgelopen dagen? Hoe gaat dat? – AS: Nou – Is het dan zijn er whatsappgroepjes

AS: Ja, vooral whatsappgroepen. En dan he dan eh spreken we dingen af, spreken we tijden af, een verzamelplek en dan eh gaan we rijden.

RC: En en jij zei meteen laten we hier beginnen?

AS: Ja, dat lijkt me wel gezellig en ja je moet toch ergens vandaan vertrekken

RC: En dit zijn de beelden dat jullie allemaal aankomen he. Het is wel gelijk meteen dat je denkt van oeh jee wat wordt dat morgen

AS: Ja, ik denk dat het druk gaat worden

RC: Nou, dat denk ik ook ja. Als dit alleen al dit is. Denk je drukker dan twee weken geleden?

AS: Ja de vorige keer gingen we met 30 40 trekkers dus eh bijna het dubbele gaan we

RC: Rene jij bent eh boer, maar ook vlogger he begreep ik?

RS: Sinds kort ja – RC: ja – ja.

RC: Ik heb dat eh een stukje van gezien. Wat ik toch vond.. even een stukje van laten zien:

*instart filmpje *

RS: Zo hee. Vandaag vier oktober. Mooi dierendag. Ik had op de radio al reclame gehoord van eet geen dieren dag. Nee, we gaan het juist effe andersom doen. Ik heb een grote bak kibbeling gehaald. Lekker haringkie met uitjes. Toen ik thuis kwam heb ik eerst is effe met mijn vrouw gebeld. Ik zeg: 'Joh wat eten we vanavond?'. Ja wist ze nog niet. Ik zeg zal ik is effetjes een halve kilo biefstuk uit de vriezer halen van eigen koe? Nou goed idee, goed idee.

RC: haha lekker tegendraads typetje wel he

RS: jaaa

RC: Ik zat er wel van te genieten eigenlijk ja. Gaat het eh morgen ook gevlogd worden eh de demonstratie?

RS: eeee ik denk het wel, want het is toch wel iets wat je eh ja niet dagelijks doet nouja het is dat wel twee weken terug dat we er uit ook stonden, maar ik heb wel zoiets van dit momentje moeten we wel even vastleggen ja.

RC: Ja. Bertie we kennen jou allemaal van Boer Zoekt Vrouw

BS: hm hm

RC: Eigenlijk een BN'er – BS: ja -. Dat moet toch allemaal niet gekker worden. Vlogger, BN'er, die boeren die zijn wel in opmars he?

BS: ja, daar lijkt het wel op he?

RC: hahaha wat is dat nou allemaal bekend aan het worden? – BS: ja – Uhm je woon in Zeeland – BS: ja – en bent hier nu in Noord-Holland maar gaat straks weer terug naar Zeeland ehm hoelang ga je slapen?

BS: Nou ja ik ga gewoon tot morgenochtend slapen want eh ik ga heel laf morgen met de auto naar Den Haag

RC: Oh waarom?

BS: Nou, dat is eigenlijk vooral omdat ik deze week alleen thuis ben. Mijn vriendin is op vakantie en ik heb thuis ook nog wat beesten en die willen wel wat eten hebben en uitgelaten worden enzo.

RC: gewoon praktisch?

BS: Ja ik kan gewoon geen hele dag weg

RC: Maar je gaat?

BS: Ik ga wel -RC: ja - tuurlijk.

RC: Jan Willem jij bent ehm ehm stikstofdeskundige je zit nu eigenlijk hier ehm in een stal vol met boeren. Ben je eh zit je op je gemak wel?

JE: ja, opzich wel

RC: Wil je niet een biertje?

JE: Nee hoor nee

RC: hahaha

JE: Nee, ik ben directeur van het Leeuwbolkeninstituut en wij werken heel veel met boeren samen, helpen boeren, boeren helpen ons dus eh – RC: ja – en ik heb ook niks te verbergen hier dusseh

RC: Nee. Andre jouw zoon is hier ook in de stal, die zit daar achterin he?

AS: Ja dat is stan ja

RC: Stan jij hebt voornemens om deze boerderij waar wij hier zitten over te nemen, maar ehm eh heb jij die voornemens nog steeds?

StS: Jaa zeker.

RC: Ook na al dit gedoe?

StS: Nouja door de wet- en regelgeving wordt het wel wat moeilijker maar eh

RC: Maar wel gewoon?

StS: Ja

RC: Het eh eh beste is om nu gewoon te zeggen, nou absoluut ik twijfel heel erg want eh

StS: Nee eh.. ik wil het zekerweten overnemen!

RC: Ja?

StS: Ja!

RC: Waar waar zit het hem in? Je jij houdt van het leven het boerenleven

StS: Ja, ik vind het zo mooi met dieren werken enne met trekkers; prachtig

RC: Maakt het jou trots denk ik Andre dat jouw zoon dat graag wil overnemen?

AS: Zeker

RC: Aan de andere kant zul je ook wel eens een keertje je zorgen hebben van: ja hoe moet dat nou met mijn kinderen straks?

AS: Ja, die zorgen heb ik af en toe wel eens dus ja eh het is allemaal niet zo makkelijk enneh dit gaat er niet om helpen het stikstofbeleid wat ze nu willen voeren dus eh

RC: Nee, want daar gaan we het straks over hebben uhm uhm maar we gaan eerst naar de dag van morgen want ehm eh in Groningen eh daar drong een groep woedende boeren het provinciehuis binnen toen de stikstofregelen niet van tafel gingen

* instart filmpje *

VE8: Honderden boeren stonden al uren voor het provinciehuis in Groningen toen de sfeer rond het middaguur grimmiger werd. Een paar uur later ramde het voertuig de deuren alsnog open * boeren, boeren, boeren *

RC: Ja als je dit dan ziet is het dan ehm eh trots of schaamte? Andre?

AS: Een stukje trots, maar toch ook wel schaamte dus eh ja

RC: Maar waar zit de trots?

AS: Nouja dat ze daar wel gewoon met zn allen staan en daar toch de moeite voor nemen om heen te gaan om je stem te laten horen. En uiteindelijk ja de schaamte zit hem een beetje toch ja in die deur heen, de dranghekken heen, dat wil ik eigenlijk ook alle jongens meegeven: dames die er met een trekker heen gaan van joh houd het netjes.

RC: Je bedoelt die naar Den Haag gaan?

AS: Ja

RC: Ja ehhe Rene is het voor jou schaamte of trots?

RS: Nou aan de ene kant snap.. Het is niet leuk om te zien en het is natuurlijk ook voor het publiek eh ja er stond het hele publiek achter ons maar nu misschien wel wat minder, maar ehm

RC: Ja denk je dat?

RS: Nouja er was eh nog een akkefietje met een paard wat in mijn ogen overigens wel mee viel maar ja goed dat paard had een hele hoge aaibaarheidsfactor dus dan komt daar moet je gewoon niet aanzitten, maar we moeten niet vergeten. Ze zitten daar al jaren met de aardbevingen enzo he en dat heeft natuurlijk ook allemaal al geld gekost. En ja als ze dan niet gehoord worden en dit er nog eens overheen.. ik denk dat dit de druppel was die de emmer deed overlopen in Groningen.

RC: We hebben hier iemand ook eh in de stal. Steven eh die erbij was he?

SB: Ja klopt

RC: En ehm jouw vader is zelfs gewond geraakt in de gevechten met de politie geloof ik?

SB: Ja die werd uh die stond vooraan. Die beste man is 63 jaar en die was als eerste binnen en bij zulke mensen is het ook veel emotie he wat er dan meespeelt

RC: Bij wat voor mensen bedoel je?

SB: Nou, bij die ouwere lui. Wij als jonge gasten wij vinden dat mooi, we zijn een eenheid, we doen het samen en heel Nederland staat op dat moment samen. 92% van de bevolking steunt de boeren en dan heb je een zo'n klootzak die rijdt door zo'n hek heen; dat slaat natuurlijk helemaal nergens op.

RC: Je je bedoelt bij die fietsen jaa

SB: Ja, dat slaat helemaal nergens op maar ja daar staan we ook helemaal niet achter, maar die jongen die daar dat hek in of uh de deur indauwde nou daar staan we voor volle honderd procent achter hoor

RC: Maar maar want daar ging met een trekker geloof ik de deur in eh?

SB: Die duwde de deur open inderdaad ja. Maar daar was ook voor gewaarschuwd en ze hebben drie vier deadlines hebben we gekregen

RC: Maar op het moment dat je met een trekker een deur eh openbreekt is natuurlijk ook niet helemaal normaal?

SB: Nou, dat is hun eigen probleem. Wij hebben gezegd wij willen voor 14 uur wij willen de uitslag en het was half 5 en toen was er nog niks bekend

RC: Maar maar en dan en dan is het geoorloofd om met een trekker een deur..?

SB: Nou dat is niet geoorloofd, maar eh wij staan daar samen en als ze niet naar ons toe komen, want die Steghouder met z'n grote muil die blijft daar wel boven in z'n kamertje zitten, maar die heeft niet het respect om ons als boeren toe te spreken en dan worden wij woest.- RC: ja – En nou wat gaan wij doen als we woest zijn en zij niet naar ons komen, dan komen wij naar hem toe. –RC: ja – En dan gaan wij gewoon lekker die deur openmaken en dan komen we binnen om vervolgens niet te knokken met de politie, maar om gewoon met die steghouder te praten en dan gaan hun daar staan, dat snappen wij, maar wie begon er dan met houwen? Wij niet he

RC: Nee maar begrijp jij ook dat het moment dat jij daar inbreekt

SB: Ja dan moeten ze daar ook niet gaan staan dan moeten ze wat anders neerzetten want op den duur kwam je er via de achteringang honden binnen om uhm he

RC: Ja maar het is natuurlijk wel zo dat je daar eh inbreekt dat het dan logisch is dat politie je weert, toch?

SB: Ja tuurlijk mogen ze doen

RC: Ook

SB: Maar dat hebben ze ook ECHT wel laten blijken ja dat ze zich gingen weren. Maar wij hadden geen geweld. Wij duwden de deur open en we stonden in de gang en we werden vervolgens naar buiten gemept.

RC: Ja is dit jongens ehm ehm Andre denkbaar eh dat je inderdaad nu draagvlak aan het verliezen bent in de samenleving want nog niet zo lang geleden was Nederland nog massaal achter jullie. Ik denk dat jullie dat zelf misschien ook wel een beetje hebben onderschat, dat je dacht van: 'Nou ja we wisten eigenlijk niet dat we zo populair waren.' En dat kalft nu wel af.

AS: Ja ik weet niet of het nu direct invloed heeft maar opzich eh dit moet niet te veel gebeuren, want dan dan krijg je dan zijn de mensen er al mee aan weet je hier zit niemand op te wachten.

RC: Nee, Renee heb jij eh ben je er bang voor?

RS: Eehh kijk. Als er wel een keer nieuwe verkiezingen komen dan uhm dan moet wel natuurlijk een nieuw parlement gekozen worden en dat redden we niet alleen met de boeren, dus dan moet uiteindelijk de hele bevolking achter ons blijven staan en dat redden we alleen op een goede manier

RC: ja en eh Bertie ik denk dat jij ook niet want jij bent zelf ook niet onderdeel van een eh eh provinciale staten he, jij bent daar ja toch?

BS: Ja dat klopt ik ben Statenlid

RC: Statenlid. Dus uhm als jij dit zo ziet gebeuren denk jij dan: 'ja dat hoeft ik ook bij mijn deur niet te hebben?'

BS: Uh nou moet ik zeggen dat het in Zeeland sowieso heel anders is verlopen ehm bij ons is er natuurlijk gewoon gepraat en de maatregelen zijn niet van tafel gegaan maar er is wel gezegd: 'Nou ehm we gaan terug naar Den Haag, want er zijn gewoon onduidelijkheden'. Het is natuurlijk er is vrijdag een brief gekomen vanuit Den Haag, dinsdag is er een besluit op genomen – RC: ja – het is eventjes in in een dag is het beleid geformuleerd

RC: Dus jij zegt eigenlijk 'dan kan je dit verwachten?'

BS: En nouja goed in Zeeland zeggen ze ook van: 'ja er zijn onduidelijkheden, we moeten terug naar Den Haag. Wij hebben een specifieke situatie – RC: ja – in Zeeland. 46% van de stikstof bij ons komt uit België. –RC: ja – Dus wij moeten sowieso terug naar Den Haag.

RC: Daar gaan we zo over verder want je eh jullie gaan straks na deze uitzending vertrekken. Er zijn al uhm boeren onderweg in Nederland uhm uhm bijvoorbeeld vanuit Texel want ehm gewoon vanuit het simpele feit dat de boot anders niet meer gaat. Dus die zijn om 8 uur vertrokken. Wij hebben daar nu als het goed is contact mee. Eh Niels, hoor jij mij?

NZ: Ja, ik hoor je

RC: Jij bent onderweg he?

NZ: Ja wij zijn eh net gearriveerd bij onze slaapplek waar we vanavond gaan overnachten.

RC: Waar is dat?

NZ: Dat is in Schagen

RC: In Schagen en en waarom rijd je niet door eigenlijk? Een beetje boer gaat er toch gewoon nu vol voor?

NZ: Ja, maar ehm wij sluiten morgen bij een andere groep aan in Noord-Holland en daar gaan we verzamelen met z'n allen richting Den Haag

RC: En met hoeveel ben je?

NZ: Wij zijn met 40 trekkers vanaf Texel gekomen.

RC: En en en de bammetjes mee, is het gezellig hoe is de sfeer?

NZ: Ja, dat is allemaal hartstikke goed. Uhm we hebben een slager mee, die gaat straks nog wat hamburgers bakken en wat eten –RC: hahaha goed zo – en uh de gezelligheid zit er hier goed in

RC: En hoe is het met de boot? Want ik moet volgende week vanwege de herfstvakantie juist die kant weer op, doet hij het nog?

NZ: Ja, die doet het nog steeds.

RC: Mooizo

NZ: Die vaart ehm elke dag nog netjes

RC: Mooizo. Dankjewel en en weltrusten voor straks, drink niet te veel enne succes morgen.

NZ: Ja! Bedankt!

RC: Voordat jullie ehm naar Den Haag gaan gaat er ook nog een hele grote groep naar het RIVM in Utrecht, dat betekent dus dat er een hele groep naar Den Haag gaat. Dat zijn jullie geloof ik met z'n allen en een groep naar Utrecht. Dat betekent dat het enorme verkeerschaos wordt he?

AS: Die kans is erg groot ja. Dat zal bizar worden denk ik.

RC: Maar is dat ook eh is dat dan weer prettig? Vinden jullie dat prettig dat dat gebeurt?

RS: Nee maarja

RC: Je doet het er toch om?

AS: Ja, we gaan daar niet voor niks heen dus eh

RS: De filerecord is niet de eerste. Dat was de vorige verkeer op het journaal file record. Er is geen boer die 's ochtends van huis ging van: 'kom!' Nee dat is gewoon een gevolg van!

RC: Maar je had nooit bedacht van van tevoren als ik daar op die weg ga staan met al die trekkers dan zal er wel eens file kunnen ontstaan?

RS: Ik kom nooit 's ochtendsvroeg op de weg dus het was voor mij al nieuw * publiek + RC lacht *

AS: Ja, meestal zijn we er nooit, dat klopt ja. Meestal horen we terwijl we aan het melken zijn hoeveel er staat.

RC: Jan Willem er is een grote groep die ook naar het RIVM gaat. En dat heeft eigenlijk vooral ermee te maken dat ze vinden dat het RIVM niet transparant genoeg is.

JE: hm hm

RC: Uh nouja jij bent stikstofexpert jij hebt ook gewerkt bij het RIVM. Deel jij de mening van de boeren dat het RIVM niet transparant genoeg is?

EW: Uh qua transparantie zeker wel ja. Dat is eigenlijk ook de reden dat ik daar weggegaan ben twintig jaar geleden omdat ik vond dat het instituut veel te veel intern gericht was en veel te weinig klantvriendelijk. He de maatschappij iedereen is klant van het RIVM en dus daar moet je ook veel meer bediening op doen. Dus transparantie zouden ze zeker meer moeten zijn. Ze moeten veel meer uitleggen wat ze doen, waarom ze iets doen, welke keuzes ze maken en waarom. En niet achteraf, maar vooraf gewoon.

RC: Er is nu wel gezegd vanuit het RIVM 'kom maar langs', dan laten we het zien. Dat zou dan toch genoeg moeten zijn?

EW: Ja, maar het is wel een beetje laat. He ik bedoel dat had je al veel eerder moeten doen en je had al al..

RC: Maar is het ook genoeg? Ik denk dan ergens ook van ja dan kom ik daar binnen, maar je wilt toch ergens die cijfers laten onderzoeken.

EW: Ja zeker. Ik denk dat dat ook heel goed is dat dat gebeurt he Mesdagfonds heeft al een apart project opgestart om apart te onderzoeken. Wij doen ook apart onderzoek, het RIVM is niet het enige die dat onderzoek doet en eh het is hartstikke belangrijk die kennis die er is bij elkaar te rapen die er is want wat ik wel merk en dat is ook de reden dat ik hier zit. Er is gewoon enorme kennisachterstand.

RC: Ja, want de boeren zeggen dan ook nu van: ‘ja er staat dan 46% dat wij verantwoordelijk zijn voor de uitstoot van de stikstof’ – EW: ja – En dat klopt niet!

EW: Ja ik ben bang dat het wel klopt ehhh

RC: 46%? Die hoeveelheid?

EW: Ja en ergens zal het tussen de 40 en 50 zijn, maar dat de landbouw de grootste bijdrage heeft dan de neerslag van natuurgebieden dat klopt ja.

RC: Maar vind jij dan ook halveren een oplossing is?

EW: nee, want dat staat daar los van denk ik he de keuze is hoe je dat aanpakt is wat anders. Kijk ik denk dat het heel wat nu gebeurd eh het gevoel dat de boeren het alleen moeten doen nou volgens mij is dat niet de inzet maar zou ook zeker niet mijn inzet zijn he. Pak alle sectoren maar aan. Een voor een; laat iedereen daar maar zijn eigen bijdrage aan geven.

RC: Maar het is wel waar natuurlijk en daarom komen de boeren ook zo in opstand dat de boeren nu vooral worden aangesproken van eh we moeten halveren zegt Schouten dan niet, maar inkrimpen in ieder geval. Is het nodig; inkrimpen? Eh nou, ik weet je ik denk uiteindelijk he er komt heel veel nieuwe stikstof dit land binnen, en dat is krachtvoer dat is kunstmest, het zijn fossiele brandstoffen. En eigenlijk moet je al die drie bronnen aan de basis aanpakken en dan moet je de vrijheid laten hoe je dat doet. He dus ik zou niet zeggen: ‘krimp de veestapel’ ik denk ook niet dat dat de meest handige maatregel is, maar ik zou wel zeggen he ga terug in de hoeveelheid kracht en kunstmest die je gebruikt om te zorgen dat je meer in evenwicht komt en dan heb je minder stikstofverliezen.

RC: Ja. Ik voel wat geschuif om mij heen in de bar. Volgens mij moeten er mensen weg. Uh volgens mij eh eh gaan de boeren op pad om de trekkers te starten. Uhm wat vinden jullie hiervan als je dit hoort?

Het is natuurlijk wel eh eh het is heel makkelijk meten en dan wordt er bijvoorbeeld tussen de 40 en 50 procent stikstof uitgestoten door de veehouderij; dat zou heel goed kunnen, maar er wordt nergens gepraat over de vastlegging. Misschien leggen wij wel 60% vast –RC: ja jij bedoelt – want onze gewassen nemen stikstof op uit lucht. Dus de de stikstof die de wegen en die Schiphol uitstoten die hebben wel uitstoot maar niks om het op te nemen.

RC: Maar wordt dat dan niet goed gemeten, Jan Willem?

JE: Dat wordt allemaal meegenomen he uh.

RC: Dat wordt dus meegenomen.

JE: Eh wat verspreid door welke bron ook of het nou een auto is in de industrie of de landbouw. Het verspreidt zich over zowel boerenland als ook over natuur en die verliezen worden overal in kaart gebracht.

RC: Bertie is dat klopt dat wat je hier hoort?

BS: het zal ongetwijfeld kloppen, maar in mijn beleving leidt het af van de discussie die eigenlijk gevoerd moet worden en dat is de discussie: waarom hebben wij in dit dichtbevolkte geïndustrialiseerde land zulke idiotie strenge normen? Waarom?

RC: ja ja jij zegt

BS: Ze zijn niet haalbaar. Natura2000 gebied als daar een keer een groep ganzen neerstrijkt dan worden de normen 25 keer overschreden

RC: Ja Jan Willem want eigenlijk is het anders in Duitsland he? De omliggende landen

JE: Ja wij zitten hier veel dicht op elkaar he dus we zijn een heel druk land met knippertjes..

AS: In Nederland is het 0,05 mol en in een natuurgebied in Winterswijk daar eh aan de ene kant heb je Duitsland, dat is twee derde van het gebied, een derde van het gebied is van Nederland. Aan de andere kant rijden ze 7 mol op het natuurgebied uit en in Nederland 0,05 dus weet je en vooral het verhaal met die koeien weet je. In 1980 waren er 2,7 miljoen koeien hier. Heeft u enig idee hoeveel er in 2016 waren?

RC: Even een reactie

JE: Ja, dat weet ik maar het gaat niet om de hoeveelheid koeien – AS: 1,7! – maar hoeveel melk

AS: Nee maa de veehouder heeft al zo veel gedaan

JE: Nee maar daar ben ik het helemaal mee eens. Iedereen heeft veel gedaan.

AS: Maar jullie meten al jaren

JE: Maar dezelfde metingen hebben in kaart gebracht dat er 60% gereduceerd is in de landbouw en ook 60% fossiele brandstoffen en industrie. Iedereen heeft 60% gereduceerd de afgelopen jaren.

RC: Er is dus een groep..

JE: dat is dezelfde meting in modellen in kaart gebracht

RC: Er is dus een groep die naar het RIVM gaat om hier tegen te protesteren. Jullie gaan met z’n allen naar Den Haag. Je hebt met z’n allen ook gezien dat het provinciehuis ja die zijn toch een beetje gezwicht, kun je ook wel zeggen van ja is dat dan sterk leiderschap he want als de boeren er ineens staan gaan we toch ineens zwichten.

BS: Vanuit Den Haag komen de maatregelen toch hoor

RC: Ja?

BS: Ze komen uiteindelijk toch

RC: Want het is niet zo, althans dat zou ik dan denken: 'je hebt de smaak te pakken en gaat morgen net zo lang door in Den Haag.

BS: In Den Haag, in Den Haag moet de vuist op tafel. –RC: ja? – daar moet het beleid aangepakt worden.

RC: En hoe gaat dat eruit zien? Wat is de eis?

BS: Ik denk da.. nouja de eis is, ik weet niet wat de eis is maar ik ik denk

RC: Jullie eis? Wat is jullie eis? Waarom gaan jullie

RS: Dezelfde normen als Duitsland

BS: Ja, ga die normen nou eens aanstellen.

RS: Gewoon 20 mol en die natuurgebieden 7 mol

RC: Maar hebben jullie dit met elkaar afgesproken? We willen dezelfde normen als Duitsland?

AS: Nee, we zijn toch een een een Europese Unie

BS: Ja

AS: Alles moet toch gelijk?

RC: ja, maar dat is waar jullie morgen eerder gaan jullie niet weg uit Den Haag?

RS: Nou dat is wel de bedoeling. Dan kan het wel eens een hele lange vakantie worden daar

RC: hahahaha

JE: Ik ben bang dat Den Haag daar niet zo veel aan kan doen want het gaat om de Raad van State uitspraak he eigenlijk die uitspraak he. - RC: Ja – Daar daar moet je op terugvoeren.

RC: Nee nee maar ik kan me wel voorstellen dat deze..

BS: Uiteindelijk gaat.. is de vraag eh het is Brussels beleid wordt dit Brussels beleid uitgevoerd zoals het in Brussel bedoeld is dat is de vraag. En ik denk dat het antwoord 'Nee!' is. We zijn hier TE streng.

RC: Ik heb wel begrepen dat morgen Defensie in Den Haag ook aanwezig is. Ja, dan ben je wel echt de schrik van het land geworden he als boer.

AS: Ja

RC Dan word je gewoon eh straks moet het leger ingrijpen

AS: Ja nou ik hoop van niet

RC: Nee

AS: Ik geef geen garanties

RC: Oh nee?

AS: Nee

RC: Maar is dit dreigement?

AS: Nee joh

RC: Als laatste

AS: Nou misschien een waarschuwing, ik weet het niet

RC: Een waarschuwing. Hoelang blijf je daar?

AS: ikke als het moet een week.

RC: Meen je dat?

AS: Ja. Yolanda bij deze

RC: hahaha

AS: Ik ben een tijdje weg

RC: Nee maar even in alle ernst. Ga je na een tijdje ook weer weg? Of zeg je van nou ik blijf daar tot dat we hebben eh

RS: Dat is moeilijk te zeggen

BS: Niet iedereen heeft een boerenbedrijf he

RS: Ja, want je kunt niet in een keer de deur dichtdoen en zeggen tot volgende week

RC: jaaa dus niet, dus niet dan kom je weer terug ofzo?

AS: Uiteindelijk kom ik weer terug – RC: Ja? – ja, dat zou niet best wezen

RC: Volgens mij eh moeten jullie ook van tafel want eh de trekker moet gestart worden en aansluiten in de rij

RS: Ja we gaan rijden, opstarten

RC: Ik wens jullie veel succes en ja ik ik zou wel willen zeggen ja houd het rustig. Toch wel; houd het beschaafd!

AS: Dat is wel de insteek

RC: Nee, maar niet alleen de insteek. Houd het beschaafd!

AS: Gaan we doen!

RC: Alle boeren: Ja? Beschaafd? * half juichend publiek * Nou nou dat is niet uh * hahaha * gaan we PROTESTEREN? * juichend publiek * Tot zover De Hofbar tot volgende week!

Fragment 9 [25min5sec]**Pauw, NPO1, 16-10-2019****Boer Bart Kemp en Tjeerd de Groot (D66) gaan in debat over stikstofcrisis**

Sprekers: Jeroen Pauw – Presentator (JP), Tjeerd de Groot – D66 Kamerlid (TG), Bart Kemp – actievoerder Agractie (BK), Boer – Boer 10 (BO9), Anita Witzier – Presentatrice (AW), Thierry Baudet – Fractievoorzitter FvD (TB), Geert Wilders – Fractievoorzitter PVV (GW), Micha Bouwer – Farmers Defence Force (MB), Woordvoerder – FDF (WO), Theo Hiddema – FvD (TH), Verslaggever 9 – Voxpop (VE9), Geïnterviewde 1 – Voxpop (GE1), Geïnterviewde 2 – Voxpop (GE2), Geïnterviewde 4 – Voxpop (GE3), Geïnterviewde 5 – Voxpop (GE5), Boer 15 – Voxpop (BO15), Verslaggever 10 – Man Bijt Hond (VE10), Geïnterviewde 5 – Man bijt hond (VE11)

Intro

JP: Goedenavond. Weer grote boerenprotesten tegen de stikstofmaatregelen. Xander van der Wulp was er in Den Haag de hele dag bij en hoe moet het nu verder? Een debat tussen actievoerder Bart Kemp en D66 kamerlid Tjeerd de Groot

JP: Dit zijn mijn gasten straks gaan we natuurlijk praten over het boerenprotest en wat dat heeft uitgehaald, maar eerst toch nog even verder met het nieuws dat verbazing wekte.

JP: Opnieuw protesteerden duizenden boeren tegen de stikstofmaatregelen en dat leidde weer tot grote opstoppingen en chaos ook op de wegen. De protestdag begon vanochtend bij Bilthoven, het RIVM, en daarna ging de stoet naar het Malieveld in Den Haag.

* Instart filmpje *

BO9: Als je zo met een pennenstreek de toekomst helemaal kwijt bent dat kan toch niet?

VE9: Er staan ruim 200km file en op veel wegen richting Utrecht zien we grote stoeten met eh tractoren richting Utrecht, De Bilt, rijden.

RIVM1: Volgens internationale berekeningen die wij doen van hoge kwaliteit

Als het RIVM zijn dubieuze naam niet heel gauw zuivert dan komen we terug.

Verkeer vanuit de A12 richting Den Haag muurvast.

We kwamen aan en ze zeiden; daar is een doorgang dus ja met z'n allen er achterop en ja hier staan we dan.

Geen een dier minder in Nederland

We zijn er al honderden jaren en wij zijn op een gegeven moment de schuldige?

JP: Heeft iemand er wat van gemerkt? Anita, heb jij er wat van gemerkt?

AW: Nou, ik reed vanochtend om 7 uur vanuit Deventer en ik was zo blij dat ik de goede kant op reed, want al het tegemoetkomend verkeer stond stil met echt nou ja kilometers aan tractoren met zwaailichten en claxonneren. Ja dat was spectaculair.

JP: Dat is ook een beetje de grap die ik vandaag her en der zag van: 'Nederland stond inderdaad achter de boeren', maar dat we op de snelweg achter de boeren stonden.

AW: Ja, maar ik kan begrijpen dat er heel veel mensen last van hebben – JP: ja ja – ondervonden.

JP: Eh eh maar toch is er, dat begreep ik ook, van alle kanten. Er is dan weliswaar last ondervonden maar het heeft nergens geleid tot echt eh tot echt grimmig chagrijn?

AW: Nee, want dat moet ook niet

JP: nee. Nouja maar dat is ook wel fijn als het eh

AW: Nouja ik denk dat er heel veel begrip is voor de boeren en voor een groot deel ook terecht

JP: Ja. Tjeerd, Tjeerd de Groot is kamerlid van D66 en uh hoe was uw dag?

TG: Ik heb er wel wat van gemerkt, want ik zat de hele dag binnen in het kamergebouw opgesloten en op een gegeven moment kreeg ik zelfs de boodschap dat ik niet naar buiten mocht, want het was ook voor het naar buiten gaan was het afgesloten. Dus eh het was een hele rustige werkdag eigenlijk.

JP: Ja, maar u u mocht niet naar buiten dat had niks te maken met de veiligheid van u als persoon of wel?

TG: Ja, eigenlijk ook wel, ja. – JP: Ja? – ja. Ja dat is eh er zijn natuurlijk ook gewoon situaties geweest in Groningen waar echt mensen in gevaar waren eh maar toch ook die demonstraties over de schreef gingen en nouja dan heeft men gedacht nouja je moet toch ook kijken naar de veiligheid van kamerleden dus eh deze boodschap kreeg ik mee.

JP: Okee. Er was een lichte vorm van intimidate misschien eh ik zag ergens een boer rijden met een kist waarop de naam van Jesse stond?

XW: Jesse Klaver?

JP: Jesse Klaver.

BK: Ja was het die er toch ff erbij of eh

JP: Een andere Jesse?

BK: Je weet het niet

JP: Nou ja in theorie weet je dat ook niet, nee maar het zou kunnen zijn dat Jesse dit nogal scherp heeft gezet en heeft gemeld in dit debat natuurlijk

XW: Ja, samen met D66 – JP: maar goed – en dat is wel dat merk je wel aan de boeren waarmee je praat. Je kan een goed gesprek hebben met hen over wat hen dwarszit en wat ze van de politiek willen maar inderdaad zodra de naam van meneer de Groot valt dan zie je echt wel woede in hun ogen

TG: Maar dit vind ik dan weer toch te ver gaan want het is duidelijk Rob Jetten

BK: Het past ook niet in een kist he met zn tweeën * publiek lacht *

TG: Ja je kunt daar het is heel leuk grappen over maken

BK: Nee, natuurlijk vind ik dit te ver gaan

TG: Dit zijn mensen die hun werk doen van dag tot dag net zoals de boeren dat ook doen. Je kunt een debat hebben, je kunt het ook niet eens zijn met elkaar maar dit gaat echt te ver.

BK: Vind ik ook.

JP: Bart Kemp u bent schapenhouder u was de initiatiefnemer van die vorige actie. Was u er vandaag ook bij?

BK: Nee ehm mijn aanwezigheid was overbodig vandaag. Er waren er genoeg dus we waren ruimschoots vertegenwoordigd

JP: Ja. Als elke boer zo zou denken dan was er niemand.

BK: Nee, maar er was wel de indruk dat er veel zouden komen en ik was van plan einde van de middag nog even te gaan maar eh het was nogal hectisch in Den Haag, dus ik dacht eh dat komt wel goed

JP: Ja uhm wij hebben ook wat politici gezien eh die die spraken, dat was de vorige keer natuurlijk ook zo dat politici mochten spreken. Opvallende sprekers vandaag Thierry Baudet en Geert Wilders, zullen we eerst even naar ze luisteren?

* Instart filmpje *

TB: De klimaat en milieuhysterie; het is totale waanzin wat hier gebeurt met de stikstofnormen

GW: Willen jullie meer of minder stikstofregels? * minder, minder* Nou dan gaan we dat regelen

JP: Ja die van Wilders was natuurlijk uhm

XW: die kwam ook rechtstreeks uit de rechtbank – JP: precies - waar hij een dag had gezeten dus hij combineerde dat aardig.

JP: Ja, dit zijn eh zo zou je zeggen de twee nieuwe boerenleiders politiek gesproken?

XW: Nou dit waren overigens ook de enige politici die op het podium spraken. Bij de vorige demonstraties zaten wij hier ook aan tafel en toen hadden we het er ook over van welke ruimte kregen die politici nou tijdens die bijeenkomsten en toen werd er door de organisatie heel duidelijk gezegd van nou we willen niet dat de demonstratie gekaapt wordt door politici. Ik denk dat dat vandaag wel een klein beetje gebeurd is. Baudet en Wilders kregen beide heel veel gelegenheid en ruimte en die pakten ze ook om zich inderdaad een beetje te presenteren als nieuwe boerenpartij, maar vooral denk ik om in te spelen op de grote ontevredenheid die er bij deze grote groep boeren is en misschien ook wel breder want vandaag heb ik veel boeren gezien maar ook nog wel mensen in gele hesjes uit de buurt van Den Haag die ook ernaar toe kwamen om hun ongenoegen te uiten. Dus in die zin was het heel af en toe ook iets breder en daar springen deze twee heren gretig bovenop.

JP: Maar hebben zij een programma dat zeg maar wat betreft die paragraaf een beetje in de buurt van de vroegere boekoekoek kwam of niet?

XW: Nou, dat denk ik net per se want het programma van Wilders is maar een A4'tje en er stond niks in over landbouw.

TB: Baudet heeft een jonge partij en ze hebben beiden het voordeel dat ze hun programma natuurlijk zo kunnen maken zoals ze willen. Ze kunnen het ook zo aanpassen als ze zelf willen. Eh dus ja nu richten ze zich heel erg op deze groep.

JP: Ja, want zij hebben beiden in hun toespraak echt de boeren omarmd.

XW: Ja. En ehm alle ehn

JP: Wetenschappelijke?

XW: Alle wetenschappelijke metingen etcetera uh uh verworpen. – JP: ja –

AW: Is die liefde wederzijds?

JP: Dat weet ik eigenlijk niet. Heb jij daar een idee van?

BK: Ja, ik nouja ik vind de SGP al jaren consequent pro-landbouwbeleid voeren. Althans in hun doelstellingen en nouja, misschien zijn ze zich aan het bekeren tot de boerensector en ehm 90% van de mensen staat achter de boerensector dus er ligt een flink potentieel voor ze.

JP: ja

XW: En dat de andere partijen er niet waren kwam voor een groot deel omdat ze niet uitgenodigd waren

JP: ja of – XW: op het podium – u had er graag willen staan?

TG: Nou, ik weet niet of het vandaag veel toegevoegde waarde had uh om in dit rijtje te gaan, want wat deze politici natuurlijk doen is zand in de ogen strooien en ze zeggen precies natuurlijk wat er gehoord wil worden. Da kan natuurlijk, dat kan je zeggen, maar je moet ook wel het hele verhaal vertellen en dat is toch wel dat het slecht gaat met de natuur in Nederland dat we 25 24 ruim 24.000 woningen nu niet kunnen bouwen doordat de rechter heeft gezegd: Je moet toch wel eerst de natuur beter beschermen. Dat moeten ze er ook bij vertellen en dan gaat het om scherpe keuzes die je moet maken.

JP: Daar gaan we denk ik nu maar naar toe om ook ehm een beetje te gaan debatteren uhm de twee buitenste partners hier aan tafel. De boerendemonstraties houden Nederland toch al een week of twee in de greep en het begon allemaal ehm bij de twee mensen hier aan tafel. D66 kamerlid Tjeerd de Groot en schapenhouder en actieleider toen Bart Kemp

* instart filmpje *

TG: Ik vind het goed dat jullie naar Den Haag zijn gekomen en ik begrijp ook waarom jullie boos zijn. Maar niet alleen jullie zelf, het gaat ook slecht met de natuur en we moeten in dit land zorgen voor schoon * boe geroep * water.. *onderbreking *

BK: Hij heeft genoeg gezegd. Ik had gezegd twee zinnen en hij is daar ver overheen

BK: Weten we nu allemaal wel he. * lacht *

JP: Nee, maar je krijgt vandaag iets meer dan twee zinnen en dat geldt ook voor u dus geniet daarvan in die zin. Laten we praten aan de hand van twee stellingen die vandaag ehm eigenlijk door de demonstranten met enige regelmaat naar voren zijn gebracht. En die misschien toch ook wel gaan over waar het vandaag over ging. Twee weken geleden bij uw demonstratie ging het daar eigenlijk niet per se over u zei: ‘Ik wil gewoon dat wij gehoord worden, dat Nederland ziet dat wij er zijn’ en dat was in die zin minder een politieke boodschap toen.

BK: Ja, er was zeker wel een politieke boodschap maar meer gericht op herwaardering van de agrarische sector en niet specifiek op de stikstof – JP: Nee – problematiek

JP: precies, dat is nu wel zo ehm omdat die stellingen een beetje aan de demonstranten hangen hebben we ook de demonstranten eh ehm gevraagd uhm nee onzin maar we hebben ze horen zeggen en we dachten: ‘Dat is het ongeveer!’ dus luister even naar dit

* Instart filmpje *

MB: Vorig jaar hoorde je nog niks van stikstof en nou dit jaar iedereen gaat ineens dood van stikstof. En dat zijn allemaal mensen uit de stad, die twee plantjes op het balkon hebben en zogenaamd zeggen dat het met de natuur niet goed gaat terwijl wij allemaal praktisch allemaal uit de natuur komen en wij zien dat die bomen nog gewoon overeind staan.

JP: Ja. Eh de vraag is dus eigenlijk: ‘Stikstofuitstoot moet minder en dat kan niet ehm zonder hulp van de boeren’

BK: ehm de stikstofuitstoot is de laatste tien jaar 65% gereduceerd he door de boeren eh slimme stalsystemen eh waardoor eh veel minder uitstoot komt. Dus ehm dat er een dialoog gevoerd moet worden over nog minder stikstof dat kan, maar de manier waarop het nu in de media gebracht wordt ook door Tjeerd de Groot: ‘ga maar halveren’ je moet gewoon de helft moet stoppen en dan komt het goed met de natuur en dat is veel te kort door de bocht.

JP: Maar dat begrijp ik en daar gaat Tjeerd straks op reageren. Maar als we het even houden bij de stelling zoals ik dan nu uitspreek, die stikstofuitstoot moet minder en dat kan niet zonder hulp van de boeren; bent u het daar dan mee eens?

BK: Dat het niet zonder hulp van de boeren kan als de stikstofuitstoot naar beneden moet, daar ben ik het mee eens ja.

JP: Ja en bent u het er ook mee eens dat uhm dat de stikstofuitstoot naar beneden moet?

BK: Niet per definitie

JP: En waarom niet?

BK: Omdat ehm het causale verband tussen ehm achteruitgang van de natuur en de stikstof nog onvoldoende aangetoond is en ook is niet aangetoond of maatregelen gaan helpen. Dus als je de stikstof naar beneden brengt wat voorgenomen is of dat ook daadwerkelijk gaat helpen bij herstel van die natuur. Kijk en dat moet vaststaan

JP: Ja. Misschien zijn dat aardige punten voor u om even op te reageren

TG: Stikstofuitstoot zou zegt meneer Kemp misschien wel naar beneden kunnen, maar dan zou ik eerst wel eens willen weten of dat nou of er nu eigenlijk een verband is tussen stikstofuitstoot en bijvoorbeeld de situatie waarin de natuur zich bevindt met de verzuring van de grond.

TG: ja, nouja dan ga ik maar even op experts af en er zijn ontzettend veel rapporten al verschenen over de staat van de Nederlandse natuur en die is gewoon een van de slechtste van Europa. We zitten ergens we bungelen onderaan uhm misschien omdat Griekenland en Malta achter ons en dat heeft te maken, zeggen al die rapporten, met toch de grote hoeveelheid stikstof die in Nederland wordt uitgestoten. Dat komt door verkeer he komt uit industrie, maar als je kijkt waar komt het nu vandaan: 70% van wat we in Nederland aan stikstof uitstoten komt uit de landbouw. En een groot deel daarvan uit de intensieve veehouderij en dan is het ook logisch dat je kijkt naar de landbouw en zeker bij de intensieve veehouderij van varkens en kippen zijn ook nog heel veel andere problemen die al HEEL lang spelen, zoals: het mestbeleid, deze zomer nog stalbranden, eh en heel veel dierenwelzijnsproblemen. Met elkaar hebben we gezegd: ‘Ja, het kan zo niet langer we moeten door naar perspectief voor boeren die door willen gaan; daar gaan we ze bij helpen! Duurzame manier met kringlooplandbouw. En die boeren die willen stoppen gaan we ook op een goede manier helpen om dat te doen. En dat was eigenlijk de aanleiding geweest van dat interview en dat brengt wel met zich mee dat de veestapel omlaag moet en zeker bij varkens en kippen kan je die halveren.

BK: Ja die 70% heb ik nog nergens teruggevonden. Het CBS heeft het over rond de 40% en 30% komt uit het buitenland. Het beleid wat nu ingezet is gaat specifiek rondom die Natura2000 gebieden. De mensen die je daar gaat treffen, de boeren, ehm een gedeelte moet vrijwillig stoppen of die wordt vrijwillig opgekocht. In hoeverre is dat vrijwillig? Want je gaat in feite op slot. Je kunt niet meer uitbreiden of vernieuwen want de vergunning krijg je niet meer. Dat zijn juist de extensieve, duurzame, biologische bedrijven want die zitten vaak aan de rand van die natuur en die hebben overeenkomsten, partnerovereenkomsten, met die de beheerders van die natuurgebieden waardoor ze die grond gebruiken, extensief beweiden, die hebben zich vaak al aangepast aan die ring. Kijk wij zijn zelf ook een voorbeeld. Wij gebruiken ook natuur dicht bij die gebieden, daar lopen onze schapen, onder de huidige voorgenomen regelgeving mogen daar volgend jaar geen schapen meer lopen in die wei. Omdat ze te dicht bij die Natuur en omdat ze poepen

TG: Ja nou er zitten heel veel dingen in. Kijk ja we hebben in het Klimaatakkoord al gezegd he daar zijn we al een beetje vooruitgelopen ook wat er moet gebeuren ook met stikstof. Dus daar hebben we gezegd: ‘rond die natuurgebieden daar moet je al met minder vee’. He dus en dan gaat het op een manier, zoals u ook beschrijft uhm maar in het geheel moeten we zo veel terug met stikstof, dat dat niet voldoende zal zijn. En we gaan er nu mee beginnen, we gaan ook beginnen met ehm varkensboeren die willen stoppen, die gaan we helpen door het aantal varkens omlaag gaat. Maarja dat zijn wel de scherpe keuzes die we nu moeten maken, want nouja – BK: Ja maar – de rechter heeft duidelijk gezegd we moeten de natuur

JP: Begrijpt u dat ik ik hoorde dat een boer vandaag zeggen dat ehm het komt eigenlijk opeens op. Het is we hebben dat in andere politieke kwesties ook gehad dat we opeens mochten we geen gras meer hebben, moesten we warmtepompen hebben, maar eh eh er is iets dat dan in Den Haag opeens van een op het andere moment een groot issue wordt. Zoals nu die stikstof en nu opeens wordt het mes tegen de keel gezet van wie dan ook of het nou maar in dit geval toch met name de boeren. Ik kan me wel voorstellen dat die boeren zeggen: ‘Jongens waar waren jullie de afgelopen jaren?’

BK: Kijk om. Als ik daar even op in mag gaan? Ehm u noemt net kippen, varkens; kijk dat zijn juist de gesloten stalsystemen waar bijna geen ammoniak meer vrijkomt. Nouja, de pijnpunten bij de boeren richting u zit erin dat u nog maar drie jaar geleden pleitte voor 20% uitbreiding van de melkveehouderij in een andere functie en nu aan de andere kant van de tafel moet er gehalveerd worden. Ja, dat is onverklaarbaar en dat is ook onacceptabel. Als je dat uit dezelfde mond hoort en ook de manier waarop en als je het dan nouja

JP: Tjeerd de Groot had drie jaar geleden een andere functie en vanuit die functie als functionaris daarin zei hij hele andere dingen dan dat hij nu zei - BK: Precies – als hij als politicus zegt.

BK: Totaal anders.

TG: Nee, nou dat klopt dus niet want zo’n artikeltje circuleert maar wordt aan de onderkant afgeknipt waarin ik heb gezegd: ‘Verdere verduurzaming is een must’. En dat is helaas niet gebeurd, want die productie is veel te snel gestegen. Maar even op de vraag of waar komt dat nou opeens vandaan he? Dat is ik kan me DAT gevoel bij boeren heel goed voorstellen. Want eh elke keer wordt er in Den Haag iets geregeld, maar altijd als het net te laat is he dan gaat het weer over fosfaat. Dat hadden we een paar jaar geleden ehm een paar maanden geleden hadden we klimaat en dan opeens is het nu stikstof. Die problematiek bestaat nu al veel langer en dat is voor mij ook de reden geweest om de politiek in te gaan omdat elke keer wordt er iets geregeld om boeren zien ook door de bomen het bos niet meer van alle regels en die frustratie kan ik me ook goed voorstellen en daarom heb ik ook gezegd: ‘Ga nou een keer al die regels tegen het licht houden vanuit een nieuw perspectief. Vanuit een totaal andere manier van voedsel produceren met minder dieren maar dan ook wel meer verdienen. En dat is ook het idee dat is overgenomen door het kabinet en waar nu ook duidelijk over moet komen voor de boeren, hoe dan wel verder.

JP: De tweede stelling wordt ingeleid door deze boer:

* Instart filmpje *

WO: We worden genaaid met onze broek aan. Stikstof is geen probleem en het zal het ook nooit worden ook. * publiek juicht * Stikstof is voor 78% een goedje wat u nu inademt. Stikstof is een basis voor eiwit, stikstof is het begin van leven, stikstof is een teken van leven, net zoals mest een teken van leven is.

JP: Ja, helaas is het deel een beetje verkeerd gegaan want dit filmpje hoorde bij de eerst stelling en de vorige bij deze. Laat hem dan nog maar een keer horen dan.

* Instart filmpje *

MB: Vorig jaar hoorde je nog niks van stikstof en nou dit jaar iedereen gaat ineens dood van stikstof. En dat zijn allemaal mensen uit de stad, die twee plantjes op het balkon hebben en zogenaamd zeggen dat het met de natuur niet goed gaat terwijl wij allemaal praktisch allemaal uit de natuur komen en wij zien dat die bomen nog gewoon overeind staan.

JP: Ja, de boeren weten beter dan de politici hoe het eh met de natuur ervoor staat, Bart?

BK: Ehm dan politici ben ik wel van overtuigd. Ik hoorde eh vorige week ook nog een uitspraak tijdens een debat dat weilanden volledig verzadigd zouden zijn. Nouja ik zou zeggen: kom eens kijken hoe weilanden eruit zien in de praktijk. Wij staan met beide benen in de natuur en dat is ook het liefst wat we doen kijk ik ik zit niet te wachten om naar het Malieveld te gaan om een beetje daar onzin nouja te gaan het is niet mijn ding. – JP: hm – helemaal niet. Maar ehm als je je in je bestaan bedreigd ziet en dan ja moet er wel iets gebeuren. En als je vindt dat dat absoluut onrechtvaardig is omdat generaties boeren van vader op zoon wordt voortgezet en dat wordt afgesneden door onkunde vaak, ja dan denk je van: 'Die mensen moeten eens wat vaker op het veld komen kijken ja.'

JP: Zou het ook te maken kunnen hebben met de kloof die al eens eerder in verschillende ehm verhalen ook naar buiten is gekomen? De kloof tussen de stad en het platteland?

TG: Ja dat wordt gezegd hier.

JP: ja – TG: maar – ik hoor het veel boeren zeggen in ieder geval.

TG: Ja, maar in heel Nederland willen we schoon water hebben, in heel Nederland wil je schone lucht hebben en die natuur wie heeft er verstand van? Nou dat zijn ook weer wetenschappelijke instituties die kijken hoe het met onze natuur gaat. We hebben 20.000 meetpunten in het hele land en al die mensen die er mee bezig zijn ja die zeggen toch het gaat achteruit. Maar daar kun je niet omheen.

JP: Maar die meetpunten worden dus niet vertrouwd, hebben we gezien.

TG: Ja dat kan zijn maar ik heb vanmiddag hadden we dan een hoorzitting in de Tweede Kamer en heb ik ook een hoogleraar die het kan weten, autoriteit op dit gebied, aan die man heb ik gevraagd: 'De modellen die we nu hebben, zijn die nou adequaat genoeg om de maatregelen die je nu moet nemen om de natuur beter te beschermen ook weer huizen te kunnen bouwen voor nieuwe mensen; zijn die modellen adequaat?' En het antwoord was een volmondig ja. En dan vind ik dan hebben we als politiek ook als boeren te zeggen: Nou dan gaan we dat volgen dan kan je ook nog steeds mee oneens zijn en volgens mij zijn we dat, maar dan doen we wel op basis van die feiten die door die integere wetenschappers worden vastgesteld.

XW: Maar dat gebeurde niet ook niet ehm door alle coalitiepartijen bijvoorbeeld. Er waren ook deskundigen die u dan misschien wat minder deskundig vindt op dit gebied maar waar andere partijen het verhaal van geloofden.

TG: Ja je zag vanmiddag zag je meerdere deskundigen, maar de ene deskundige is met alle respect he niet de andere. Je hebt mensen die zich goed hebben ingelezen, die weten waar het over gaat, maar je hebt ook mensen die vanuit ja de universiteiten eh vaktijdschriften publiceren, dat is toch kennis die iets sterker – BK: Met andere woorden: er is twijfel. - staan.

JP: Maar goed deskundigheid wordt altijd omarmd door degene die met zijn standpunten het dichtste staat bij de deskundigheid van diegene

TG: Ja maar dat vind ik..

JP: Als denkt: 'hey diegene zegt wat ik wil' dan is dat mijn deskundige.

XW: Maar er zit bijvoorbeeld ook wat onduidelijkheid bijvoorbeeld Minister Schouten die zegt: 'de metingen van het RIVM die zijn betrouwbaar, maar we gaan ze toch verfijnen. Verbeteren. Dus dat klinkt natuurlijk – JP: dat ze niet goed zijn - 'dat kan beter'

TG: Ja, maar dat zal elke wetenschapper ook toegeven dat het altijd beter kan, dat is juist het mooie van de wetenschap. Die zitten altijd zelf te kijken: 'Hoe kan het beter?' Maar op het moment dat een wetenschapper zegt: 'Met deze modellen kunnen we verder en dat wordt ook door anderen erkend die in hetzelfde vakgebied zitten, dan hebben we als politiek er. Ik geloof niet dat het uitkomt want dat zei u even. Want we hebben nu

eenmaal afspraken en instituties waar je op moet bouwen want anders krijg je een rommeltje - JP: ik ik ik nee nee ja – en dan krijg je een Baudet-achtige toestand

JP: Nee ik bedoelde dat zeker niet over het RIVM. Ik bedoelde dat dat dat uw collega's, politici, bij het horen van verschillende meningen natuurlijk heel snel een mening omarmen die hen beter uitkomt he vanmiddag bij het debat daar waren verschillende deskundigen met verschillende verhalen. Bart Kemp het kan dus zijn dat door die verfijning, als die dus komt, ehm het misschien nog wel meer tegenvalt voor de boeren?

BK: Ja, dan is dat zo. Kijk het moet allereerst voordat je ook maar enig beleid kunt ontwikkelen moet er iets onomstotelijk vaststaan want het gaat wel om de toekomst van duizenden boerengezinnen.

JP: Ja en met name gaat het er ook om dat boerengezinnen het bijvoorbeeld opgeeft, kunnen we dan meten dat –

BK: Kijk het is al zo vaak gebeurd dat dat tien jaar later bleek van ja we hebben het toch voor niks gedaan: 'Ja , sorry. Maar dan is het wel te laat. En kijk en dat is nu ook vorige week wordt er weer een een stelling door u ingegooid: 'van we moeten bedrijven zo snel mogelijk verbieden'. Nouja hoelang is het geleden? Ik denk twintig jaar geleden dat we gedwongen werden eh bedrijfsmest te injecteren? Wat is dit voor beleid? Maak een mooie lange termijnvisie waar je de dialoog over aangaat en ontwikkel de economische voorwaarden om boeren minder vee te kunnen laten houden. Begin van de andere kant. Zorg dat de Nederlandse producten in de supermarkt komen te liggen, in de restaurants. Als ik een restaurant binnenloop, hoef ik geen vlees uit Brazilië, maar het ligt er wel.

JP: ja ja

TG: Nee maar

BK: Waarom hier dan beginnen? Zorg dat ik honderd schapen heb en lekker rond kan komen; waarom niet? Ik wil graag honderd schapen, dan hoef ik minder 's nachts mijn bed uit.

JP: En er moeten meer schapen in

BK: Maar ga van die kant eens beginnen.

JP: Er moeten meer schapen komen omdat je anders de concurrentie – BK: Nou concurrentie - niet aankan met het goedkope vlees vanuit het buitenland toch?

BK: Anders kun je geen kleine boterham overhouden

JP: Nee, nee

BK: Kijk daar staan ze

TG: Maar dat is precies waarom ik heb gezegd, waarom D66 ook heeft gezegd, van: ga nu naar het langetermijnperspectief want in het huidige model kan een boer alleen maar geld verdienen als hij intensief

JP: Als hij heel veel dieren heeft

Bk: Maar het gebeurt niet

TG: En daarom, wat er dan de laatste twintig jaar is gebeurd en volkomen gelijk dat de irritatie begrijp ik heel erg goed. Is dat dat oude model wat manselt en door Nederlandse boeren groot is gemaakt. Dat we daar de nadelen van zijn in gaan zien en die stikstof he daar zijn we al twintig jaar mee bezig.

JP: En Xander?

XW: Morgen is dat debat.

JP: We gaan, moet daar iets uitkomen? Eigenlijk wel want want alles hangt een beetje op zijn slot onderhand.

XW: Ja, het probleem is dat het kabinet dus rustig wil gaan kijken met de boeren wat goed is voor hen en voor de toekomst, maar er is een heel acuut probleem door die uitspraak van de Raad van State ligt de bouw stil. Dus de politiek ligt nu onder hoogspanning relatie tussen het kabinet en de provincies is de laatste tijd totaal verslechterd. De coalitiepartijen zijn er nog niet uit over hoe het nou precies moet. Juridische deskundigen zeiden vandaag: 'van misschien houdt het beleid van het kabinet wel niet stand'. Dus morgen is wel weer een belangrijke dag want Schouten gaat praten met de provincies en daarna in de Kamer wordt er misschien iets meer duidelijk. Maar voorlopig is het nog niet opgelost.

JP: Nee, dus voorlopig zal de onrust in het land ook blijven. Zowel bij de mensen die willen bouwen als bij de mensen bij de boeren.

XW: Ja en het is nog geen maand geleden of het Prinsjesdag was en toen had het kabinet een heel mooi verhaal, want iedereen gaat er in koopkracht op vooruit, het politieke midden kan weer dingen bereiken en vandaag hebben we een dag gehad met dit protest met heel veel ontevredenheid. Daarna kwamen kwam er een delegatie van het onderwijs op het veld bij Rutte op het torentje om over het lerarentekort te praten; kregen ook geen extra geld. Daarna was er nog eh een debat in de kamer over maar waarschijnlijk nu nog gaande over de situatie in Syrië. En morgen moet Rutte naar Brussel om over de Brexit te praten, dus het ziet er ehm een kleine maand na Prinsjesdag totaal anders uit.

JP: Goed we springen allemaal het ravijn in. * iedereen lacht *

XW: Nou gewoon het debat kijken morgen of het toch helpt.

JP: Dankjewel

* Instart filmpje *

JP: Ja eerst nog even het beeld dat ons opviel vandaag. Naast de boerenprotesten laten ook de klimaatactivisten zich eh de laatste weken veel van zich horen. Opmerkelijk genoeg blijkt dat zij er minder positief opstaan bij de Nederlanders.

VE9: Die boerendemonstranten die nou het provinciehuis in Groningen hebben bestormd, wat vind u daarvan?

GE1: Terecht

GE2: Ik vind het helemaal goed.

VE: Wat vind u ervan?

GE3: Ik vind het goed.

GE1: Illegaal?

VE9: Het blokkeren van die snelweg bijvoorbeeld?

GE1: Ja, maar je moet toch aandacht zien te krijgen? Want ze luisteren gewoon niet.

GE4: Ik denk wel dat het goed recht van de boeren is tuurlijk

VE9: Want de grote een groep klimaatactivisten hebben een straat in Amsterdam geblokkeerd, wat vind u daarvan?

GE1: Ja, die kinderen weten niet waar ze het over hebben.

GE4: Ja, dat vind ik niet normaal

GE5: Dat soort mensen moeten die kraakpanden gewoon ook uit. Gewoon zoals normale Nederlanders gewoon werken, huisje boompje kinderen gaan planten en dat moeten ze gaan doen.

JP: * iedereen lacht * 'gewoon huisje boompje kinderen gaan planten'. Het is wel opmerkelijk hoe groot die verschillen zijn he.

XW: ja, en ik weet ook niet waar het vandaan komt

JP: Nouja, dat weet ik ook niet. Eenmaal in Den Haag werden de boeren toegesproken door verschillende politici ook Theo Hiddema van Forum voor Democratie. Hij beklom het podium alhoewel hij een beetje worstelde met de microfoon:

* Instart filmpje *

TH: Nou wat willen jullie horen? Of ik het met hem eens ben? Ja, dat dat lukt vrij aardig. Ik ben geen volksmenger; ik ga jullie niet opzweepen; dat hoeft ook helemaal niet. Maar ik ga in gedachten even met jullie terug een paar weken geleden toen stonden we hier ook. Dat was een memorabele dag, daar was ik een beetje van beduusd. Zo veel mensen en zo veel trekkers – WO: houd hem tegen je kin- houd je mond.

JP: Ja, hij moet het nog een beetje leren daar. In man bijt hond blijkt dat ook hobbyboeren ook last hebben van de voorgenomen stikstofmaatregelen van het kabinet.

* Instart filmpje *

VE10: Want eh hier is uw boerenbedrijf?

GE6: Ja, hier is het boerenbedrijf. Daar ga ik zometeen eeh stikstofregeling.

VE10: Want hoeveel koeien heeft u?

GE6: Ja, ik heb er ongeveer ik heb er 150 koeien en dan moet ik in een keer naar 75 toe. * iedereen lacht *

VE10: Ja, en hoe voelt dat?

GE6: Nou dat voelt op zich wel heel zwaar en verdrietig natuurlijk. Ja sorry koe, het is wel jammer dat jullie wegmoeten maarja het moet van Den Haag.

JP: Ja, als je dit ziet heb je helemaal geen debat meer nodig eigenlijk he?

TG: Nee, het is me helemaal duidelijk opeens.

Fragment 10 [28min10sec]

DWDD, NPO1, 16-10-2019

Erik Luijten over lijkst Jesse als protest

Sprekers: Matthijs van Nieuwkerk – presentator (MN), Jan Willem Erisman – stikstof-expert (JE), Erik Luiten – boer (EL), Frank Westerman – schrijver, journalist (FW), Nico Dijkshoorn – dichter (ND), Simone Weimans (SW), Matthijs van de Wiel – NOS radioverslaggever (MW), Hans Brug – Directeur RIVM (HB), Amber Brantsen – NOS Presentatrice (AB), Verslaggever 11 – NOS (VE11), Verslaggever 12 – NOS (VE12), Edwin van den Berg – Verslaggever NOS (EB), Sietema van Kempen – FDF (SK), Geert Wilders – Fractievoorzitter PVV (GW), Verslaggever 13 – NOS (VE13), Verslaggever 14 – NOS (VE14), Arda – Yung presentator (AR), Vester – boerenzoon (VE), Joris – boerenzoon (JO)

MN: Jan Willem Erisman, Erik Luiten, Frank Westerman, Wim Pijbes, Nico Dijkshoorn, Sakkie Karter, Binkbeats, Pieter de Graaf, KAUW, tafeldame Simone Weimans dit is de wereld draait door!

MN: Goedeavond dit is de wereld draait door van woensdag 16 oktober Simone is mijn tafeldame en het is de dag van de boeren - SW: Ja – het was weer een dag van de boeren; we kunnen er ook niet omheen. Het is ook belangrijk en we dachten ineens aan Frank Westerman, we hebben ook, we gaan het ook over stikstof hebben, we hebben onze eigen boer Erik; fijn dat je er weer bent, had ook een lange dag. Frank Westerman wordt twee keer geciteerd vandaag in de krant. In de Trouw en in het NRC Handelsblad. Hij schreef ooit dit boek: 'De graanrepubliek'. Eigenlijk over onze agrarische cultuur, industrie in de vorige eeuw. En hij heeft daar veel over te zeggen; leuk dat hij er is. Uh Wim Pijbes is een bokkont die mocht gisteren al in het Moma rondlopen in New York. Gaat volgende week pas open. Geheel gerenoveerd, geheel groter geworden. Het belangrijkste museum al het gaat over moderne kunst he Wim?

WP: Ja

MN: En Sakkie Karters zit op de hoek en zij presenteert straks haar showcase aan jonge Nederlandse expats op ADE Amsterdam het dance-event dat nu om ons heen ook in de Westergasfabriek draait in Amsterdam woedt kan je zegge.

SW: Ja uiteraard, leuk

MN: Ja en Nico is er uiteraard, want het is woensdag. Maar jij begint.

SW: Ik begin. Ik wil het hebben over radio. Ik ben al mijn hele leven verslaafd aan radio luisteren en later ook radio maken uhm op 6 november bestaat de radio in Nederland precies honderd jaar. En NPO radio 1 heeft de onvergetelijke radioluisterlijst samengesteld. Honderd fragmenten van de meest bijzondere radioprogramma's, radiopresentatoren, de afgelopen honderd jaar, Jack van Gelder dat fragment: DENNIS BERGKAMP! Weet je wel

MN: Dat was radio toch?

SW: Ja dat was echt radio, Frits Evers zit erbij, Frits Spits, natuurlijk ook met het oog op morgen omdat ik zelf presenteer

MN: ja

SW: En luisteraars kunnen dan hun favoriete fragment opgeven en dat wordt dan gepresenteerd tegen die tijd. En ik zat vanochtend ook weer radio te luisteren – MN: hmhm – naar het boerenprotest. En er was een heel bijzonder fragment, want het boerenprotest gaat natuurlijk niet alleen maar over wat die boeren willen bereiken maar ook de manier waarop ze actie voeren. Er is natuurlijk wel wat kritiek de afgelopen dagen op hoe ze dat hebben gedaan. En onze verslaggever van de NOS, Matthijs van de Wiel, die was in de Bilt waar de boeren dus protesteerden bij het RIVM. Zij wilden dat de directeur van het RIVM zou terugkeren op het podium. Die had daar al een praatje gehouden over het feit dat hij vond dat alles wetenschappelijk verantwoord was. Hij verliet het podium en vervolgens zeiden die boeren: 'Je moet terugkeren om ons een hand te geven' en die directeur had daar eigenlijk helemaal geen trek in en onze verslaggever stond daar live bij en we hebben daar een fragmentje van hoe dat vervolgens ging. Want ik vond dat hele spannende radio, laten we even – MN: oke oke - luisteren

* Instart fragment *

BO1: Nee, maar dat is dus typerend dat u teruggefloten wordt van hogere hand en nu niet de waarheid op het podium kan uitspreken. Dat is nou waar het hele probleem zit

HB: Wij zijn wetenschappelijk onafhankelijk

MW: Maar kunnen we elkaar de hand schudden?

MW: Er is discussie tussen de boeren die dit hebben georganiseerd en de directeur van het RIVM

BO2: Je kunt toch gewoon even normaal reageren? Nu

MW: Nu wordt er onderhandeld tussen de FDF en die directeur van het RIVM over het terugkeren op het podium.

BO?: Uw imago is al tien keer beter om gewoon even mee te lopen en mekaar daar een hand te geven

BO?: Die worden dadelijk allemaal wild en dat is allemaal jouw schuld.

HB: Ja, daar komt het op neer

MN: Aan tafel zit melkveehouder Erik Luiten. Schrijver Frank Westerman en hoogleraar integrale stikstofstudies Jan Willem Erisman. De boeren zijn nog steeds boos en na de grote demonstratie op het Malieveld twee weken geleden en de acties bij de provinciehuizen deze en vorige week, was het vandaag weer een actiedag.

* Instart filmpje *

AB: Goedemorgen. In de Bilt is het officiële programma van het boerenprotest afgelopen. De boeren

kwamen daar naartoe omdat het RIVM daar zit.

VE1: Volgens het RIVM zijn de boeren verantwoordelijk voor 46% van de stikstofneerslag

PR1: Dat vinden wij natuurlijk verrekke lastig. Als er op onbetrouwbare metingen, onze toekomst wordt gebaseerd.

VE2: De meeste boeren zijn vanuit alle delen van het land natuurlijk al in het holst van denacht vertrokken en dat leidt nu tot bijna 300km file.

MR: Ik roep natuurlijk wel iedereen op om ehm de rust te bewaren en de aanwijzingen van de politie op te volgen.

EB: Twintig legervoertuigen dienen vandaag als mobiele afzetting.

XX: Mensen het lijkt hier een beetje uit de hand te lopen.

SK: Schande voor de mensen die een ander beschuldigen van geweld en zelf de mensen de verdoemenis in helpen.

GW: Willen jullie meer of minder stikstofregels?

MN: Ja. Jajaja. Uhm Erik ik begin met jou. Eh de trekkers staan hier rond de studio. Je bent met een aantal collegaboeren. Jullie zijn hierheen gekomen. Heb je Den Haag gehaald eigenlijk?

EL: Nee, we hebben Den Haag niet gehaald. We gingen vanochtend vannacht eigenlijk weer opnieuw weg.

MN: Vanuit Aalten he?

EL: Vanuit Aalten. Vanuit de Hofnar eh de locatie waar we nu al twee keer zoveel tractoren hadden dan de vorige editie en dat ging op de volgende locaties eigenlijk net zo door. Dat betekent dat volgens mij ik heb ze uiteindelijk niet geteld maar uhm volgens mij zijn er uiteindelijk wel twee keer zoveel de weg opgegaan dan we wilden.

MN: Den Haag dus niet gehaald omdat?

EL: Omdat het helemaal dichtzat. We zijn wel in Bilthoven geweest bij het RIVM uhm het verhaal ook wat net erbij kwam – MN: ja – hebben we ook meegemaakt. Maar goed van daaruit zat alles helemaal dicht. Het had weinig zin om nog naar Den Haag toe te gaan. Ik heb wel heel veel contact gehad met de mensen die er wel waren. - MN: Ja – hoe alles verliep. Maar goed wij hebben de keuze gemaakt van om dan toch maar rustig deze kant op te komen en overigens dat viel ook nog niet mee met je trekker midden door Amsterdam met heel vele stoplichten.

MN: Zijn ze niet gewend he?

EL: Nee, wij ook niet

MN; ben je over de grachten gekomen dan? Nee toch?

EL: Dat dan weer niet maar het was best een opgave

MN: Ik wou net zeggen; dan ben je fout.

EL: Technische storing waardoor we het verkeer nog even blokkeerden. Maar goed het was vooral ook hier weer in Amsterdam, duimpjes omhoog en dat is wel opvallend. Het lijkt ook wel meer te zijn. Het is meer dan alleen een boerenprotest dat hier eigenlijk gaande is. Ik heb sterk de indruk dat eh andere sectoren of je het nu over de bouw hebt he heel veel mensen die ook in de wegenbouw zitten. Dat aanspreekt uhm transportwereld eh vrachtwagens, die ook in de breedte gingen rijden om alle ruimte te geven aan de boeren. Er speelt meer hier.

MN: Ja. We gaan even kijken naar jou vanochtend om 5 uur volgens mij. We zijn dan inmiddels in Arnhem althans jij bent dan in Arnhem aangekomen en daar spreek je een hoop van de collega's toe op weg nog dachten jullie naar Den Haag

EL: Klopt

* Instart filmpje *

EL: Het belangrijkste is: dat we er een hartstikke mooie dag van maken. Wij doen ertoe en maken het verschil. En we gaan het ook laten merken, dat we het verschil maken. We gaan elkaar in de gaten houden en geen gekke dingen doen. We gaan er een mooie dag van maken. Iedereen succes! Doorrijden

MN: 'We gaan er een mooie dag van maken', 'doorrijden' iedereen gedraagt zich een beetje. Is dat gebeurd eigenlijk? Heeft iedereen zich een beetje gedragen?

EL: Nou ik vind met dit aantal trekkers op pad met zoveel mensen heb ik geen hele rare dingen gezien.

Natuurlijk je hoort wat berichten voorbij komen, maar ik denk bij deze

MN: rode kruizen werden genegeerd zagen wij gewoon op teletekst voorbij komen, burgerlijke ongehoorzaamheid? Ja, mag eigenlijk niet he

EL: Nee, dat klopt. Maar goed ik ik vind dat niet het grootste oordeel over geven dat het nou niet helemaal niet door de beugel zou kunnen.

MN: Even iets anders laten zien, daar was wel veel commentaar op. Het is een kwestie van smaak misschien.

Kunnen we dat even zien? Jesse Klaver zijn naam op een doodskist, daar was veel over te doen. Wat vind je er zelf van?

EL: Nou ik zou het zelf niet doen ehm aan de andere kant kun je. Ik zeg ik zou het niet doen ehm om het nou af te keuren kijk ik snap wel de gedachte die er achter zit. Het gaat niet om de persoon, het gaat om wat hij vertegenwoordigd, wat zijn richting is.

FW: Ja, maar dit doe je niet toch! Smakeloos!

EL: Ja, het is makkelijk om op af te geven maar ik zie het ook wel een beetje als de.. Maar bij alle teksten die voorbij komen moet je toch allemaal een beetje met een korreltje zout nemen en dit moet je vooral zeker niet serieus nemen.

MN: Maar er is hier toch iets aan de hand. Twee weken geleden, althans dat vermoeden heb ik, vraag ik jou. Twee weken geleden was je hier voor het eerst – EL: Ja – ehm Malieveld. Toen hugde we als het ware alle boeren. Jullie voelden je niet serieus genoeg genomen, we begrepen er eigenlijk vanalles van. Inmiddels zijn we een stukje verder. Dat provinciehuizen zijn eh bezocht en soms belegerd. De de de dat ‘huggen’ die sfeer van almachtige warme deken dat veranderd een klein beetje heb ik het idee.

EL: Dat dat gevoel heb ik ook. – MN: Ja – Het heeft ook een reden en dat heeft ermee te maken dat ik weet zeker dat niemand nu echt zin had om opnieuw op pad te gaan onlangs dat het zo massaal is gebeurd. Maar het geeft wel aan dat daar de noodzaak voor gevoeld werd en die noodzaak zit erin dat gevoel zit erin dat koud twee dagen na 1 oktober demonstratie het besluit gewoon genomen werd van ‘we gaan gewoon opkopen’, ‘we gaan regels stellen’, – MN: hmhm – en die werden vervolgens nog door de provincie nog met een schepje bovenop gedaan.

MN: Heb jij voor een deel nog teruggedraaid? Kan je zeggen van die acties hebben succes gehad? Ja, de minister zei ook laten we even een maand nemen om tot elkaar te komen he. Nou daar hebben jullie je dus niet..

EL: Nee maar goed omdat ze die maand dat was inderdaad de eerste afspraak. Nou die werd twee dagen daarna volgden er al besluiten die daar min of meer haaks opstonden. Ook erkend door provinciebesturen, die zeggen: ‘we hebben gewoon te snel gehandeld’. Laten we de tijd nemen om goede besluiten te nemen met elkaar. En dat was natuurlijk vandaag..

MN: Frank, jij roerde je al. Eh je wordt vandaag twee keer genoemd in de krant. Door Steven Akkerman in Trouw hij schrijft een column over het boerenprotest en noemt jou dit boek met name de Graanrepubliek en vandaag de voorkant van NRC Handelsblad dat gaat over de tractor als impressiemiddel van de boeren en dan kom je ook bij jouw boek uit. We hadden nog niet aan je gedacht en dat is best wel raar eigenlijk, want jij schreef deze bestseller. Deze echt grote bestseller

FW: Twintig jaar geleden.

MN: Twintig jaar geleden, dat was eigenlijk het begin van jouw faam zou je kunnen zeggen als non-fictie schrijver. Jij verdiepte je daarin voor dit boek in eigenlijk de agrarische he de boerengeschiedenis van Nederland na de Tweede Wereldoorlog in ieder geval zou je kunnen zeggen. Daarin schets je eigenlijk dat de boer vaak een speelbal is van de politiek, van milieu, van graanprijzen, van melkprijzen etc. etc. Kan jij voor ons schetsen wat er na de laten we de Tweede Wereldoorlog als uitgangspunt nemen hoe het op en af ging met de boeren?

FW: Ja eh na de Tweede Wereldoorlog waar iedereen nog aan dacht was de hongerwinter. En tekorten, eten slepers, en mensen die gewoon honger hadden. En dus meteen was het idee van ‘nooit meer hongerwinter’ en er is eigenlijk uh ingegrepen in de landbouwsector. Geen vraag en aanbod, korenbeurzen die prachtige in Arnhem Groningen die gingen dicht nee er was een vaste graanprijs. Dus de landbouw werd in zekere zin ingekapseld en dat ging van lief en leest steeds verder met het doel nooit meer hongerwinter. Bulk kwantiteit dus niet zo zeer kwaliteit – MN: massa? – ja er moest eten komen. En dat was natuurlijk heel nobel en het waren de wederopbouwjaren, maar eigenlijk op die het idee van we gaan alles straktrekken. Dat mooie cultuurlandschap wat natuurlijk ook zijn charme heeft en ja wat werd er geofferd bij het altaar. Dat was natuurlijk eigenlijk de boerenromantiek ook wel maar ook ehm natuur en milieu en dat dat kwam al gauw dat wringen. Maar de korenbeurzen als zeg maar het graan via vraag en aanbod, dus als de bloemen in Aalsmeer een prijs krijgen daar moet je binnen de landbouw dus eigenlijk niet mee aankomen, want er zitten allemaal regels. Je zou kunnen zeggen het is een soort web geworden waar die boeren op z’n erf inzit maar niet als spin maar als vliegje, die gevangenzit – MN: hmhm – dat is het vliegje. En die kan bijna geen kant meer op.

MN: Maar hoe kijk je dan naar de je hebt dit boek geschreven. Dit kon jij nog niet meenemen, wel de boerenprotesten in de jaren ’90 overigens he. Het vorige boerenprotest, daar kunnen we straks misschien toch wel nog eens naar kijken. Dat is wel leuk

FW: Er zitten echt parallellen hoor.

MN: Er zitten parallellen. Hoe kijk je naar wat er nu aan de hand is met de boeren?

FW: Tractoren zijn nog groter

MN: Dat is een ding wat zeker is.

FW: Ja, maar het zijn dus formidabele strijdwapens he je ziet ze aankomen en dat heb je bijna niet door denk ik, Erik, maar dit beeld wat we hier overal zien dat heeft echt dat hoeft niet dat werkt enorm. He het is een hoeveel pk zeg het eens?

SW: Sommige zeggen het is intimiderend

FW: Het is intimiderend bijna he.

EL: Misschien was dat ook wel de bedoeling.

FW: Ja, dat is ook de bedoeling.

EL: Misschien was dat effe wel de bedoeling het heeft lang geduurd he. In 1990 was het laatste protest nouja er zijn meerdere generaties trekkers tussendoor gekomen he

FW: Je zit daar hoog, je zit daar koel, droog, vering, alles he, elektronica maar het is alsof je met 200 paarden daarvoor op de Hofstad afdendert.

EL: Ja

SW: En dat wil je ook laten zien.

EL: Ja. Ja nee nee goed het klinkt ongemakkelijk

FW: Maar dan komt dus het leger want politielid dat werkt niet en een fluitje werkt niet nee eh traangas nee het is het leger en dat was in 1990 ook. Dus dat het leger met materieel uit de kazernes komt tjoh

EL: Ja

MN: In 1990 hadden we het over volgens mij de ozonlaag, het gat in de ozonlaag

FW: Mestoverschotten

MN: Ja mestoverschotten. Nouja in ieder geval milieu speelde ook een grote rol bij de protesten die er toen waren. Klopt toch wat ik zeg?

FW: Ja, maar toen heette het net anders. Maar bijvoorbeeld ammoniak dat is ammoniak dat was in 1990 ammoniak en dat is nog steeds ammoniak maar toen heette het mestoverschot en nu heet het stikstof.

MN: Ja even voor

JE: Meer grondwater en oppervlakte water dat speelt

MN: Ja, we gaan snel weer naar de actualiteiten, maar omdat het zo leuk is even het vorige boerenprotest ergens in de jaren 90.

* Instart fimpje *

VE3: Boze boeren verklaren Minister Braks de oorlog als de Tweede Kamer tegen de verhoging van de graanprijs stemt. Honderden tractoren hinderen langdurig het openbare leven. De boeren willen meer geld.

VE4: Voor de tweede dag is het vliegveld Eelde geblokkeerd. Het vliegverkeer was enkele uren gestremd. En ook in Den Haag was het vandaag weer raak. Het Binnenhof werd volledig afgezet. Vandaag ook acties in Zeeland, zoals in Oosburg. Ruim 200 tractoren blokkeren het stadhuis en dwingen een gesprek af met de bestuurders van Sluis, Oostburg en Aardenburg.

VE3: Half april komt Braks met een voorstel. Een fooi vinden de boeren. Ze gaan opnieuw de straat op.

MN: Ja, Erik. Het RIVM dat was de eerste stop later gingen jullie naar Den Haag, het was in de Bilt. Want jullie zijn boos op het RIVM. Jullie hebben het gevoel dat zij niet zuiver rekenen als het gaat om stikstof?

EL: Nouja, dat is nou – MN: Kort voorbeeld – je weet niet of het zuiver is omdat het niet transparant is. En het heeft erg lang geduurd voordat ze toe hebben gegeven we maken alles openbaar. Het is niet ik bedoel je moet het kunnen volgen en het is niet eens zozeer belangrijk dat ik het zou moeten kunnen volgen, maar ik vind dat Tweede Kamerleden die echt verantwoordelijk zijn voor beleid, dat die op z'n minst traceerbaar moet zijn hoe getallen tot stand komen. Pas dan kun je betrouwbaar op basis van betrouwbare gegevens.

MN: Als je dan weet wat de getallen zijn. Vind je dan dat ze betrouwbaar zijn, vind je accepteer je ze of vind je die rekensom klopt eigenlijk niet?

EL: Dat moet je mij niet vragen, daar heb ik onvoldoende kennis voor wellicht ligt mijn buurman dat veel meer.

SW: Dat is ook het punt. Dat niet heel veel boeren geloven dat het RIVM uhm zegt te onderzoeken?

EL: Nou, als het aantal meetpunten dat is heel bijzonder op verschillende plekken geplaatst waar het een onbetrouwbaar beeld geeft. Of nou dat soort onbetrouwbaarheden zou je in onze optiek er tussenuit moeten halen net zoals je met een juryrapport de hoogste en laagste, het afwijkende beeld, haal die eraf zodat je een beter beeld krijgt zodat je voldoende meetpunten hebt. En zorg nogmaals dat het transparant is en ga dan beleid voeren. Ik heb nu begrepen dat het 70% onbetrouwbaar uhm er onzekerheid in zit voor 70%. Je zou kunnen zeggen van 50/50 is he laten we voor de zekerheid het beleid maar inzetten. Nu heb je een onzekerheid van 70%, ja dan denk je wel van is dit betrouwbaar genoeg is dit voldoende?

MN: Ik ga even vragen of jouw buurman het hier mee eens is. Jan Willem Erisman uh bijzonder hoogleraar integrale stikstofstudies u moet het weten. Reageer hier eens op, klopt dat? 70% is

EW: Ja, dat klopt. Het heeft een beetje de betrekking waarop je het betreft he die onzekerheid, maar de landelijke depositie he dus de hoeveelheid neerslag ten opzichte van de draagkracht van de natuur daar zit een onzekerheid in van 30%. Maar als je heel lokaal gaat kijken is die onzekerheid dan is die veel groter. En dat komt omdat we je kan het gewoon niet meten. Het is zo variabel al die bronnen

MN: Dus de boeren hebben recht van spreken?

EW: Nou het hangt er een beetje vanaf hoe je het gebruikt. He want we zijn niet zo erg geïnteresseerd in wat een boer precies bijdraagt aan ehm die depositie of die neerslag op dat bosje. Maar je wilt weten in onderlinge vergelijkingen als je maatregelen gaat nemen – MN: hmhm – wat nou het meest effectief is en daar is het wel geschikt voor die rekenmethodiek.

MN: Dus nog een keer mijn vraag. Hebben ze nou gelijk of ongelijk?

EW: Ze hebben gelijk wat betreft die twee meetpunten die ter discussie staan. Die worden ook niet meer gebruikt. Maar er zijn veel meer meetpunten die gebruikt worden he zo’n 300 tal in 80 natuurgebieden, natte neerslag die gemeten wordt, dus er zijn veel meer meetpunten. Dat model wordt goed getoetst daarmee. En dat model daar kan je dit soort uitspraken mee doen. Wij hebben zelf ook samen met TNO en onze satellietbeelden kijken wij ook naar hetzelfde soort berekeningen. En dan komen we op vergelijkbare getallen uit.

EL: Maar weten we ook het verschil dan? Want we hebben natuurlijk de ammoniak vanuit de landbouw afkomstig is en we hebben de NOX vanuit de verbrandingsmotoren wat allemaal uit industrie en werkverkeer plaatsvindt. – EW: ja – Zijn die kenbaar?

EW: Die zijn heel goed herkenbaar die worden ook anders gemeten. En worden ook anders gemoduleerd en komen dan samen in een model waarin je de optelsom van die twee als neerslag op die natuurgebieden weet. En dan bepaalt.

FW: Weet je wat ik nu niet begrijp? Dat je niet als boer zegt van: ‘wacht even wij worden helemaal niet gewaardeerd want wij doen kennelijk he zitten wij in een verdomhoekje’ maar nu ga je naar het RIVM en dan zeg je: ‘Die cijfers kloppen niet’. En dan zit je in en achterhoeddegevecht en dat zit je toch al als boer omdat er nog maar zo weinig boeren zijn.

EL: Nou nee daar had je het ook niet mee. Ik zou ook vooral niet pleiten om sectoren tegen elkaar op te willen zetten want daar bereiken we vooral geen eindresultaat. Het is meer, hoe komen we nu, want we zijn erg in de kramp geschoten door het hele dossier. Eh door een uitspraak die in mijn beleving terecht is he dat de aanpassingen die we in Nederland doen ehm door de Raad van State is afgekeurd. We hebben een hele lag norm ooit vastgesteld met elkaar en in mijn beleving zul je daarnaar moeten gaan kijken. Maar dan kom je natuurlijk op natuurwaarden en is dat dan slecht voor de natuur stikstof? Stikstofverbindingen in basis niet want het groeit er fantastisch op. Het is ons groene landschap

MN: U mag ingrijpen he

EW: jajaja. Ik ben het daar niet mee eens. Maar ja het groeit heel goed. Alleen je wilt nu juist dat het in de natuur waar het niet zo goed groeit omdat alles overwoekerd wordt en de basis van de bio-diversiteit, dus die soorten rijkdom die we hebben, die is gebaat bij hele lage hoeveelheden stikstof. – MN: hmhm – De natuur maakt daar prachtige verbindingen op he met bacteriën, schimmels, samen met wortels. Geweldig mechanisme maar dat komt eigenlijk alleen maar omdat er zo weinig van die stikstof in het systeem zit. Hoe meer je daar op gooit, gebeuren er twee dingen. Die planten die het heerlijk vinden gaan heel hard groeien en overwoekeren alles en het leidt tot bodemverzuring waardoor er allerlei nutriënten uitvloeien.

MN: U komt net uit Den Haag waar u onderdeel bent van een select gezelschap die hier verstand van heeft. En dat broedt op een oplossing. Klopt dat wat ik zeg?

EW: Zeker.

MN: Heeft u al kunt u een tipje van de sluier oplichten?

EW: Nouja wij wij broeden altijd op oplossingen, maar nu was het.

MN: Was dat met de Minister President erbij?

EW: Nee, dit waren de Kamerleden die die hadden een hoorzitting georganiseerd. Het ging over onzekerheden. Ik vraag me af of het onzekerder is geworden of zekerder die hele discussie. Maar wij hebben geprobeerd in ieder geval toe te lichten wat de feiten zijn, wat je wel kunt doen en wat je wel kunt doen. Uiteindelijk heb je het instrument

MN: Wat kan je wel doen? Ik wil graag weten wat u heeft geadviseerd. Waar jullie aan denken, waar jullie naar neigen?

EW: Nou, wat mij betreft ik denk inderdaad dat er een grote kans ligt voor de landbouw. Er ligt een enorm risico in de landbouw er worden hoge investeringen gevraagd al jaren. De technologische maatregelen die worden voorgesteld vragen vaak nog meer investeringen. En ik denk niet dat die boeren dat kunnen dragen met een wereldmarkt waar die prijzen helemaal niet gaan stijgen. Een wereldmarkt die helemaal niet groeit. Dus he je moet naar en ander model. En het andere model is, zorg nou dat je aan de krachtvoerkant en kunstmestkant reduceert, dan haal je die stikstofdruk weg, zorg dat je echt boeren ambacht dat daar goeie producten van komt. Meer kwaliteit en altijd essentieel; er moet een verdienmodel bij. En laten we dat met z’n allen zoeken.

EL: ik vraag me een.. we gaan nu heel snel denken in oplossingen he.

EW: Dat is ons doel

EL: Klopt, terecht.

MN: Maar dat schiet ook op

EL: Maar waarom kijken we niet terug van waar ligt de oorzaak? Hoe zijn we eigenlijk hierin terecht gekomen en is dan, en dat is mijn vraag aan u, is dan die norm van 0,05 nol per hectare een wenselijke norm?

MN: Begrijpen jullie het nog allemaal?

EW: Ik begrijp het wel. Maar even terug over waarom we hier zitten. Dat is de uitspraak van de Raad van State die zegt: 'de natuurkwaliteit wordt onvoldoende gewaarborgd'. Een is stikstof, er mag geen stikstof meer bij, eerst moeten we fors stikstof reduceren voordat we weer vergunningen uit kunnen geven en dan pas kan je weer aan de slag.

EL: Klopt het dat dat die 0,05, het is technisch, ik zal het eenvoudig maken. Is dat dezelfde hoeveelheid dat dan wanneer je een hondje hebt een hectare, twee voetbalvelden groot, uitgelaten wordt dat dat al zoveel is dan die 0,05% nol.

EW: Nee, dat klopt niet, want het gaat erom dat dat enge uitwepersel van die hond maar die ligt niet over dat hele hectare. En dat is het verschil.

MN: Begrijp jij het nog Simone?

SW: Eh ik doe mijn best.

MN: Ja ik ook .

SW: Ik heb al die tractoren nog in mijn hoofd.

MN: Het is goed te zien dat er heel hard wordt nagedacht door beide heren. Zou jij.. je hebt al een keer een hoofdstuk toegevoegd van volgens mij van dit boek?

FW: haha ja

MN: Er zit wel weer een nieuw hoofdstuk in of niet

FW: Ja, eigenlijk wel. Maar er zit ook wel veel herhaling in hoor, wat dat betreft. Dus de tractoren zijn groter, maar in 1990 reden jullie ook he het plaatje was ook op het Binnenhof he. Dus niet het – EL: Toen nog wel – Malieveld, nee op het Binnenhof. Zo voor de Ridderzaal. En dat heeft 17 dagen geduurd he dat was vooral een akkerbouwopstand ehm maar dat was eigenlijk ook tegen het beeld misschien hebben wij een beeld van boeren via boer zoekt vrouw maar vandaag krijgen we toch een ander beeld. Maar jullie hebben dus ja zeg maar een imagoprobleem om het maar eens even zo te zeggen en dat was toen ook he. Dat was die spuitende giertank die dus uitreed over de velden en ik herinnerde me dat journaal na journaal na journaal dan was er op de achtergrond was er zo'n beeld van eh een boer.

EL: Ja zelfs dat was echt heel bijzonder

FW: Ja en dit beeld wat je nu ziet ja dat is dan eh dat is dat waren jullie. Ja he het stinkt en jullie vervuilen. Nu is het weer eigenlijk van jullie produceren te veel stikstof, maar als je dan gaat vertellen van he wacht even sinds de Tweede Wereldoorlog wat werd er van ons verwacht: we moesten groter, we moesten doelmatiger, we moesten investeren, we moesten kiezen, we moesten specialiseren enz. enz. Wacht even, hadden we een keuze? Hadden we manoeuvreerruimte? Ja, bijna geen speelruimte.

EL: Dat heeft er natuurlijk mee te maken welk beleid

FW: Ja, maar dan kun je dus nu zeggen van: 'wacht even wij produceren te veel stikstof of weet ik wij zijn een vervuilende factor, ja. Maar wacht even: hebben jullie daar hebben wij niet vrijwillig voor gekozen. Wij zijn die kant opgeduwd!'

EL: ja zeker. Het heeft xxx uit kunnen kopen.

MN: We beginnen nu bijna weer helemaal overnieuw waarom we hier ooit bij elkaar aan tafel zaten. We zitten hier vast nog wel een keer bij elkaar aan tafel. Ik dank jullie tot zover. * applaus publiek * We sluiten af met de vraag: Willen jonge boeren nog een bestaan als boer? Arda van Yung bezocht twee zonen van een melkveehouder in Noordsleem, die er verschillend over denken.

* Instart filmpje *

AR: Joris en Vester twee jonge broers die op het platteland zijn opgegroeid. De ene wil boer blijven en de andere door de zware regelgeving liever niet. Ik ga ze het vuur aan de schenen leggen. HE VESTER
VE: ja!

AR: Is dit nou echt wat je de rest van je leven wilt doen?

VE: natuurlijk, boer worden is mijn droom. Om hier het bedrijf over te nemen, om met dieren te werken met het land dat is geweldig.

AR: Dus joris jij wil geen boer worden, maar zakenman.

JO: Ik acht het hier in Nederland niet echt mogelijk om nog boer te worden. Door de regels zie ik het niet zitten en de onzekerheid in de toekomst. Dus ik trek mijn eigen plan.

AR: Maar uhm even serieus he iedereen die past zich aan. Waarom kap jij er gewoon niet mee?

VE: Mijn droom is boer te worden, dat is het liefste wat ik doe en daar dan mee stoppen? Iedereen past zich aan ik bedoel wij passen ons totaal aan aan alles aan duurzaamheid en ik bedoel: wij doen zoveel dingen daarvoor. Ik vind dat wij gewoon door moeten gaan er alles aan moeten doen om boer te kunnen blijven in Nederland.

AR: Maar ehm voel jij je eigenlijk niet schuldig tegenover je familie?

JO: Absoluut niet. Het is sowieso iedereen zijn eigen keuze. En zo is men dat ook geleerd zo is men dat ook verteld. Mijn ouders staan er zo in en de rest ook. Geen schuld.

AR: Hey maar ehm die boeren he van de afgelopen week in Groningen wil je daar eigenlijk wel bij horen?

JO: Het had niet zo moeten gaan in Groningen dat is jammer, maar ik snap de frustraties van die boeren, ze hebben er ook die aardbeving schade bij waar ze niks van krijgen. En in al die andere provincies werd het ingetrokken en ja op een gegeven moment dan dan barst er een bom bij die boeren.

AR: Hey uh maar Joris he jij zegt net dat boerenleven dat zit gewoon in je hart. Moet je ze niet gaan helpen dan?

JO: Ja, dat doe ik altijd al. Zal ik blijven doen. Daarom gaan we ook nu naar Den Haag toe.

AR: Hey doen jullie wel rustig aan?

38: 20 – 40:20

MN: Nico? *gedichtschrijver *

ND: Vandaag vanavond wordt de televisieboer definitief de eenentwintigste eeuw binnen getild. Nog maar vier maanden geleden was de televisieboer dit: we keken naar de situatie die eigenlijk veel meer in de 17^e eeuw paste. Een boer aan een tafel en hij moest kiezen uit drie vrouwen. Die trillend voor een eenpansmaaltijd zaten te wachten. Benieuwd of ze de rest van hun leven kalfjes achter uit een koe mochten trekken; dat was de televisieboer. Een eenzame boer die altijd een vrouw koos met het leukste karakter maar toevallig dan dus ook wel de grootste borsten. En kijk nu eens hoe de boeren als sexy motherfuckers met een handje aan het stuur naar Den Haag rijden. Dit vandaag was Miami vice, maar dan op een trekker. Matthijs vraagt halverwege het interview of er nog ongeregelde dingen waren? En daar wordt stamelend op gereageerd door Erik. Hij weet meteen waar het over gaat. De doodskist van Jesse Klaver. Zijn antwoord: 'Je moet dat niet al te serieus nemen'. Als je het niet erg vindt, Erik: ik neem het heel serieus. Een boer heeft gisteravond een kist getimmerd, daar heeft hij heel duidelijk de naam Jesse op geschreven. Hij heeft er denkbeeldig gelijk over Jesse die geen grotere misdaad op zijn geweten heeft dan het oneens zijn met deze boeren naar Den Haag gereden. Daarom werd ik verdrietig en enorm verdrietig vanmiddag van de aanwezigheid van Geert Wilders op het Malieveld. Geert Wilders die al decennialang in een huis zonder ramen woont omdat mensen die het niet eens zijn met zijn politiek het liefst met zijn kist door het land zouden rijden. Daar keek ik vanmiddag naar: een bedreigde man Wilders die zijn handen stuk klapt voor boeren die het virtuele lijk van zijn college Jesse door het land rijden. Voor mij veranderde vandaag het boerenprotest daarom in een demonstratie van semi-populistisch machtsvertoon. Een gedachte werd vanmiddag steeds maar sterker en dat is deze: 'Och lieve verpleegsters, och lieve thuiszorgers, al jaren aan het werk voor bijna niets, beschaafd demonstreren precies op de afgesproken plek dolblij met 40 euro extra; koop een trekker!'

Fragment 11 [1min50sec]

Pauw, NPO1, 25-10-2019

Sprekers: Jeroen Pauw – presentator (JP), Boer 10 – protestant op Omroep Brabant (BO10), Boer 11 – protestant op Omroep Brabant (BO11), Verslaggever 15 – Omroep Brabant (VE15), Mark van den Oever – actievoerder FDF (MO), Boer 12 – protestant (BO12), Astrid Joosten – Presentatrice (AJ)

JP: Dames en heren; dit zijn de gasten. Maar toch wat viel ons op vandaag? Brabantse boeren voeren al sinds de ochtend actie bij het provinciehuis in Den Bosch. Ze protesteren tegen het strenge stikstofbeleid en andere eisen die aan agrariërs worden gesteld.

* Instart filmpje *

BO10: We blijven hier tot dat het geregeld is.

BO11: Nouja herrie is altijd goed voor de oren he. Dus willen ze het horen, dan zullen we herrie moeten maken.

VE1: En ik heb ook begrepen dat er zojuist een tractor op de fietsenstalling is ingereden; ja de sfeer is wat grimmig. De commissaris van de koning vraagt of ze de blokkade opheffen, maar zo ver zijn de actievoerders nog niet.

MO: Nou er moet wel een beetje druk uitgeoefend worden als je een beetje actie aan het voeren bent of niet?

VE1: De schilden van de ME-politie liggen klaar. Het blijft de hele avond onrustig; de blokkade gaat door.

BO12: Ik heb al mijn werk stil moeten leggen om hier naar toe te komen.

JP: Volg je het een beetje, Astrid? Al die boerenprotesten?

AJ: Ja zeker wel ja.

JP: En sta je aan de kant van de boeren?

AJ: Uhm nou de boeren hebben zich er niet sympathieker op gemaakt op allerlei momenten. En ja bijna niemand durft er nog wat over te zeggen he. Maar kijk misschien is het wel zo dat de Rijksoverheid ehm minder strenge maatregelen wilde en de provincies strengere en dat daar een verschil van inzicht is, waar de boeren gelijk in hebben maar uiteindelijk zullen ze zich er toch aan moeten geloven. Ze zullen er toch iets aan moeten doen, net zoals wij allemaal. – JP: ja - en dat durft bijna niemand meer te zeggen nu in Nederland.

JP: Ik denk dan dat het

AJ: Het wordt lastig want er komen tractoren op je af.

JP: Ja, maar misschien is het lastige voor boeren ook wel dat zij investeringen moeten doen die voor een lange periode gelden en dat het beleid waar zij mee geconfronteerd worden in veel kortere happen wordt gemaakt. Dus het ene moment is het dit en dan is het weer dat.

AJ: Ja, nou daar zijn ze dan nu over aan het praten, dus daar zal wel een vergemakkelijking in komen. Maarja, uiteindelijk zal er we moeten allemaal iets doen.

Fragment 12 [3min25sec]

Pauw, NPO1, 1-11-2019

Spreekers: Jeroen Pauw – Presentator (JP), Jesse Klaver – Fractievoorzitter GroenLinks (GL)

JP: Maar heeft u het gevoel als u zag de afgelopen weken naar aanleiding van waar een opmerking in dat geval scherper toen door D66 dan door u werd gecommuniceerd of misschien wat harder aankwam, doordat D66 deel uitmaakt van de coalitie. Toen het ging over die halvering van de veestapel en de ongelofelijke ophef die er toen ontstond in het land met name natuurlijk gedreven door de boeren, dat er nu een draagvlak is tot de halvering van de veestapel?

JK: Uhm, nee. Maar ik denk dat je wel draagvlak dat is er niet zomaar. Draagvlak daar moet je heel hard voor werken. Ik snap dat boeren zich helemaal rot zijn geschrokken, dus een coalitiepartij die zegt: ‘we gaan de veestapel halveren’ eh ik denk dat mensen ‘uh wow wat gaat er gebeuren? Is dit morgen beleid? Word ik daar voor betaald? Ga ik nu failliet? Kan ik mijn gezin nog onderhouden?’ Terwijl als je met boeren het gesprek voert wat ik ook doe en zegt van jullie moeten zullen minder dieren kunnen hebben maar jullie krijgen een eerlijke prijs voor jullie product. Boeren krijgen nu minder dan de kostprijs voor hun producten. Je krijgt een eerlijke prijs. Als we vertellen dat als ze inderdaad niet verder kunnen met hun bedrijf, maar ze worden daarvoor gecompenseerd, zodat ze er financieel niet op achteruit gaan. Dan denk ik dat er heel heel mensen heel goed snappen dat dit werkelijk nodig is. Ik heb ook boeren gesproken die zeggen: ‘Ik houd van mijn boerenbedrijf weet je ik houd van mijn dieren dit doen we al generaties, maar ik wil ook dat mijn kinderen later een huis hebben om in te wonen en als het betekent dat ik later mijn bedrijf kleiner moet maken of moet sluiten, maar daardoor kunnen we wel verder met Nederland dan ben ik daartoe bereid’. En politiek leiderschap betekent volgens mij als er op dit moment geen draagvlak is dat je besluiten durft te nemen en de besluiteloosheid die er is, als het gaat om stikstof, de besluiteloosheid die er is als het gaat om het klimaat dat zorgt dat mensen denken: ‘wat overkomt mij? Wat gebeurt hier? Er wordt wel veel gesproken door de politiek maar er gebeurt niets’. Kijk als Rutte nu zegt ook vandaag weer op de persconferentie: ‘Er gaan geen gedwongen sluitingen van boerderijen plaatsvinden’. Het is niet waar. Dat kan hij niet beloven.

JP: Hij belooft iets dat hij niet kan waarmaken?

JK: En mensen voelen dat. Dat is instinctief denk je: ‘er wordt iets gezegd en ik geloof het niet’. Je moet dat soort zaken niet beloven. Misschien moet het wel gebeuren en gaan we wel boerderijen sluiten en dat is verschrikkelijk. En dat gaan we zo goed mogelijk doen, maar als je als politicus denk ik eerlijk bent over wat het betekent en dat ons leven wel degelijk gaat veranderen door de grote opgave waar we voor staan door klimaatverandering daar kan je aan draagvlak bouwen, maar dat gebeurt nu niet.

JP: Ik heb juist het idee dat het andersom gebeurt. Dat als er te hard wordt gebonkt met een tractor tegen de gemeentedeur of met een bouwer die zegt ‘we pikken dit niet langer’ dat de politiek langzaam terugtrekt en zegt van: ‘nou we gaan het allemaal nog eens opnieuw uitrekenen’.

JK: Nou, dat klopt. Ik heb dat beeld van het protest in Groningen nog in mijn hoofd zitten en ik denk veel mensen van die trekker die de deur inramde van het provinciehuis

JP: Ja

JK: Maar de provincie zei wel: 'We houden voet bij stuk. Wij blijven gewoon doen daar waar we in geloven' en dat is leiderschap. En in Den Haag zie je nu terugtrekkende bewegingen bij zowel de VVD als het CDA als het aankomt op het klimaat of de aanpak van stikstof en dat is nou juist verkeerd, want je moet juist ook als de druk heel groot is aan durven te geven dat we wel stappen durven te zetten. Hoe moeilijk dat ook is en het neemt niet weg dat dit een enorme impact heeft op boeren, maar ook op mensen en hoe ze leven. In hoe je je huis verwarmt, in wat voor auto je rijdt; dat heeft een grote impact. Maar samen kunnen we dat best aan, maar je moet nu wel de besluiten durven te nemen.

Fragment 13 [3min]

Pauw, 18-12-2019

Sprekers: Jeroen Pauw – Presentator (JP), Mark Rutte – Minister President (MR), Verslaggever – Tubantia (VE16), Boerin – protester (BO14), Verslaggever – Omroep Brabant (VE2=17), Burger (BU1), Verslaggever – NOS (VE18), Boer 14 – TV NH (BO15), Boer 15 – NOS (BO16)

JP: Iets anders dat eh waar we toch vanochtend al mee zijn begonnen natuurlijk dat waren de boeren – MR: ja – die het halve land toch enigszins hebben ontregeld met ehm blokkades en omsingelingen van distributiecentra en dat zag er zo uit:

* instart filmpje *

VE16: Het is een wilde actie eigenlijk hè en het geeft natuurlijk overlast. Bent u niet bang dat de mensen zich tegen de boeren keren op een gegeven moment?

BO14: Nee, ik denk dat Nederlanders zelf heel goed weten uhm waarom wij hier staan en het is toch ook eens mooi dat we samen met z'n allen te laten zien dat we met z'n allen een zijn

VE17: Gaat het een beetje?

BU1: Ik wil graag naar huis. En ik heb respect voor die gasten, maar eh wij moeten ook ons ding doen hè

VE18: Daar is het toeterprotest van honderden boeren hier die sinds vanochtend het Mediapark hebben bezet kun je wel zeggen.

BO15: Hun mogen hier altijd alles maar doen lijkt wel en wij moeten altijd alles weer oplossen. En zo is het niet.

BO16: Het is verschrikkelijk, echt waar. Je laat je hele troep thuis om gewoon voor je volk te vechten. Want het gaat niet eens alleen meer over de boeren

JP: Ik dacht eerlijk gezegd dat u begin van de week een eh soort akkoord had gesloten en dat de angel er een beetje uit was. Dacht u dat ook?

MR: Ja eh om te beginnen de grote protesten van begin oktober snapte ik heel goed, want eh de boeren hebben maakten zich al zorgen over allerlei problemen uit het verleden en daar komt dan ineens de stikstof bij. Dus ik snap heel goed dat ze zorgen hebben en soms het gevoel hebben dat ze alleen staan. Dat staan ze niet. De samenleving steunt ze, maar ik snap dat gevoel. Dit vond ik ingewikkelder vandaag omdat we inderdaad maandag in het Catshuis een gesprek hadden met de boeren dat heeft gisteren geleid dat een soort overeenkomst. Toen hebben we afspraken gemaakt, die moeten nog worden uitgewerkt, maar er zijn afspraken. Dus ik had vanochtend wel even zo'n wenkbrouwoptrekmoment dus ik dacht: 'ja waarom nou dit?' eh als we die afspraken hebben.

JP: Maar is het dan een onbetrouwbare partner eigenlijk?

MR: Nou nee dat niet. En iedereen mag demonstreren als je je aan de wet houdt

JP: Maar als je je niet aan de afspraken houdt, dan ben je toch niet betrouwbaar?

MR: Maar de afspraak is niet; u mag niet demonstreren. Maar we hebben afspraken en dan is het ingewikkelde vanuit de politiek en mij als premier om te denken van 'als we nou afspraken hebben, die jullie ook goed vinden. Waarom dan deze demonstraties? Wat wil je dan nog meer van me?

JP: En dat weet u niet?

MR: Nee

JP: wat ze willen?

MR: Nou goed die boeren zullen individueel heel veel verschillende wensen hebben – JP: ja – Maar al die verschillende organisaties die verenigd zijn in het landbouwcollectief en dat zijn er dertien die hebben allemaal gezegd 'die afspraken steunen wij' en dus vond ik dat wel gek vanmorgen dat je dan zo veel overlast veroorzaakt. Anders dan in oktober waar ik wel heel veel begrip had voor de boerenacties.

JP: Als je nou kijkt naar laat ik zeggen de laatste jaren ofzo. Dan zie je toch dat het land met regelmaat eigenlijk op z'n kop staat? En dat als je alle pijlers die wij in het land hebben: zorg, onderwijs, politie, rechtspraak wat hebben we nog meer bouw, boeren – MR: hm hm – allemaal ontevredenheid. Allemaal chagrijn, allemaal

mensen die zeggen: ‘ik kan mijn werk niet goed doen ik moet mijn klas naar huis sturen, kinderen kunnen niet meer op hun kinderafdeling in hun ziekenhuis liggen hier in Nederland – MR: hm hm – moeten naar België toe nouja ik kan het hele rijtje noemen – MR: jaja – ik hoor het natuurlijk vaak. Het land staat op z’n kop. Dan denk ik toch vaak: ‘ja dat is een slecht rapportcijfer eigenlijk voor de premier of niet?’
MR: ja zeker. En vind het ook heel belangrijk dat dingen wel goed gaan, maar sommige dingen zijn ook wel weer verklaarbaar en moet je dan oplossen he.

Fragment 14 [4min]

Op1, 28-01-2020

Rob Jetten over de volgende regels van het kabinet om het stikstofprobleem aan te pakken

Sprekers: Giovanca Ostiana – presentatrice (GO), Erik Dijkstra – presentator (ED), Rob Jetten – Fractievoorzitter D66 (RJ), Robert van Beckhoven – bakker/presentator (RB)

ED: Weet u waar ze blijven?

RJ: Ik word er zelf ook een beetje ongeduldig van. Morgen zit de premier weer samen met Minister Schouten met landbouw en natuurorganisaties om tafel. Het is goed dat dat gesprek loopt, maar volgens mij willen ook de landbouw en natuurorganisaties vooral van het kabinet horen wat gaat u doen - ED – Ja – En misschien heel even hè want wat is dat stikstof? Dat is woord een jaar geleden wist denk ik niemand wat stikstof was, ja misschien als je ermee kookt misschien * haha *

ED: Kan je ermee koken?

RB: Jazeker

RJ: We stoten dus in Nederland te veel stikstof uit en dat is een stofje dat er als je er te veel van hebt voor zorgt dat natuur eigenlijk een verstikkende deken over zich heen krijgt en daardoor sterft de natuur langzaam af.

GO: Ja, het gaat vooral om verbindingen die die stikstof maakt?

RJ: Precies. En de rechter heeft dus op een gegeven moment gezegd, Nederland heeft een van de slechtste staten van de natuur in Europa.

ED: U mag niet een heel college stikstof gaan geven

RJ: Nee, maar toch heel veel mensen thuis vragen zich denk ik terecht af van waarom moeten we nu 100 gaan rijden en waarom hebben we nu al zo lang een discussie over uh gaan we boeren wel of niet uitkopen? Dat is dus omdat het slecht is voor de natuur, maar ook doordat we door de stikstof nu ook minder huizen mogen bouwen, geen nieuwe wegen mogen aanleggen, geen windparken kunnen aanleggen.

ED: En dus moeten er maatregelen moeten worden genomen? –RJ: precies – De vraag is waar blijven die maatregelen? U zegt ik weet het ook niet, ik hoop dat ze snel komen.

RJ: Nou ik zit natuurlijk zelf ook af en toe aan tafel aan zo’n coalitieoverleg en dan mag ik meepraten over..

GO: Maar het gaat u niet snel genoeg?

RJ: Nee, het gaat mij ook niet snel genoeg, want uhm er zijn een paar dingen. Uhm er zijn bijvoorbeeld heel veel varkenshouders – ED: jaha – die vrijwillig hebben aangegeven ‘ik wil stoppen’.

ED: Meer dan gepland

RJ: Meer dan gepland.

ED: Ik geloof dat er driehonderd konden en het zijn er vijfhonderd. De vraag is; is er genoeg geld om al die vijfhonderd uit te kopen?

RJ: Ja. Mijn oproep aan het kabinet is dus, zorg ervoor dat elke varkensboer die zich vrijwillig heeft gemeld die daadwerkelijk nu geholpen wordt – GO: ja - . Het kan niet zo zijn dat boeren zelf hun hand opsteken met de boodschap ik wil zelf mijn bedrijf beëindigen, maar alleen als de overheid me naar netjes bij helpt. Dan kun je niet tegen tweehonderd van de vijfhonderd meldingen zeggen; sorry het geld is op

ED: Dus daar moet ook extra geld bij?

RJ: Daar moet extra geld bij.

ED: Hoeveel wilt u daar?

RJ: Nouja, dat is een behoorlijk bedrag uh echt een paar honderd miljoen euro is daar voor nodig om dat in ieder geval voor alle varkensboeren die zich hebben gemeld

ED: U zegt het kabinet moet die paar honderd miljoen leveren om die extra boeren uit te kopen?

RJ: Dat zal sowieso moeten gebeuren en volgens mij hoeft het kabinet daar ook niet zo heel lang over te doen om dat besluit te nemen. Daarnaast ehm heb je nog heel veel andere boeren. Kijk want de landbouw stoot ongeveer 70% uit van alle stikstof die we in Nederland produceren. De luchtvaart moet zijn steentje bijdragen, de auto’s

ED: Ja, luchtvaart? Lelystad?

RJ: Ja ook

ED: Weet u al of het open mag?

RJ: Nou nee dat weten we nog niet maar de uh luchtvaart kan in Nederland in ieder geval niet groeien als de stikstofuitstoot van de luchtvaart niet naar beneden gaat. Nou dan heb je dus 70% van de stikstofuitstoot die

afkomstig is van de agrarische sector en ik realiseer me heel goed dat als D66 pleit voor een krimp van de veestapel

ED: Halvering he zeggen jullie.

RJ: Ja, dat ik dan een enorm offer vraag

GO: Ja

RJ: Mensen die vaak voor de tweede, derde, vierde generatie op zo'n bedrijf werken en daar ontzettend trots op zijn, maar ik ben de afgelopen weken ook bij veel boerenbedrijven op bezoek geweest en dat zijn familiebedrijven die dan tegen mij zeggen, sommige zeggen 'wij willen wel stoppen, maar dat ga dat kan ik alleen maar doen als de overheid mij daar bij compenseert, zodat ik niet persoonlijk failliet ga'. Terechte oproep aan de overheid

ED: En dat gaat u ook doen

RJ: Nou daarvan heeft het kabinet gezegd: 'we gaan daar een goede uitkoopregeling voor maken uh maar ook daarvan willen boeren nu weten hoe ziet die uitkoopregeling er nu uit? Is er genoeg geld? En daarnaast zijn de boeren die graag door willen en die snappen dat dat of moet met een modernere stal of het moet met kringlooplandbouw en die zitten ook te springen op de wet- en regelgeving die de komende tien twintig jaar gewoon voorspelbaar gaat zijn.

GO: Dus iedereen die wacht daarop?

RJ: Iedereen wacht eigenlijk op de overheid die duidelijkheid schept hoe je of goed kunt stoppen of op een goede manier kunt overschakelen op duurzame landbouw

ED: En u zegt tegen Minister Schouten; schiet nou eens op er is geen tijd meer?

RJ: Kijk morgen zitten ze om tafel met landbouw- en natuurorganisaties. Volgende week zijn er weer grote boerenprotesten; ik hoop dat iedereen zich daar netjes gaat gedragen. Uhm maar laten we nou vooral ook deze acties gebruiken om tegen het kabinet te zeggen aan de slag, hand aan de ploeg, maak nu duidelijk met welke maatregelen je komt.

Fragment 15 [3min30sec]

Op1, 07-02-2020

Minister Carola Schouten presenteert de nieuwe stikstofmaatregelen

Sprekers: Sophie Hilbrand – presentatrice (SH), Hugo Logtenberg – presentator (HL), Carola Schouten – Minister van Landbouw (CS), Mark van den Oever – Farmers Defence Force (MO)

HL: U had een ontbijt – CS: ontbijt ja – met wat boeren en die zijn van het Farmers Defence Force en dat klinkt allemaal nog heel erg aardig maar zo aardig was dat allemaal niet, want in het midden van deze week had u een overleg met deze groep. Een vrij radicale groep. En tijdens dat overleg brachten zij een persbericht uit en daarin vielen allerlei termen en intimiderende woorden als Judas en verraad en dat soort zaken. Neemt u ons mee naar dat moment in het overleg waar u in overleg zit met premier Rutte en u hoort van dit bericht; Hoe gaat dat?

CS: Dat was net daarvoor. Eh ik kwam net terug van een ander overleg en ik zat in de auto en toen kreeg ik te horen dat dit bericht naar buiten was gekomen net voordat wij met het landbouwcollectief, waar zij ook een onderdeel van zijn, zouden overleggen. Ik eh ik ben toen naar mijn kamer gegaan en de Minister President zou ook bij dat overleg zijn en kwam dus naar mijn kamer en toen hebben we het er met elkaar wel over gehad van dit is wel een grens die over wordt gegaan en dus..

HL: Welke grens precies?

CS: Dit ging eh in dit bericht ging het met name de mensen die ook met mij spreken. Het zijn heel veel partijen die met mij spreken en te maken hebben met landbouw er werd gezegd 'als je met mij spreekt, zul je het weten' enne

SH: Echt dreigende taal?

SC: Nou in ieder geval wel intimiderende taal en uhm zit is ik bedoel zij bepalen niet met wie ik spreek, maar mensen moeten zich ook altijd vrij voelen om met mij te spreken. Het is niet zo omdat zij met mij spreken dat zij niet op enig moment niet goed bij hoeven voelen.

HL: En vervolgens ging u samen met de Minister President dat gesprek in?

CS: Ja

HL: En toen wie nam het woord?

CS: Eerst de Minister President en daarna ik en we hadden ook besproken van nou dit doen we..

HL: En de boodschap was?

CS: Nou de boodschap was dat het niet acceptabel was dat dit bericht nu naar buiten was gekomen, de strekking van dat bericht, die gaat over mensen die hier voor de rest buiten staan en die toch op een intimiderende manier en intimidatie te maken krijgen en dat dat niet acceptabel is en dat zij daarvoor afstand moesten nemen van het Landbouwcollectief en de organisatie die dit zei zijn excuses daarvoor moesten aanbieden. Zij gaven toen aan

dat zij die in die avond ook een overleg hadden en toen hebben wij gezegd dan schorsen wij nu. Gaat u in dat overleg beslissen wat u gaat doen en als dat eh als die excuses ook worden gemaakt biedt wat weer opening om de gesprekken verder aan te gaan maar wel in die volgorde.

HL: Ja. Nou u kon niet helemaal verbaasd zijn want deze mannen van Farmers Defence Force hadden al eerder stevige uitspraken gedaan?

* instart filmpje *

MO: 75 jaar geleden hebben we ook gezien waartoe het decimeren van een kleine bevolkingsgroep toe leidt. Heden ten dage een schandvlek in de geschiedenis. Ik wil jullie deze spiegel voorhouden, zodat jullie niet zeggen naderhand 'wir haben es nicht gewusst'

HL: Even voor de goede orde. Deze groepering is ook de groep die rondreed met een doodskist met de naam van Jesse Klaver daar op. Wat is er voor u nu verandert afgelopen week waarin ze de grens overgingen en waar u hier nog dacht 'nou misschien niet zo smaakvol, maar kan nog door de beugel'?

CS: Dit waren ook grenzen en daar hebben we ze ook op aangesproken. Uhm ook na die vreselijke afspraken daarvoor hebben we ook gezegd. Dit kan niet, dit moet en mogen jullie niet zo doen en op een gegeven moment kreeg je ook een opstapeling van zaken en was dat deze week het geval en toen hebben we gezegd: 'dit is nu ook klaar'. En dat hebben we overigens ook vandaag gezegd: 'uhm we hebben die excuses gehad vanochtend vroeg bij dat ontbijt' uhm we hebben inhoudelijke gesprekken gehad. We hebben ook duidelijk gemaakt dat dit ook op deze manier niet meer gaat. En als er nog in die sfeer dingen zijn dat het dan ook gelijk klaar is.

Fragment 16 [6min]

Op1, NPO1, 19-02-2019

Rob Jetten over de boerenprotesten

Sprekers: Carrie ten Napel – presentatrice (CN), Charles Groenhuijsen – presentator (CG), Rob Jetten – Fractievoorzitter D66

Sprekers filmpjes: Verslaggever 19 – De Telegraaf (VE19), Boerin 17 – protestant (BO17), Boer 18 – protestant (BO18), Verslaggever 20 – Omroep West (VE20), Sieta van Keimpena – bestuurslid FDF (SK), Thierry Baudet – Fractie leider FvD (TB)

Intro

CN: Goienavond D66 fractievoorzitter Rob Jetten over de boze boeren en over het grote tekort aan betaalbare huizen in ons land.

CG: Dit zijn onze gasten en we gaan meteen naar het nieuws van vandaag. Vandaag waren er weer woedende boeren in Den Haag.

* Instart filmpje *

VE19: Wat verwachten jullie van de Minister?

BO17: Er zijn voor de boeren en ze moeten eens een keer wat oplossen, want ze draaien maar en draaien maar en stellen maar uit. Er moet een oplossing komen

BO18: Wij worden weer de Zwarte Piet toegespeeld en ik denk er veel meer sectoren zijn die een groter probleem zijn eigenlijk en die worden uit de wind gehouden

VE2: Eigenlijk zegt u dat het debat worden moet worden uitgesteld?

SK: Ja, dat moet worden uitgesteld. Sowieso moeten er geen besluiten worden genomen zonder dat men echt kennis heeft genomen van wetenschappelijke feiten.

BO17: En niet telkens achter dingen verschuilen; er zijn oplossingen. Het landbouwcollectief biedt goede oplossingen, hele simpele, en ze willen het niet ze doen het niet want ze zijn doodsbenuwd voor de linkse groene rakkers

CN: Voelt u zich aangesproken meneer Jetten?

RJ: Nou.. even waar het over he? Wij hebben te veel stikstofuitstoot in Nederland de natuur die niet kan protesteren die sterft eigenlijk in stilte en alle sectoren daar moet de stikstofuitstoot naar beneden. En de landbouw is een van de grootste uitstoters en ik snap wel dat boeren de afgelopen maanden hebben geprotesteerd, dat ze zeggen ik wil duidelijkheid van de overheid. Als ik wil stoppen, hoe kan ik dan stoppen? Als ik wil verduurzamen; hoe gaat de overheid me dan helpen? Uhm maar we zitten nu wel op het punt dat ik zeg: met redelijke boeren kun je praten over hoe we dat op een goede manier doen, rellende boeren hebben wat mij betreft geen plek aan de tafel

CN: Uw kamerlid Tjeerd de Groot zei vandaag: ‘Politiek praat niet meer met de boeren’. Steunt u dat, moet dat stoppen?

RJ: Nou niet zozeer met DE boeren eh want het kabinet praat met boerenorganisaties met natuurorganisaties, maar boeren die intimideren en dreigen eh die moet je eh niet aan tafel zetten bij de zoektocht naar die oplossing.

CG: Dus FDF?

RJ: Precies

CG: Niet meer mee praten, stoppen?

RJ: Nou, FDF voorman heeft in Brabant de stikstofdiscussie vergeleken met de holocaust uh ze intimideren lokale politici en bestuurders eh zolang ze dat doen gaan ze wat mij betreft niet meer aan tafel zitten.

CN: Vandaag eisen ze ook excuses he want anders komen we weer naar het Binnenhof ehm ik hoorde ook eh dat ze de achterban wilde oproepen eh niet meer op het CDA te stemmen als ze de plannen blijven steunen.

CG: Dat vindt hij niet erg hoor!

CN: Nee, dat vindt hij vast niet erg, maar het is een soort van chantage

RJ: Ja kijk en dat is dus inderdaad niet de manier waarop je met elkaar uit die stikstofcrisis komt om dan het CDA te gaan dreigen dat je daar niet meer op gaat stemmen. Ik ben zelf de afgelopen maanden bij veel boerenbedrijven op bezoek geweest. Boerenbedrijven, mensen die ik heb ontmoet op het Malieveld bij iedere protesten. En die zeggen: ‘ja wij snappen ook wel dat het zo niet langer kan dat we een ander landbouwsysteem in Nederland nodig hebben, maar we willen wel dat de overheid ons duidelijkheid geeft, dat we weten waar we de komende 10 20 jaar aant toe zijn’

CG: Maar er zijn vast ook boeren, Rob Jetten, we kunnen ons nog herinneren halvering van de veestapel in Nederland. Dat vinden die boeren op z’n zachtst gezegd geen goed idee

RJ: Ja en ik snap ook dat die boeren eh geen fan zijn van D66. Wij geloven dat er op termijn geen plek meer is voor intensieve veehouderij.

CN: Ja, want u blijft daar bij. Halveer?

RJ: Ja, ik geloof echt dat je met minder dieren eigenlijk eh betere boterhammen kunt verdienen als boer met minder impact op de natuur en dierenwelzijn, maar het huidige kabinet is bezig om de luchtvaart, de mobiliteit, we gaan binnenkort 100km/u rijden om op al die sectoren te kijken hoe breng je die stikstofuitstoot naar beneden en ook de agrarische sector zal daaraan z’n steentje moeten bijdragen.

CG: Een pittig debat, met pittige standpunten bijvoorbeeld, wie kent hem niet: Thierry Baudet. Die zei dit op de demonstratie:

* instart filmpje *

TB: Deze strijd is nog lang niet gewonnen, maar de hypocrisie van de politiek is deze week meer dan ooit zichtbaar geworden. Er is geen stikstofprobleem in Nederland. * gejuich * Er is een administratief probleem dat komt doordat democraten hier stupide regels hebben gemaakt.

CN: Ja we zouden een nieuw programma kunnen beginnen: Boer Zoekt Feiten uhm de boeren kwamen vandaag namelijk zelf met nieuwe cijfers naar buiten eh dat het aandeel van de boeren in de stikstofuitstoot stukken lager is namelijk 23% in plaats van 46%, stel dat het waar is:

RJ: Nouja kijk die 46% is vastgesteld door het RIVM – CN: ja – dat is een wetenschappelijk bureau dat de overheid adviseerd.

CN: Maar goed er zijn wel meer rapporten misgegaan de afgelopen tijd

RJ: Zeker, maar ook als het 23% is dan is het nog steeds heel veel uitstoot uit de landbouw en zullen we toch maatregelen moeten nemen.

CN: Maar goed dan begrijp ik ook wel dat zij zeggen, kijk ook even naar andere partijen die misschien wel meer uitstoten dan in dat rapport staat

RJ: Ja en natuurlijk moeten we ook de luchtvaart aanpakken, naar de industrie kijken en daar zijn we ook volop mee bezig maar wat Thierry Baudet hier doet is wat we hem de laatste tijd vaker zien doen he.

Klimaatverandering ontkennen, stikstofprobleem ontkennen, als ik het ontken dan is het probleem verdwenen.

En wat nog kwalijker is, is dat hij nu continu bezig is om wetenschappers aan te vallen, rechters aan te vallen, media aan te vallen en dat is echt en ik vind dat eigenlijk een heel eng patroon dat een politicus die in de Tweede Kamer zit continu die onafhankelijke instituties aanvalt die we nodig hebben in onze democratie voor een fatsoenlijk maatschappelijk debat.

CN: En al die CDA-stemmers gaan dan daar naartoe zo makkelijk werkt het dan

RJ: Wij doen dan als kabinet met vier partijen ons best om uh zowel voor andere sectoren maar vooral ook voor de agrarische sector nu een uitweg te vinden.

CG: Zijn er nog genoeg boeren waar wel mee valt te praten?

RJ: Oh, absoluut. Ik heb ze eh zelf dus ook ontmoet de laatste afgelopen maanden op allerlei plekken en zij zeggen nogmaals: 'als ik vrijwillig kan stoppen, wil ik goed worden gecompenseerd. Als ik door wil op een duurzame manier vertel me dan hoe dat moet' en dat zijn terechte vragen.

CN: Goed. Straks praten we met u verder

Fragment 17 [13min30sec]

Op1, NPO1, 20-02-2019

Sprekers: Sander Schimmelpennick – Presentator (SS), Welmoed Sijtsma – Presentatrice (WS), Jaco Geurts – Kamerlid CDA (JG), Joost Vullings – Politiek verslaggever (JV), Özkan Akyol - ? (OA), Martijn van Helvert – CDA kamerlid (MH)

Sprekers filmpje: Richard Zijlstra – Onderzoek Mestdag Zuivelfonds (RZ), Verslaggever 20 – (VE21), Kees van Luijk - RIVM (KL)

* Intro aflevering *

WS: Goedenavond, de boeren hebben een nieuw wapen: hun eigen stikstofcijfers. Hebben ze gelijk en moet het beleid nu op de schop? We praten erover met politiek verslaggever Joost Vullings en CDA kamerlid Jaco Geurts, voormalig varkenshouder, die gisteren nog werd uitgejouwd door zijn eigen boerenachterban

WS: Ja, want niet de boeren maar het verkeer is de grote boesdoener als het om stikstof gaat. Dat is de uitkomst van het Mestdagzuivelfonds dat zelf onderzoek deed naar stikstofuitstoot en met die cijfers sterk afwijken van de cijfers van het RIVM. Aan tafel politiek verslaggever Joost Vullings en CDA kamerlid Jaco Geurts fijn dat jullie er zijn.

SS: Ja, Joost jij was bij die persconferentie vanmiddag van het 'clubje' mag ik zeggen.

JV: Nou, het is een hele grote club!

SS: Oh hele grote club, een leger was het misschien wel. Wat wat wat was dat voor sfeer?

JV: Nouja, het heet een persconferentie, maar het was eigenlijk een soort van hoorcollege. Dus bij een persconferentie denk je aan dat is voor journalisten maar de eerste zes rijen waren vooral mensen die op een of andere manier erbij hoorden en dat duurde twee uur en het was heel ingewikkeld. Enne

SS: Maar wat wat doceerden ze daar dan?

JV: Ja, dus dus de eigen uitkomsten van dat onderzoek en dan moet je echt heel veel verstand ervan hebben om het. Ik kon de uitkomst wel volgen – SS: ja - maar hoe ze daar kwamen was voor mij echt wel een raadsel. Maar dat geldt ook voor een onderzoek van het RIVM hoor als ik dat lees.

SS: Okee, ja. Maar had je het gevoel dat ze geloofwaardig waren?

JV: Uhm, ja dat is lastig want je hoort natuurlijk ingewikkelde termen en je denkt ja eh maar kort erna althans bij ons in de uitzending bij 1vandaag zat iemand van het RIVM en nog een stikstofprofessor ja en die zeiden ook: 'het is onnavolgbaar' en zij hadden wel zoiets van: 'wij blijven bij de conclusies die eerder getrokken zijn'. Dus het is niet zo dat het RIVM geschrokken is dat ze zeggen van nou deze mensen hebben echt echt gaten geschoten in onze onderzoeken en en we gaan dingen aanpassen. Laten we even gaan kijken uit een stukje uit een persconferentie.

* instart filmpje *

RZ: We hebben wel het vermoeden dat er balletje balletje is gespeeld

VE21: De onderzoekers denken dat de stikstofneerslag van de boeren niet 45 maar 25% is en dat de schade door het verkeer veel groter is. Het RIVM suggereert dat de onderzoekers een denkfout hebben gemaakt.

KL: We hebben het vermoeden dat er naar alle gebieden dus ook de eh gebieden met een wateroppervlak, de Waddenzee, het IJsselmeer, de Oosterschelde, uh die zijn niet stikstof gevoelig, maar als je daar gaat kijken wat de bijdrage van de landbouw is dan krijg je een heel ander beeld.

SS: Ja, meneer Geurts. Ja een beetje beetje eenvoudige verklaring eigenlijk he voor het verschil. Uh de een neemt water mee en de ander niet in natuurgebieden

JG: Ik denk dat het iets complexer is. Ik ben er al sinds 2014 mee bezig in de Tweede Kamer en dan leer je elke keer weer wat bij. Ik denk dat het ook verstandig is dat wij ook het Mestdagfonds uitnodigen in de Tweede Kamer op ons verzoek, daar was een meerderheid voor om met hen in gesprek te gaan, want ik heb nog veel meer vragen

SS: Waarom worden zij daar uitgenodigd? Want zij zijn toch gewoon een belangenvereniging een zuivelbelangenvereniging?

JG: Nou het Mesdagfonds is wel iets meer. Uh hebben in het verleden eh behoorlijk nou rapporten uitgebracht over de melkveehouderij die impactvol zijn geweest

SS: Maar ze zijn niet onafhankelijk hè ze komen vanuit belangen?

JG: Het Mesdagfonds, zoals ik het heb begrepen, heeft niet zelf het onderzoek uitgevoerd en gedaan het bestuur, maar hebben daar onderzoekers voor ingehuurd. En die hebben dat onderzoek voor hen gedaan en ik denk dat het heel verstandig is dat wij in de Tweede Kamer eh met hen in gesprek gaan. Ook met het RIVM, dat het RIVM ook reageert op alle beweringen die er gedaan zijn, want uiteindelijk zullen we als politiek toch een keuze moeten gaan maken.

SS: Maar door zo'n club uit te nodigen zeg je misschien ook wel de de twijfel die door andere mensen en partijen wordt gezaaid over overheidsinstanties als het RIVM maar ook het KNMI er zijn natuurlijk ook eh wordt er ook uh over getwijfeld eh dat stimuleer je door dat soort mensen uit te nodigen

JG: Nou laat ik heel duidelijk zijn

SS: Je maakt ze geloofwaardig

JG: Het RIVM is een topinstituut op Volksgezondheid gewoon befaamd in de wereld en zij hebben ook een poot om milieu. Uhm ik twijfel helemaal niet om het model uh en ik twijfel ook helemaal niet om de uitkomsten, maar je ziet nu dat er toch een organisatie is die iets andere uitkomsten heeft met hetzelfde model.

SS: Nou volledig andere uitkomst

JG: Ik vind toch wel

OA: Ik geloof dat jij het niet echt eens bent met die club die daar zit te praten of niet?

SS: Nou ik heb het idee nou ja eh

JG: Kijk de belangen zijn natuurlijk hartstikke – SS: ja dat klopt - groot

JG: Nee, het is goed dat je dat benoemt voor de kijker

WS: Zo fijn. Deze man heeft vaak een mening, misschien is het je al opgevallen

JG: Wat vind jij ervan, Sander?

SS: Nou goed kijk. U zegt terecht ik ik ik ken de club niet goed genoeg hoor, dus ik moet ook niet te veel een mening hebben sowieso als presentator. Maar ehm het is een belangenvereniging, die wetenschappers betaalt. En dat gebeurt natuurlijk vaker, maar dan heb je natuurlijk de neiging om .. wie betaalt, bepaalt.

JG: Ja maar het RIVM wordt ook betaald door de overheid ja kijk ik denk dat dat op zichzelf een discussie is.

Waar het om gaat is dat in Nederland is op dit moment gewoon een stikstofcrisis

SS: ja

JG: Die willen we graag oplossen – SS: ja -. En ehm je ziet ook dat dit grote gevolgen heeft voor familie en gezinsbedrijven in de landbouw – SS: ja – sommige eh dreigen zelfs weg te moeten en wij willen dat zo veel mogelijk voorkomen en dan wil ik, ja ik ben zelf varkenshouders geweest, varkenshouder samen met mijn vrouw, ik heb ook meegemaakt wat het betekent als de overheid eh je bedrijf als het ware overneemt en dat zie je ook bij deze eh eh agrariërs deze boeren voelen zich gewoon bedreigd. Die zien van alles op zich afkomen van industrie tot en met vernieuwde energie, zonnevelden gaat allemaal over hun grond. En het is gewoon een strijd om de ruimte – SS: ja – en die zul je toch heel ordentelijk met elkaar moeten voeren en ik denk dat het heel belangrijk is dat het Mesdagfonds en het landbouwcollectief, maar ook het RIVM en de natuur allemaal om de tafel zitten en er met elkaar moeten uitkomen, want anders ja je hebt aan de ene kant een flank die zegt ‘ja er is helemaal geen stikstofprobleem’ en de andere kant zegt ‘ja de hele veehouderij en landbouw kan nederland wel uit’

JV: Dus je hebt eigenlijk twee waarheden he.

WS: Maar dat is precies het ingewikkelde, want ik weet niet meer wat waar is?

JV: Nouja en daarom je kan natuurlijk zeggen als politiek van ja die die mensen hebben maar wat zitten goochelen met cijfers, maar als je er zo makkelijk overheen walst. Er is al veel wantrouwen richting de overheid ook richting het RIVM en en ja die mensen hebben vandaag een persconferentie gezien met mensen die daar allemaal ingewikkeld hebben zitten rekenen, dus ik denk wel dat je het serieus moet nemen en verder het debat moet aangaan. Van ja, uiteindelijk is dan wel de vraag. Stel dat het geobjectiveerd wordt en er wordt gezegd ja het RIVM heeft toch gelijk ja dan is het de vraag zijn mensen bereid dat te accepteren?

SS: Want wie gaat die beslissing nemen? Wie gaat bepalen wie gelijk heeft?

JV: Nou, dat wordt dus heel ingewikkeld. Ja want dan moet je dus een derde partij

SS: Politici

JG: Laten we in ieder geval iedereen aan tafel uitnodigen en het gesprek met ze aangaan

SS: Politici bepaalt wie gelijk heeft over cijfertjes

MH: Uiteindelijk moet gaan de Kamer een keuze maken en ik vind het wel opmerkelijk we zijn juist trots op Nederland dat ook belangenverenigingen tot in de kamer mogen komen. We ontvangen dagelijks belangenverenigingen en er zitten er een heleboel bij waarvan ik van tevoren zoiets weet van nou die zullen zoiets zeggen, daar zal ik het waarschijnlijk niet mee eens zijn, maar dat is nog geen reden om ze niet uit te nodigen. Als je maar weet vanuit welke hoek het komt. En dan is het aan het kamerlid om te beoordelen of die mening of dat cijfer iets is waar jij je verstand op baseert.

WS: Ja maar hoe moeilijk is het om nu toch wel in een beetje deze totale chaos over cijfers om om daar beleid te maken. Is het nog mogelijk om beleid te maken?

JG: Ja, absoluut. We hebben in ieder geval een kabinet dat beleid maakt. Wij als volksvertegenwoordigers controleren dat en ehm dat gaat ook gewoon in de tweede kamer plaatsvinden. En ja ik heb er echt alle vertrouwen in dat we er echt wel uit gaan komen mits al die partijen wel aan de overlegtafel blijven zitten, want anders heb je een ander probleem

WS: Joost heb jij er ook vertrouwen in dat zij er allemaal uit gaan komen?

JV: Nou het is wel ingewikkeld. Kijk het is het allermakkelijkste in de politiek als je het over het probleem met elkaar eens bent. – WS: ja ja – Dan zegt de een van A en de ander B. Nu heb je eigenlijk al een discussie over het probleem; dat is wel lastig. Want de een zegt het is een heel groot probleem, de landbouw is een heel groot probleem, maar de ander zegt nou het valt eigenlijk heel erg mee. Maar ook zelfs al zouden die cijfers die vandaag gepresenteerd waar zijn dan dan is de landbouw nog steeds verantwoordelijk voor een groot deel van die stikstof en depositie moet je zeggen anders krijg ik ruzie met de onderzoekers ga ik verder niet uitleggen. Maar dus er moet de landbouw moet sowieso wat doen zelfs als het RIVM totaal ongelijk heeft.

WS: Ja maar goed de coalitie, D66 heeft hem natuurlijk goed uitgesproken. Het CDA wil meer een hand uitsteken naar de boeren. Komen zij er hier als buitenstaander uit?

JV: Je hebt aan de andere kant. Er is natuurlijk een parket maatregelen eh gepresenteerd twee weken geleden door het kabinet voor de boeren. Dus er moet nog veel meer gebeuren dus eigenlijk heel veel voor de boeren is al besloten alleen moet het nog uitgewerkt worden en dat moet nog gaan werken – SS: ja – dus het is niet zo dat het beleid nog moet komen er is al een hele

WS: De boeren hebben wel het idee dat zij onnodig hard geraakt worden vergeleken andere sectoren natuurlijk

JG: Ja, ik heb vandaag ook in het debat aangegeven en over gehad in de tweede kamer rondom stikstof en heb daar ook duidelijk aangegeven dat er meer economische sectoren zijn die hun steentje moeten bijdragen: industrie, binnenvaart, luchtvaart nou en de komende tijd gaan daar ook parketten voor komen. Het kan niet zo zijn dat je hier alleen maar de landbouw, die mensen zorgen al voor ons voedsel beheren ons landschap, dat je die daar alleen voor laat opdraaien.

WS: Nee, en daar zullen de boeren. Zou je denken de boeren zijn blij dat u dit dit zegt – JG: ik heb een warm hart voor boeren – nou maar die zijn heel kritisch ook.

OA: Nou vraag ik me ook af: bent u ook bang stelling te nemen tegen de boeren?

WS: Zou ik dus net vragen?!

OA: Wou je daar naar vragen?

WS: Ja, wat een goeie vraag.

OA: Great minds he

WS: Yes

SS: Zullen we anders even wisselen? * hahaha *

OA: We kunnen ook een trio-presentatie doen?

SS: Prima. Vind ik leuk

OA: Nou ik merk wel dat u een beetje met de handrem erop praat wat ik ehh bent u bang voor uw achterban?

JG: Nee, ik ben zeker niet bang voor welke achterban dan ook, maar ik heb vandaag in dat debat ook aangegeven familieleden gezinsleden eh burens kennissen ook willen wonen en dat met stikstof is ook heel belangrijk dat we kunnen blijven bouwen in Nederland – OA: ja – dus het is veel breder ook voor het CDA uiteraard. Ik zei net al ik heb een warm hart voor boeren, maar het gaat veel verder

OA: Het viel me net al op u zegt ‘we willen met iedereen praten’ maar het is inmiddels duidelijk dat er ook agressieve groeperingen zijn binnen die boeren

SS: Farmers Defence Force

OA: Bijvoorbeeld. Wilt u ook nog met die groepen gaan praten?

JG: Wij hebben gisteren als CDA op het podium gestaan toen ze in Den Haag op bezoek waren en eh ik heb daar ook eh woorden gesproken van wat we al als CDA hebben gedaan en wat we als CDA nog gaan doen maar ik heb ook duidelijk aangegeven – WS: maar – qua taalgebruik dat ik dat ongepast vind

OA: Maar dat is niet echt antwoord op de vraag. Is dat nog steeds een gesprekspartner voor u?

JG: Ja er zijn heel veel groepen

OA: Maar dat is geen antwoord op de vraag * gelach *

JG: Ja ik zei ja toch met alle respect

SS: Maar het moet voor het CDA toch een moeilijk dossier zijn he, want je ziet dat Baudet ontzettend loopt te flirten met de boeren eh die ze best wel succesvol in zijn kamp trekt. Terwijl jullie nog een beetje gevangen zitten in die coalitie

JG: Nou ik zou het niet gevangen willen noemen maar er zijn natuurlijk flanken er zijn natuurlijk partijen die de hele landbouw nederland uit willen halen, er zijn partijen die zeggen er is helemaal geen stikstofprobleem en ik denk dat juist de oplossing in het midden ligt en daar voel ik me heel senang bij – SS: ja – en daar werken wij gewoon hard aan.

SS: Maar zijn er ook oud politiek kopstukken uit uw partij zoals Henk Bleeker samen met Baudet ehm die samen een beetje de boeren bespeelt?

JG: Nou je zou dat eens even met Henk Bleeker moeten bespreken eh hij is CDA lid hij blijft CDA lid en ik maak me daar helemaal niet zo heel veel zorgen over maar wat gaat we zijn ook met andere zaken aan deze tafel bezig. We moeten ons voorstellen: je zit aan de keukentafel, je bent boer en dan wordt er allemaal over je gepraat en je bent al generaties zit je op die plek en we produceren voedsel ze produceren voedsel'. Dan moeten wij toch wel begrijpen wat dat dan voor die gezinnen betekent als er zo over je gepraat wordt.

OA: Dit is dus wat u nu zegt hieruit blijkt dus dat u heel erg luistert naar de boeren nog steeds en niet echt constructief bezig bent, maar u zegt 'ik zit in het midden' maar u werkt ook met partijen samen D66 die zeggen we moeten de veestapel gaan halveren. Dus het is niet zo dat uw oplossing en de oplossing van D66 nu heel dicht bij elkaar zitten.

JG: Maar als je net goed geluisterd had, zeg ik de oplossing komt vanuit het midden – SS: ja – D66 is een middenpartij, CDA is een middenpartij en we zitten samen..

WS: Ik ben even benieuwd Joost Vullings

JV: .. want we hebben het nu over stikstof en dan hebben we het altijd over boeren meestal. Maar als er hier iemand van de partij van de dieren had gezeten die zegt: 'nee, stikstofprobleem is een natuurprobleem' het gaat om die zeggen onze natuur gaan kapot.

WS: Maak het nog even ingewikkelder, Joost

JV: En dan zeggen andere partijen van nee eigenlijk is het een economisch probleem want het gaat om de bouwsector en het gaat om mensen die willen wonen – WS: ja – Het stikstofprobleem dat raakt heel veel mensen nou je hebt heel veel belangengroepen en dat moet allemaal bij elkaar gepakt worden

WS: En heb jij het idee dat dat dat daar een uitkomst in het verschiet ligt waar iedereen een soort van tevreden mee is?

JV: Nou dat moet nog blijken, maar het kabinet en coalitie doen hun best, maar het gaat erg traag omdat ze inderdaad ook zelf niet heel erg met elkaar eens zijn dus dat is ingewikkeld

Fragment 18 [9min10sec]

Op1, NPO1, 21-02-2019

Sprekers: Hugo Logtenberg – presentator (HL), Sophie Hilbrand – presentatrice (SH), Evert van Bentum – geëmigreerd boer (EB), Xander van der Wulp – politiek commentator (XW), Dilan Yeşilgöz – VVD Kamerlid (DY), Lennart de Haan – boer (LH), Inge de Haan – boerin (IH)

Intro

HL: Evert van Bentum emigreerde twintig jaar geleden naar Canada. Boer Lennart de Haan is de Nederlandse regels ook zat en vertrekt eveneens naar Canada

HL: Steeds meer boeren zijn Nederland helemaal zat. Ze hebben hun buik vol van alle regels en stikstofmaatregelen voelen als de nekslag. Daarom lonkt voor sommigen de optie van emigreren. Voor boer Lennart de Haan wordt dat zelfs realiteit. Hij vertrekt volgende maand naar Canada.

SH: Ja, Lennart we komen zo uitgebreid bij jou maar eerst even naar jou Evert. Jij bent twintig jaar geleden naar Canada vertrokken. Dat ging ook over regels. Toen waren er al.. maar een groot ding was toen ook al de roem die jou ten deel voelde op de Elfstedentocht?

EB: Ja , dat zeggen ze allemaal.

SH: Dat heb jij zelf ook wel eens gezegd

EB: Emigreren is een proces en wij begonnen in 1984 met boeren. Janet was 20, ik 24 we begonnen met 50 koeien. En toen kwam de grote regel en dat was de superheffing, dat is een quotasysteem, dus je mocht een bepaalde hoeveelheid melk per jaar leveren en voor ons viel dat heel slecht uit. We moesten terug naar 30 koeien en toen zeiden we: 'weg uit Nederland' we wilden toen al naar Nieuw-Zeeland. – SH: ja - En we al daarvoor aan het sparen, maar ik had ook een beetje geluk door die superheffing, want ik had opeens heel veel tijd, ik kon veel trainen, want ik had minder koeien, en 84/85 kwam de Elfstedentocht. - SH: Ja - nouja die won ik en toen bleven we eigenlijk in Nederland hangen ja.

SH: Was het daardoor dat je bleef hangen eigenlijk?

EB: Ja door die Elfstedentocht ja bleef ik hangen enne toen hadden we gewoon inkomen uit die 30 koeien en uit het schaatsen, maar op een gegeven moment word je ouder en gaat het toch weer kriebelen ja

SH: En waarom is Nieuw-Zeeland eigenlijk Canada geworden?

EB: Toch omdat het dichterbij is, ja.

HL: Ja, Lennert je zit hier nu naar te kijken. Je bent zelf boer in Groningen en staat zelf ook op het punt om naar Canada te gaan. Waarom?

LH: Uhm, nou dat is eigenlijk precies wat Evert al zegt. Emigreren dat wordt gewekt en eigenlijk al best wel toen ik al jong was vanaf de middelbare school eigenlijk. Alleen ja over praten is een en doen is twee. Enne ik denk dat emigratie uh toch wel bij veel boerengezinnen over de tong gaat, maar om dan werkelijk die stappen te gaan doen doe je toch ook niet zo snel alleen voor ons was het eigenlijk het fosfaatstelsel. We zijn alweer een probleem terug eigenlijk, toen dat ingevoerd werd en nou wij eigenlijk toch weer direct voor een paar honderd duizend euro daarin moesten investeren. Ja en dan ga je toch kosten/baten analyse voor jezelf maken van ja wat staat er wat voor investering moeten we doen; waar staan we dan? En dan staan we eigenlijk weer op hetzelfde als waar ze daarvoor staan en wat komt er daarna?

SH: Eigenlijk is het door de onzekerheid die er door de overheid gezegd wordt?

LH: Eigenlijk wel ja, want het stikstofverhaal komt natuurlijk niet helemaal uit de lucht vallen. Daar werd toen ook al wel over gesproken alleen je wist nog niet precies waar het heenging en ook niet met wat voor snelheid dat dat kwam. Maar eerst investeren in fosfaatrechten, omdat we daar ook in gekort werden zeg maar om weer op je pijl te blijven. Je inkomsten op peil te houden en daarna de onzekerheid ‘wat komt er nu weer?’ of wat komt er straks? En wanneer komt wat? Dus je weet eigenlijk niet goed of je investering of dat over tien jaar een goede is geweest of een slechte.

HL: Ik herken de verwijten die de boeren de afgelopen maanden veel hebben gemaakt. Het zigzag-beleid van de overheid heeft ervoor gezorgd dat ik niet meer kan boeren en in jouw geval zelfs uitwijk naar het buitenland. Is dat zo?

LH: Ja dat was eigenlijk voor mij voor ons de druppel en de kinderen hebben nog de leeftijd dat dat nog kan. Dus die moeten daar nog naar school. En toen hebben we eigenlijk besloten in het najaar 2017 besloten we gaan in het voorjaar 2018 en we gaan kijken. Enne we wilden graag ik wilde gewoon de reactie van de meiden zien en van eh Inge, want ja ik ken het wel leuk vinden maar als de rest het niet ziet zitten dan houd het gewoon op. Dan hoeft je er gewoon niet aan te beginnen, want dat wordt gewoon een drama maar eigenlijk

SH: Maar voel je je los van het avontuur ook samen met je vrouw om te emigreren want het is spannend ook weggejaagd door al die onzekerheden?

LH: Nou je hebt niet het gevoel dat ze hier heel blij met je zijn.

SH: Ik ben heel blij met de melk om melk te drinken * lach *

LH: De overheid geeft me nu niet direct de indruk van tjonge echt blij met jullie

SH: Maar dat is wel uhm een beetje de vraag. Geloven jullie zelf wel dat er een stikstofprobleem is?

LH: Uh ik geloof dat er misschien best wel milieuproblemen zijn, maar de milieuproblemen zoals die nu geschetst wordt daar geloof ik niet zo in nee

SH: Dus jij denkt dat de VVD uit een soort lolletje de snelheid van 130 naar 100 heeft gebracht?

LH: Nou, ja ik vind dat een hele rare actie als je de snelheid een paar jaar geleden nog vroemvroempartij en nu in een keer 100 gaan rijden

SH: Omdat er dus nieuwe inzichten zijn gekomen, maar dat lijkt me ook ingewikkeld aan dat je denk ik geloof eigenlijk niet en dat dat allemaal zo erg is. Geloof jij dat wel, Evert? Volg je het een beetje in Nederland?

EB: Ik volg het een beetje in Nederland. En ik ken de stikstofproblemen, ja.

SH: Hoe kijk jij daar tegenaan?

EB: Ja, dat ik blij ben dat ik in Canada zit ja. Het is voor de boeren wel wat hij zegt de regel na regel komt regel en dat geeft heel veel onzekerheden plus het kost de boer ook veel geld vooral de melkveehouderij. Die mensen werken allemaal hard, investeren veel, nemen risico's, verdienen eigenlijk niet echt veel en ze worden wel weer de dupe van dit stikstof.

XW: Wat je eigenlijk nu hier ook eigenlijk hoort en je ook ziet bij de boeren die op het Malieveld waren enzo dat het iets is dat in decennialang is opgebouwd door de regels waar hij mee te maken had, waar hij mee te maken had en nu die stikstof. Dan kan het kabinet heel hard zeggen: ‘weetje niemand hoeft gedwongen de boerderij te verkopen het gaat allemaal op vrijwillige basis’ maar dat wordt gewoon niet meer gepikt omdat het stap op stap op stap is geweest

HL: Dilan Yeşilgöz jij bent uh kamerlid voor de vvd al jarenlang de grootste partij in dit land. Wat hoor jij in zijn verhaal? Is het een feit dat hij zegt: ‘ja dat stikstofprobleem is niet zo groot als nu wordt verkocht?’ of hoor jij in zijn verhaal ook het verwijt eigenlijk aan jullie, politiek in Den Haag, ik ben niet welkom.

DY: Nouja, vooral dat laatste trek ik me natuurlijk ook heel erg aan als je zegt ik voel me hier niet meer gewaardeerd terwijl dat uh natuurlijk het allerlaatste gevoel is wat we willen geven en ik begrijp het wel hoor als je zegt van het komt op en op en het geeft me een heel onzeker gevoel. Tegelijkertijd is dat de reden waarom we zo keihard aan het werken zijn om alles juist rustig en stabiel te krijgen en duidelijkheid te geven maar nogmaals ik sta natuurlijk niet in uw schoenen. Ik snap wel als u zegt van ‘voor mij is het nu klaar’. Ik trek het me natuurlijk heel erg aan, want wat mij betreft ik bedoel wij zijn als piepklein landje tweede exporteur ter wereld als het gaat om landbouwproducten en dat komt door de innovatie van onze boeren. Door alle kracht dat daar

in zit – HL: ja -. Dus waarderen we moeten ze juist omarmen en dan doet het me natuurlijk heel veel pijn als u zegt dat voel ik niet.

LH: Nouja kijk als je natuurlijk nagaat dat er in Nederland we leven en boeren in een delta. Er groeit bijna nergens ter wereld zo makkelijk gras als in Nederland. En de Nederlandse boeren hebben ook gewoon de laagste CO2print ter wereld, dus feitelijk gezien zou je hier als een idioot moeten

HL: Of dat zo is betwijfel ik maar

XW: Nou wat zijn de regels in Canada? Hebben ze daar geen regels?

EB: In Canada zijn regels zeker, maar

LH: Elk land heeft regels

EB: Er zijn minder regels en veel soepeler en het heeft natuurlijk wat ik net hoor. Nederland is een land waar veel mensen wonen. Ik woon in Alberta 27 keer zo groot als Nederland, maar 500 melkveebedrijven en er wonen maar 3,5 miljoen mensen. Dus dan heb je gelijk veel minder regels.

SH: Weet je je zou ook kunnen zeggen van weet je het klopt wel dat in ons kleine landje - EB: Ik snap wel – je zou uit onze politiek wat snellere helderheid verwachten en zeggen zo veel moeten eruit zoveel kunnen we er maar herbergen, dat is gewoon een duidelijke boodschap in plaats van dat je gaat investeren en dan loop je achter de feiten aan.

LH: En als we nou naar het stikstofprobleem gaan he. Als er een stikstofprobleem is – SH: ja – en als dat zo erg zou zijn zoals geschetst wordt. De landbouw is de enigste sector die al 50% reductie heeft van uitstof stikstof heeft gereduceerd. En wij zijn ook de enigste sector die de want er was vandaag ach ik zat op NOS journaal te kijken dat we de boel willen uhm hoe noem je dat een recycle eh economie? Maar eigenlijk is de melkveehouderij de enigste sector die dat al doet. Want onze reststroom onze mest is weer de voedingsbodem voor ons – SS&HL: ja - gewas.

HL: Inge, jij bent de vrouw van Lennert? Jullie gaan samen naar Canada. Zijn jullie opweg naar het Waalhalla daar?

IH: Uhm nou overall is het wel wat denk ik. Het is echt niet zo dat we denken van ‘ nou we komen daar en het is klaar’ maar ik heb de laatste tijd voordat we weggingen de laatste jaren heel hard zien werken en vele dalen en kleine piekjes in de melkveehouderij gezien enne ik denk dat we daar in ieder geval een gelukkiger gezinsleven krijgen.

HL: Was Evert van Bentum in enig opzicht een inspiratiebron om naar Canada te gaan of heeft dat er niets mee te maken?

IH: Canada zit al een tijdje wel eh in ons hart eigenlijk

HL: Succes daar

IH: Dankjewel

